

WOORDENBOEK VAN DE BRABANTSE DIALECTEN

DEEL II
NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 9
Vaktaal van de imker

Colofon

ISBN 90-5179-26-11

© 2005 Drs. Lenie Messelink-Zijlmans

Exemplaren zijn rechtstreeks te bestellen

via Internet: www.gopher.nl

Gopher Publishers

Postbus 8018

3503 RA Utrecht

Telefoon: +31 (0)30 290 53 20

Fax: +31 (0)30 290 53 10

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Radboud Universiteit Nijmegen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

Foto omslag: Imker in Bokrijk; foto: Openluchtmuseum Domein Bokrijk.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgever.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

WOORDENBOEK VAN DE BRABANTSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. R. van Hout
en prof. dr. L. Draye

DEEL II
NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 9
Vaktaal van de imker

door DRS. LENIE MESSELINK-ZIJLMANS

2005 Gopher Publishers, www.gopher.nl

Ten Geleide

bij aflevering II, 9, De vaktaal van de imker

Aflevering WBD II, 9 is de laatste aflevering in deel II van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Deel II bevat de niet-agrarische vakterminologieën. De eerste acht afleveringen van dit deel zijn door drs. P.H. Vos, al of niet in samenwerking met een andere auteur, samengesteld. Aan aflevering 2 en 7 werd meegewerkt door drs. L. Messelink-Zijlmans.

Aflevering 8 is verschenen in 1996 en het jaar daarvoor was besloten om alle mankracht in te zetten voor deel III, de Algemene Woordenschat, van het WBD. Deel II werd, hoewel nog niet helemaal afgerond, beschouwd als afgesloten. Enkele jaren later deed zich evenwel de gelukkige omstandigheid voor dat drs. L. Messelink-Zijlmans, als vrijwilligster bij de NCDN, alsnog deze aflevering over de imkerij kon samenstellen, mede dankzij voorbereidend werk van drs. P.H. Vos.

In 1973 werd een vragenlijst (N 63) met afbeeldingen gewijd aan de terminologie van de imker. Deze lijst is samengesteld door drs. P.H. Vos, die zelf materiaal verzamelde door mondelinge ondervraging aan de hand van de ontwerp-vragenlijst of de definitieve vragenlijst. Eind 1973 en begin 1974 werden dertig lijsten ingevuld; in het najaar van 2000 kregen wij nog een lijst voor Mill (L 158). De meeste lijsten zijn uitvoerig ingevuld. Daarvoor zijn wij veel dank verschuldigd, evenals voor de tekeningen en teksten waarmee de informanten hun opgaven toelichtten: deze werkten zeer verhelderend. Op fiches bevond zich het materiaal voor Nuenen (L 235), verzameld door dr. J. van Bakel. Voor Reusel (K 216) werd geput uit W. van Gompel, *Reusels Woordenboek deel 3 Beroepen en andere bezigheden*, Reusel 2004.

Uit Gent ontvingen wij dertien WVD-vragenlijsten (nr. 37 uit 1985).

Uit de licenciaatsverhandeling van Lhoest zijn de opgaven voor Turnhout (K 237), Ravels (K 213) en Retie (K 241) afkomstig; voor Retie werd overigens ook een Nijmeegse lijst ingevuld.

Voor de lemma-indeling, de tekeningen en de semantische toelichtingen hebben wij naar hartelust geput uit WLD II, 6, de aflevering van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* die gaat over de imker en de stro- of buntgrasvlechter.

Bronnen

1. *Dialectmateriaal dat ingezameld werd door middel van schriftelijke (vaak ook mondelinge) ondervraging aan de hand van een vragenlijst:*

N Enquêtes van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde (NCDN). Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit de vragenlijsten 63, 1, 83 en 40.

- WVD Enquêtes van het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie van de Rijksuniversiteit te Gent. Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit vragenlijst nr. 37.
- DC Enquêtes van de Dialectencommissie van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen etc., gepubliceerd ten dele in *Vragenlijsten met register* (1931-1958), BMDC XXII, Amsterdam 1960 en *Dialectvragenlijsten met register* (1959-1975), Amsterdam 1982; alle in druk verspreid, overigens ongepubliceerd. Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit de vragenlijsten 9 en 25. Woordmateriaal bijeengebracht uit de protocollen van de vragenlijsten die afgekort worden met DC, wordt aangeduid met het nummer van de vragenlijst met de toevoeging add..
- ZND Enquêtes van de Zuidnederlandse Dialectcentrale te Leuven, bijna allemaal gepubliceerd in *Leuvense Bijdragen*, sinds 1922. Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit de vragenlijsten B2, 16 en 1 a-m.
- SGV Enquête van Schrijnen, Van Ginneken en Verbeeten (1914); in druk verspreid, niet gepubliceerd.

2. Dialectmateriaal dat geput werd uit andere bronnen:

A. gepubliceerde bronnen:

- De Bont A.P. de Bont, *Dialekt van Kempenland, meer in het bijzonder d'Oerse taol*, dl. II, *Vocabularium*, Assen, 1958.
- Corn. Jozef Cornelissen, *Idioticon van het Antwerpsch dialect, Bijvoegsel*, Turnhout 1936-1939.
- Corn. Vervl. P. Jozef Cornelissen en J.B. Vervliet, *Idioticon van het Antwerpsch dialect enz.*, Gent 1899-1903.
- Corn. Vervl. A. P. Jozef Cornelissen en J.B. Vervliet, *Idioticon van het Antwerpsch dialect, Aanhangsel*, Gent 1906.
- Elemans J.H.A. Elemans, *Woord en wereld van de boer, een monografie over het dialect van Huisseling*, diss. K.U. Nijmegen 1958, Utrecht/Antwerpen 1958.
- Gelens F.M. Gelens, Nederlandse imkertermen, in: Gelens F.M. en Th.H. van Doorn, *Vaktalen. Imkers en Rivier vissers. BMDC XXXIII*, Amsterdam 1967.
- W. v. Gompel *Reusels Woordenboek deel 3 Beroepen en andere bezigheden*, Reusel 2004.
- Tuerlinckx J.F. Tuerlinckx, *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*, Gent 1886.
- Weijnen EV 8 A. Weijnen, *Typische West-Noordbrabantse woorden uit Fijnaart, Wagenberg en Oudgastel; Eigen Volk 8* (1936).

B. Ongepubliceerde bronnen:

- Van de Biezen H. van De Biezen, O Praem., *Meierijse woorden*; hs., eigendom van de bibliotheek van de Abdij van Berne te Heeswijk. Zo mogelijk wordt bij de citering een code-nummer toegevoegd voor de plaats van herkomst.

- Eylenbosch O 253 Ernest Eylenbosch, *Bijdrage tot de kennis van de vaktaal van het landbouwbedrijf te Elingen met een taalgeografisch onderzoek in de omliggende plaatsen*, scriptie Gent 1957.
- Gelens F.M. Gelens, *Bieën, koningen en deernen*, Taalkundige scriptie, K.U. Nijmegen 1960, en F.M. Gelens, *Taalgeografische verkenningen over enkele Nederlandse imkerwoorden*, Doctorale scriptie, K.U. Nijmegen 1963.
- hs Jansen F.N. Jansen, *Woordenlijst van het dialect van St.-Oedenrode, eind 19e eeuw*, eigendom van de NCDN; het codenummer van St.-Oedenrode is L 200.
- hs Renders L 226 W. Renders, aantekeningen over het dialect van Woensel bij Eindhoven, op fiches; eigendom van drs. J. Renders. Het materiaal dateert uit het begin van de 20ste eeuw.
- hs Schrevens P 86 G. Schrevens, *Bijdrage tot de studie van de boerenwoordenschat van Kessel-Lo (Brabant)*, scriptie Brussel 1956.
- Lhoest J. Lhoest, *Bijdrage tot de bijenteeltwoordenschat van de Turnhouse streek*, Licenciaatsverhandeling, Luik 1958-1959. Het in deze verhandeling voor het WBD-gebied verzamelde materiaal voor Turnhout (K 237), Ravels (K 213) en Retie (K 241) wordt behandeld als enquête-materiaal en dus tussen (...) vermeld als bron.
- Weijnen BN A. Weijnen, materiaal uit de enquêtes in het tijdschrift *Brabantia Nostra* tussen 1938-1941.

In de toelichtingen bij de diverse lemmata werden de volgende afkortingen gebruikt voor werken die geraadpleegd of geciteerd werden:

- DOI B. Jacobs en H. Plettenburg, *De oude imkerij*, Arnhem 1964.
- Van Gool H. van Gool, *Bijenhouden met succes*, Zwolle 1955.
- Van Dale Van Dale, *Groot woordenboek der Nederlandse Taal*, 's-Gravenhage 1984.
- WBD *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen en Utrecht 1967-2005.
- WNT *Woordenboek der Nederlandsche taal*. 's-Gravenhage en Leiden 1882-1998.
- WLD *Woordenboek van de Limburgse Dialecten*. Assen en Utrecht 1983 - -.

Financiële steun en begeleiding

Deze aflevering is tot stand gekomen dankzij de financiële steun van de Radboud Universiteit in Nijmegen, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) in Den Haag en de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant.

De projectleiding was in handen van prof. dr. R. van Hout. Dr. J. Kruijsen heeft veel vrije tijd opgeofferd aan het drukklaar maken van deze aflevering; hiervoor ben ik hem zeer erkentelijk. Dr. J. Swanenberg heeft de woordkaarten gemaakt en overigens de werkzaamheden begeleid.

Zoals hierboven vermeld is de onderhavige aflevering ernstig schatplichtig aan aflevering 6 van deel II van het WLD, van de hand van dr. H. Cromptvoets en drs. H.H.A. van de Wijngaard. De laatste heeft ook bij de bewerking regelmatig hand- en spandiensten verleend in de vorm van adviezen en praktische tips.

Last but not least wil ik drs. P.H. Vos bedanken; van hem heb ik geleerd hoe het maken van een woordenboek over vakterminologie moet worden aangepakt. Van hem afkomstig is bovendien de 'erfenis' die ten grondslag ligt aan deze aflevering: het ontwerpen van de vragenlijst en het gedeeltelijk persoonlijk afvragen ervan; het verzamelen van het materiaal, ficheren etc. Ik kan rustig zeggen dat zonder hem deze aflevering er nooit zou zijn gekomen.

Lenie Messelink-Zijlmans, september 2005.

Inhoudsopgave

Aflevering 9: Vaktaal van de imker

1 Algemeen	1	Hoogsel	17
Bij	1	Korfhaken	18
Koningin (kaart 1)	1	Kopspijlen	18
Werkbij	2	Verstevigingsspijlen	19
Dar (kaart 2)	3	Opspijlen	19
Bijenrassen	5	Broedkamer, broedbak	19
Bijenhouter (kaart 3)	6	Broedkamerraam	20
Bijenhouter (scheld- benaming)	6	Reisraam	21
Bijenkorf (kaart 4)	7	Voederbak	21
Bijenkast	8	Honingkamer, honingzolder	21
Bijenhal	9	Honingkamerraam	22
		Kastdeksel/Dekplank	22
		Dekkleedje	23
		Koninginnenrooster	23
		Afstandblikje	24
		Separator	24
2 Korf en kast	11		
<i>2.1 Soorten</i>	11		
Korf met ronde kop	11	3 Levensverrichtingen van de bij	25
Bisschopsmuts	11		
Zwanenhals	11	<i>3.1 Algemeen</i>	25
Korf met platte kop	12	Bijenvolk	25
Boogkorf	12	Zoemen	25
Ambrosiuskorf	12		
Simplexkast	13	<i>3.2 Het bouwen</i>	26
Dadantkast	13	Raat (kaart 6)	26
Spaarkast	13	Cel	27
Kempische kast	13	Stuifmeelcel	27
Fruitteeltkast	14	Honingcel	27
Langstrothkast	14	Stuifmeelkrans	27
Duitse kast	14	Honingkrans	28
Zesraamskast	14	Fijn werk	28
Observatiekast	15	Grof werk	28
Tukkerkast	15	Moerdoppen, koninginnen- cellen	29
<i>2.2 Onderdelen van korf en kast</i>	16	Oude raat	29
Vlieggat (kaart 5)	16	Blanke raat	30
Vlieggatschuif	16	Spekraat	30
Vliegplank	17	Voorwerk, voorwas	30

Kopraat	31	Slechte moeder	47
Kunstraat	31	Darrenbroedig	47
Spoorwielkje	31	Verminkte koningin	48
Bouwen	32	Oude koningin	48
Aanzetten	32	Afbijten van koninginnen-	
Scherp staan	32	cellen	48
Stomp staan	33		
Darrenraat aanbouwen	33	3.5 <i>Het zwermen</i>	49
Warme bouw	33	Zwermen	49
Koude bouw	34	Zwerm	49
Warbouw	34	Zwermrijp	50
Dwarsbouwers	34	Baard maken	50
		Baard	51
3.3 <i>Broeden en broed</i>	36	Speurbijen	51
Broed aanzetten	36	Voorzwerm, brandzwerm	
Broednest	36	(kaart 7)	51
Broed	36	Tuten	52
Eitjes	37	Tuter	52
Larven	37	Kwaken	52
Koninginnenlarf	37	Kwaker	53
Koninginnenpop	38	Endeling (kaart 8)	53
Ingelegd	38	Derdeling	53
In de melk staan	38	Vierdeling	54
Koninginnenpap	38	Vijfling	54
Open broed	39	Zwermlustig	54
Verzegelen	39	Zwermtraag	54
Zegel	39	Zich doodzwermen	55
Gesloten broed	40	Reservevolkje	55
Uitkomen van het broed	40	Endelen	55
Fijn broed	41	Maagdenzwerm	55
Grof broed	41	Bruidszwerm	56
Koninginnenbroed	41	Hongerzwerm	56
Speeldop	42	Motzwerm	56
Redcel	42	Afgezwermd volk	57
Zwermdop	42	Afkomen, afvliegen	57
Broed trekken	43	Terugslaan	57
		Aanvliegen	58
3.4 <i>De koningin</i>	44	Hangen van de zwerm	58
Bruidsvlucht	44	Bidden	58
Geslachtsorgaan van		Inballen	59
de dar	44	Vervliegen	59
Darrenbol	44	Voorspelen	59
Moerloos	44		
Moerecht	45	3.6 <i>Het halen</i>	60
Onrustig zijn door		Halen	60
moerloosheid	45	Bijendans	60
Inbedelen	46	Stuifmeel	60
Een nooddop zetten	46	Nectar	61
Leggende werkbij	46	Bladhoning	61
Bultbroed	47	Bijkleed	61

Korfjes	62	5 Behandeling van de	
Borstels	62	bijen	77
Klompjes	62		
Honingblaas	63	<i>5.1 Benaderen van de bijen</i>	77
Vallen	63	Optissen	77
Vetvliegen	63	Angel	77
Haalweer	63	Steken	78
Dracht	64	Steeklustige bijen	78
Voorjaarsdracht	64	Zachte bijen	78
Zomerdracht	64	Bijenkogel, bijenkap	
Najaarsdracht	65	(kaart 9)	79
Honingweide	65	Vizier	80
Vliegen op klaver, linde		Handschoen	81
enz.	65	Mouwen ter bescherming	81
Flauw zitten	66	Beroken	81
		Bijenpijp	82
<i>3.7 Om en in de winter</i>	67	Dathepijp	82
Darrenslacht	67	Beroker	82
Propolis	67	Salpeterlap	83
Dichtkitten van de woning	68	Salpeter/Nitraat	84
Winterzit	68	Carbollap	84
Wintertros	68	Afzwavelen	84
In wintertros zitten	68	Zwavel(bloem)	85
Huidbijen	69	Zwavelkaart, zwavellap	85
Interen	69		
Arme bijen	69	<i>5.2 Het werken op raat</i>	
Reinigingsvlucht	69	<i>en broed</i>	86
Uitwerpselen van de bij	70	Darren koppen	86
		Raten inkorten	86
		Kortwas	86
4 Gevaren, vijanden		Korfmes	87
en zieken	71	De korf uitbreken of	
		uitsnijden	87
Roven	71		
Bijenoorlog	71	<i>5.3 Zwermbehandeling</i>	88
Rovers	71	Een zwerm eigenen	88
Tot roven aanzetten	72	Een zwerm scheppen	
Lokkorf	72	(kaart 10)	88
Wasmot	72	Schepkorf	88
Nosema	73	Schepzak	89
Roer	73	Stoorkorf	89
Mijtziekte	74	Bijenkled	90
Meiziekte	74	Bijenborstel	90
Europees vuilbroed	74	Jagen	90
Amerikaans vuilbroed	75	Jaagkorf	91
Kalkbroed	75	De moederkorf afkloppen	91
Steenbroed	75	Afgejaagd volk	91
		Natjagen	92
		Vlieger	92
		Veger	92

Omjagen	93	Verzegelde honing	106
Omzetten	93	Onverzegelde honing	106
Koud zetten	93	Maagdenhoning	107
Warm zetten	93	Raathoning	107
Uit de rij zetten	94	Bruine honing	107
Verenigen van zwermen	94	Ruwe honing	107
Een koningin opzetten	95	Pershoning	108
Tegen de doek jagen	95	Stamphoning	108
De moer knippen	95	Taphoning	108
Moerkooitje	96	Lekhoning	108
Moerkorf	97	Slingerhoning	109
Vangtangetje	97	Ontzegelen	109
De koningin merken	97	Slingeren	109
		Kolpen, kolben	110
5.4 <i>Het reizen</i>	98	Honing zeven	110
Reizen	98	Versuikeren	110
Opdoeken	98	Mede	110
Bijendoek	98	Honingzemerij	111
Bijpinnetjes	99	Was	111
Het vlieggat opstoppen	99	Ruwe was	111
Warmlopen	99	Zuivere was	112
		Wasbrood/Wasbollen	112
5.5 <i>Overwinteren en voeren</i>	101	Was bleken	112
Inwinteren	101	Zegelwas	113
Opzetter	101		
Wintervoedsel, bijensuiker	101	6.2 <i>Benodigdheden voor</i>	
Invoederen	102	<i>de honing- en wasoogst</i>	114
Noodvoederen	102	Honingpers	114
Noodvoeder	102	Perszak	114
Drijfvoeren	102	Honingslinger	115
Drijfvoer	103	Ontzegelmes	115
		Ontzegelvork	116
		Ericaborstel	116
6 Honing- en wasoogst	105	Kolp/btoestel	117
		Honingzeef	117
6.1 <i>Honing en was</i>	105	Rijper	118
Drijven	105	Zonnewassmelter	118
Drijveling	105	Stoomwassmelter	118
Honing	105	Waspers	119

Lijst van kaarten

1. Koningin	121	6. Raat	124
2. Dar	122	7. Voorzwerm	124
3. Bijenhouder	122	8. Endeling	125
4. Bijenkorf	123	9. Bijenskap	125
5. Vlieggat	123	10. Zwerm scheppen	126

Lijst van afbeeldingen

1. Bijenkorf	7	20. Blaasbalgberoker	83
2. Bijenkast, schematisch	8	21. Vulcan	83
3. Bijentuin	9	22. Schepkorf	89
4. Zwanenhals	11	23. Schepzak	89
5. Boogkorf	12	24. Moerkooitje	96
6. Vlieggatschuiven	16	25. Vangtangetje	97
7. Staand raam	20	26. Raam met raathoning	106
8. Vierkant raam	20	27. Honingpers	114
9. Liggend raam	20	28. Honingslinger	115
10. Voerbak	21	29. Binnenwerk honingslinger	115
11. Koninginnenrooster	23	30. Ontzegelmes	116
12. Raat	26	31. Ontzegelvork	116
13. Spoorwieltje	31	32. Ericaborstel	116
14. Raten in warmbouw	33	33. Handkolbtoestel	117
15. Koude bouw, bovenaanzicht	34	34. Honingzeef	117
16. Bijendans	60	35. Zonnewassmelter	118
17. Bij met klompjes	62	36. Waskanon	119
18. Dathepijp	82	37. Waspers	119
19. Beroker	83		

Register 127

Lijst van verschenen afleveringen 155

1 Algemeen

BIJ

(N 63, 12a; DC 9, 1; SGV; ZND 1 a-m; WVD 37, 1; Go, 1b; Lhoest)

[De gewone honingbij. Het lichaam van de bij bestaat uit drie delen: 1) de kop met de voelsprietten, ogen, tong en kaken, 2) het borststuk met de poten en de vleugels, 3) het achterlijf dat oa de honingblaas en het spijsverteringskanaal bevat. In het uiteinde van het achterlijf zit de angel die de bij als wapen gebruikt.]

De bij leeft uitsluitend in en met een gemeenschap of volk. Men onderscheidt drie verschillende verschijningsvormen: koningin, dar en werkbij.

De bij zuigt nectar uit bloemen en maakt er honing van.

Binnen dit lemma is gekozen voor het woordtype **bij/bie**, omdat het niet steeds duidelijk is of de dialectvarianten door één van beide c.q. welke dialectvarianten door de een en welke door de ander vertegenwoordigd worden.]

bij/bie: K 107a, 132, 133c, 141, 177, L 110, 157a, 161; *bij* I 79, K 101a, 102, 189a, L 93, 150, 159b, 188, 212, 236, P 154; *běj* L 156, 158; *běj* K 150, 316, 318, 358, L 153, 186, 187; *beej* K 214, 215, 251, L 112, 155, 159, 160, 180, 184, 185, 186, 190, 264; *bi-j* K 204, 205, 208, 210, 213a, L 104, 152, 157, 162, 187, 189, 208, 209a, 236, 240, 263a, 283, 285, P 44, 167; *béěj* K 189, L 104, 152, 162, 185, 240, 262; *bee* L 262; *béé* P 46; *bie* I 78, 78a, 79, 118, 268, 272, K 100, 100a, 109, 124a, 125a, 126, 133a, 133d, 135, 143, 145a, 147, 148, 149, 151, 153, 157, 158a, 158b, 159, 161a, 163, 163c, 168, 169, 170, 171,

172, 173a, 174, 175, 180, 182, 182a, 183b, 184, 184a, 185, 187a, 188, 188a, 190, 194, 195, 197, 197a, 204, 207, 215, 216, 216a, 218, 220, 239, 244, 245, 250, 257, 262, 273, 274, 294, 300a, 304, 305, 330, 349a, 350, 356, L 91, 91b, 93, 94, 95, 99, 100, 144, 144a, 148, 149, 151, 154a, 177, 179, 180*, 199, 200, 201, 204, 207, 237, 239, 257, 258, 259, 262, 263a, 264, 279, 280, 283a, O 67, 70b, 73, 274, P 2, 5, 25, 33, 72, 95, 96, 98, 99, 102, 107, 112; *břě* K 314, 315, L 103, 153, 255; *břě* I 220, K 213, 237, 241, 353, L 179, 199, 237, 279, 280, 281, 281*, O 69a; *břěj* K 148, 149, 171, 172, 0188, 188a, 219, L 91b, 109, 145, 147, 148, 151, 153, 178a, 180a, 182, 200, 205, 206, 207, 208, 208a, 229, 233, 235, 244, 255, 256, 260, 261, 263, 264, P 47, 48, 145; *břěj* I 118, K 185, L 145a, 148, 180a, 180**, 200, 201, 207, 216, 237, 241, 244; *bře* K 151, 330, 332, P 102; *břěj* L 100, O 281; *baj* K 126; *báj* K 357, P 45; *baa* O 162; *bie* Bij. De bieën verzamelen heuning en was.(...) Corn. Vervl.; *bie* bij, Elemans; *břě* bij, hs Schrevens P 86; **bijtje**: *baekə* O 286; *biekə* K 268, P 8, 13; *břěkən* O 69a; **honingbij**: K 164a; *hōoningbi-j* L 285; *honningbie* L 228; *hunningbie* K 161; **werkbij**: *werkbij* K 164; *werkbie* L 239; **haalbij**: *hèèlbie* K 313.

KONINGIN

Kaart 1, pag. 121

(N 63, 12d; DC 9, 3; ZND 1 a-m; SGV; WVD 37, 37; Go, 1b; Lhoest)

[Het enige volmaakt vrouwelijke dier in een bijenvolk. Geslachtelijk is de konin-

gin gelijk aan de werkbij, maar in het larvestadium is de aanstaande koningin gevoed met hoogwaardige voedingsstoffen, de koninginnengelei, en de werkbij niet. In ieder volk is slechts één koningin aanwezig. Het leggen van eieren is haar enige taak. Zij kan bevruchte of onbevruchte eieren leggen. Uit de bevruchte eieren ontstaan werkbijen of eventueel koninginnen, uit de onbevruchte komen de darren. Een koningin kan een leeftijd van vier à vijf jaar bereiken. Is zij niet meer in staat eieren te leggen en daardoor nutteloos geworden voor de kolonie, dan wordt de oude koningin vervangen door een nieuwe.]

koningin: I 78a, 79, K 100, 100a, 101a, 102, 107a, 109, 133a, 133c, 133d, 135, 143, 145a, 147, 150, 157, 158b, 159, 161, 163, 164a, 168, 177, 180, 182, 183b, 187a, 188, 190, 197, 216, L 91, 95, 110, 144a, 157a, 180*, 200, 229, 256, 283a, P 5; *koningin* K 184, L 280; *kóningín* K 149; *kooningín* K 173a, 185; *kóóningín* I 272; *koningín* L 91b; *kojnəngín* P 154; *konigin* K 126, 141, 164; *konnəgin* K 184a; *kónnəgin* L 103; *kònnəgin* K 239; *koonigin* L 162; *kóónigin* K 250, 274; *koonəgin* L 93; *kóónəgin* K 241; *koownəgin* K 185; *köningín* K 185, 214, 215, L 150, 190, 237, 244, 259, 260, 261, 264, P 99; *kuningín* K 148, 171, 218, L 94, 100, 104, 109, 112, 144, 145, 153, 154a, 159b, 182, 184, 264, 281, 281*; *köningien* K 251; *kuninging* K 357; *keuningín* I 272, K 151, 350, L 205, 206, 208, 236, P 2, 13, 96; *kèuningín* L 255; *könnəngín* L 145a; *kéúnnəngín* P 107; *kuninggin* L 148, 187; *kuwninggin* P 167; *keuninggin* P 112; *kéúninggin* P 47; *kunnənggin* L 180a, 207, 255; *kéúnnənggin* P 45, 46; *königin* I 268, K 213a, 305, L 162, 180, L 205, 206; *kunigin* K 189a, 210, 304, L 159, 199, 257; *keunigin* K 170, 204, 262, L 93, 156, O 70b; *kéúningín* I 220, K 349a; *kèuningín* K 330; *kéúningiĕn* P 44; *kunnəgin* K 204, 353, L 145, 178a, 189, 201, 237, 240; *könnəgin* K 314, L 180**; *köjnəgin* L 255; *keunəgin* K 244, 245, L 263; *kéúnnə-*

gin P 25, 95, 98; *keunəgin* K 257, 356; *küünnəgin* K 273; *kjönigin* K 219; *kééj-nəgiĕn* koningin, hs Schrevens P 86; *kujninginnə* O 286; *keuniginnə* O 67, 69a; *kunnəginnə* O 162; *keunəginnə* P 72; *keunəgiĕnnə* O 69a; **koninginnenbij:** *konningnəbij* K 132; **koning:** K 133a, 135, 143, O 274; *koning* K 184, 197a; *kònieng* K 237; *kuning* L 109, 153; *köning* L 149; *koonəng* L 93; *keuning* Koningin. Corn. Vervl. A.; **moer:** K 133d, 188, L 279, P 5; *moer* I 78, 79, 118, K 124a, 143, 145a, 148, 153, 158b, 159, 168, 169, 171, 173a, 174, 180, 188a, 197, L 91b, 144a, 151, 161, 162, 185, 188, 200, 209a, 239, 262, 280, 281, 281*, 283, 285; *mōēr* I 118, L 93, 186, 187, 212, 255; *mōer* K 0188, L 185, 237; *mōēr* L 158; *moe-aor* L 186; *moor* L 187; *maor* L 185; *mōôr* L 184; *mówr* L 148; *moowər* L 264; **moeder:** *mōēddər* P 48; *moudər* P 44; *mōĕjər* I 268, K 163c, 171, 174, 175, 182, 194, 195, 215, 216, 216a, 220, 294, 356, L 144, 145, 147, 148, 157, 157a, 178a, 179, 180a, 180**, 199, 200, 204, 207, 208, 208a, 233, 235, 236, 237, 239, 241, 244, 255, 258, 259, 262, 279, 280, O 73, P 8, 102; *moejər* K 213, 237, 241, L 152; *mōĕjr* L 152; *moojər* L 104; *mwoojər* I 118; *muujər* P 95; *mojər* K 149, 161a, 182a, 189, 241, 300a, 356, L 199, O 70b; *mójər* K 315, 316, 318, 358; *mòjər* L 94, 100; *mujər* K 207, L 148; *møjər* K 205; *meujər* K 268; *mōĕjər* bijenkoningin, De Bont; *moier* Koningin. Corn. Vervl. A.; **moederbij:** *mōēddərbiē* I 270; *mōĕjərbiē* L 228; *mojərbiē* K 213; *moojrbīē* O 69a; *moierbiē* bij bijentelers. Vrouwelijke bij, koningin. Corn.; **moerbij:** *moerbij* K 102; **bijmoeder:** *biemōĕjər* K 332; **moederbeest:** *mōĕjərbist* L 149; **bevruchte moeder:** *bəvruchtə mōĕjər* P 145; **bij/biē:** K 125a; *bi-j* L 263a; *biē* K 125a, 172, L 91; **wijfje:** *wiefkə* L 263a.

WERKBIJ

(N 63, 12b; SGV; ZND 1 a-m; WVD 37, 4; Lhoest)

[Vrouwelijke bij die alle werkzaamheden verricht, zowel binnen als buiten. In haar leven zijn dat achtereenvolgens cellen poetsen, het broed en de koningin voeren, raten bouwen en cellen dichtmaken; ook houdt zij de wacht en verdedigt zij de woning. Gedurende de laatste weken van haar bestaan is zij bezig met het halen van stuifmeel, water en nectar. De verschillende taken vindt men in de woordtypen terug. In de zomer is een werkbij na ongeveer zes weken versleten. In de winter - als er geen buitenwerk te doen is - leeft ze 5 à 6 maanden.

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **-bij** en **-bijtje** zie het lemma BIJ.]

werkbij: *werk[bij]* K 188, 204, 300a, 313, 350, L 91b, 279, O 281, P 2, 13, 95, 99, 102, 107; *wérk[bij]* K 170, 214, 215, 219, L 159, 180a, 189, 244, 255; *wéérk[bij]* K 185, 305, L 159b, O 162; *weejrk[bij]* O 67; *wèrk[bij]* K 148, 168, 171, 216, 239, 330, L 91, 94, 104, 145, 147, 150, 154a, 162, 185, 186, 208, 229, 237, 256, 257, 259, 260, 261, 264, 280, 283; *wèèrk[bij]* K 237; *wijrk[bij]* K 204, 205, 210; *werræk[bij]* I 220, K 213, 268, 356; *wérræk[bij]* I 268, P 96; *wèrræk[bij]* I 118, 272, K 241, 257; *werræch[bij]* P 25; *waerk[bij]* P 112; *waark[bij]* I 118; *warræk[bij]* K 0188, 245; *waaræk[bij]* K 188a, 244; *wüürk[bij]* K 189a, 213a; **werkbijtje:** *werk[bijtje]* O 286; *werræk[bijtje]* K 349a; *wèrræk[bijtje]* K 273; de volgende opgave is meervoud: *wèrrækbiēkəs* werkbijen, hs Schrevens P 86; **werkster:** K 294, L 200, P 33; de volgende opgave is meervoud: *werkstər* P 5; *wérkstər* I 268; *wéérkstər* K 250; *wijrækstər* K 268; *werkster* Werkbie, bie die was en honing haalt, en al het werk in den korf verricht. Corn. Vervl. A.; **werker:** *werkər* O 69a; *waerkər* K 356; **werkvolk:** *wèrkvolk* L 212; het volgende woordtype is meervoud: **oppoetsers:** K 0188; **huisbij:** L 279; **voederbij:** P 5; *vöějər[bij]* K 294, L 91b, 200, 237, 241; *vujər[bij]* K 207; **voerbij:** *voer[bij]* K 0188, L 279; *vöēr[bij]* L 187;

voedster: *voetstər* I 268; *vöějtstər* O 69a; **broedbij:** *broed[bij]* K 174, 0188, 207, L 91b, 279; *bröěj[bij]* K 294; *bruj[bij]* L 237; **bouwbij:** *bou[bij]* K 180; *baaw[bij]* L 180a; *baav[bij]* K 294; **bouwster:** L 279; **wasbouwster:** L 279; **haalbij:** *haal[bij]* L 158, 262, O 70b, P 5, 8; *haal[bij]* L 187, 237; *hààl[bij]* K 262; *haol[bij]* K 161a, 189, 197a, 207, 216, L 91b, 180a, 200, 241; *hool[bij]* K 294; *aal[bij]* I 268; *aol[bij]* K 174, 0188; **haalster:** *houlstər* P 72; *hölstər* O 286; de volgende opgave is meervoud: *holstərs* O 281; **haalsterbij:** *huilstər[bij]* O 73; **halende bij:** *haoləndə [bij]* L 148; **honingbij:** *hóóning[bij]* L 148; *uniēnk[bij]* K 330; **waterdrager:** *waotər-draogr* K 174; **vliegbij:** K 251; *vlieg[bij]* K 174, 207, L 188, 279, P 145; *vliēg[bij]* O 69a; *vliech[bij]* K 332; *vliēch[bij]* K 185; *vliējch[bij]* L 180a, 207; *vliējch[bij]* L 207; **wachtbij:** *wacht[bij]* L 187; **wachtster:** L 279; het volgende woordtype is meervoud: **wachters:** L 279; **schildwacht:** K 0188; **speelbij:** *spöll[bij]* L 148; het volgende woordtype is meervoud: **merels:** *maerəls* K 205; **bij:** *[bij]* K 215, 220, 304, L 100, 109, 144, 148, 153, 158, 199, 236, 262, 280, P 98; **jonge bij(en):** *jong(ə) [bij]* K 185, L 148, 180a; **jong bijtje:** *jóng [bij-tje]* L 255.

DAR

Kaart 2, pag. 122

(N 63, 12c; WVD 37, 2; DC 9, 2; Go, 1b; ZND 1 a-m; SGV; Lhoest)

[Mannelijke bij. Zijn enige taak is het bevruchten van de koningin of moer. Voor zijn voedsel is hij afhankelijk van de werkbijen, aangezien hij door zijn lichaamsbouw zelf geen voedsel kan bemachtigen; de informant van L 180a zegt daarom dat darren “opvreter” zijn. De informant van K 174 vermeldt dat darren het voorspel komen houden en dat zij altijd spelen.

Bij gebrek aan een angel kan hij zich niet verdedigen.

In dit lemma is gekozen voor het woordtype **eerdbij**; ook in diverse samengestelde woordtypen in andere lemmata is gekozen voor **eerd-**: bijv. **eerdkam** en **eerdbroedcellen**. De reden hiervoor is tweeledig: het vóórkomen van het woordtype **eerd**, naast **eer**, **eerbij** of **erebij**. Verder is in het bronnenmateriaal uitsluitend de uitspraak *eert-* of *ert-* gevonden in samenstellingen en *eert* of *eerdə* in de simplexvormen. Een en ander is in tegenstelling met de lexicale variant **aardbij** in WBD III, 4.2, in de lemmata **DAR** en **HOMMEL** en met de typering in WLD II, 6, bijv. **eerdbij** en **eerdebij** naast **aardbijraat** en **aardebroed** in resp. L 416 en Q 3.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-bij** zie het lemma **BIJ**.]

dar: I 268, K 109, 124a, 132, 133a, 133c, 133d, 143, 145a, 150, 151, 153, 157, 158b, 159, 161, 164, 164a, 168, 173a, 177, 184, 184a, 185, 187a, 188, 197, 262, 313, 356, L 144a, 145a, 147, 151, 152, 153, 156, 157a, 161, 178a, 180, 185, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 209a, 236, 237, 239, 241, 283a, P 5, 33; *dar* I 79, K 100, 100a, 101a, 102, 148, 204, 216, L 94, 145, 148, 159b, 180a, 187, 188, 200, 207, 235, 237, 255, 256, O 67, 286, P 95, 99, 145; *dār* K 149, L 158, P 47; *daar* K 171, 250, L 91b, 180**, P 112; *dár* K 251; *dèr* K 318; *darrə* O 281, P 2; de volgende opgaven zijn meervoud: *dárrə* K 315, 353; *dárrə* hs Schreven P 86; **darn**: *darn* Mannelijke honingbie. Corn. Vervl. A.; **darrie**: *darrie* L 240; **darling**: *darling* K 218; **darrenbij**: *darrə[bij]* K 180; **dere**: *deerə* P 46; *dèèrə* P 44; *déérə(n)* deerren, darren, mannetjesbijen, De Bont; **dreen**: *dreen* L 244; *driinnə* L 212; **eer**: *eer* K 358, L 109, 144, 145, 148, 157a, 179, 199; *èèr* L 93; *aerə* P 95; *errə* L 200; de volgende opgaven zijn meervoud: *eerə* L 147; *érrə* L 235; *irrə* L 235; *jérrə* L 235; *éérrə(n)* eerren, darren, De Bont; **eerd**: *eert* L 153, 207; *eerdə* L 104; **heer**: *héjər* L 237; het mv. de hēere(n) betekent ook: de darren, De Bont; **neer**: *naer* K 356, L 188; *néér* L 184, 185, 262; *nèèr* L 158, 187, 285; Mannelijke

honingbie, (Z. der K.). Zie ook **ater**, broedbie en mèrel. Corn. Vervl.; **teer**: *taer* O 274; *tijr* O 70b, 73, P 72; **eerdbij**: *ert[bij]* L 200, 258, 279, 281, 281*; *èrt[bij]* K 220, L 208a, 262, 280; *éərt[bij]* L 280; *erdbie* dar, De Bont; **eerbij**: *ir[bij]* L 241, 244; **erebij**: *eerrebie* darbij, dar, De Bont; **hommel**: K 102, 150, 168, L 110, 145, 180*, 228, 264; *homməl* K 100, 147, L 144; *hòmməl* L 237, 244; *humməl* K 180, 190, 257, 273; *hoeməl* L 201; *omməl* K 151; *òmməl* I 78; *umməl* K 330; *oeməl* K 126; **hemelbij**: *haeməl[bij]* L 160; *himməl[bij]* L 104; **ater**: *ààtər* K 262; *awtər* K 332; *aotər* K 268, 300a, P 13; *ootər* K 294; *houtər* P 8; *ater* Mannelijke honingbie (K.). Corn. Vervl.; **mater**: *méétər* I 118; de volgende opgaven zijn meervoud: *méétərs* I 118; *majtərs* K 204; *móótərs* K 208; **matel**: *maatəl* K 161a, 163c; *maotəl* K 184, 194, 195; *mattəl* K 182a; **madel**: *maadəl* K 182; **merel**: *maerəl* K 180, 188a, 189, 204; *méérəl* K 174, 207, 210; *mèèrəl* K 188a; *mèrel* Zoo heet, in 't N. der Kemp., de mannelijke honingbie, die elders Ater, Broedbie en Nèèr genaamd wordt. Corn. Vervl.; **merelbij**: *mèèrəl[bij]* K 0188; **merling**: *mèrling* K 197a, 215; **hork**: *hòrk* K 184; *hòrrək* K 195; *hurk* K 143; **horzel**: O 281; **mannetje**: *mennəkə* K 349, L 152, 255; *mènnəkə* L 159, 237, 263a; de volgende opgave is meervoud: *mènnəkəs* K 358; **mannetjesbij**: *mannəkəs[bij]* K 132; **mannenbij**: *mannəbië* I 272; **dikkop**: *dīčkòp* O 69a; *dīčkòp* K 213, 237; **dikgat**: *dichat* K 241; **broedbij**: *brūÿj[bij]* L 153; *broedbie* ook: Ater, Mèrel en Nèèr. Mannelijke honingbie. Corn. Vervl.; **speelbij**: *speul[bij]* K 174; **koning**: *keunink* I 272, K 330; **koninkje**: *keuningskə* K 141; **makel**: *maoəkəl* K 241; **makelaar**: *maoəkəler* K 213; **bij**: *[bij]* I 78a, 79, K 107a, 125a, 163, 172, 183b, L 91, 95, 100, 112, 144a, 149, 186, 263a; **[aorəl]**: K 213, 237; *aowərél* K 241.

BIJENRASSEN

(N 63, 12e; WVD 37, 8, 9, 10, 11; Lhoest) [Verschillende soorten bijen of bijenrassen. Voor de imker zijn alleen die soorten van betekenis die een hoogstaand kolonieleven leiden. In Europa zijn drie vrij duidelijk te onderscheiden groepen van rassen ontstaan: de zwarte en bruine bijen van het noordwesten, de gele van het zuiden en de meer grijze uit het oosten. De zwarte bijen gelden als zeer wintervast maar zwermgraag, weinig vruchtbaar en gauw geneigd tot steken, de gele bijen overwinteren iets minder goed, doch zijn belangrijk vruchtbaarder, zwermtrager en minder onrustig, terwijl de beste grijze rassen zich vooral kenmerken door hun zachtmoedigheid, krachtige doch betrekkelijk korte broedaanzet en door hun lange tong. De bijenhouder probeert door kruising de goede eigenschappen van de afzonderlijke rassen te combineren (verdeling).]

hollandse: K 180, L 188, 262; *hòlantsə* K 185, L 148, 244, 255; **hollandse zwarte:** *hòlantsə zwartə* L 148; **hollandse heibij:** *olāānsə hijbie* K 174; **inlandse (bij):** L 200; *inlantsə* L 207; *inlaantsə bīē* K 213, 241; *īēnlāntsə* K 251; *īēnlāāntsə bīē* K 237; **inlands (ras):** O 70b; *inlans* P 72, 145; **italiaanse (bij):** K 180, 0188, L 188, 262, 279; *ietalīējaansə* O 70b; *īētalīējaansə* L 148, 207, 244; *īētalīējaonsə* K 185, L 148; *īētaljaonsə bīē* K 213; *īētaljójóonsə bīē* K 241; *ietaljójóonsə* O 73, P 72; *īētaljónsə* K 251; *ietaljojnə* O 69a; *īētòljaonsə bīē* K 237; *ietalīējonsjə* O 286; *ietalīējənsə* L 91b, P 145; *īētaljənsə* I 268; **italiaanse geeltjes:** K 161a; **italianen:** L 279, P 8; *īētalīējaanə* L 148; *īētalīējaonə* I 118, K 174, 188, L 255; **italiaan:** K 262, L 200; **italianers:** *īētaljaanərs* K 268; **italiaantjes:** K 188a; **tamme italianen:** *taam īētaljaanə* L 237; **handige italianen:** *həndigə īētaljaanə* L 237; **cypersē bij:** *sīēpərsə bīē* K 213, 237, 241; **oekraïense:** K 0188; **oekraïners:** *ōēkrajnərs* L 148; *ōēkréénərs* I 118; **krainer(s):** K 180, L 279; *krajnərs(s)*

K 185, L 188, 237, 262, O 73, P 72; *krijnərs* K 174, 188, L 279; **krainer (bij):** *krèènərs bīēj* L 207; *krijndərs* K 174; **krainse bij:** *krajnsə bie* O 70b; **kaukasisch(e):** *koukaosiesə* K 188; *kokaosies* K 174; **russe:** *russə* K 0188; **joegoslaven:** *jōēgōēslaovə* I 118; **egyptische bij:** *éēgiptiesə bīē* K 213, 241; *éēgīēptiesə bīē* K 237; **oostenrijkers:** P 8; **oostenrijkse:** *oštənréjksə* L 148; **kempische:** *kempiesə* K 268, 294; **duitse:** L 91b; **zwarte:** K 188, 207, L 188, 262, 279; *zwartə* K 174, 188a, 207, 255; *zwārtə* L 241; *zwartnə* O 281; *zwertə* K 189; *zwéértə* K 237; *zwèttə* K 241; *zwéttə* K 251; *zwéjtə* K 294; **zwartjes:** *zwartjəs* L 180a; *zwettəkəs* O 69a; **zwartjes van bij ons:** *zwettəkəs van bij ons* O 73; **zwarte hollandse:** *zwart olaansə* K 0188; **zwarte duitse:** *zwartə dōtsə* I 118; **zwarte inlandse:** *zwéttə īēnlantsə* I 268; **oude zwarte steekduivels:** *aaw zwartə stèèkdūūvvəls* L 237; **gele (bijen):** K 207, L 262; *gael* L 207; **grijze:** K 207; *graaazə* O 286; *graoəzə* I 268; **rode:** *róój* L 180a, 241; **rosse:** *rōssə* K 241; het volgende woordtype duidt een kruising van italiaanse en cypersē bijen aan: **gouden bij:** *gāwə bīē* K 237; *gōwə bīē* K 241; *gāāwə bīē* K 213; *gèēwə bīē* K 241; **bonte bij:** *bontə bie* L 207; **karnika(*s):** K 262, O 281, P 145; *kárniéká* K 251; **karneoler bij:** *karnīējoolərs bie* O 70b; **karneoolse bij:** *kárnjójólsə bīē* K 237; *kárnjójólsə bīē* K 213, 241; **vreemde bij:** *vreumdə bie* K 356; de volgende woordtypen duiden kruisingen aan: **gekrui(e):** L 200; *gəkraostə* K 251; **kruising:** *kraosing* K 262; **gemengd ras:** *gəməngt ras* K 313; **mengeeling:** *mingəlingə* O 281; **bastard(s):** *bastərt* P 33; *bastaaft* O 70b; *bastaaft* K 0188; *bastaaft* O 73; **verbasterde:** O 286; **verbastardeerde(n):** *vərbastərdaerdə(n)* K 356, O 281; **gebastardeerde:** *gəbastardajdə* P 145; **straatras:** P 8, 72; *straotras* K 268; **straatbij:** *stroutbie* K 356; **[stratiers]:** P 8.

BIJENHOUDER —————

Kaart 3, pag. 122

(N 63, 1a; WVD 37, 149; DC 9, 7; SGV; ZND I a-m; N 63, 1c; Lhoest)

[Iemand die bijen houdt, om den brode of als hobby. Bijen produceren honing en was. Eertijds waren dit zeer gewilde producten. Momenteel zijn er in Nederland en België practisch geen beroepsimkers meer en is bijen houden voornamelijk een hobby geworden. Belangrijk is de inzet van bijen voor bestuivingsdiensten in land- en tuinbouw. Grote zaadteeltbedrijven kennen het beroep van bedrijfsimker. De informant van L 207 zegt dat **imker** een modernere term is dan **bijman** of **bijenman**.

De woordtypen **korfimker** en **kastimker** zijn geen algemene benamingen; hiermee geven de informanten aan, of de bijenhouder met korven dan wel met kasten werkt.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

bijboer: L 157a; [bij]boer I 79, K 133a, 135, 143, 145a, 148, 149, 151, 153, 158a, 158b, 159, 161, 161a, 163c, 164, 171, 172, 173a, 174, 177, 180, 182, 182a, 184a, 185, 187a, 0188, 188, 188a, 189, 190, 194, 195, 197, 197a, 207, 216a, 218, 237, 262, 268, 294, 313, 356, L 91, 91b, 144, 144a, 145, 151, 158, 178a, 184, 200, 255, 259, 262, 279, 281, 283a, O 281, P 33; [bij]bōer I 118, K 185, 216, 241, 251, L 152, 187, O 69a; [bij]bôer K 175; *bî-bôer* hs Schrevens P 86; **bijenboer:** L 185; *béjæboer* L 188; *béjænboer* L 162; *bi-jæboer* L 283; *bi-jænboer* L 162, 187; *bî-boer* K 173a; *bîênboer* I 78, 78a, K 151, 157, L 262; *bîêmboer* K 124a, L 241; *biejæboer* P 145; *biejænboer* K 172, L 152, 180**, 204; *bîējænboer* L 237; *baejæboer* L 112; *bééænboer* L 160; *baejæmboer* L 159; *bajænboer* K 126; **bijtjesboer:** *beekæsboer* O 286; **bijman:** L 180; [bij]man I 268, K 148, 150, 168, 171, 184, 185, 213, 215, 216, 219, 220, 237, 241, L

93, 95, 104, 109, 144a, 145, 147, 148, 153, 159b, 179, 180*, 185, 186, 199, 201, 207, 208, 208a, 229, 233, 236, 239, 241, 244, 255, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 280, O 69a, 70b, 73, 281, P 72; **bijenman:** *biejæman* L 207, 241, 255, P 145; *bîējæman* L 237; *béjæman* L 188; **bijtjesman:** *biekæsman* P 8; **bijenmens:** *bîējæmens* L 237; **bijenhouder:** K 102, 132, 150, L 161; *bîênhoudær* I 79; *bîênhawær* L 255; *biejæhòwær* K 100a; *biejænhòwær* L 100; *biejæhaawær* L 257; *biejænhawær* L 200; *biejæhaawær* L 228, 237, 240; *biejæhaawær* L 100; *bijæhaawær* K 133a; *bi-jæhaawær* L 189; *baejæhaawær* L 185; *bijæhaaldær* L 212; **bijhouder:** [bij]hòwær L 205; [bij]haawær K 147, L 145; **bijker:** L 96; *biekær* L 208, 256; *biejkær* L 145; *bèèjkær* L 280; **imker:** I 79, K 124a, 133d, 141, 151, L 110, 144a, 156, 186, 207, 264, P 5; *imkær* L 187; *iemkær* K 100, 101a, 150, 163, 168, L 159, 187, 201, 209a, 263a; *emkær* L 145a; *ijmkær* K 148, L 179, 205, 206; *eenkær* L 285; **korfimker:** K 0188, P 5; *körfimkær* K 188; *körræfimkær* L 148, 187; *kurfimkær* I 118; **kastimker:** K 0188, 188; *kastimkær* I 118, L 148, 187; **honingboer:** I 79, K 180; *euningboer* K 0188; *euniënk-bōer* O 69a; **honingmens:** *honningmens* L 237; **bijenkerel:** *béjækæl* L 188; **bijenvader:** *bîējævaddær* L 237; **bijenkoning:** K 161a.

BIJENHOUDER (scheldbenaming) —————

(N 63, 1b)

[In vraag N 63, 1b werd gevraagd: “Welke scheldbenamingen voor de bijenhouder kent u?” In de antwoorden worden benamingen gegeven die meer of minder scheldend van aard zijn; sommige zijn algemene benamingen. Deze laatste zijn niet overgebracht naar het lemma BIJENHOUDER, maar zijn op grond van de vraagstelling in dit lemma opgenomen.

De informant van K 294 merkt op dat een **bijenpastoor** een goede vakman is, een **bijklodde** daarentegen een slechte.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

bijenmelker: *biejəmèlkər* I 118, L 200; *bīējəmèlkər* L 237; *biejənmèlkər* L 204, 262; *bėjəmèlkər* L 187, 188; **bijteut:** [*bij*]teut K 174, 180, 188, 188a, L 279; **bijkloot:** [*bij*]klaot L 91b; **bijklodde:** [*bij*]kleudə K 294; **bijenkloot:** *biejəkloot* K 0188; *biejəklaot* L 241; **bijenmannetje:** *biejəmnəkə* L 207; **bijmoeder:** [*bij*]moejər L 237; **bijengek:** *bīējəgek* L 237; **bijenpreut:** *biejəpreut* K 207; **bijenpastoor:** *bīēpastôēr* K 294; **bijboer:** [*bij*]boer P 5.

BIJENKORF

Kaart 4, pag. 123

(N 63, 2a; N 40, 137; WVD 37, 12; DC 9, 4; SGV; ZND 1 a-m; Go, 1b; ZND B2; Lhoest)

[Van roggestro of buntgras gevlochten korf voor bijen. Het houden van bijen in korven is de ouderwetse vorm, ook wel vaste bouw genoemd, omdat de raten aan de wanden worden vastgebouwd. De kast heeft de korf tegenwoordig veelal vervangen; hierin kan de imker uitneembare ramen plaatsen voor de bouw van raten (losse bouw).

Afb. 1. Bijenkorf

De korf werd meestal met dikke, brede windingen gevlochten van met de hand gedorst stro, bijeengehouden door Spaans riet of gespleten braamtakken.

Er bestaat een grote verscheidenheid aan korven: grote en kleine, hoge en lage, korven met één of twee vlieggaten, enz.

Een veel voorkomend model is de ronde strokorf van Drente; deze heeft een doorsnede van ± 40 cm bij een ongeveer gelijke hoogte. Ter bescherming tegen koude en regen of ook wel ter versteviging van oude korven besmeert men de korf, hetzij van buiten, hetzij van binnen met leem of kleiaarde, vermengd met gerstenkaf of koemest met as of kalk. Soms wordt de korf met een graszode of heiplag afgedekt. Zie afb. 1 (uit WLD II, 6).

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

bijenkorf: K 132; *baejənkorf* L 160; *baejəkorf* L 185; de volgende opgave is meervoud: *baejəkorvən* L 184; *biejənkorf* K 313; *biejəkorf* K 0188; *bīenkorf* I 78, K 124a, 125a, 183b, L 180*; *biejəkōrf* L 258; *baejəkōorf* L 112; *biejəkōrrəf* K 250; *bijənkōrf* L 159b, 244; *bijəkōrf* L 93, 150, 180, 212, 236, 262; *bi-jənkōrf* L 162; *bi-jəkōrf* L 104, 152, 158, 187, 189, 240, 283, 285; *bėjəkōrf* L 186; *baejənkōrf* L 184; *baejəkōrf* L 159, 185, 186, 190, 264; *bijənkōrf* L 159b, 244; *bijəkōrf* L 93, 150, 180, 212, 236, 262; *bi-jənkōrf* L 162; *bi-jəkōrf* L 104, 152, 158, 187, 189, 240, 283, 285; *bėjəkōrf* L 186; *baejənkōrf* L 184; *baejəkōrf* L 159, 185, 186, 190, 264; *biejəkōrf* K 148, 207, 215, 219, L 91, 93, 100, 102, 200, 205, 206, 229, 279, 280, P 99; *bīējəkōrf* L 180**, 244; *bīenkōrf* L 237; *bīekōrf* K 100, 172, 237, L 91, 99, 262; *bėjəkōrrəf* L 187; *béəkōrrəf* K 358; *biejəkōrrəf* L 201; *bīējəkōrrəf* L 255; *bīējəkōrrəf* L 145a, 207; *bīēkōrrəf* L 201, P 167; *bėjəkèurf* K 150; *biejənkèurf* L 263a; *bīekèurf* P 99b; *bīējəkèurf* L 237; *bīējəkèurf* L 241; *bėjəkúurf* K 189; *bīe-keurf* I 272, K 244; *bijənkeurf* L 110; *biejəkéurf* L 151; *bijənkurf* I 79, K 102; *bijəkurf* K 133a, 133d, L 155, 162;

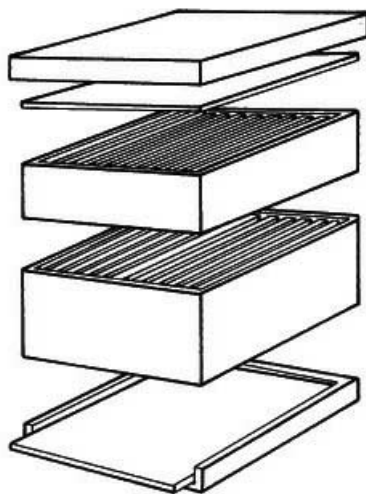
bějækurf L 156; *bajänkurf* K 126; *bi-jækurf* L 159; *bienkurf* K 126, 133a, 149, 151, 164, 171, L 205, L 206; *biækurf* K 148, 151, 157, L 95, 179, 239; *biêkurf* K 279, P 166; *biejækurf* K 168, 216, 313, L 149, 154a, 259; *biejækurf* I 79, K 257, L 145, 208, 256, 257; *biêkurræf* P 35a; *biêkurræf* P 41; *biejækurræf* K 231, P 25; *bīejækurræf* I 220; *bêêkÿrræf* K 320; *biêkerræf* P 88; *béakárf* O 178; **bijkorf:** *[bij]korf* K 158a, 189a, 197, 213, 262, 322, L 283a; *[bij]kórf* P 37; *[bij]kórf* K 216a, 232, 273, 274, P27; *[bij]korræf* I 272, K 247; *[bij]keurf* K 213a, 294, 299, 356, L 207, O 67, P 2, 13; *[bij]keuræf* L 259; *[bij]kórf* K 135, 145a, 149, 153, 163, 170, 171, 173a, 174, 184, 184a, 185, 187a, 188a, 197a, 204, 205, 210, 214, 215, 239, 240, 251, L 91b, 94, 109, 144, 144a, 145, 147, 148, 151, 152, 153, 178a, 182, 199, 205, 206, 208a, 228, 233, 240, 241, 255, 260, 261, 263a, 264, 280, 281, 281*, P 98, 102; *[bij]kórræf* K 212, 213, 216, 237, 241, L 180a, P 47, 95, 96, 107, 154; *[bij]kèurf* K 159, L 255, 259; *[bij]kurf* I 78a, 118, K 133a, 147, 161, 169, 175, 180, 182, 182a, 184, 190, 194, 201, 220, 244, 245, 251, 274, 276, 277, 286, 300a, 304, 305, 330, 332, 333, 350, L 104, 144a, 145, 147, 157, 177, 199, 200, 239, 258, 259, 263, O 69a, 276, P 10, 29a, 60a, 127, 144; *[bij]kurræf* K 291, 307, 312, 330, 332, 335, 339, 356, P 25, 112; *[bij]kerf* O 162; *[bij]kérf* K 287; *[bij]kerræf* P 30; *[bij]kijrf* O 274; *[bij]káárf* I 180; *[bij]karræf* P 145, 154a; *bīekerræf* hs Schrevens P 86; *biekórf* Bijenkorf. Corn. Vervl. A.; **korf:** K 161a, 164a, 177, L 144a, O 286, P 5; *korf* K 143, L 262; *kawrf* P 33; *kórf* K 163c, 188, 251, L 157a, 159, 179, 187, 200, 236, 279, O 286; *kórræf* I 268, K 188a, L 103, 148, 207, 244; *keurf* O 281, P 8, 72; *kéurf* K 100a; *keuræf* O 73; *kurf* I 118, K 101a, 102, 107a, 109, 133c, 141, 143, 148, 150, 151, 158b, 195, L 158, 279, O 69a; *kurræf* K 180; *karræf* P 145; **ronde korf:** *ronðkeurf* O 70b; **bijenkaar:** L 161; *baejænkaar* L 184; *bájækaor* K 357; *bééækaor* P 46; *bīækaor* K 315; **bijkaar:** *[bij]kaar* K 357;

[bij]kãar K 308a; *[bij]kaær* P 147; *[bij]kajr* K 350, 356; *[bij]kaor* K 267, 305, 316, 318, P 44; *[bij]kooor* K 349a; *[bij]kôôr* K 314, 353; *[bij]kôær* K 348; *[bij]kor* K 262; *[bij]kôr* P 25; *biekaar* ook *kaar*. Biekorf, bieënkorf (K). Corn. Vervl.; **kaar:** *kaar* L 186, 187, 188, 190, 209a, 262, 285; *káár* K 358, P 45; *kaor* K 268, 312, L 187; *kaor* P 48, 171; *kaar* *kaar* (kaor), Bieënkorf, Tuerlinckx; *kaar* Biekorf, Corn. Vervl.; **bijstok:** *[bij]stok* L 255; **stok:** *stok* K 184; **bijenmand:** *biejãmãant* L 100; **bijmand:** *[bij]mant* K 213; **kas:** *kás* K 251; **bijvat:** *[bij]vat* L 279; **vat:** *vat* Korf met bieën, bewoonde korf. Corn. Vervl. Aanh.; **bij:** *bie* K 218.

BIJENKAST

(N 63, 2b; WVD 37, 18; Go, 1b; Lhoest) [In het midden van de 19e eeuw ging men de korven door houten kasten vervangen. Hoofdtypen in constructie en werkwijze zijn a) bovenbehandeling, onder andere bekend in Nederland en Engeland, en b) achterbehandeling, onder andere bekend in Duitsland.

In principe bestaat de moderne bijenkast uit enige boven elkaar geplaatste *kamers*

Afb. 2. Bijenkast, schematisch

-bakken zonder deksel of bodem- met in twee van de vier wanden een sponning, waar de toplatten van de *ramen* in komen te hangen. Een *dekplank* dekt de bovenste kamer af en een deksel of dak beschermt bijen, broed en voorraad tegen regen en wind. Het geheel staat op een bodemplank, met aan de voorzijde een *vliegplank*. Afb. 2 (uit WLD II, 6) geeft een schematische voorstelling.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

bijenkast: *béjəkast* L 255; *biejəkast* L 200; *bějəkast* L 237; **bijkast:** [*bij*]kast L 180a, 200; [*bij*]kàst L 207; [*bij*]kaast L 91b; **bijenkas:** *beejəkás* K 251; *biejənkas* O 73; *biejəkás* K 0188, P 145; *biejəkassə* O 281; **bijkas:** [*bij*]kas I 118, K 174, 189, 207, 213, 241, 262, 356, O 70b, P 8; [*bij*]kaas K 216; [*bij*]kás K 237; [*bij*]kássə P 44; *biekas* Houten of strooien kas, waar men bieën in houdt. Corn. Vervl. A.; **bijen-kist:** *biejənkist* L 279; *bějəkist* L 237; **kast:** K 188, L 188, P 5; *kast* L 187, 207, 244, 262; *kást* I 118; *kaast* K 161a, L 148; *káást* L 241; *kààast* L 158; **kas:** I 268, K 180, 268, 294, O 69a, P 72, 145; *kas* K 188a; *kás* K 314, 315, 316, 357, P 45, 46; *kàs* K 318, 353, 358, P 47, 167; **kistje:** *kiskə* P 48; **bijbak:** *bīēbāk* bijenbak, hs Schrevens P 86; **bak:** K 294.

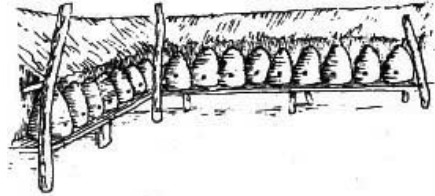
BIJENHAL

(N 63, 11a; WVD 37, 150; DC 9, 5; SGV; ZND 1a-m; ZND B2; Go, 1b; N 40, 138 add; Lhoest)

[Bouwwerk waarin korven of kasten geplaatst worden om ze te beschermen tegen regen, wind en koude, vooral in de winter. In de loop der tijden zijn er verschillende vormen geweest van een bijenstand of bijenhal, afhankelijk van de omgeving en het voorhanden zijnde materiaal. Zo verschaftte soms een overstekend dakgedeelte van de boerenwoning of van een der bijgebouwen de noodzakelijke beschutting. Gewoonlijk is de bijenstand een

langwerpig bouwsel, met een achterwand en zijwanden en gedekt met pannen of stro. De open zijde is gericht op het zuidoosten. Afb. 3 (uit lijst N 63). Op de plaatsen waarheen de volken bijv. in het voorjaar worden gebracht, zijn de stallen primitiever.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

Afb. 3. Bijentuin

bijenhal: K 164, 168; *bijəhal* K 101a, L 262; *bi-jəhál* P 44; *béjəhal* K 316, L 187; *béəhal* I 180; *bééəhál* P 46; *bīenhal* K 183b, L 144a; *bīehal* K 143, 145a, L 99, 144a, P 105; *biejənhál* L 279; *biejəhal* K 268, L 100, 180**, 200; *bějəhál* L 237; *bīējəhál* L 207, P 99; *bīējəhàl* L 241; *bijənhàal* L 244; *biejənhàal* L 204, 208; *biejəhàal* L 263a; *bīējənal* K 250; *bēējəl* K 320; *bīe-al* I 272; *bájəhàl* P 45; **bijhal:** [*bij*]hál K 145a, 149, 163c, 173a, 182, 184, 184a, 185, 187a, 194, 195, 197a, 204, 207, 212, 213, 215, 216, 216a, 218, 219, 220, 239, 240, 241, 245, 262, 267, 268, 273, 274, 277, 300a, 304, 305, 307, 308a, 312, 313, 330, 339, 348, 356, 357, L 91b, 93, 95, 104, 109, 144, 145, 145a, 147, 148, 149, 152, 153, 157, 178a, 179, 180, 180*, 180a, 199, 200, 201, 207, 208, 233, 236, 237, 255, 257, 258, 259, 261, 263a, 264, 279, 280, 281, 281*, 283, 283a, 285, O 286, P 2, 5, 8, 25, 27, 30, 37, 95, 98, 99, 102, 107, 145, 147; [*bij*]hál K 276, 314, 315, 353, 357; [*bij*]hàl K 149, 318, 349a, 350, 356, 358, P 47, 48; [*bij*]hèl L 152; [*bij*]hàal L 205, 206, 208a, 244, 263; [*bij*]hàál L 241; [*bij*]hàl I 118, 268, K 188a, 204, 208, 210, 279, 291, 322, 332, P 13, 29a, 112, 145; [*bij*]jàl K 251; [*bij*]jàl K

237; [bij]aal K 335; [bij]hallə O 70b, 73, P 72; [bij]allə O 67, 69a, 162, 281; *biehal* overdekte plaats, afdakje, waaronder de bieënkorven naast elkander op eene bank staan. De biehal is met stroo, pannen of graszoden gedekt. Corn. Vervl.; *bīējhal* biehal, een met stro en pannen overdekte plaats (gewoonlijk achter in de hof tegen de tuin(haag)) waar de bijenkorven staan, De Bont; *biehal* Bijen“stal” = afdak van stro, waaronder de korven staan, hs Rendens L 226; **bijhalletje**: [bij]hálləkə L 180a; **hal**: K 164a, 294, P 33; *hal* K 169, 210, L 157a, 200, 262, P 171; *al* P 10, 171; *hal* overdekte plaats, afdak, waar de bieënkorven onder staan, Corn. Vervl.; **bijenstal**: K 102, 132, 133c, 151, 177, L 110, 262; *bijənstal* L 159b; *bijəstal* K 133a, 150, 155, 159, 162, 209a, 212; *bějəstal* L 156; *bėjəstal* L 187; *bi-jənstal* L 162; *bi-jəstal* L 187; *beejəstal* L 112; *bēestal* O 178; *biejənstal* K 158a, 168, 189a, 216, L 147, 154a, 200, 259; *biejəstal* K 148, 171, 257, 268, L 91, 102, 145, 151, 200, 237, 256, 260, 280, P 145; *biejəstál* K 231, 251; *bějəstal* I 118; *bīējəstal* L 180**, 255; *bīenstal* K 124a, 161, L 239; *bīestal* I 272, K 100, 133a, 172, 197, 244, 330, L

91, P 107; *bīestal* K 286, P 166; **bijstal**: [bij]stal K 147, 157, 159, 161a, 171, 180, 188, 188a, 216, 313, L 145, 200, 264; [bij]stál P 25; **bijstalletje**: [bij]stèlləkə K 149; **stal**: K 150, 151, 163; *stal* K 100a; **stalletje**: *stalləkə* K 100a; **bijtuin**: [bij]tuin I 79, K 158b, 180, 182, 182a, 189, 205, 207, 208; [bij]töng K 201; *bietuin* Biehal, Corn. Vervl. A.; **bij-stand**: [bij]staant K 213, 241; [bij]stáánt K 237; **bijenhut**: L 185; *bijənhut* L 158, 159b, 161, 186, 188; *bějəhut* L 158; *bėjəhut* L 187; *bi-jəhut* L 187, 189; *bējənhut* L 160, 184; *bēējəhut* L 159, 185; **bijhut**: [bij]hut L 186; **bijenkot**: *bīenkot* I 78; *biejəkot* K 0188; *bēéəkót* een bieënkot; soms in de moestuin van een boerderij, Eylenbosch O 253; **bijkot**: [bij]kot K 153, 173a, 174, 175, 180, 188a, O 274; [bij]kòt K 247; **bijenschuur**: *bīenschuur* I 78; **bijenhok**: *biejənhok* L 100; **bijenhokje**: *bijəhokskə* K 133d; **bijenopzet**: *bīenopzet* K 190; **bijkwekerij**: [bij]kwîêkəröj K 232; **bijenhuisje**: *bīenuskə* K 251; **afdak**: *àvdák* P 167; **bijenkorf**: K 125a; **bijkorven**: [bij]kurvən K 151; **bijkaar**: [bij]kaor K 274; **bijenkas**: *bijəkas* P 154a; **bijkast**: [bij]kast L 240; **kast**: *kast* L 144a.

2 Korf en kast

2.1 Soorten

KORF MET RONDE KOP

(N 63, 3a; N 40, 138a)

[Korf met een doorsnede van \pm 40 cm bij een ongeveer gelijke hoogte. Een kenmerk is de ronde kop. Gezien het vóórkomen van streekaanduidingen bij de diverse lemmata waren allerlei typen korven overal naast elkaar in gebruik.

Voor de fonetische documentatie van het woord **korf** zie het lemma BIJENKORF.]

ronde korf: *rondə [korf]* K 185; *róóndə [korf]* L 244; **ronde kop:** L 200; *ròndə kòp* L 158; **brabantse (korf):** I 118, K 161a, L 207, 262; *braabantsə [korf]* K 180, L 237, 279; *braabansə [korf]* L 148, 188, 200; *bròbããnsə [korf]* K 174; **ronde brabantse:** L 91b; **limburgse korf:** I 118; **lüneburger (korf):** L 188; *luunieburgər [korf]* K 163.

BISSCHOPSMUTS

(N 63, 3b; N 63, 3g; N 40, 138a-b-c-e)

[Korf met een spitse kop. Bij de bisschopskorf of bisschopsmuts loopt het bunt niet door tot boven de top van de korf zoals dat het geval is bij de ZWANENHALS. Het inregenen wordt verhinderd door een strooien “mutsje” dat bovenop met een houten spijl is vastgemaakt.

De bisschopsmuts is een zeer oude bijenwoning. Een model hiervan werd onder andere gevonden bij opgravingen in Wijk bij Duurstede (Dorestad).

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **-korf** zie het lemma BIJENKORF.]

bisschopsmuts: K 188, L 188; *biskòpsmuts* L 180a; **bisschopsmuts:** *biskopmuts* K 163; **bisschopskorf:** *bischops[korf]* L 279; **spitskop:** *spitskòp* L 180a; **tuitkorf:** *teut[korf]* K 174; **punthoed:** K 180; **limburgse korf:** *limburchsə [korf]* L 180a; **gelderse korf:** *gèldərsə [korf]* L 180a; **veluwse korf:** K 161a; **drentse korf:** *drentsə [korf]* K 174; **bruidskorf:** *bruits[korf]* K 163.

ZWANENHALS

(N 63, 3e; N 40, 138e)

[De zwanenhals is een variant van de BISSCHOPSMUTS. De resterende staart van de buntspijlen, die aan de top bij elkaar komen, is naar beneden omgebogen als een zwanenhals. Dit ombuigen heeft tot doel de top van de korf, die het meest gevoelig

Afb. 4. Zwanenhals

is voor de regen, af te dekken. Afb. 4 (uit N 63).

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIJEN-KORF.]

zwanenhals: *zwaonənals* K 188; **zwanenek:** *zwaonənhijk* K 294; **zwanenhalskorf:** K 161a; *zwaonənhals[korf]* L 180a; **bisschopsmuts:** L 188; *biskopsmuts* K 0188.

KORF MET PLATTE KOP

(N 63, 3c; N 63, 3a; N 40, 138a-b-c)

[Korf met een platte kop in tegenstelling tot korven met ronde en spitse kop.

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **-korf** zie het lemma BIJEN-KORF.]

platte kop: L 204; **platkop:** L 180a; **afgeplatte kop:** L 207; **platte:** K 188a; **zeven spijlen kop:** K 180; **drentse korf:** K 161a; *drentsə [korf]* K 163; **gewone hollandse bijenkorf:** *gəwoonə olantsə biejə[korf]* K 0188; **brabantse korf:** *braobansə [korf]* L 180a; **limburgse korf:** *limburchsə [korf]* L 180a; **lüneburger (korf):** *lūñnəmburgər* L 148; *lūñniëburgər [korf]* K 163.

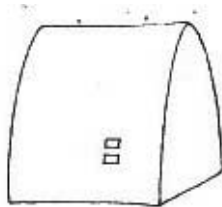
BOOGKORF

(N 63, 3d; N 63, 3a; N 63, 5c; N 40, 138d; Lhoest)

[Langwerpige korf met een rechthoekig grondvlak en boogvormige bovenzijde, van stro gemaakt en met riet genaaid. De boogkorf is een tussenvorm tussen de oude, ronde strokorf en de moderne bijenkorf; de informant van K 188 noemt deze korf de voorloper van de kast. Een typisch voorbeeld van een boogkorf is de Gravenhorster, die van stro over een mal gevlochten wordt en naargelang de grootte 9, 12 of 16 boograampjes bevat, welke in de kop van de korf door een “zaag” op de

juiste afstand worden gehouden en van onderen met oognagels in de korfwand worden vastgezet. De Gravenhorster boogkorf is ontstaan door de combinatie van het goedkope materiaal stro en de voordelen van de kast, namelijk uitneembare ramen. Afb. 5 (uit N 63).

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **-korf** zie het lemma BIJEN-KORF.]

Afb. 5. Boogkorf

boogkorf: K 161a; *booch[korf]* K 163, 174, 180, 188, L 207, 279; *bóóch[korf]* K 237; *boowch[korf]* I 118, K 185; *boch[korf]* L 237; *böch[korf]* L 188; **gelderse boogkorf:** *gèldərsəm bóóch[korf]* L 180a; **boog:** K 294; **hollandse korf:** *olāānsə [korf]* K 174; **gravenhorster (korf):** *graavənhòrstər [korf]* L 148; *graovənhòrstər* K 174; *graavənostər* K 0188; *graovənostər* K 188; **lüneburger korf:** *lūñnəmburgər [korf]* L 148.

AMBROSIUSKORF

(N 63, 3f)

[Korf die een afbeelding is van bisschop Ambrosius, de patroon van de imkers. De korf wordt op deze wijze vervaardigd, als eerbetoon aan de H. Ambrosius en om zijn zegen af te roepen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIJEN-KORF.]

ambrosiuskorf: K 161a; *ambroozjėjus[korf]* K 180, L 180a, 188; **ambrosius:** K 188, 294; *àmbrosiėjus* L 241; **bisschop(s)-**

korf: *bischops[korf]* L 279; *bjěškòp[korf]* I 118; **platte korf:** L 204.

SIMPLEXKAST

(N 63, 9; WVD 37, 34; WVD 37, 36; N 63, 2b)

[Een van de vele soorten bijenkasten. Ze kan enkel- of dubbelwandig zijn. De Simplexkast is uitgerust met het zogenaamde Simplexraam, dat een breedte heeft van 356 mm en een hoogte van 216 mm. Het Simplexraam behoort tot de groep van "liggende" ramen. In elke bak gaan 10 ramen. Ondanks de vele tekortkomingen, zoals een te klein vlieggat, te dun hout en een te klein dak, heeft de Simplexkast een enorme vlucht genomen, meer door haar goedkoopte dan door kwaliteit. Daarom heeft men nog een *Verbeterde Simplex* op de markt gebracht waarin de ergste gebreken van de Simplexkast zijn vermeden.

Volgens de informant van K 174 was de eerste kast de WBC-kast, uit Santpoort, en kwam daarna de Simplexkast, eveneens uit Santpoort.]

simplex: K 161a, 200, 207, L 158, 188, 200, 237, 262; *simplèks* I 118, K 185, L 148, 207, 255; *simpléks* L 148; *šjěmpléks* K 251; **simplexkast:** K 174, 188, L 91b, 187, 200, 204, 279; *simplèkskast* L 180a, 244; **simplexmaatkast:** L 279; **verbeterde simplexkast:** L 187; **simplexkas:** I 118, K 180, 0188, P 145; *simplèkskaas* K 216.

DADANTKAST

(N 63, 9; WVD 37, 33; WVD 37, 34; WVD 37, 36)

[Soort bijenkast. Dadant, een bijenteler in de Verenigde Staten, heeft deze kast ontworpen. Een gemiddeld Dadantraam is 476 mm breed en 286 mm hoog. De toevoeging "blad" slaat op het feit dat er bepaalde, kortere kunstraten in worden gehangen.]

dadantkas: P 145; *datantkas* O 69a; *dadankass* O 281; **dadant:** O 286; **dadantbladkas:** *dadanblatkas* O 286; *darnblatkas* K 262; **dadant-blad:** I 268, K 207, 241, 251; *dadanblat* K 268.

SPAARKAST

(N 63, 9)

[Soort bijenkast. Aangezien de Simplexkast nogal wat nadelen heeft, o.a. omdat er moeilijk mee te reizen is, heeft men in navolging van de Amerikaanse kasten (DADANTKAST en LANGSTROTHKAST) een eenvoudig geconstrueerde kast ontwikkeld. Een bak bestaat uit 4 planken, koud op elkaar gespijkerd. De bakken worden zonder sponningen of lijsten op elkaar gezet. Het dak is plat. Op deze manier spaart men hout(enkelwandig) en KUNSTRAAT; bovendien vergt de behandeling minder tijd (Van Gool, pag. 171-173).]

spaarkast: K 161a, L 91b, 188, 200, 204; *spaarkast* L 187; *spaarkààst* L 158; *sparnkast* L 255; **spaarkas:** I 118, K 180; *spaorkaas* K 216.

KEMPISCHE KAST/REISKAST

(N 63, 9; WVD 37, 35; WVD 37, 36; Lhoest)

[Soort bijenkast. De Kempische bijenkast is een kast met bovenbehandeling. Ze bestaat uit een bodemplank die licht helt om het afvoeren van vuil en vocht te vergemakkelijken, en een opklapbare vliegplank aan de voorzijde van de bodem. Uit het midden van de bodem heeft men een kleine opening gezaagd voor de luchtverversing. Verder heeft de kast broedkamers met in elk twaalf ramen, twee of meer hoogsels of honingzolders waarin ook twaalf ramen hangen die echter kleiner zijn dan die in de broedkamers. De kast heeft een plat dak met zink bekleed en van twee lichtgaten voorzien. Aan deze lucht-

gaten worden soms bijenuitlaten aangebracht waardoor de bijen die gevangen zitten onder het dak, kunnen ontsnappen. Twee afsluitingsplanken stellen de imker in staat de broedkamer naar willekeur te vergroten of te verkleinen. Deze kast is in de Kempen zeer verspreid.

Ivm het woordtype **bijl's reiskas**: wellicht is dit dezelfde persoon als de heer Bijl die volgens de informant van K 174 vaak in het bijenkrantje schreef.]

kempische kast: K 161a; **kempische kas**: I 268, P 145; *kempjæssə kas* K 294, O 69a; **kempische**: *kempjæssə* K 251; **kempische bijkast**: *kempjæssə biekast* K 241; **reiskas**: K 189, 356, P 33; *rijskas* O 70b; *rijskassə* O 281; *rèèskàs* P 145; *rååskås* K 251; *rååskàs* P 145; **kempische reiskas**: K 268; **kempische reisbijkas**: *kempiesə rijsbiekas* K 207; *kempiesə ráájsbiēkås* K 237; **kempische reishienkas**: *kempies raasbīenkas* K 262; **belse reiskast**: L 279; **bijl's reiskas**: K 0188; **verplaatsbare kas**: *vərplosj-boerə kas* O 286.

FRUITTEELTKAST

(N 63, 9; N 63, 2b)

[Soort bijenkast. Zeer eenvoudige type kast dat gemakkelijk en snel reisklaar is te maken. De kast kent geen aparte broeden honingkamers; hij kan 13 "staande" ramen bevatten. De kast is ontworpen door Dr. Ir. A. Minderhoud, Rijksbijenteeltconsulent te Wageningen, om fruittelers in staat te stellen op een eenvoudige en goedkope wijze bijen te houden (Van Gool pag. 17-18).]

fruitteeltkast: K 161a, L 204, 262; **fruittelerskast**: L 200; **fruittelerskas**: K 180; **fruitkast**: *fröjtkast* L 148; **fruitteelt**: *fraojtilt* L 237; **minderhoudkast**: L 188, 200; **minderhoudskast**: *mindərhoustskast* L 204.

LANGSTROTHKAST

(N 63, 9; WVD 37, 36)

[Soort bijenkast. Deze Amerikaanse standaardkast heeft geen scharnierende of schuivende delen, noch sponningen, plinten of schuine wanden. Alle onderdelen staan koud op elkaar zonder enige andere verbinding of dichting dan die welke de bijen zelf aanbrengen. De gewone Langstrothkast heeft tien ramen. Een broedkammeraam van de Langstrothkast heeft een breedte van 448 mm en een hoogte van 232 mm.]

langstroth kast: L 187; **langstroth**: K 207, 251; *langstrot* O 286; *lankstrot* O 69a; *langstraat* I 268.

DUITSE KAST

(N 63, 9)

[Soort bijenkast, afkomstig uit Duitsland. Veel Duitse kasten kennen het systeem van de achterbehandeling, ipv bovenbehandeling.]

duitse kast: *daojsə kast* L 244; **thüringer kast**: L 188; *tuuringər kast* K 188.

ZESRAAMSKAST

(N 63, 9)

[Soort bijenkast. Het zesraamskastje of Engels kastje was oorspronkelijk een transportkistje. Het is gemaakt van dunne plankjes en er gaan 6, soms 8, Simplexramen in. Kleine volken kunnen in deze kistjes over grote afstanden vervoerd worden om de honingvolken te gaan versterken. Ze worden ook Engels kastje genoemd omdat er jaren zijn geweest, dat enige duizenden van die bevolkte kistjes naar Engeland geëxporteerd werden (Van Gool, pag. 173).]

zesraamskastje: L 200; **zesraamskasje:** K 0188; *zesraamskaskə* K 180; **zesraamse kast:** *zésraomsə kaast* K 185; **zesramer:** L 188, 237; **achtramer:** L 237; **engelse kast:** *éngelsə kast* L 180a; **engels kasje:** L 188.

OBSERVATIEKAST —————

(N 63, 9)

[Soort bijenkast. De zijkanten zijn van glas, zodat men praktisch het hele volk kan zien, zonder het te storen. Het doel van deze kastjes is de bijen gade te slaan, om zo hun levenswijze te leren kennen.]

observatiekast: L 200; **observatiekas:** *opsəvaatsiekas* K 0188; **glazen kastje:** *glaazə kasjə* L 200; **kijkkast:** *kīējkast* L 237.

TUKKERKAST —————

(N 63, 9)

[Soort bijenkast, genoemd naar de eigenaam Tukker. Deze kast is afkomstig uit de Achterhoek.]

tukkerkast: *tukkərkast* I 118; **tukkerkas:** *tukkərkas* K 0188.

2.2 Onderdelen van korf en kast

VLEIEGGAT

Kaart 5, pag. 123

(N 63, 5a; N 63, 10b; WVD 37, 15; WVD 37, 27; N 40, 138; Lhoest)

[Opening aan de voorkant van korf of kast waardoor de bijen in en uit kunnen vliegen. Een vlieggat moet niet te hoog van de grond zijn en gericht op het zuidoosten. 's Winters kan men het vlieggat in de korf dichtmaken met een rolletje stro met wilgenbast omwonden. In de moderne kast werkt men met een schuif om de vliegspleet af te sluiten.

Wat betreft het woordtype **tijlgat** moet worden opgemerkt dat het woorddeel **tijl** moeilijk eenduidig is te etymologiseren. Bij het kiezen van de woordtypen zijn de verschillende verklaringen in het midden gelaten. Het grondwoord is *ijlgat*; met het voorafgaande lidwoord *het* werd de uitspraak *tijlgat*. Door metanalyse is *tijlgat* dus ontstaan uit **t ijlgat*. Of in dit lemma alle varianten van *tijl-* als metanalyse van **t ijl-* geïnterpreteerd kunnen worden, blijft echter een vraag.

Tav van de opgaven “péilgat” en “pilschat” zij opgemerkt de toevoeging van de informant uit L 148, dat dit gat verkleind kon worden met een stokje, “met het oog op roven, als de korven in de Peel kwamen”.]

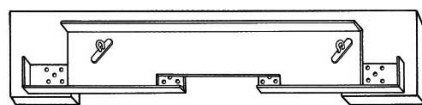
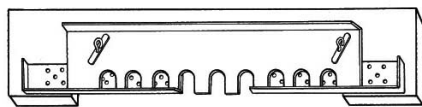
vlieggat: I 268, K 174, 180, 0188, 188, 188a, 207, 262, 268, 313, 356, L 200, 207, 279, O 70b, 73, 281, P 5, 8, 33, 72, 145; *vlěchat* I 118, K 185, L 148, 180a, 187, 207, 255; *vlěchât* L 180a; *vlěchat* O 69a; *vlějchat* L 237; *vlaechat* O 286; *vleechât* K 251; *vlějchaot* L 244; **vliegspleet**: K 174, 189; *vlějchspleet* L 237; **vliegopening**: K 0188; *vliechouþening* P 145; **vliegsleuf**: *vlějchsléup* L 237; **ijslgat**: *eels-chat* K 174; **tijlgat**: L 91b, 204, P 5; *téjlgât* L 207; *téjлгаot* L 244; *telgat* K 161a, 180, 189, 207, 216, L 200, 262,

279; *télgat* K 185, L 207; *tilgat* K 0188, L 180a, 235, 237; de volgende opgave is meervoud: *dilgaatø* L 235; *teelgat* I 118; *tjéélgat* K 189; *djélgat* K 213, 241; *djélgát* K 237; *tělgât* L 241; *tiegəlgat* L 188; *tiegəlgât* L 158; *tulgat* K 294; *tijlgat* opening in een bijenkorf, waardoor de bijen uit- en invliegen, De Bont; *telgat* Opening in den korf, langswaar de bieën in- en uitvliegen. Corn. Vervl.; *tilgat* van een bijenkorf, Van de Biezen; *teergat* teërgat, opening, langswaar de bieën in- en uit de korf vliegen, Tuerlinckx; **tijlsgat**: *téjls-chat* L 255; **ho/ulgat**: *hulgat* K 268; **hellegat**: *hellegat* vlieggat van een bijenkorf (Kalmthout), elders: *telgat* en *tilgat*, Corn.; **[péilgat]**: L 207; **[pilschat]**: L 148.

VLEIEGGATSCHUIF

(N 63, 10c; WVD 37, 29; Lhoest)

[Schuif die het vlieggat van een kast afsluit; zie afb. 6 (uit WLD II, 6). Deze schuif is niet bij alle soorten bijenkasten aanwezig; o.a. niet bij de Simplexkast. In dat geval wordt de VLEIEGPLANK, die scharnierend is bevestigd, gebruikt om vlieggat of -spleet af te sluiten, door deze op te klappen en vast te zetten; wellicht wordt deze met de woordtypen **klep**, **opklepplank**, **vliegplank** en **scharnier** aangeduid.

Afb. 6. Vlieggatschuiven

De informanten van I 118 en K 174 geven aan dat er een schuif aan de vliegplank is bevestigd, om deze vast te zetten.]

vlieggatschuif: K 188, 189, 207, L 207, 279, O 70b, P 72; *vliechatschöjəf* O 73; *vliēchatschèùf* L 148; *vliechatschaoəf* I 268; *vliējchatskéúf* L 237; **tijlgatschuif:** *djélgatschöf* K 213, 241; *djélgátschaof* K 237; **voorzetschuif:** *vuirzetschaof* K 262; **schuif:** K 0188, 188a; *schèùf* L 148; *skèùf* L 241; *schaaf* P 145; *schaajf* K 294; *skoojf* O 69a; **schuifje:** *schöjfkə* L 180a; *schéúf-kə* L 244; *schuufskə* L 188; de volgende opgaven zijn meervoud: *schuifkəs* K 313; *scheufkəs* O 281; **schuiflat:** P 33; **vlieg-gatblek:** *vleechátblék* K 251; **vlieggatbled:** *vleechátblét* K 251; **zinken afsluiting:** *zinkən afsleuting* O 286; **klep:** K 0188; **vliegplank:** *vliechplaank* K 174; **opklepplank:** *opkleplaank* K 174; **plankje:** *plèngskə* L 244; **bijberdje:** *bieberdeken* Houten plankje met een opening in, dat in den winter vóór het telgat geplaatst wordt, om het schadelijk ongedierte af te weren en de koude lucht zoveel mogelijk af te sluiten. Corn. Vervl. Aanh.; **scharnier:** L 207.

VLIEGPLANK

(N 63, 5b; N 63, 10a; WVD 37, 28; Lhoest)

[Aan- en uitvliegplank bij korf en kast. Onder het vlieggat maakt men een smal loopplankje waarop de bijen kunnen lopen bij het in- en uitgaan van de korf of kast. Aan de vliegplank kan de imker in korte tijd constateren of een bijenvolk gezond is of ziektes heeft. Hij kan bepalen of er al of niet dracht is, of er roverij plaatsvindt, en hij kan aan de vliegplank vele andere observaties doen. Immers, hij moet vermijden vaak in de korf of kast te gaan, daar dit tijd- en honingverlies en teveel verstoring in de korf veroorzaakt.]

vliegplank: I 268, K 188a, 189, 207, 216, 294, 262, 268, 313, 356, L 200, 279, O 70b, 73, P 5, 8, 33, 145; *vliēchplank* I 118,

K 185, 241, L 148, 180a, 255; *vliēchplank* O 69a; *vliējchplank* L 237, 244; *vliechplaank* K 174, 180, 0188, 188, L 91b; *vlaechplank* O 286; *vleechplánk* K 251; *vliechplankə* O 281; **vliegplankje:** *vliechplankskə* K 207; *vliechplénkskə* L 200, 279; *vliechplèngskə* L 188; *vliēchplèngskə* L 207; **aanvliegplankje:** *ánvliechplénkskə* L 237; **vliegberd:** *vliēgbét* K 213, 237, 241; **loopplank:** L 187; *loupplank* L 204; *lòeplank* K 241; **loopplankje:** *loopplankskə* K 188, L 262, P 5; *lōējplankskən* O 69a; *loopenkskə* L 200; *looplèngskə* L 207; *louplèngskə* L 241; *loopplanksken* loopplangskén. Smal plankje onder het telgat, waar de bieën op loopen bij het in- en uitkomen der kas. Corn. Vervl. Aanh.; **startplank:** *startplank* L 148; **tijlplank:** *telplank* K 161a; **grondplank:** L 158; **buitenplank:** *buitəplaank* K 174; **plankje:** *plankskə* K 180; **loopspijl:** L 91b; **aanloop:** *oonloejəp* K 294; **dorpel:** *deurpəl* K 294; **voetsteuntje:** K 188a; **hoogsel:** *höchsəl* K 241.

HOOGSEL

(N 63, 5c; WVD 37, 13; N 63, 136; N 40, 138)

[Onderzetstuk bestaande uit een stroring, die onder de korf wordt geplaatst. Dit onderzetstuk of hoogsel plaatst men voor het geval de bijen de raten zo ver uitbouwen dat de korf te klein wordt. In Corn. Vervl. Aanh. s.v. “hoogselkōrf” staat: “Bieënwooning bestaande uit op elkander geplaatste hoogsels, waarvan het bovenste met een goed passend deksel sluit (in hout of stroo, rond of vierkant). Wanneer het bovenste hoogsel met honing gevuld is, wordt het weggenomen en geoogst. Langs onder wordt dan een nieuw hoogsel bijgezet, enz.” Er kan sprake zijn van één of meerdere ringen of van een ring die meerdere windingen telt, vandaar dat enkele woordtypen/opgaven in het meervoud staan.]

hoogsel: K 161a, 188, 313, P 5; *hochsəl* L 148; *höchsəl* L 158; *höchsəl* K 185, L

187, 200, 207, 237, 244, 262, 279; *heuchsæl* L 204, 279; *huksæl* L 188; *hössæl* L 148; *hussæl* L 91b, L 180a, 200; *ūichsæl* O 69a; *ōējchsæl* O 69a; de volgende opgave is meervoud: *hjōchsæls* L 235; *hoogsels* Strooien ring van 10 tot 15 cm. van een kleiner bovenrand voorzien en van gelijke middellijn als de strooien korven. De hoogsels dienen om de korven langs onder te vergroten en worden er op vastgekramd. (...) Corn. Vervl. Aanh.; **korfhoogsel**: *kōrfhōēchsæl* K 251; **hogers**: *hōgǫgers* L 207; *hégǫgers* L 207; *hōjǫgers* L 207; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *hogǫgær* L 241; *hōggær* L 207; *haojǫgær* L 237; **verhoog**: *vǫrhōch* K 356; **hoogselringen**: *oochsælringø* I 118; **korfkring**: *keurǫfring* O 73; *keurfrink* O 70b; **ring(en)**: *rink* P 72; *ringø* K 268; **stroring**: *stroewǫjrink* P 145; **opzetting**: *ōpsétréng* L 207; **onderzetting**: *ōndǫrzétring* L 148; **rand**: I 118; *raant* K 185; **onderrand**: *ōndǫraant* K 0188; **opzetranden**: *opsetraandø* K 174; **onderzetrand(en)**: *ōndǫrzétrant* K 216; *ōndǫrzetraandø* K 174; **aanzetrand**: *añzétrant* L 255; **bijzetrand**: *béjzétrant* L 255; **honingrand**: *hoņingrant* L 255; **hoogselbanden**: *hoochsælbannø* K 299; **onderzetstuk**: K 180, 207, 262; **onderleggers**: *ōndǫrlaegǫrs* P 33; **wis**: *wies* K 188a; **col**: *kol* K 294; **boom**: *bōm* O 286; **stoel**: O 281.

KORFHAKEN

(N 63, 5d; N 63, 87c)

[IJzeren krammen waarmee het *hoogsels* stevig aan de korf wordt bevestigd ofwel die, welke worden gebruikt bij het REIZEN, om naast elkaar liggende korven aan elkaar te hechten. De laatste zijn meestal groter. Uit de antwoorden op vraag N 63, 87c blijkt, dat men ze in veel gevallen ook gebruikt bij het JAGEN, om de jaagkorf op de moederkorf vast te maken.

De opgave *draochaokø* (K 174) is niet opgenomen; de informant geeft aan dat deze zijn bevestigd aan de uiteinden van een draagriem, die de imker gebruikt om korven te verplaatsen. (ill. 36-37 in DOI).

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **korf-** en **bij-** zie de lemma's BIJENKORF en BIJ.]

korfhaken: *[korf]haakø* L 279; *[korf]haokø* K 161a, 185, L 237; *[korf]haokøn* K 207; *[korf]hookø* K 294; **bijhaak/bijhaken**: *[bij]haak* L 204; *[bij]haokøn* K 180; *[bij]-aokø* K 174; *[bij]haokø* L 235; **bijenhaak**: *biejønhaok* K 161a; **kramhaken**: *kramhaokø* K 188; **hechthaken**: L 279; **haak/haken**: *haok* L 200, 255; *haokø* L 241; **korfkrammen**: *[korf]krammø* I 268, K 294, L 237; **bijkrammen**: *[bij]krammøn* L 91b, 200; **bijenkrammen**: L 262; *biejønkrammøn* K 188; **bijenklammen**: *bijøklammø* L 188; **bandkrammen**: *bantkrammø* K 294; **colkrammen**: *kolkrammø* K 294; **kram(men)**: L 200, 255, 279; *kram* I 118, K 188a, L 180a, 207; *krammø* K 216, L 187, 204; *krammøn* O 69a; *krømmø* L 241; **klemmen**: L 91b; **klissen**: *klissø* L 148; *klæssø* L 148; *klæssø* L 207.

KOPSPIJLEN

(N 63, 6a; Lhoest)

[Van onderen spits bijgesneden spijlen. Door de kop van de korf worden op raat-afstand een aantal van deze houten spijlen gestoken. Die spijlen worden van onderen spits bijgesneden omdat de bijen bij voorkeur hun ratenbouw aan een scherpe rand schijnen te beginnen. Als de korfimker er dan nog met was een paar stukjes kunst-raat of samengeknepen verse darrenraat aan vastlijmt, zijn de bijen meestal wel genegen althans hun eerste raten netjes in de kop in KOUDE BOUW te beginnen.]

kopspijlen: K 161a, L 91b, 204, 262; *kopspijlø* K 0188; *kōpspéjlø* I 118, K 185, 188, L 148, 180a, 200, 207; *kōpspiëllø* L 187, 188; **kopspil**: *kopspil* L 244; **kopspilletje(s)**: *kōpspilløkø* L 237; *kōpspilløkø* L 255; **kopstekken**: K 207, L 279; *kopstekøkø* K 174; *kōpstékkøn* K 241; **stekken**: *stékkøkø* K 216; *stékkøkø* K 213, 237; *stékkøn* K 241; **spijlen**: K 180; *spéjlø* L 207;

spêelə L 158; **gewone spijlen:** *gəwoonə spïëllə* L 188; **spil:** *spil* L 244; **kopshoutjes:** *kòpshàwtjəs* L 241; **koplatten:** *koplattə* I 268; **raatlatten:** *raotlattə* K 188a; **stokjes:** *stokskəs* O 69a; **korfribben:** *keurvribbə* K 294; **aanzetjes:** *ánzétjəs* L 237.

VERSTEVIGINGSSPIJLEN

(N 63, 6b; N 63, 6c; Lhoest)

[Spijlen die door de korf worden gestoken ter versteviging en ondersteuning van de ratenbouw. Enkele stroringen onder de kop steekt de imker een aantal spijlen haaks op de KOPSPIJLEN en een stuk lager weer, terwijl enkele ringen boven de onderkant nog eens een paar spijlen komen. De spijlen zijn doorgaans van sporkenhout of vuilboom gemaakt, maar er zijn er ook van wilgen- en populierenhout.]

spijlen: L 91b, 207, 262; *spijlə* K 188, L 200; *spéjlə* I 118, K 185; *spaoələ* I 268; *spïëllə* L 187, 188; de volgende opgave is enkelvoud: *spéjl* L 148, 207; **dwarsspijlen:** *dwarspéjlə* L 180a; de volgende opgave is enkelvoud: *dwèrspéjl* L 148; **middelelspijlen:** *middəlspéjlə* L 207; **kruisspijlen:** *kròjəspéjl* L 148; **kruisen:** *kròjsə* K 0188; **spillen:** K 180, L 262; *spillə* L 237; de volgende opgave is enkelvoud: *spil* L 244; **spilletjes:** *spilləkəs* L 241; *spèlləkəs* L 241; de volgende opgave is enkelvoud: *spilləkə* L 255; **stekken:** K 161a, 207, L 204, 279, P 5; *stèkkə* K 213, 237; *stèkkən* K 241; *stèkkə* K 216; **dwarsstekken:** *dwerstèkkən* L 279; **raatstekken:** *rootstèkkə* K 294; **kruisstekken:** *kruistèkkə* K 174; **kruisen:** I 118; **spaken:** *spéjkə* L 237; **reutelstekken:** *réutəlstèkkə* L 235; **bijstek:** *biestek* Kleine houten stok, kruiswijze in den korf geplaatst, om de bieën hun werk vaster te laten zetten. Corn. Vervl. Aanh..

OPSPIJLEN

(N 63, 7a; N 63, 7b)

[De korf van spijlen -KOPSPIJLEN en/of VERSTEVIGINGSPIJLEN- voorzien.]

opspijlen: L 91b, 204; *opspijlə* L 200; *òpspéjlə* I 118, L 148, 180a, 207, 237; *òpspïëllə* L 187; *oepspaolə* I 268; **opspillen:** *òpspillə* L 244; **spijlen:** K 161a, L 262; *spéjlə* K 185; **afspijlen:** *afspéjlə* L 255; **afspillen:** *afspillə* L 255; **korfspijlen:** *kurfspiələ* L 188; **opstekken:** K 180, L 279, P 5; *opstèkkə* K 174; *òpstèkkə* L 241; *opstekken* De(n) korf opstekken. Latjes dwars door den korf steken, opdat de bieën hun werk eraan vastzetten, en dit door het verhandelen en vervoeren der korven niet gekrenkt worde. Corn. Vervl. Aanh.; **stekken:** K 161a, 188, 207, L 200, 279; *stèkkə* K 0188; *stèkkə* K 216; *stèkkən* K 241; **bijstekken:** *béjstèkkə* L 255; **opsteken:** K 188a; *opstéékə* L 237; **opspaken:** *opspéjkə* L 237; **stoken:** *stookə* K 294; **kruisen:** I 118, K 188, L 91b, 262, 279; *kruizə* K 0188; *krəojsə* L 237; **opkruisen:** K 188a; **kruisspijlen:** *kròjəspéjlə* K 185; *kròspijlən* L 204; **dwarsspijlen:** *dwèrspéjlə* K 185; **inpinnen:** *impinnə* L 255.

BROEDKAMER, BROEDBAK

(N 63, 10d; WVD 37, 19; Lhoest)

[Broedruimte van de bijen bij de kasteelt. Een broedkamer is een bak zonder deksel en zonder bodem met in twee van de vier wanden een sponning, waar de toplatten der raampjes in komen te hangen. Het aantal broedkamers of -bakken is afhankelijk van de sterkte van het bijenvolk. Globaal kan men drie systemen onderscheiden: het werken met één broedkamer (en een HONINGKAMER), het systeem waarbij het hele jaar door twee broedkamers boven op elkaar staan en het systeem waarbij voortdurend twee broedkamers gebruikt worden met uitzondering van de hoofdrachtperioden.]

broedkamer: L 91b, P 5; *bröëtkaamər* L 187; *bröëtkaomər* I 118, K 188, L 148, 180a, 207; *broejkaamər* K 180; *broejkaomər* K 174, 216; *brootkaamər* O 286; *bróówtkóómər* K 251; de volgende opgaven zijn meervoud: *bröëtkaomərs* K 237, L 255; *brüütkaomərs* K 237; *broedkamer* Middendeel eener bieënwoning (voor verticale stelsels). Middendeel van het onderste verdiep, waar de moederbie zich gewoonlijk ophoudt, en waar tijdens het kweekseizoen steeds broed voorhanden is. Corn. Vervl. Aanh.; **broedbak:** K 161a, 0188, 207, 262, 313, L 188, 279, O 70b, 73, P 8, 33, 72, 145; *broetbàk* L 158; *bröëtbak* O 69a; *broejbak* I 118, K 294, 356, L 200; *bruujbak* K 188a, L 237; **broednest:** O 281; *bröëtneéest* L 244; **onderbak:** K 268; *ondərbak* I 268; *óndərbak* L 255; **buitenbak:** *böjtəmbak* L 255; **kweekbak:** O 73.

broedraam: I 268, K 207, 262, L 188, O 70b, 73, P 5, 8, 72; *broetrààm* P 145; *broetrèèm* K 313; *broetraom* K 189, L 279; *bröëtroum* O 69a; *brootröm* O 286; *bróówtraom* K 251; *broejroum* K 356; *broejroom* K 294; de volgende opgave is meervoud: *broetraomə* K 268; **broedkamerraam:** K 0188, L 279; *bröëtkaaməraam* L 187; *broetkaaməraom* L 91b; *bröëtkaoməraom* K 188, L 148; *broejkaoməraom* K 174, 216; *bruujkamməraom* L 237; **broedkamerraampje:** *bröëtkaomərömkə* L 148; **broedkader:** O 281; **heel raam:** *hêël raom* K 213; *hêël room* K 241; *êël raom* K 237; **raam:** *rààm* P 145; *raom* I 118, K 251, L 200; *raam* Vierkant of rechthoekig lattenwerk, waar de waswafels in geplaatst worden. Corn. Vervl. Aanh.; **raampje:** *römkə* L 148; *rumkə* L 241; **bijraampje:** *bierèùməkə* L 91b.

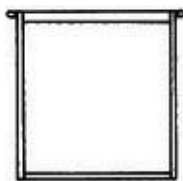
BROEDKAMERRAAM

(N 63, 10e; WVD 37, 20; Lhoest)

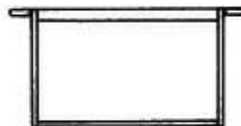
[Uitneembaar raam in de broedkamer waarin de bijen hun raten kunnen bouwen. Het moderne raam hangt of ligt zodanig in de kast dat het rondom *bijenruimte* heeft, d.w.z. een ruimte van 5-8 mm tussen de verschillende ramen of tussen wand en ramen. Door deze ruimte blijft het raam uitneembaar en wordt voorkomen dat de bijen met PROPOLIS alles aan elkaar kitten. De ramen zijn onder te verdelen in drie groepen: een groep die meer hoog dan breed is, een wat grotere waarbij hoogte en breedte gelijk zijn en de grootste groep, die een kleinere hoogte- dan breedtemaat vertoont. Men spreekt respectievelijk van staande, vierkante en liggende ramen. Zie afb. 7, 8 en 9 (uit WLD II, 6). Bekende raamsoorten zijn o.a. het Simplexraam, het Dadant-raam en het Langstrohraam.]

Afb. 7. Staand raam

Afb. 8. Vierkant raam

Afb. 9. Liggend raam

REISRAAM

(N 63, 10f)

[Raam van 4 latten, dat precies boven in de kast past en met fijn gaas is bespannen. Dit reisraam vervangt de DEKPLANK bij het verplaatsen van de bijenvolken en dient als ventilatiemogelijkheid. Staan de kasten op de plaats van bestemming, dan wordt het reisraam weggenomen en komt de dekplank en/of deksel er weer op.]

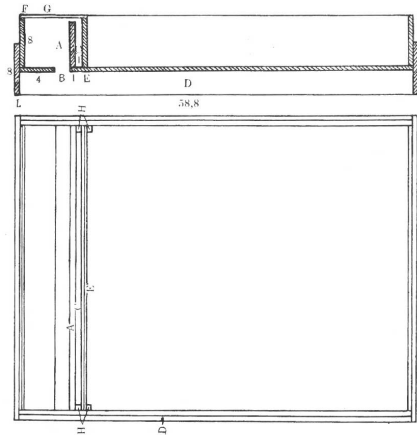
reisraam: K 180, 0188, 207, L 91b, P 5; *résraam* L 187; *rijsraom* K 174, 188, L 200, 279; *réjsraom* L 180a, 237; *réésraom* I 118, 244; *réjsraom* L 237; *rèjsraom* K 216; *raasroom* K 294; **reisrooster:** *raoæs-rôêstær* I 268.

VOEDERBAK

(N 63, 10g; N 63, 5e; WVD 37, 32; Lhoest)

[Bak met voer voor de bijen. In plaats van hun natuurlijk voedsel, de honing, krijgen de bijen als voeding in de winter een oplossing van suiker toegediend. De bak kan verschillende vormen hebben en ook de plaats in de kast varieert. Meestal wordt er een bak gebruikt die boven op de kast past; het deksel en het voorste dekplankje worden verwijderd; zie afb. 10 (uit Van Gool, 75). Op p. 171 in Van Gool zijn nog andere voedertoestellen te zien, die, gevuld met suiker, achter het laatste raam in de kast worden gezet. De voederballon wordt ook in de korfteelt gebruikt volgens de informant van L 279.

Ivm het woordtype **voerbak van mommers** moet worden opgemerkt dat Ir. J. Mommers rijksbijenteeltconsulent was; hij heeft het voorwoord bij "Bijenhouden met Succes" van H. van Gool geschreven. De woordtypen **voederschotel** en **voederbord** duiden wellicht voorwerpen aan zoals afgebeeld in DOI op p. 40. De informant van L 237 merkt op, dat soms boven in de korf een "noodgat" gemaakt wordt, met een kurk die men kan uitnemen om suikerstroop in de korf te gieten.]

Afb. 10. Voerbak

voederbak: K 188, 313, P 5, 33; *vöëd-dærbak* I 118; *voejærbak* I 268, K 180, L 91b, 200, 279, O 73, 281, P 72, 145; *vöëjærbak* K 213, 216, 241, L 148, 180a, 237; *vojærbak* K 294, O 70b; *vójærbák* K 237, 251; *voojærbak* O 286; *vwoojærbak* I 118; *vujærbák* K 207, 262, L 244; *veujærbak* K 268; *voeierbak* Toestel waarin men de bieën voedsel toedient. Corn. Vervl. Aanh.; **voederbakje:** *voejærbakjæ* K 356; *vöëjærbakskæn* O 69a; *vöëjærbèkkskæ* L 237; *vujærbèkkskæ* L 207; **voerbak:** K 161a, 174, 0188; *vöërbak* L 187; *vôërbak* K 189; *vôêrbak* K 313; **voerbak van mommers:** L 188; **voederballon:** *vöëjærbalón* L 148; **voerballon:** L 188, 279; **voederschotel:** *voejærschootæl* L 279; **voederbord:** *vöëjærbört* L 237; **fontein:** *fóntéjn* L 207; **eetbak:** P 8; **drinkenbak:** *drienkæbak* K 188a.

HONINGKAMER, HONINGZOLDER

(N 63, 10h; WVD 37, 22; Lhoest)

[Bovenste ruimte in de kast waar de honing verzameld wordt. De honingkamer is meestal minder hoog dan de broedbak. Een extra broedbak kan ook als honingkamer fungeren.]

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

honingkamer: K 161a, L 91b; [*honing*]-*kaamər* L 187, 200, 235; [*honing*]-*kaomər* I 118, K 174, 188, L 148, 180a, 207, 255; [*honing*]-*kammər* L 279; [*honing*]-*kammər* L 158; **honigkamer:** [*honig*]-*kaomər* L 148, 244; **honingzolder:** P 5; [*honing*]-*zoldər* K 188, 262, O 70b, 286, P 33; [*honing*]-*zuldər* K 356, L 148, 237; [*honing*]-*zöldər* K 251; [*honing*]-*soldər* K 294; [*honing*]-*söldər* K 213, 237; [*honing*]-*sollər* O 69a, P 72; *heuningzolder* heuningkamer. Verdieping boven de broedkamer bij hoogselkassen, waar de bieën den honingvoorraad vergaren. Bij horizontale stelsels, waar de gaarplaatsen langs weerskanten van de broedkamer zijn, zegt men heuningkamers. Corn. Vervl. Aanh.; **honigzolder:** [*honig*]-*soldər* K 313; [*honig*]-*saoldər* K 241; **zolder:** O 281; *zollər* O 73; **honingbak:** P 8; [*honing*]-*bak* K 0188, 207, L 188, 255; **hoogsel:** *hoechsəl* P 145; *hōechsəl* K 189; *ôechsəl* I 268; *höchsəl* K 241; *huichsəl* K 268, 313; *hoogsel* (...) Bij kassen hebben de hoogselen een vierkanten of rechthoekigen vorm in overeenkomst met de kassen; ze zijn meestal van hout, doch worden boven op de kassen gezet en hebben een hoogte gelijk aan de helft van die der broedkas. Corn. Vervl. Aanh.; **bovenbak:** K 180; *boowvəmbak* K 216.

HONINGKAMERRAAM

(N 63, 10i; WVD 37, 23; Lhoest)

[Raam in de honingkamer of honingzolder waarin honing verzameld wordt. Het honingkamerraam is doorgaans lager dan het broedkamerraam. Zo is het honingkamerraam van de SIMPLEXKAST 140 mm hoog en dat van de DADANTKAST en de LANGSTROTHKAST 159 mm. De breedte van deze drie kasten komt overeen met die van de broedkamerramen.

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

honingraam: P 8; [*honing*]-*raam* K 207; 262, L 188; [*honing*]-*rääm* P 145; [*honing*]-*raom* K 189, 251, L 180a, 279; [*honing*]-*roum* K 356; [*honing*]-*röm* O 286; **honingraampjes:** [*honing*]-*raompkəs* K 174; **honigraam:** [*honig*]-*rèem* K 313; [*honig*]-*raom* K 268; **honingkamerraam:** K 161a, L 91b; [*honing*]-*kaaməraam* K 0188; [*honing*]-*kaoməraom* K 188; **honingzolderraam:** P 5; [*honing*]-*zuldəraom* L 200; [*honing*]-*zoldəraom* K 188; **honingzolderraampje:** [*honing*]-*zuldərömkə* L 237; **zolderraam:** *zollərroum* O 69a; **zolderraampje:** *zollərömkən* O 73; **hoogselraam:** O 70b; *ôechsəlraam* I 268; *hûûchsəlroom* K 294; **honingbakraam:** [*honing*]-*bakraom* K 0188; **zeemraam:** O 281; **raathonigraampjes:** *raothoñichrömkəs* L 148; **half raam:** *halləf raom* K 213; *alləf raom* K 237; *halləf room* K 241; **kleine raampjes:** *klijnə raompkəs* K 180; **kleiner raam:** L 244.

KASTDEKSEL/DEKPLANK

(N 63, 10j; WVD 37, 25; Lhoest)

[Dekplank die de bovenste kamer afdekt danwel het afneembare gedeelte boven op de kast dat als afsluiting dienst doet. De plank heeft de oppervlakte van de broedkamer. Ze moet *bijenuimte* boven de raten laten. Een combinatie van dekplank en bijenuitlaat is mogelijk, maar dan moet het gat voor de uitlaat niet in het midden, maar zo dicht mogelijk bij een der ramen zitten.]

deksel: I 118, K 262, 313, L 91b, 200, 279, O 73, 286, P 5; *deksəl* O 69a; *dèksəl* L 158, P 145; *déksəl* K 251, L 244, 255; de volgende opgave wordt voorafgegaan door het lidwoord: *əteksəl* K 188; **kasdeksel:** K 356; **ramendeksel:** *ramendeksel* Deksel dat boven de ramen eener biekas ligt. Corn. Vervl. Aanh.; **scheel:** K 180,

0188; 207, 294, 313; *skeel* L 148, 237; **scheeltje**: K 188a; **dekplank**: K 268, P 8; *dèkplank* I 268; *dekplankø* O 281; **afdekplank**: O 70b; **kap**: *kap* K 174, 189, 213, 241; *káp* K 237; *kap* Scheel eener bieënkas. Corn. Vervl. Aanh.; **dak**: L 187, 200, 279; **dek**: L 188.

DEKKLEEDJE

(N 63, 10k)

[In plaats van een DEKPLANK worden ook vaak kleedjes gebruikt. De dekplank biedt veel voordelen boven de kleverige kleedjes die vlak op de ramen liggen en daardoor de bijen verhinderen om over de toplatten van de ramen heen van raat naar raat te trekken. Bovendien verslijten de dekkleedjes gauw, maken zij de behandeling van de volken ruwer en worden de wasmotplaag en het nestelen van muizen erdoor gestimuleerd.]

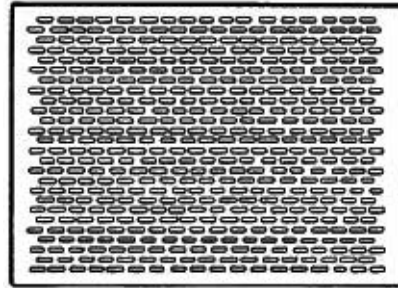
dekkleedje: K 174, 0188, L 91b, 279, P 5; *dékleetjə* L 187; *dékléjtjə* L 244; *deklaekə* K 188; *dékleejkə* L 148, 237; *déklêêjkə* K 216; **dekkleed**: L 200; **kleedje**: L 188; *kleejkə* L 255; **vilten kleedjes**: *vīltə kleejtjəs* I 118; **bijkleedje**: *bieklaekə* K 180; **deksel**: *déksəl* I 268; **dekzeiltje**: K 207; **zeil**: I 118; **rok**: K 294; **strooien mat**: *strøj mat* L 180a.

KONINGINNENROOSTER

(N 63, 10l; WVD 37, 31; Lhoest)

[Een koninginnen- of moerrooster is een rooster dat tussen de bovenste en onderste bak ligt en moet verhinderen dat de koningin in de honingkamer komt om daar haar eitjes te leggen. Het rooster moet dus honing en broed scheiden. De openingen in het rooster staan niet toe dat de koningin er doorheen kruipt, maar zijn wel groot genoeg voor de werkbijen, zodat deze de koningin en het broed kunnen verzorgen. De meest gebruikte uitvoering

van het rooster bestaat uit een dunne zinken of stalen plaat waarin langwerpige gaten van vier mm geponst zijn; zie afb. 11 (uit WLD II, 6). Daarnaast kent men de zogenaamde staafjesroosters, waarbij een aantal ronde metalen staafjes hetzij in een houten raamwerk, hetzij met behulp van dikkere metaalstaven tot een rooster gemonteerd zijn; Van Gool fig. 64, pag. 169.]

Afb. 11. Koninginnenrooster

koninginnenrooster: K 180, 0188, 188, L 200, 279, P 5, 8, 33; *koowninginnəroostər* I 118, L 187; *koonəginnəroostər* K 313; *koņinginnəroštər* L 255; *kōnnəgin-nəroštər* L 158; *kuninginnəroštər* L 148; *kunnəngginnəroštər* L 180a, 207; *kunnəngginnəroštər* L 244; *kunnəginnəroštər* L 235; *koninginnəreustər* L 91b; *kōningienəroóstər* K 251; *keunəginnəroostər* O 73; *keuniginnəruustər* O 281; *keunəgīēn-nəruūjtər* O 69a; *keuniginnəruistər* K 262; *keujninginnəreustər* P 145; **moerrooster**: K 161a, 174, 188a, L 188, 279; *mōēroowštər* I 118, L 187; *moerōēštər* I 268; *moereustər* L 91b; *mōeroēštər* K 189; **moerjarooster**: *moejəroostər* K 356; *moejəroostər* K 213; *moejəroēštər* K 237, 241; *mōjəroostər* O 70b; *mujəroostər* K 207; *mōčjəroštər* L 237; *mōčjərustər* K 216; *meujəroēštər* K 268; *moejəreustər* P 145; **moederafsluiting**: *moejərafslaojtjēng* K 237; *moejərafslèùting* K 213; *moejərafslōting* K 241; **moedertrijzel**: *moejətrijzəl* K 294; **rooster**: P 72; *roestər* O 286; **moederplaat**: *moierplaat* Plaat, gewoon-

lijk van zink, waarin afgeronde openingen gemaakt zijn, wijd genoeg om er de werkbieën, niet de dikkere koningin, te laten doorlopen. Corn. Vervl. Aanh..

AFSTANDBLIKJE

(N 63, 10m)

[Blikje dat op de lange oren van de ramen wordt geschoven. Het dient ervoor om de ramen op een bepaalde afstand van elkaar te houden. Het gewone afstandblikje heeft een breedte van 37 mm. De afstandsblinkjes worden op in de broed- en honingkamer gemonteerde draaglijsten gehangen.]

afstandblikje(s): K 0188, L 187, 200, 279; *afstantblikjə* I 118; *afstantblikskə* I 268; *afstaantblikskəs* K 180; **afstandblekjes:** *afstantblékskəs* L 180a, 244; **afstandsblinkje:** *afstaantsblikjə* K 174; *afstantsblikskə* L 91b; *afstaantsblikskə* K 188; **afstand-**

bledden: K 207; **spatievlekje:** *sposəvlek-skə* K 294; **blikje:** *blikskə* L 158, 255; **blekjes:** L 188; *blékskəs* L 237.

SEPARATOR

(N 63, 10n)

[Raam, bespannen met gaas, dat als scheiding wordt geplaatst tussen twee bakken waarin verschillende volken zijn ondergebracht die men wil VERENIGEN. Door het gaas heen kunnen de nestgeuren van beide volken zich vermengen. Hierdoor kunnen de twee volken aan elkaar wennen, zodat ze op een gegeven moment elkaar accepteren en één volk gaan vormen. (Van Gool, pag. 169, fig. 65)]

separator: L 279; *saepəraator* K 0188; *seejpəraatər* L 148; *sippəraotər* L 148; *səpəraatər* L 91b.

3 Levensverrichtingen van de bij

3.1 Algemeen

BIJENVOLK

(N 63, 29e; WVD 37, 6; Lhoest)

[Bijenkolonie of bijenstaat. Een bij, zowel de koningin als de werkbij als de dar, leeft uitsluitend in en voor een gemeenschap. Het aantal volwassen bijen dat een volk uitmaakt, schommelt tussen 20.000 en 80.000.

In verband met het woordtype **bij** moet worden opgemerkt, dat deze verzamelnaam mannelijk is, in tegenstelling tot het grammaticale geslacht van de benaming die gebruikt wordt voor het individuele insect.]

volk: I 118, K 180, 262, 294, 356, L 188, 262, 279, O 73, P 145; *vólk* K 251; *vòlk* K 185, L 187, 235, 255; *vollæk* I 268, K 0188, 268, L 158; *vòllæk* K 213, 237, 241, L 148, 207, 241; *volk* Bieën. Dieë kórf héet te weinig volk. Corn. Vervl. Aanh.; **bijvolk:** *bievolk* K 188, L 91b; *bjēvolk* I 118; *bīējvòllæk* K 216; **bijenvolk:** *baejänvolk* K 189; *biejänvolk* L 279; **bijtjesvolk:** *baekäsfolk* O 286; **een/de bij:** *nəm bėj* L 187; *nän/dän bie* I 118, K 161a, 174, 207,

L 199, 200, 207; *əm bič* L 255; *nəm/dəm bie* K 188a, L 200; *nəm/dəm biē* L 148, 207, 237, 244; **kolonie:** O 70b, P 33; *kolonie* O 281, P 72; *kòlónie* K 213, 237, 241; *koloniē* O 69a; **stok:** *stòk* L 148, 237; **bijenstok:** *bīējästòk* L 237; *bīējästòk* L 148; **bijgemeenschap:** *bīēgəméénskap* K 213, 237, 241; **korfbijen:** *korfbiejän* K 313; *körfbiejə* K 174; **bijkorf:** *beejkörf* K 251; **korf:** *körrəf* I 268; **kasbijen:** *kasbiejän* K 313; **bijkas:** *biekas* P 8; **kas:** I 268.

ZOEMEN

(WVD 37, 155; Lhoest)

[Brommend of zoemend geluid dat de bijen maken.]

zoemen: K 189, 262, 356; *zöëmmə* K 213, 237, 241; *zoewmə* P 145; *zoomən* O 286; *zóówmə* K 251; **gezoem:** K 313; **ronken:** *roenkən* O 70b, 73, P 72; *röënkə* K 251; *rounkən* P 8; **gonzen:** *gonzə* K 268; *gonzn* O 281; **gegons:** K 313; **goerzen:** *goerzə* K 268.

3.2 Het bouwen

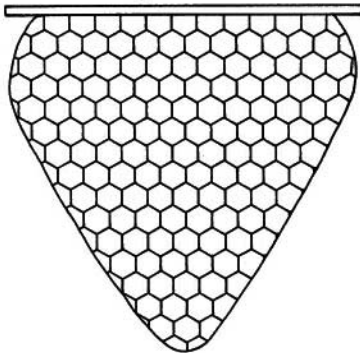
RAAT

Kaart 6, pag. 124

(N 63, 13a; DC 25, 10; ZND 1a-m; SGV; WVD 37, 53; Go, 1b; Lhoest)

[Schijf gevormd door twee lagen van met de rug tegen elkaar liggende, zeshoekige cellen. Ze wordt door de bijen gemaakt voor het opkweken van de larven en voor het opbergen van honing en stuifmeel. Het bouwsel is van was; zie afb. 12 (uit WLD II, 6).

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

Afb. 12. Raat

raat/raten: I 268, K 100a, 177b, 180, 183, 184, 195, 262, L 229a, O 70b, P 5, 8, 72; **raatə** L 149; **rààt** K 251, P 145; **raot** I 118, K 101, 102, 133a, 133d, 140, 143, 145a, 148, 158b, 168, 170, 171, 173, 182b, 184a, 185, 188, 197a, 210, 213a, 214, 215, 216, 218, 220, 250, 257, 268, L 91, 93, 94, 96a, 100, 102, 103, 110, 147, 148, 150, 154, 154a, 155, 158, 159, 159b, 162, 179, 180a, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 200, 205, 212, 229, 236, 237, 255, 256, 260, 261, 262, 264, 0265, 279, 280, 281, 281*, 283, 285; **raotə** K 101a, 133c, 188a, 315, L 152, 224, 241; **raof** L 180a,

187, 237, 255; **rèut** K 349a; **raoət** K 216a; **raoətə** P 48; **root** K 294, 304, L 104, 145, 147, 152, 153, 157, 177c, 178a, 179, 199, 205, 206, 208, 233, 244, 257, 258, 263, 263a, O 286; **rootə** L 93, 186, 243; **róót** K 314, L 235, 241, 244; **róótə** K 358, L 209a; **rôôt** K 349a, L 148, 151; **roowt** L 144, 148; **roowtə** L 178; **zrootə** L 152; **root** raat, honingraat. De Bont; **ròòt** raat, Elemans; **graat/graten:** I 78, K 171, 245, L 144a, 226; **graot** I 118, K 143, 161a, 182b, 0188, 197, 204, 205, 207, 213, 216, L 159, 180a, 207, P 95; **graotə** K 174, L 185; **graof** L 187, 237; **groot** L 109, 153; **gròwt** K 169; **graoət** O 67, P 98, 112; **gráát** K 180; **graat** Raat, honingraat. Corn. Vervl.; **honingraat/-raten:** K 149, 150a, 164a, L 180a, 283; **[honing]raat** K 330; **[honing]raot** L 180**, 185; **[honing]róót** L 200; **[honing]root** L 153; **[honing]raoət** L 99; **[honing]raotə** L 204, 204a; **[honing]raoətə** L 160; **honigraat:** **[honig]raot** P 112; **honingraat:** K 157, 356; **hooninkchraat** K 350; **[honing]graot** K 173a; de volgende opgaven zijn meervoud: **[honing]graatə** I 79; **[honing]graotə** L 112, 185; **[honing]grui** L 162; **bijenraat:** **bèjəraot** L 158; **biějəraot** I 118; **biənraot** L 264; **bijraat:** **bieraoət** L 91b; **kraten:** **krootən** L 100; **bijenkraten:** **bijənkrootən** L 100; **wasraat:** L 180a; **wásraot** K 241; **kunstraat:** K 190; **ratel(s):** **raotəl** K 274; **raatəls** O 274; **ratel** Raat, honingraat. Corn. Vervl. Aanh.; **rakels:** **rakels** honingraten. De Bont; **werk:** K 161a, 294, L 200, 262; **wèèrək** L 207, 244; **wéérək** L 237; **wijrk** K 207; **wijrik** K 189; **waark** K 174, 188a; **bijenwerk:** **biějəwèèrək** L 148, 207; **raatwerk:** **raatwerk** honingraten. De Bont; **raam/ramen:** P 99; **raom** K 197, 241, 244, O 281; **róóm** K 316; **róómə** P 45, 46; **ráám** P 47; **ráámə** K 353, P 48; **wasramen:** **wàs-róómə** P 44; **bebouwd raam:** **bəbaat raam** O 73; **uitgebouwd raam:** **eutchəbaawt roum** K 356; **koek:** P 2, 13; **köëk** I 272, K 250, P 167; **kōëk** O 69a; **wafel(s):** **waofəl** K 250; **woufəl** O 69a; **wààfəls** K 358;

schijf/schijven: *schaaf* K 294; *schááf* K 300a; *schájvə* K 357; *schaavə* K 332; **wasschijven:** *wàscheevə* P 44; **schuiven:** *schöwvə* K 318; **kam(men):** K 184, 220; *kam* L 148; *kammə* K 180; **waskam:** *waaskam* K 215; **was:** L 258; *was* L 207; **honingcellen:** L 205, 206.

CEL

(WVD 37, 56; SGV; ZND 1a-m; Lhoest) [De raat is opgebouwd uit cellen die dienen voor het uitbroeden van de larven of voor het bergen van honing en stuifmeel. De cel is zeshoekig en heeft zes gelijke zijden. Het punt waar drie zijden samenkomen vormt het midden van de bodem van de cel die aan de andere zijde van de raat is gelegen. De bodem is niet vlak maar wordt gevormd door een gelijkzijdige, driezijdige piramide. Iedere cel grenst dus aan 9 andere; hierdoor is de constructie stevig en warm en gaat er geen bouwstof verloren.]

cel: K 168, 185, 189, 214, 215, 216, 268, 356, L 100, 104, 159b, 189, 212, 244, 256, 280, O 70b, 73, 286, P 72; *sel* I 220, K 204, 208, 210, 213a, 239, 244, 257, 313, L 144, 229, 257, 260, P 25, 96, 107, 145; *sellə* O 162, 281; *səl* K 171, 250, L 91, 94, 102, 145, 148, 152, 154a, 162, 255, 262, 285, P 95, 98; *səl* hs Schrevens P 86; *səl* I 272, K 213, 237, 241, 251, 273, 330, 332, 356, P 13, 112; *sael* K 219; *zel* P 99; *sjəl* L 205, 206; **pot:** I 272, K 356, O 274; *pot* Cel van eene raat. Corn. Vervl. Aanh.; **potje:** *pottəkə* K 300a; **kot:** K 304; **dop:** L 244; **honingpijpje:** *hoeningpiepkə* L 186; **mazel:** *maozəl* L 109; het volgende woordtype is meervoud: **mazeren:** *maozərə* L 153.

STUIFMEELCEL

(WVD 37, 60)

[Cel bestemd voor het opslaan van stuifmeel.]

stuifmeelcel: O 70b, P 72; *steufmaelsel* O 286; *staofmaelsel* K 262; *staafméelsel* P 145; *staoəfmijlsel* K 268.

HONINGCEL

(N 63, 46a; WVD 37, 57)

[Cel bestemd voor het opslaan van honing.

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

honingcel: K 180, L 262, 279, P 8; *[honing]sel* K 0188, 188, 207, 262, 356, L 188, 200, O 70b, 73, 286, P 72, 145; *[honing]səl* I 118, L 158; *[honing]səl* I 268, K 251; **honingcelletje:** *[honing]səl-ləkə* L 255; **honigcel:** *[honig]sel* K 313; *[honig]səl* L 207; **honingpijpje:** *[honing]pijpkə* L 204; *[honing]péjpkə* L 148; **honigpijpje:** *[honig]péjpkə* L 237; **honigkuipje:** *[honig]kaojpkə* L 237; **honinghokje:** L 207; **cel:** *səl* K 185, L 148; de volgende opgave is meervoud: *sellən* P 5; **cellule(fr.):** *selüül* L 91b; **honinggraat:** *[honing]graot* K 161a, 174; **potje:** *pottəkə* K 294; *pottəkan* O 69a; **kotje:** *kotjə* K 188a; **werkstercel:** *warkstərsellə* O 281; **fijn werk:** *fijn wijrik* K 189.

STUIFMEELKRANS

(N 63, 46b; WVD 37, 61; WVD 37, 24)

[Gordel van cellen op een raat waarin het stuifmeel wordt opgeslagen; deze sluit direct aan op het BROEDNEST.

De woordtypen met **-raam**, **-raat**, **-plaat** en **-plank** duiden een heel raam of hele raat aan met stuifmeel; deze zit vóór of achter het broed, als er rond het eigenlijke broednest geen plaats meer voor is.]

stuifmeelkrans: K 0188, L 279; *stojfmaelkrans* K 207; **krans:** *kraans* L 255; **stuifmeelring:** *stuufmèèlring* L 188; *staofmaelring* K 262; **stuifmeelgordel:** *staofméél-gòrdəl* K 251; **stuifmeelrand:** *staojfméél-*

rant L 237; **stuifmeelband:** *stuefmijlbant* O 281; **stuifmeelboog:** P 8; **regenboog:** *raegənbawch* K 294; **stuifmeelraam:** K 313, 356, P 5, 8; *stuifmijlraam* O 70b; *stuefmijlraam* O 286; *stofmaelraam* O 281; *staofmaelraam* K 262; *staofméélraam* K 251; *staafméélrààm* P 145; **stuifraam:** *stuefraam* O 286; **stuifmeelraat:** *stuifmaelraot* I 118; *stèùfmeejraot* K 185; *staoəfmijlraat* I 268; de volgende opgave is meervoud: *stuifmaelraoətə* L 91b; **stuifmeelplaat:** *staojfméélplaat* L 237; de volgende opgave is meervoud: *staoəfmijlplaoə* K 268; **stuifmeelplank:** *stuifmaelplaank* K 161a; **stuifmeelcel(len):** K 180, 188, L 204, 262; *stoojfmijlseln* O 69a; **broodhokjes:** L 207.

HONINGKRANS

(N 63, 46c)

[Groep cellen om de STUIFMEELKRANS heen gelegen, waarin de honing wordt opgeslagen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing-** zie het lemma HONING.]

honingkrans: K 180, L 279, P 5; [*honing*]krans K 207, O 69a; [*honing*]krans L 158; [*honing*]kraans K 188; **krans:** *kraans* L 255; **honingring:** [*honing*]ring L 188; [*honing*]rink K 294; **honingraat:** L 200; [*honing*]raat I 268; [*honing*]raot I 118; **honingrand:** L 262; **honingcel(len):** L 204, 279; **honingcellule:** [*honing*]sell'ūl L 91b; **spekrand:** *spèkraant* L 237; **spekraat:** *spekraot* K 161a.

FIJN WERK

(N 63, 13b; WVD 37, 58)

[De meest voorkomende cellen, bestemd voor het uitbroeden van werkbijen en het opbergen van honing. Het volk begint altijd met het bouwen van deze raat, die bestaat uit cellen van ± 5 mm doorsnede en ± 10 mm diepte.]

fijn werk: K 161a, L 279; *fijn wèrk* L 262; *fijn wèèrk* L 91b, 200; *fijn wijrik* K 189; *féjn wèèrk* L 235; *féjn wèèrək* L 180a, 207; *feejn wèèrək* K 185; *féén wèèrək* L 148; *feeng wèèrək* L 207; *fiŋ wéérək* L 237; *fien werk* L 188; *fijn waark* K 174, 188; *fijn waarək* K 0188; *faoən wérrək* I 268; **fijne raat:** *féénə raot* L 255; *fijn raat* K 180; *fijn raot* K 188a; *féjn róót* L 244; **fijne graat:** *fijn graot* I 118; **fijn broed:** *fèèn brōēt* I 118; *féén brōēwt* K 216; *fīèn brōwt* L 187; *faajn brōēt* O 69a; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **fijn:** L 279; **werksterbroed:** P 5; **werksterraat:** *werkstəraot* K 207; **broedraat:** *broejroot* K 294; **raten:** *raotə* L 241; **werkstercel:** *werkstərsel* K 313; *wijrəkstərsel* K 268.

GROF WERK

(N 63, 13c; WVD 37, 59; DC 9, add)

[Cellen bestemd voor het uitbroeden van darren. Na het maken van FIJN WERK gaan de bijen over tot het vervaardigen van grof werk of darrenraat. Het patroon van de darrenraat is gelijk aan dat van de werkbijenraat maar de celafmeting is belangrijk groter, nl. ± 7 mm. In deze grotere cel wordt de dar uitgebreed maar voor honingopslag is ze ook zeer geschikt.]

grof werk: K 161a, L 279; *grof wèrk* L 262; *grof wèèrk* L 91b, 200, 235; *gròf wèèrək* K 185, L 148, 207, 244; *grof wijrik* K 189; *grof waark* I 118, K 174, 188; *grof waarək* K 0188; *gróóf wéérək* L 237; **grove raat:** *grònvə raot* L 187; *gròffə raot* I 118; **grof (broed):** L 279; *gròf brōēwt* K 216; **darrenraat:** K 180, L 200, P 5; *darrənraot* K 207, L 91b; *darrəraot* L 188; *darrəraot* L 180a, 187, 237, 255; **darrencel:** O 70b, P 72; *darrəsəl* K 268, O 286, P 145; *darrəsəl* I 118; *dərrəsəl* L 158; *dərrəsəl* K 251; *darrəsəllə* O 281; de volgende opgave is meervoud: *darrəsəllə* I 268; **darcelgebreed:** *darsəlgəbroet* K 313; **darrenbroed:** *darrənbrōēt* O 69a; **darrenwerk:**

darrwèèrk L 235; **darrenraam:** *darræaam* K 356; **merelwerk:** *mèèrælwaark* K 174; **merelkooien:** *mèèrælkwaojə* K 188a; **erenwerk:** *jèrrwèèrk* L 235; **eerraat:** *iróót* L 244; **eerbroed:** L 147; **eerbijenraat:** *irbīējæraot* L 241; **eerdbroedcellen:** *ertbroetsellæn* L 279; **horkenbroed:** *hōrkəbrōēt* K 185; **aterraat:** *áátæraat* K 262; **ootæroot** K 294; **atercel:** *aotærsel* K 268; **aterdop:** *aterdop* Bij bijentelers. Cel waar aters, mannelijke bijen uit voortkomen. Corn.; **terencel:** *tijrænsel* O 73; **[aowærel-sél]:** K 241.

MOERDOPPEN, KONINGINNENCellen

(N 63, 13d; SGV; WVD 37, 38; WVD 37, 39; Go, 1b; Lhoest)

[Cellen bestemd voor koninginnenbroed; ze worden praktisch alleen gebouwd in de zwermtijd. Deze cellen worden afzonderlijk gebouwd, dus niet zoals de andere, die in massa, gelijktijdig worden opgetrokken. Terwijl de cellen van het FIJN WERK en GROF WERK nagenoeg horizontaal liggen, is de stand van een moercel verticaal. De celmond is dus naar onder gericht. Daar de lengte ongeveer 25 mm zal worden is het logisch, dat de cel niet ineens op volledige lengte gebouwd wordt. Naargelang het larfje groeit wordt de dop opgetrokken. Een moerdop wordt slechts eenmaal gebruikt en na gebruik afgebroken; (Van Gool, pag. 21-22; afb. 9 in Van Gool).

Elke koninginnencel bevat in zich de mogelijkheid van een ZWERM. Het aantal moercellen varieert bij de verschillende bijenvolken.]

moerdoppen: K 180, L 91b, 262, 279; *moerdoppə* K 174, 0188, 188, 188a, L 200; *mōērdōppə* L 148, 187; **moederdoppen:** *mōēdærdoppæn* O 69a; *moejærdoppə* K 174; *mōějærdōppə* L 237, 241; *mujærdoppæn* K 207; *mwoojærdoppæn* I 118; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *moejærdop* K 294; *mōějærdōp* L 180a, 244;

moejærdōp K 213, 237, 241; *moeierdop* koninginnencel, waarin de koningin wordt uitgebroed. De Bont; *moierdop* Cel die dient om er eene koningin in uit te broeden. Corn. Vervl. Aanh.; **moersdoppen:** *mōērsdōppə* L 237; **koninginnendoppen:** L 200, 262, P 5, 8; *koninginnædōppæn* L 91b; *kuninginnædōppə* L 148; *kōningienædōppə* K 251; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *koownæginnændōp* K 185; *keuniginnædop* K 262; *kunnægginnændōp* L 180a, 207; het volgende woordtype is enkelvoud: **koninginnentop:** *keunæginntop* O 70b, O 73, P 72; **dop(pen):** K 161a, 262, 313, 356, O 281, P 33; *dop(pə)* K 189, 268, L 188, O 286, P 8, 47, 48; *dōppæn* K 241; *dōp(pə)* L 207, 235, 255, P 45; *dop* koninginnencel, ook moeierdop geheten. m.v. *döp*. De Bont; **dopjes:** *dōpkæs* L 255; **moercellen:** L 200; de volgende opgave is enkelvoud: *mōērsəl* I 118; **moedercel(len):** *moejærsel(læn)* K 356, P 145; *moiercel* Cel die dient om er eene koningin in uit te broeden. Corn. Vervl. Aanh.; **koninginnencellen:** *koowninginnæsèllə* L 187; de volgende opgave is enkelvoud: *kōninginnæsəl* I 268; **potten:** *pottə* P 46; **fijn werk:** *feeng wèèrək* L 207; **wieg:** *wīech* P 44.

OUDE RAAT

(N 63, 13e)

[Reeds bebroede raat. De kleur van de aanvankelijk witte en lichtgele raat is door herhaaldelijk broeden bruin tot zwart geworden. Deze verkleuring wordt vooral veroorzaakt door de vliesjes van de larven volgens de informatanten van L 244 en L 148. Doordat celbodem en celhoeken niet worden schoongemaakt, wordt het volume kleiner. In een oude, veel bebroede raat worden dus kleinere bijen geboren dan in een nieuwe raat; dit betekent minder honingopbrengst.]

oude raat: *oudə raot* L 188; *ouə raot* L 279; *awə raot* I 118; *aawə raot* L 200; *aaw raot* K 241; *aaw raot* L 237; *aaw rôôt* L

148; *aaw roowt* L 148; **oude graat:** *oua graot* K 174; **oud werk:** *ááw wèèræk* L 207; **broedraat:** L 279, P 5; *broetraot* K 188, 207; *broejaot* L 200; **bebroede raat/raten:** *bæbroejaot* raat I 268; *bæbroejaot* root K 294; *bæbrÿüddæ raotæ* K 185; **vuile raat/raten:** *vöjlæ raot* L 255; *vuilæ raatæn* K 180; **donkere raat:** L 262; **zwarte raat:** *zwartæ ræèt* K 0188; **zwarte was:** L 91b; *zwettæ was* O 69a.

BLANKE RAAT

(N 63, 13f)

[De in mei gemaakte blanke of maagdelijke raat die nog niet voor broeden heeft gediend. De raat is nog licht van kleur. Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing-** zie het lemma HONING.]

blanke raat: *blank raat* L 262; *blankæ raot* L 188, 200; *blankæ ræèt* K 0188; **maagdelijke raat:** L 279; *maagdælæk raot* L 187; *maogdælækæ raot* K 185, L 148; **maagdraat:** *moochroot* K 294; **nieuwe raat/raten:** *nijæ raot* L 279; *nijæ raotæ* L 91b; *nàj raotæ* L 241; **jonge raat:** *jongæ raot* L 188; *jongæ raotæ* L 91b; **witte raten:** L 204; **zuivere raten:** K 180; **niet bebroede raat:** *nie bæbroejaot* raat I 268; **honingraat:** [*honing*]raot L 255; **blank werk:** L 262; **wit werk:** *wit wijrk* K 207; **jong werk:** *jóóng wééræk* L 237; **nieuw werk:** *nééj wèèræk* L 207; **vers werk:** *vòrs wééræk* L 237; **witte was:** *wÿttæ was* K 188a; **maagdenwas:** L 200, P 5; *maagde(n)was* Raten waar de bieën nooit honing, noch biebrood, noch broed in gelegd hebben. Corn. Vervl. Aanh.; **fijne was:** K 188; **nieuwe opzet:** *nuuwæn opset* K 174.

SPEKRAAT

(N 63, 13g)

[Nieuwe raat waarin veel honing zit. De normale afstand tussen de raten is 35-40 mm hart op hart. De bijen kunnen de bovenste cellenreeksen zo ver uittrekken dat

de raten elkaar bijna en op enige punten zelfs geheel raken. Deze cellen zijn doorgaans ongeschikt om erin te broeden, maar voor het opbergen van honing zijn ze ideaal.

Met het woordtype **tafelhoning** wordt wellicht het product bedoeld dat men uit deze raat verkrijgt.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing** zie het lemma HONING.]

spekraat/-raten: K 180, L 262, 279; *spekraot* K 161a, 207; *spèkraot* I 118, L 148, 207; *spèkraot* L 180a, 255; *spèkróót* L 244; *spèkræèt* K 0188; *spekraotæ* L 188, 200; *spekrootæn* L 204; *spèkraotæ* L 187, 237; *spèkraotæ* K 185; **spekraam:** *spèkraom* L 255; *spekraoem* L 91b; **spekrozen:** K 188; **witte raat:** *wÿttæ raot* K 188a; **witte schijf:** *wittæ schaaf* K 294; **honingwafelen:** [*honing*]woufælN O 69a; **tafelhoning:** *toffæl[honing]* L 279.

VOORWERK, VOORWAS

(N 63, 14a; N 63, 80b)

[Laagje dat bovenaan in de korf of het raam door de bijen ter versteviging wordt aangebracht en dat dient als basis voor de raten, danwel de (stukjes) oude raat die de imker vasthecht in korf of kast, met hetzelfde doel.

Het laagje dat de bijen zelf maken, bestaat uit een mengsel van PROPOLIS en was, in tegenstelling tot de zuivere was die geproduceerd wordt voor de eigenlijke ratenbouw.]

voorwerk: L 188, 262, P 5; *veurwerk* K 161a; *vöwèrk* L 187; *vöwèèræk* K 185, L 207; *vörwééræk* L 237; *vurwerk* K 180, L 200; *vurwèræk* L 158; *veurwijrk* K 207; *veurwaaræk* K 0188; *vurwaaræk* K 188; *vurwaaræk* K 188a; **voorwerkje:** *vawrwerkjæ* K 294; **voorwas:** L 200; *veurwas* I 268, L 91b, O 69a; *vörwæs* L 148; *vörwæs* K 185; **repeltje voorwas:** *rîêpælkæ veurwas* I 268; **voorbouw:** *véúrbôw* L

148; *vörbaw* L 237; **speetraat**: *spætróót* L 235, 279; **steekraat**: *stéékroót* L 244; **spijlraat**: *spéjlraot* L 180a; **spijlgraat**: *spijlgraot* L 207; **uitgewerkte raat**: *öjtchæwérktæ raot* L 180a; **aanzetraat**: *anzétræot* L 237; **kunstraat**: *kunstraot* I 118; **pinwas**: L 207; **eerste begin**: *aerstæ bægien* K 174; **raatje in het begin**: *rutjæ in æt bægaj̃n* L 241.

KOPRAAT

(N 63, 14b)

[De kleine stukjes raat die men laat staan als men bij de honingoogst de raten uitbreekt; hieraan moeten de bijen weer opnieuw gaan uitbouwen.]

kop: I 268, K 180; **kopje(s)**: K 188, L 204; *kopkæ* K 188a; *köpkæ* L 187; *köpkæs* L 237; **nestraat**: *nestraot* L 279; **voorbouw**: *véúrbòw* L 148; *vörbòw* I 118; **voorwerk**: *veurwaaræk* K 0188; **opbouwwerk**: *opbo-waark* K 174; **rest**: L 262; **afbrekertje**: *afbréjrkærkæ* K 294; **kammen**: K 207; **huidje**: *heutjæ* L 188; *heujkæ* K 216.

KUNSTRAAT

(N 63, 14c; WVD 37, 55)

[Van zuivere bijenwas gegoten plaat waarin cellenindrucksels op het formaat van FIJN WERK zijn geperst. Als de kunststraat in het midden van het raam bevestigd wordt, bouwen de bijen het raam uit tot een gelijkmatige raat. Kunststraat dient om bijen te dwingen raten in de raampjes te bouwen.]

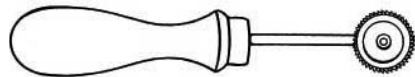
kunstraat: L 200, 262, 279; *kunstraot* I 118, K 185, 188, L 148, 188, 207; *kunstraot* L 180a, 187, 237, 255; *kunstraot* L 91b; **kunstgraat**: *kunstchraot* K 174; **kunstplaat**: K 0188; **waswafel(s)**: I 268, K 262, 313; *waswaofæl* K 189, 268; *wás-wóófæl* K 251; *waswóófæls* P 145; *was-woufæls* K 356; *waschwafel* Dunne waren plaat in den vorm eener wafel. De

waswafels zijn de grondvormen der raten. Corn. Vervl. Aanh.; **wafel was**: *woofæl was* K 294; **wafel**: *woufæl* O 69a; **wasraat**: O 70b, P 33; **wasplaat**: P 8; **wasraam**: O 286; **wasblaar**: *wasbloeræ* O 281; **kunstwas**: L 200; **raten**: P 72; **kunstvellén**: *kunsthèllæ* L 237; **vel**: K 180; **voorbouw**: *vurbou* K 0188.

SPOORWIELTJE

(N 63, 15; WVD 37, 165; Lhoest)

[Een wielkje met een dubbele rij tanden aan een handvat. Het dient om draden in een kunststraat te smelten; dit gebeurt door het verwarmde wielkje over een viertal draden, die in een raam zijn bevestigd en waaronder een vel kunststraat ligt, te rollen. Zie afb. 13 (uit WLD II, 6).]

Afb. 13. Spoorwielkje

spoorwielkje: K 161a, 174, 180, 188, 188a, L 200, 262, 279, P 5; *spóórwièltjæ* I 118, L 148, 207; *sporwièlkæ* L 244; *spóór-wièllækæ* L 187, 237; *spoorwièlkæn* O 69a; **spuurwielkje**: *spéúrwíèllækæ* L 237; **wielspootje**: K 0188; **waswielkje**: *wáswièltjæ* L 158; **ramenwielkje**: *roumænwiikæ* K 356; **wielkje**: *wíèltjæ* L 255; *wielækæn* O 281; *wièltjæ* Getand wielkje van eenen steel voorzien, dat verwarmd wordt en dient om de draden van de ramen in de waswafels te drukken. Corn. Vervl. Aanh.; **smeltradje**: *smèltraajkæ* L 237; **radeerradje**: *radaerèùtjæ* L 91b; **radje**: *retjæ* L 188; **smeltrolletje**: *smiltrollækæ* K 294; **wafelrolletje**: *waofælrollækæ* K 251; **rolletje**: *rollækæ* K 268; **roulette (fr.)**: O 286; **rolspoor**: K 189, 207, O 70b; *rolspóór* K 213, 241; *ròlspôor* K 237; *rolspour* P 145; *rolspoer* I 268; **rolspoel**: K 262; **spoor**: O 73; **snijder**: *snèèjær* L 255.

BOUWEN —————

(N 63, 16a; WVD 37, 54; Lhoest)

[Het maken van de wasraat door de bijen. Steeds begint het volk met het bouwen van de werkbijenraat, het zogenaamde FIJN WERK; vervolgens gaat het over tot het maken van GROF WERK of darrenraat. Normaal wordt van boven naar beneden gebouwd, dwz de punt wijst naar beneden, maar er kan ook andersom worden gewerkt; zie afb. 12.]

bouwen: K 161a, 180, 189, 207, 262, 356, L 91b, 279, O 281, P 5, 8; *bouə* K 188a, L 158; *bòwə* I 118, L 148, 187; *baowə* L 200, 207; *bawə* K 213, L 237; *bàwə* L 241; *baawə* L 255; *baavən* O 69a, 70b, P 72; *baavə* O 286; *baø* P 145; *baa* I 268; *bèèwə* K 237; *bèèwən* K 241; **opbouwen:** *opbaavə* O 286; **raten bouwen:** *raoʈə* *baowə* L 180a; **werken:** K 294, L 262, 279; *werkə* K 188; *wérkə* K 185, L 207, 244; *waarəkə* I 118; **werk maken:** *wèèrək* *maokə* L 207; **schieten:** *skīēj̃tə* L 148; **was zweten:** L 188; *was* *zwēetən* O 73; *wás* *zwīētə* K 251; *waswijtən* L 204; **zweten:** K 0188; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **eigen bouw:** *ijgə* *bou* K 174; **nieuw werk:** *nief* *wijrək* K 268.

AANZETTEN —————

(N 63, 16b; Lhoest)

[Het toenemen van de raat of het groeien van de was na het begin.]

aanzetten: L 91b, 200, 262; *ànzèttə* L 158; *añzèttə* L 255; *aonzettən* K 180; *aonzettə* K 188; *ouzətn* O 69a; **voortzetten:** *vortzèttə* L 207; **aanwerken:** P 5; *aanwérəkə* I 268; *aonwijrkən* K 207; *ouwerkən* O 69a; **schieten:** L 279; *schiej̃tə* L 200; *schīēj̃tə* L 148; *skīēj̃tə* K 185, L 148, 180a, 207, 237; **lengen:** L 188; *lèngə* L 241; **uitbouwen:** *èùtbòwə* I 118; **bouwen:** K 0188; **groeien:** *groej̃ə* K 188a; **rijzen:** *raazən* K 294; **flink aan het werken:** L 279; de volgende woordtypen zijn zelf-

standige naamwoorden: **aanwerk:** *ánwéérk* L 187; **voorwerk:** *voorwaark* K 174; **voorwas:** *voorwas* K 174; de volgende typen zijn zinnen: **de was groeit:** *də wás* *gròëjt* K 237; **hij bouwt goed uit:** *haj* *baowt* *göë* *aojt* L 244; **hij heeft zo'n mooi werk:** *haj* *hi* *zoŋ* *mòj* *wèèrək* L 244; **kijk eens hoe een goed werk er in zit:** *kīëk* *əs* *höën* *göëj* *wèèrək* *dər* *in* *zit* L 244; **mijn korf is over de helft:** *munnə* *körrəf* *is* *ovvər* *də* *hélft* L 180a.

SCHERP STAAN —————

(N 63, 16c)

[Het spits toelopen van de raten tijdens het bouwen. De uiteinden van de raten zijn wigvormig; zie afb. 12. Het scherp staan is een teken dat de jonge raat nog verlengd wordt.]

scherp staan: K 161a, L 262; *scherp* *staon* L 279; *scherp* *stoŋ* L 200; *scherrəp* *staon* I 268; *schèrəp* *staon* I 118; *scherrəp* *staon* K 207; *schérrəp* *staon* K 241; *schèèrəp* *staon* L 148; *skéèrəp* *stòŋ* L 237; *schaarp* *staon* K 188; *schaarəp* *staon* K 0188, 188a; de volgende opgaven zijn zinnen: *zə* *stoŋ* *schèèrəp* L 244; *zə* *stoŋ* *skèèrəp* L 148, 207; *hij* *stet* *scherp* L 188; *hèj* *stjé* *schèèrəp* L 235; *mən* *raoʈə* *stoŋ* *skèèrəp* L 180a; *munnə* *körrəf* *sti* *skèèrəp* L 180a; **hij is nog scherp:** *haj* *is* *nòch* *schèèrəp* L 255; **scherp zetten:** *schaarp* *zettə* K 174; **aan-scherpen:** L 91b; **scherp:** *scharp* K 180; **spits staan:** *spits* *stoŋ* L 207; de volgende opgave is een zin: *zə* *stoŋ* *spits* K 185; **aanpinnen:** *oonpinnə* K 294; **aan het lengen:** *añt* *lèngə* L 237.

STOMP STAAN —————

(N 63, 16d)

[Het stomp afgewerkt zijn van de onderzijde van de raten. Deze afstomping wijst erop, dat het bouwen geëindigd is. Het is een zeker teken van zwermplannen van het volk.]

stomp staan: K 161a, 262; *stomp staon* K 188, L 279; *stomp stoṅ* L 200; *stómp staon* L 148; *stómp stōṅ* L 237; *stoemp staan* I 268; de volgende opgaven zijn zinnen: *hij stet stomp* L 188; *zə stoṅ stómp* K 185, L 207; *də raof stoṅ stómp* L 180a; **stomp afmaken:** *stómp afmaokə* I 118; **stomp afzetten:** *stómp afzétta* L 255; **plat staan:** *plat staon* K 188a; **vol staan:** *vól stōṅ* L 237; **stomp gewerkt:** *stoemp chəwerkt* K 294; **stompe raat:** *stompə raot* K 174; **bot:** K 180; het volgende woordtype duidt op de toestand van het volk als de raten stomp staan: **zwermlustig:** L 204; de volgende typen zijn zinnen: **ze staan bot:** *zə stoṅ bót* L 148; **ze werken op zwermen:** *zə wérkə óp zwèrmə* L 207.

DARRENRAAT AANBOUWEN

(N 63, 16e)

[Het aanzetten van darrenraten of darrenbroed. Tegenover het FIJN WERK van de werkbijenraat staat het GROF WERK van de darrenraat. Tegen het zwermen en na het bouwen van de werkbijenraat worden de darrenraten aangebouwd. De raten staan dan stomp. In Corn. Vervl. Aanh. wordt gesproken over een *zwermlustig*, d.i. een “raat met grof werk die de bieën bouwen vóór het zwermen”.]

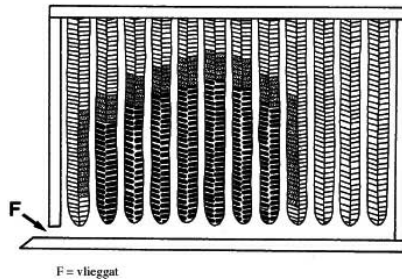
grof werk bouwen: L 200; **grof werk maken:** L 262; **grof werk (aan)zetten:** *grof waark zettə* K 174; *grof wijrk zettən* K 207; *gròf wèèrək ònzétta* K 216; **grof werken:** *gròf wérkə* K 185; **werken op grof werk:** I 118, L 279; *wérkən óp gròf wèèrək* L 207; *wèèrkən óp grof wèèrk* L 91b; **(veel) grof werk:** *gròf wéérk* L 187; *gróóf wéérək* L 237; *grof wark* K 180; *grof waark* K 188; *chròf wérrək* K 241; *veul grof waarək* K 0188; **darren zetten:** *darrə zétta* L 255; **darren aanzetten:** *dárrən aṅ-zétta* L 148; **darrenbroed zetten:** *darrəbroet zétta* I 268; **eerdkam schieten:** *ertkam schietən* L 279; de volgende typen zijn zinnen: **hij heeft al grof werk:** *haj hi*

al gròf wèèrək L 148; **hij bouwt grof:** *hij bout grof* L 188; **ze werken op eerden:** *zə wérkə óp eerdə* L 207; **hij is weer eerdbij-enraat aan het zetten:** *hij is wir irtbējəraot àntsətta* L 241.

WARME BOUW

(N 63, 17a; N 63, 17b; N 63, 17c; WVD 37, 63; WVD 37, 62; Lhoest)

[De bouw waarbij de raten over hun gehele breedte naar het VLEGGAT zijn gekeerd of, anders gezegd, daarmee evenwijdig lopen. In tegenstelling tot KOUDE BOUW, is op deze wijze minder ventilatie mogelijk. Zie afb. 14 (uit WLD II, 6).]

Afb. 14. Raten in warmbouw
(F = vlieggat)

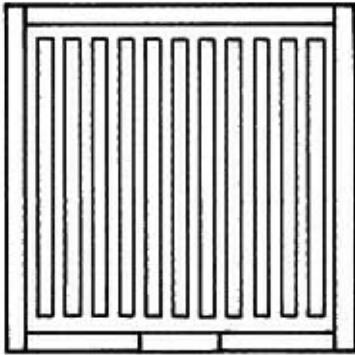
warme bouw: K 0188, L 188, 262, P 5, 33; *waarmə bou* K 188; *warmən bou* O 281; *warməm bōw* I 118; *waarəmə bou* K 188a; *wermə bou* K 161a, 294, 313, 356, L 279; *wermə baow* L 200; *wermə baw* L 279; *wérmən bou* P 8; *wèèrmə bou* K 180, L 91b; *wèèrməm bōw* L 148, 187, 244; *wèèrməm baow* L 148, 180a, 207; *wèèrməm baaw* K 185; *wermən ba* O 73, P 72; *wermən baa* O 70b, 286; *wérrəməm baow* K 241; *werrəmə bou* K 207; *wèrrəmə bou* L 158; *werrəmə bo* P 145; *wéérəməm baw* L 237; *wèèrəməm baaw* L 255; *wéér-məm bèèw* K 237; *wérrəməm bèèw* K 241; *werrəmən baa* I 268; *wijrmə bou* K 189; *wééerməm bóów* K 251; *wijrəmən bou* K 262; **warmbouw:** *wèèrəmbaaw* K

213; **warm broed:** *werman brōēt* O 69a; **dwarsbouw:** *dwijsbou* K 268; het volgende woordtype duidt op de bijen: **dwarsbouwers:** K 174; het volgende type is een zin: **hij zit er scheef in:** *haj zittər skif in* L 241.

KOUDE BOUW

(N 63, 17b; N 63, 17a; WVD 37, 62; WVD 37, 63; Lhoest)

[De bouw waarbij de zijkant van de raten naar het VLEGGAT is gekeerd, dwars hierop dus. Op deze wijze is er meer ventilatie mogelijk, vandaar de term **koude bouw**. Zie afb. 15 (uit WLD II, 6).]

Afb. 15. Koude bouw, bovenaanzicht

koude bouw: K 161a, 0188, L 262, P 5, 33; *kouə bou* K 180, 188a, 189, 207, 294, 356, L 91b, 188; *kouə baw* L 279; *kouən bou* K 262, O 281; *kōwəm bōw* I 118; *kōwəm baow* K 241; *kóówəm bóów* K 251; *kaowəm bōw* L 187; *kawə bou* L 279; *kawə baow* L 200; *kawən bou* P 8; *kaawəm bōw* L 148, 244; *kaawəm baow* L 148, 180a, 207; *kááwəm baaw* K 213; *kaawəm baaw* K 185, L 255; *kaawəm baw* L 237; *kaavə baa* O 70b; *kaam baa* I 268; *kāwəm bèèw* K 237; *kaən ba* O 73; *kaan ba* P 72; *kàà bóó* P 145; *kèèwə bou* K 313; *kèèjwə bou* K 313; *kèèwəm bèèw* K 241; **trekbouw:** K 188; **koud broed:** *kaan brōēt* O 69a; **voorkant:** *voojkant* O

286; **kleerkasbouw:** *klîêrkasbou* K 268; het volgende woordtype duidt op de bijen: **rechtbouwers:** K 174; het volgende type is een zin: **hij zit er goed in:** *haj zittər gōēt in* L 241.

WARBOUW

(N 63, 17c)

[Onregelmatige bouw van de raten, waarbij van een evenwijdig verloop der raten geen sprake meer is. Volgens diverse informanten ligt dit aan de imker, vooral aan het verkeerd OPSPILEN. Een belangrijke functie van KUNSTRAAT is het voorkomen van warbouw.]

warbouw: K 161a, 180, L 91b, 200, 204, 262; *warbōw* I 118, L 148; *warbaow* L 180a, 207; *warbaw* L 279; *wárbaw* L 237; *wèèrbaaw* K 185; **dwarsbouw:** K 188a; *dwèrsbōw* L 187; **warbouw:** *wérsbaw* L 237; **wildbouw:** K 207; **wilde bouw:** *wildəm baa* I 268; **dwarswerk:** *dwárswèèrək* L 207; *dwèrswèèrək* L 255; *dwarswaar* K 174, 188; *dwarswaarək* K 0188; *dwèèrs-werk* Werk, raten, welke de bijen maken, dwars over het telgat. Corn.; **scheef werk:** *schaef wèèrək* L 200; **[wizzə weuzə] werk:** K 294; het volgende type is een bijvoegelijk naamwoord: **verkeerd:** *vərkijərt* L 241.

DWARSBOUWERS

(N 63, 17d)

[Bijen die dwars of kruisgewijze door de korf heen bouwen.]

dwarsbouwers: K 0188, L 188; *dwars-bawərs* L 279; **dwarswerkers:** *dwars-waarəkərs* K 188a; **dwarsprutters:** *dwèrs-prutsərs* L 237; **dwarsmieters:** L 279; **dwarsknuppels:** *dwèrsknuppəls* L 237; **dwarsklippels:** *dwèrsklippəls* L 237; **warbouwers:** *warbōwərs* L 148; **scheefbouwers:** L 262; **scheefwerkers:** K 180, L 262; *schaefjwerkərs* L 91b; *schefwerkərs*

L 204; *schîêfwérkærs* I 118; **kruiswerkers:** K 188; de volgende opgave is enkelvoud: *kruiswerker* Bie, die al hare raten kruiswijze in den korf maakt. Corn. Vervl. Aanh.; **wildwerkers:** *wiltwerrækærs* K

207; **noeswerkers:** *nuuswerkærs* K 294; **krengen:** L 279; *kréngə* L 148; de volgende woordtypen zijn enkelvoud: **kruisbouwer:** K 174; **dwarsligger:** L 207; **knoejer:** *knöějər* L 148.

3.3 Broeden en broed

BROED AANZETTEN

(N 63, 18; WVD 37, 65; Lhoest)

[Begin van vorming van het BROEDNEST. De koningin legt bevruchte en onbevruchte eieren in de cellen. Uit de bevruchte eieren komen de werkbij en de koningin, uit de onbevruchte de dar.]

broed aanzetten: I 118, K 161a, 0188, L 188, 200, 262, 279, P 5; *broet aanzettə* K 188; *broet aanzéttə* I 268; *broet aonzettən* K 180, L 91b; *broet aonzettə* K 174; *bröët aonzéttə* I 118; *broewt aonzéttə* P 145; *brówt aonzéttə* L 180a, 244; *brówt aonzéttə* L 187; **broed zetten:** *bröët séttə* K 185, L 255; *brōēt zettə* O 69a; **broed inzetten:** K 294, L 204; **broed aanleggen:** *broot oenleggə* O 286; **broeden:** *broejə* K 174; *bröějə* K 213, 237; *bröějən* K 241; *bruujə* L 200; *brüjə* K 237, L 180a; *brujə* L 237, 244; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **broed:** *broej* O 281; **aanzetten:** *anzéttə* L 158; **cellen beleggen:** L 279; **inleggen:** *inléggə* L 148; **leggen:** *léggə* L 207; **de moeder is aan het leggen:** *də möějər is ànt lèggə* L 241; **aan de leg:** *aan də lech* O 73; **ze is al aan het zaaien:** *zis al on ət sojən* K 207; **hij heeft in:** *haj hi in* L 237; **hij heeft broed:** *haj hi brówt* L 148; **verzorgen:** *vərzuirgən* K 262.

BROEDNEST

(N 63, 19; WVD 37, 66; Lhoest)

[Plaats waar de koningin of moeder de eitjes legt, tevens verzamelnaam voor alle cellen met BROED. Ze legt de eerste eitjes op een stukje raat midden in de bijentros en bouwt op de nevenraten via rondjes het broednest uit. Het broednest krijgt uiteindelijk ongeveer de vorm van een bol.

De woordtypen **broedkrans**, **-gordel**, **-boog** en **-cirkel** kunnen ook duiden op het feit, dat een aantal werkbijen in een krans de

koningin begeleidt bij het leggen van de eieren. De werkbijen voorzien de koningin voortdurend van voedsel.]

broednest: K 161a, 180, 207, 356, L 91b, 188, 204, 262, 279, O 73, P 5; *broetnèst* L 158; *bröëtnést* I 268, K 185, L 148, 255; *bröëtnest* O 69a; *bröëtnést* K 251; *brówt-nést* L 187; *broetnèést* K 241; *broejnest* I 118, K 0188; *bröějnest* L 241; *bröějnest* K 213, L 148; *broejnist* K 216; *bröějnéést* K 237, 241, L 207, 244; *bruujnest* L 200; *brüjnéést* L 180a; *brüjnéést* K 237; *brujnéést* L 237; *broednest* Plaats waar het broed staat. Corn. Vervl. Aanh.; **nest:** K 189, O 70b, P 72; *nest* Plaats waar de bieën in hunnen korf uitwinteren. Die plaats heet na de winter de broednest, omdat daar de koningin het eierleggen begint. Corn. Vervl. Aanh.; **broedplaats:** *brootplosj* O 286; **broedkamer:** *bröëtkaomər* I 118; **broedbed:** *broejbet* K 174; **broedkrans:** *broejkraans* K 188a; **broedcirkel:** K 188; **broedboog:** *broejbawch* K 294; **broedgordel:** *broetchuirdəl* K 262; **broed:** *broej* O 281.

BROED

(N 63, 20a; WVD 37, 64; Lhoest)

[Het geheel van eieren, larven en poppen in het BROEDNEST, onderverdeeld in OPEN BROED (eitjes en larven) en GESLOTEN BROED (het popstadium).]

broed: I 268, K 161a, 174, 180, 0188, 188, 294, L 91b, 188, 262, 279, O 70b, P 5, 8; *broet* K 241, O 73, P 72; *bröët* I 118, K 213, 237, 241, L 148, 255; *brōēt* K 251, O 69a; *broewt* P 145; *bröëwt* K 216; *broot* O 286; *brówt* L 148, 180a, 187, 207, 244; *bruut* L 200; *brüüt* K 237; *broej* O 281; *broed* broed, eieren of larven van bijen, De Bont; *broed* Cellen die eieren, maden of poppen bevatten. *Fijn broed*, werkbieën. *Grof broed*, mannelijke bieën.

Corn. Vervl. Aanh.; **gebroed**: K 189, 207; *gæbruut* K 268; *gebroed* Corn.; **jong gebroed**: *jonk chæbroet* K 262; **broedsel**: *brōējsæl* L 241; *brujsæl* L 237; **broedraam**: K 256; **bloed**: *blōwt* L 207; **melk**: *mōlk* L 207; **leg**: K 188a.

EITJES

(N 63, 21a; WVD 37, 67; Lhoest)

[De eitjes die de koningin legt. Een ei is maximaal 2 millimeter. Zowel de bevruchte als de onbevruchte eieren worden door één individu, de koningin of moeder, gelegd. De koningin gaat van cel tot cel bij het leggen. Ze stelt een vluchtig onderzoek in met haar sprieten, kromt vervolgens het achterlijf en deponert een eitje op de bodem van de cel.]

eitjes: K 161a, L 188, 262, P 5; *èjtjæs* L 158; *èèjtjæs* L 91b; *éjtjæs* L 187; *ijkæs* K 174, 0188, 188, L 200, 279; *éjkæs* L 148, 180a; *ééjkæs* L 237; *èèjkæs* K 185, 237, L 91b, 207, 255; *ajkæs* I 118, K 313, L 241; *aajkæs* I 118, K 180, 216; *aajkæns* K 207; *aojkæs* K 216; *aakæs* I 268, O 69a; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *èjkæ* L 148; *ééjkæ* L 244; *áájkæ* K 213; *ajkæ* O 281; *aakæ* P 145; *aakæn* K 262; *ááj'jæ* K 241; **eieren**: K 356; *aaræn* O 70b; *aaræ* K 294; de volgende opgave is enkelvoud: *áá* K 251; **eiers**: *aajærs* K 188a; **eiertjes**: *erkæs* K 294; **zaad**: *zaot* K 189; **legsel**: O 73; **neten**: *neetæ* L 207; *néjtæ* L 148; het volgende type is een zin: **hij heeft geneet**: *hij he gænet* L 204.

LARVEN

(N 63, 21b; WVD 37, 68; Lhoest)

[Toestand van het broed vóór het VERZEGELEN. Normaal is dat de eieren, zowel die waaruit werkbijen als die waaruit darren en moeren geboren worden, na 3 dagen uitkomen in de vorm van een larf. Na 5 dagen heeft de larf door goed voeren een gewicht bereikt dat het 1500-voudige

is van haar “geboorte”-gewicht. De toestand als larf duurt 5 dagen; vervolgens wordt de cel verzegeld en treedt verpoping op van de larf. De pop zit 13 dagen in de gesloten cel. In totaal duurt het dus 21 dagen, voordat de werkbij er is. Bij de dar duurt deze periode 24 dagen en bij de koningin slechts 15 à 16 dagen.]

larven: I 118, K 313, L 204, 279, P 5; *larvæ* I 268, K 161a, 180, L 188, 255; *lârvæ* L 158; *larrævæn* K 0188; *lèèrvæn* L 91b; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *larf* K 174, L 148, 180a, O 286, P 145; *lârf* K 251; *larræf* K 268; *lerf* K 262; *lârvæ* O 281; het volgende woordtype is enkelvoud: **larfje**: *larfkæ* I 118; **maden**: L 262; *maodæn* K 188; *maajæn* K 180, L 187, 237; *mâàjæ* L 241; *maojæ* K 237; *maojæn* L 91b, 207; *móójæ* K 213, 241; *mojæn* K 207; *maaæ* K 294; *maon* O 69a; *mðæ* O 73; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *maoj* L 148; *mo* O 70b; *môô* P 72; *moe* O 286; **maaitjes**: *maajkæs* L 237; *maojkæs* L 207; *majkæs* K 313; **worm(en)**: *wurræmæ* K 188a; *weurm* P 8; **wormpje(s)**: *wormkæs* K 174; *wörmkæ* L 148; **broed**: L 200; *brœt* K 185; het volgende woordtype is enkelvoud: **pop**: O 281; *poepæ* K 356; **jonge bijen**: *jóóng biējæ* L 207.

KONINGINNENLARF

(N 63, 21c; WVD 37, 40)

[De larf die tot koningin uitgroeit. Gedurende 6 dagen wordt zij gevoed door de werkbijen met KONINGINNENPAP.]

koninginnenlarf: *kunnægginnælarf* L 180a; *kujninginnælarf* O 286; *keuniginnælerf* K 262; de volgende opgaven zijn meervoud: *königinnælarvæ* I 268; *köninigienælarvæ* K 251; **koninginnenmade**: *keunigennæmo* O 70b; **made**: P 8.

KONINGINNENPOP ———

(N 63, 21c; WVD 37, 40)

[Het stadium als pop van de moeder of koningin. Deze periode duurt bij de moeder 7 dagen.]

koninginnenpop: L 279; *koninginnəpop* L 91b; *keunəgǝnnəpop* O 69a; **pop:** K 0188, 188a, L 158, 188, 262, O 281; *póp* L 255; **moederpop:** *moejərop* K 294; **koninginnendop:** K 180, 188; **koninginnentop:** *keunəgǝnnətop* O 69a; **dop:** *dop* L 241; de volgende woordtypen zijn meervoud: **popjes:** *pupkəs* L 237; **sneeuwpopjes:** *snəwpupkəs* L 237; **witte bijen:** *wittə bijə* L 204.

INGELEGD ———

(N 63, 22a; WVD 37, 69)

[Gezegd van een cel of van een moerdop, wanneer er door de koningin een eitje in is gelegd.]

ingelegd: L 262, P 5; *in-gələcht* L 158; *in-gələejt* L 91b; *in-gəleejt* L 148, 255; *in-gəlaet* I 118, L 200; *in-gəleet* L 237; *in-gələt* L 148, 187, 204; *in-gəlit* L 180a, 207; *ien-gəlet* L 188; *in-gəleej* K 185; *in-gəlae* K 294; **belegd:** K 180, 268, 279; *bəlecht* K 313, O 281; *bələcht* K 251; *bəlaecht* K 356; *bəlijt* O 70b, 73, P 72; *bəljat* P 145; *bəlae* K 313; *bəlij* I 268, K 262; **ingezaaid:** K 161a, 174, 180, 0188, 188; *in-gəzajət* K 294; *in-gəzojt* K 207; *in-gəzaojt* K 188a; *ǝnn-gəzaojt* O 69a; **bezaaid:** *bəzaojt* K 189; **gerecht:** *gərəécht* L 237; de volgende woordtypen zijn zinnen: **hij heeft in:** *həj hi in* L 235; *haj hi in* L 244; **hij heeft zijn doppen al toe:** *həj hi sən doppə əl tǝč* L 241; **de moeder is aan de leg:** L 279.

IN DE MELK STAAN ———

(N 63, 22c; Lhoest)

[Eitjes en larven worden door de werkbijen in een mengsel van stuifmeel, honing en water gelegd. Hierin gedijen ze zeer snel. Men zegt dan “de larven staan in de melk, in de pap”. De cellen zijn dan nog niet verzegeld.]

in de/het melk staan: *zə staon in de melk* L 91b; *zə staon in də mèlk* L 187; *zə staon in də mellək* K 188a; *zə stoŋ in də mèllək* L 255; *zə staan in də mōlk* L 262; *zə stèen in də mōlk* K 180; *zə stòŋ in də mōlk* L 200, 237; *həj staot in də mèllək* K 0188; *hij stet ien də mèlk* L 188; *dən dǝp staot in də mèllək* I 118; *in ət mellək stoon* K 294; *zə staan in ət mōlk* L 279; *zə stoŋ in ət mōllək* L 180a, 207; *zə stoŋ int mōllək* L 148; **in het melk liggen:** *in ət mōllək liggə* L 207; *zə liggən in ət mōlk* L 279; *zə liggə in ət mōllək* L 148; **er ligt al melk in:** *dər lig əl mèùlək in* L 241; **ze staan in de pap:** *zə stèen in də pap* K 180; *zə stòŋ in də pap* L 237; **in de pap liggen:** *in də pap liggə* K 188; *ǝnn də pap lǝggən* O 69a; *léé in də páp* K 237; **in de pap:** K 207; **dop in de melk:** K 161a; **ingemelte doppen:** I 118; **papdoppen:** *papdoppə* I 268.

KONINGINNENPAP ———

(N 63, 22d; N 63, 66; WVD 37, 41; Lhoest)

[Het specifieke voedsel waarmee in het begin alle larven en na 3 dagen uitsluitend de koninginnenlarven gevoed worden.

De jonge werkbijen, de voedsters, scheiden uit de speekselklieren een zeer voedzame, eiwitrijke stof af, de z.g. koninginnenpap. De eerste 3 levensdagen krijgen alle werkbijlarven deze pap toegediend. Daarna krijgen de werkbijlarven een mengsel van honing, stuifmeel en water, een minder voedzaam eten dan de koninginnenpap. De moederlarven in de grote MOERDOPPEN krijgen wel deze pap in hun verder larfstadium toegediend. Hierdoor

kunnen ze zich tot koningin of moeder ont-wikkelen.]

koninginnenpap: K 161a, 0188, L 204, 279, P 5; *koninginnəpap* L 91b; *königinnəpap* K 188a; *koowninginnəpap* I 118, L 187; *kooningienəpap* K 180; *kuninginnəpap* L 255; *kunnəginnəpap* L 188; *königinnəpap* I 268; *keuniginnəpap* K 207, O 281; *keunəginnəpap* O 70b; *keunəgīēnnəpap* O 69a; **koninginnenmelk:** L 200, 262; *königinnəmelk* K 174; **koninginnenbrij:** P 8; *königinnəmbriēēj* L 255; *kuninginnəmbriēēj* L 148; *keuniginnəbrij* O 73, P 72; *keujninginnəbriēē* P 145; *königienəbraá* K 251; *keuniginnəbraa* K 262, 294; **koninginnengelei:** K 188; *kujninginnəzjəlaa* O 286; **koninginnensap:** K 0188; **koninginnenvoedsel:** *kunnəginnəvoetsəl* L 188; **moederpap:** *moejərpap* K 213, 241, L 207, 279; *möējərpap* L 237; *moejərpáp* K 237; *moojrpap* O 69a; **moerpap:** K 188a, L 279; **moedermelk:** *moejərmelk* K 174, L 200; *moejərmellək* L 262; *moejərméllək* K 237, 241; *möējərmölk* L 237; *moejərmöllək* K 213; **moederbrij:** *moejərbrij* K 356; **bijenmelk:** *biejənmölk* L 204; **voederpap:** *vöējərpap* L 237; **voedersap:** *vöējərsap* L 237; **pap:** K 189, 268, 313, P 33; *pap* I 118, 268, L 279; **melk:** K 185, 189; *mèlk* L 187; *mel-lək* K 294; *möllək* L 180a, 207; *mèùlək* L 241; **brij:** *brèēj* L 148; **gelei:** *zjəlaa* K 294; **honig:** *hoņich* L 207.

OPEN BROED

(N 63, 25a; N 63, 20a; WVD 37, 72)
[Broed dat nog niet afgesloten of verzegeld is. De toekomstige bij zit dan nog in het stadium van ei of larf.]

open broed: K 161a, 180, 0188, 188, 241, 262, 313, 356, L 204, 262, 279, O 73, P 5, 33, 72; *oopə broet* I 268, L 148, 188, O 70b, P 8; *óópə bröēt* I 118, L 255; *oopə brówt* L 148; *óópə brówt* L 180a, 187, 207, 244; *oopən brōēt* O 69a; *oupən broet* K 207; *óówpəm brōēt* K 251; *oupə broewt*

P 145; *oupə broot* O 286; *öwpə bröēt* K 185; *aopən broet* K 294; *oopə bruut* L 200; *oepən broej* O 281; **open gebroed:** K 189, 268; **open dop(pen):** I 118, K 161a, L 91b, 200, 204; *óópə dòppə* L 207; **open bloed:** L 204; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **open:** K 188a; *ööpə* L 158; **nog niet gesloten broedsel:** *noch niē gəslóótə brujšəl* L 237; **jong broed:** *jóng brówt* L 180a; *joenk broet* K 294; *joengən brōēt* O 69a; **larfbroed:** *laarfbroet* K 174; **melk:** *mölk* L 207.

VERZEGELEN

(N 63, 23a; WVD 37, 70; Lhoest)
[Het sluiten van de cellen door de werkbijen met een dekseltje. Het gaat onmiddellijk vooraf aan het popstadium van de larven; ook cellen die alleen honing bevatten worden verzegeld.]

verzegelen: K 161a, 180, 188, 207, 262, L 91b, 188, 200, 262, 279, O 70b, 73, P 5, 72; *vərzéégələ* K 213, 237; *vərzéégələn* K 241; *vərzaegələ* I 268, K 268, L 158; *vərzaegələn* O 69a; *vərzeegələ* L 180a, 187, 207, 244; *vərzeejgələ* I 118, K 185, L 148, 241; *vərzééjgələ* K 251; *vərzéjgələ* L 255; *vərzijgələn* O 286; *verzegelen* De cellen verzegelen, met was sluiten. Corn. Vervl. Aanh.; **zegelen:** K 188a; *zegelen* De doppen of cellen sluiten. Corn. Vervl. Aanh.; **toezegelen:** *toezegelen* Met was dekken of toeplakken. Corn. Vervl. Aanh.; **sluiten:** K 294; *slaojtə* L 237; *slèùtə* L 255; *slaatə* P 145; **dekselen:** K 189; **vessemen:** *vessemen* Verzegelen, de cellen met was sluiten. Corn..

ZEGEL

(N 63, 23b; N 63, 132a; WVD 37, 70; WVD 37, 172; Lhoest)
[Deksel bij broed en honing; dat op de honing bestaat uit zuivere was en sluit de cel luchtdicht af. Het broeddeksel bestaat

uit was, stuifmeelkorrels en bijenharen; het is poreus, zodat de pop zuurstof kan krijgen.

Het woordtype **zegel** wordt blijkens de antwoorden op vraag N 63, 132a vooral gebruikt voor het uit zuivere was bestaande deksel dat de honingcel afsluit.]

zegel(s): I 118, K 161a, 0188, 188, 188a, 207, L 91b, 188, 200, 204, 207, 262, 279, P 5, 33; *zaegəl* I 268, L 158, O 69a; *zeegəl(s)* L 180a, 187, 237, 244; *zeejgəl* L 148; *zėjgəls* L 255; *zijgəls* K 294; **zegeltjes**: K 180; *zaegəltjəs* L 235; **deksel**: L 200, 279; *déksəl* I 268, K 185, L 187; **wasdeksel**: *wasdaeksəl* K 356; **dekseltje**: K 188; *deksəlkə* K 174, L 241, 244; **scheel**: K 188a, L 204; *schéél* K 213, 237, 241; *skijl* O 69a; **honingscheel**: *honing-skéél* L 237; **scheeltje**: K 207; *scheltjə* K 294; **plaatje(s)**: *plátjəs* L 207; *pleutjə* P 8; **jelletje**: *jelləkə* K 294.

GESLOTEN BROED

(N 63, 25b; N 63, 23a; N 63, 20a; N 63, 23b; WVD 37, 71; WVD 37, 70; Lhoest) [Het stadium van het broed waarbij de larf volgroeid is. De cel is door de werkbijen afgedekt met een ZEGEL; de larf kan zich gaan verpoppen. Volgens de informant van K 174 is het bruinig als het in oud werk ligt en wittig als het in nieuw werk ligt.

De typen **uitlopend broed**, **rijp voor uitlopen** en **zit klaar voor het uitkomen** hebben betrekking op het stadium dat het broed volgroeid is.]

gesloten broed: K 161a, 0188, 262, L 262, 279, O 73; *gəslootə bröët* L 148; *gəslowotə bröët* L 255; *gəslóówtəm bröët* K 251; *gəsloutən broet* K 207; *gəsloutə broewt* P 145; *gəslootə brówt* L 148; *gəslóótə brówt* L 180a, 207, 237, 244; **gesloten gebroed**: K 189, 268; **toegesloten broed**: K 313; **gesloten bloed**: L 204; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **gesloten**: *gəslootə* L 158; **toe broed**: L 204;

verzegeld broed: K 174, 188, P 5; *vərzéégəlt broet* K 241; *vərzeejgəlt bröët* I 118; *vərzéégəlt brüüt* K 237; *vərzaegəlt bruut* L 200; *vərzijgəlt broot* O 286; *vərzijgəldən broej* O 281; de volgende woordtypen zijn voltooid deelwoorden: **verzegeld**: K 313, L 207, O 70b, P 33; **toegezegeld**: *toegəzaegəl* K 313; **gezegeld broed**: K 174; **gedekseld broed**: K 0188; **dicht broed**: *dicht bröët* L 148; **toeë doppen**: L 262; *toew doppə* L 200; *tów dōppə* L 207, 237, 244; *tōe doppə* K 161a; **gesloten doppen**: K 180, 188; *gəslóótə dōppə* L 237; *gəsloutən doppən* K 207; **dichte doppen**: *deechtə dōppə* L 237; **bruin broed**: K 180; *bruun broet* L 188; *brajən broet* K 294; *broojnən bröēt* O 69a; **bruinig broed**: K 174; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **bruin**: *bròjn* L 237; *brung* L 237; **donker werk**: *doenkər wér-rək* I 268; **wittig broed**: K 174; **rijp broed**: L 279; *réép bröët* I 118; **rijp voor uitlopen**: L 204; **uitlopend broed**: *ötloopənt brówt* L 148; *uutlaopənt brówt* L 187; de volgende typen zijn zinnen: **hij heeft hem dicht staan**: *háj hittəm deecht ston* L 207; **zit klaar voor het uitkomen**: L 207.

UITKOMEN VAN HET BROED

(N 63, 23c)

[Het uit de cellen komen van het broed. De werkbij doet dit door stukje bij beetje het celdekseltje weg te knagen, de dar scheurt het met de kaken geheel af en de koninginnenpop stoot met één kopbeweging de dop, waaruit zij eerst een mooi rond schijfje heeft gesneden, open. De werkbij komt na 21 dagen, de koningin na 15 à 16 dagen en de dar na 24 dagen te voorschijn. Er is een kleine speling mogelijk in deze aantallen.]

uitlopen: K 161a, 0188, 207; *ötloopə* K 216; het volgende woordtype is een naamwoordgroep: **uitlopend broed**: I 118; het volgende type is een zin: **hij komt uit de cel**: K 188; **doorbijten**: L 279; *dörbėjət*

L 207; *durbijtə* K 174, L 200; *dörbéétə* I 118; **afbijten:** L 91b; *afbéjtə* L 244, 255; *afbaotə* I 268; **openbijten:** *oöpəbijtan* K 180; *oöpənbaajtn* O 69a; **uitbijten:** *aojt-béjtə* L 237; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *öwtchəbeetə* L 180a; **wegbijten:** *wéchbéjtə* L 255; **doorknauwen:** *dörknaawə* L 237; *déúrknawə* L 241; **uitknauwen:** *aojtknaawə* L 237; **doorknagen:** L 262; **openknagen:** L 262; **knagen:** L 279; **uitvreten:** *uitfrèètə* K 188a; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **aangevreten:** *án-gəvreetə* L 187; **ontzegelen:** *ontsaegələ* L 158; **doorsnijden:** *dursnèjə* L 188; **kippen:** *kippə* K 294.

FIJN BROED

(N 63, 24a; WVD 37, 76; Lhoest)

[Het broed in de kleinste cellen, waaruit de werkbijen ontstaan.]

fijn broed: K 161a, 174, 180, 207, L 91b, 204, 262, 279; *féjn bröët* L 148; *fééjn bröët* K 185; *féén bröët* I 118; *fijn bruut* L 200; *féjn brówt* L 187; *fèéjm bröët/brüüt* K 237; *féém bröët* K 213; *feeng brówt* L 207; *fien broet* L 188; *fïèn brówt* L 187; *faan broet* K 294; *faájm broet* K 241; *faajtnən bröët* O 69a; **fijn broedsel:** *fiŋ brujəsəl* L 237; **fijn werk:** K 161a; *fijn wijrək* K 268; *fiŋ wéérək* L 237; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **fijn:** K 188a; **werksterbroed:** I 268, K 188, L 158, O 73, P 5; *werkstəbroet* O 70b; **werkstersbroed:** *wérkstərsbröët* K 251; *wérkstərsbrówt* L 180a; *werkstərsbroot* O 286; **werkstersgebroad:** *wijrəkstərschəbroet* K 268; **werkstersbroed:** *warkərsbroej* O 281; **werkbroad:** *waarəkbroet* K 188; **broed van werkbijen:** *broewt van wèrkbiejə* P 145; **plat broed:** *plat bröët* L 255; **schoon effen broed:** *schon éffə bröët* L 255; **bijbroed:** *bjē-bröēwt* L 241; **broed:** K 356; **goed broed:** *guj broet* K 262.

GROF BROED

(N 63, 24b; WVD 37, 77; Lhoest)

[Het broed in de grootste cellen, waaruit de darren ontstaan.]

grof broed: K 161a, 180, 207, L 91b, 188, 204, 262, 279; *gròf bröët* I 118, K 185, 213, 237, 241, L 148; *gròf brówt* L 207; *grof bruut* L 200; *gròf brüüt* K 237; *grawvbroet* K 294; *groffən bröët* O 69a; **darrenbroed:** L 91b, P 5, 33; *darrəbroet* K 188, 356, P 8; *darrəmbroet* I 268; *darrəbroet* L 158; *dárrənbröët* K 251; *darrəbroewt* P 145; *darrəbrówt* L 180a, 187; *darrəbroot* O 286; *darrənbroej* O 281; **terenbroed:** *tijrənbroet* O 70b, 73, P 72; **merelbroed:** *méerəlbroet* K 174 *mèèrəlbroet* K 0188; **erenbroed:** *irrəbrówt* L 244; **eedrbijenbroed:** *irtbjējəbröēwt* L 241; **atergebroad:** *ààtərgəbroet* K 262; **hoog broed:** *hoewch broet* K 294; **bultbroed:** *bultbröët* K 241; *büültbröët* K 237; *büültbrüüt* K 237; **eedrbloed:** *erdbloed* broed waaruit de jonge darren ontstaan. De Bont; **[aorəl]broed:** *aorəlbröët* K 213, 237; *aorəlbrüüt* K 237; *aowaréłbröët* K 241; **grof werk:** *gróóf wéérək* L 237; *grof wijrək* K 268; **merelwerk:** *méerəlwaark* K 174; **merelnesten:** *mèèrəlnestə* K 188a; **makelbroed:** *maoəkəlbröët* K 241; **darrenraat:** *darrəraot* L 237; **mannotjesraat:** *mènnəkəsraot* L 237.

KONINGINNENBROED

(N 63, 24c; N 63, 25a)

[De cellen met daarin de larven of poppen waaruit later de koninginnen ontstaan.]

moerdoppen: K 180, 188, L 200, 262, 279; *moerdoppə* K 188a, L 188; *mōēr-dòppə* I 118; *mōērdöp* L 187; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *moerdop* K 161a; *moerdöp* L 158; het volgende woordtype is enkelvoud: **moersdop:** *mōērdzòp* K 216; **moederdoppen:** *moejərdoppən* L 204, 207; *moejərdoppə* K 174; *mōějər-*

døppə L 237; *mwojərdoppən* I 118; *mojrdoppən* O 69a; de volgende opgave is enkelvoud: *moejərdop* K 294; **konin-ginnendoppen**: *koningginnədoppən* L 91b; *koownəginnədoppə* K 185; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *kòninginnədòp* L 158; *königinnədop* I 268; *kunningginnəndòp* L 148; **ingelegde koninginnendoppen**: *in-gəleejdə koownəginnədoppə* K 185; **doppen**: K 207; *døppə* L 241, 255; de volgende opgave is enkelvoud: *dop* K 161a; **toeë doppen**: *toew døppə* L 235; **moercellen**: *moersellə* K 174; **moederzellen**: *moejərsellə* K 174; **koninginnencellen**: K 188, L 200, P 5; **koninginnenbroed**: K 0188; *kunnənggin-nəbrówt* L 180a; **fijn broed**: *feeng brówt* L 207.

SPEELDOP

(N 63, 26a; N 63, 25b; WVD 37, 51; Lhoest)

[De aanzet van een moerdop waar echter geen eitje in komt. Het is niet duidelijk wat de functie van de speeldop is. De speeldop is als het ware de grondvorm van de eigenlijke moerdop zonder ooit daartoe te worden uitgebouwd. Ze wordt hier en daar aan de buitenzijde der raten aangezet in de vorm van een eikelnapje.]

speeldop: I 268, K 0188, 188, 262, 268, 313, L 262, O 70b, 73, 281, P 5, 33, 72; *spældòp* L 158; *spééldòp* K 237, 251; *spijldop* O 286; *speuldop* K 161a, 207, L 91b, 279; *spéúldòp* K 213, 241, L 207; *speujldòp* K 216; *spöldòp* I 118, L 148; *spòldop* L 237; *spuldop* I 118, K 180; *spuldòp* L 241; de volgende opgaven zijn meervoud: *spééjldoppə* K 294; *speuldoppə* K 174, L 200; *spéúldòp* L 187; **speeldopje(s)**: *spöldòpkə* K 185, L 180a, 244, 255; *spòldòpkə* L 237; *spældòpkəs* L 204; *speuldupkəs* L 188; **snoldop**: L 207; **kladdop**: K 189; **schelpdop**: K 174; **redcel**: K 356, P 8; **eikeldopjes**: *ééjkəldòpkəs* L 255; **lege doppen**: *lich døppə* L 207.

REDCEL

(N 63, 26b; N 63, 61c; WVD 37, 50; Lhoest)

[Gewone werkbijcel die ontwikkeld wordt tot moerdop als het bijenvolk MOERLOOS is geworden of dreigt te worden. Deze redcel of nooddop wordt midden op de raat gebouwd, volgens de informant van K 174 op een cel die eerst wordt afgebeten; zie in dit verband het woordtype **ingeknauwde dop**.]

redcel: I 118, K 161a, 174, 180, 188, 207, 262, 268, L 200, 279, O 281, P 5; *retsel* L 91b, 204; *rétséI* 268; *rètsèI* K 185, L 148, 180a, 187, 207; *ratsel* L 188; **reddop**: K 0188, L 200, 262; *rédiop* K 213, 237; *rédiop* K 241; **nooddop**: K 0188, 188a, L 262; *nootdòp* L 158; *nóótdòp* L 244; *nóótdòp* L 148; *nòodòp* K 213; *nòedóp* K 241; *nòedòp* K 237; *noejtdop* K 294; *nōējtdop* O 69a; de volgende opgave is meervoud: *nòwtdøppə* L 237; **moederdop**: *moejərdop* K 356; **ingeknauwde dop**: *in-gəknəawdən dòp* L 237; **bultbroed**: *bultbröët* I 118.

ZWERMDOP

(N 63, 26c; Lhoest)

[Moerdop of koninginnencel die in de zwermtijd wordt bijgebouwd; deze heeft een dikke, ronde bodem.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **zwer-** zie het lemma ZWERM.]

zwermdop(pen): K 161a, 180, 188, L 188, 200, 204, 207, 262, 279, O 69a, P 5; *[zwer]dop* K 207, L 91b; *[zwer]dòp* I 118, K 213, 216, 237, L 148, 180a; *[zwer]dóp* K 241; *[zwer]doppə* K 174, 188a, L 241; *[zwer]døppə* I 268; *[zwer]døppə* L 237; **zwermccl**: *[zwer]-sèl* L 187; **reservedop**: K 0188; **dop**: *dòp* L 148, 255; **gewone dop**: *gəwoonə dòp* L 244.

BROED TREKKEN —————

(N 63, 20b)

[Verwijderen van het broed door de bijen als er te weinig voedsel is. De bijen verwijderen het onverzegelde broed, eventueel bij grote armoede ook het verzegelde, omdat de materie waarin de larven liggen hun nog als voedsel kan dienen.

De woordtypen **armoede** en **heeft armoede** duiden de toestand van het volk aan.]

broed trekken: I 268, K 161a, 0188, 207, L 91b, 200, 204, 262, 279, P 5; *broet trékkæn* K 241; *broet trekkæ* K 174, 180, L 188; *broet trèkkæ* L 158; *bröēt trékkæ* I

118, K 185, L 148, 255; *brōēt trekkæn* O 69a; *brōēwt trékkæ* K 216; *brówt trékkæ* L 148, 180a, 187, 207, 237, 244; *broed trekken* De bieën trekken mislukt broed en brengen het buiten wanneer zij, bij plots invallend ongunstig of koud weer, het broed niet hebben kunnen warmhouden. Corn. Vervl. Aanh. sv Trekken; **bloed trekken:** *blówt trékkæ* L 207; **de leg snijden:** *də lech snijə* K 188a; **melk snijden:** *mōlk snijən* L 207; **kapotmaken:** *kəpotmaokæ* L 241; **buiten sleuren:** *bajtə sleurə* K 294; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **armoede:** *aarəmoej* K 174; **heeft armoede:** *hi éérəməđj* L 237.

3.4 De koningin

BRUIDSVLUCHT

(N 63, 58; WVD 37, 44; Lhoest)
 [Vlucht die de jonge koningin onderneemt om bevrucht te worden door één of meerdere darren die met haar meevliegen. Meestal valt deze vlucht tussen de vijfde en zevende dag na haar uitkomen. Hoog in de lucht heeft de bevruchting plaats. Slechts één periode in haar leven wordt de moer bevrucht. De dar(ren) die haar bevrucht(en), moet(en) deze daad met de dood bekopen. De moer keert uit het luchtruim terug met in haar lijf het bevruchtingsteken, de bij de paring afgerukte mannelijke geslachtsdelen. De werkbijen bijten die darrenoverblijfselen weg en na korte tijd kan de moer met haar enige taak, het eieren leggen, beginnen.]

bruidsvlucht: K 161a, 180, 0188, 188, 188a, 313, L 91b, 158, 200, 204, 262, 279, O 73, P 5, 72; *bröjtsflucht* L 148, 180a, 187, 207, 235; *brojtsflucht* O 70b; *braojtsflucht* L 237; *broojtsflüücht* O 69a; *brötsflucht* I 118, O 286; *brèùtsflucht* K 185, L 255; *braotsflucht* K 207, 262; *braotsflüücht* K 251; *braoëtsflüücht* I 268; *bròwatsflucht* K 268; *brajtsflucht* K 294; *braatsflucht* P 145; **bruidvlucht:** P 8; **bevruchting(s)vlucht:** L 188, O 73; **bevruchtingreis:** P 33; **paringsvlucht:** K 356, L 237; *paoringsflucht* K 174; *pourëngsflüücht* O 69a; **paarvlucht:** *paorvlucht* K 189; **koninginnenvlucht:** *keuniginnəvleucht* O 281; **rite:** *riet* K 213, 237; *rīēt* K 241; **vrijertijd:** L 207; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **paren:** *poorə* K 294; **koppelen:** *koplə* K 294; het volgende type is een zin: **ze gaat eruit:** *zə gaot əröjt* L 241.

GESLACHTSORGAAN VAN DE DAR

(N 63, 44e)
 [Het mannelijk geslachtsorgaan, dat door zaadleiders is verbonden met teelballen en aanhangklieren. Volgens de informant van L 235 wordt het zichtbaar als men op het achterlijf drukt.]

bokkenkop: K 161a, 180, 0188, 188, L 204; *bókkəkòp* L 180a, 235, 244; **hertenkop:** L 279; **ossenkop:** *òssəkòp* L 207, 237; **geitenkop:** L 188; **duivelskop:** *düüvəlskòp* L 255; **hoorn:** *hawrə* K 294; **safraanhoorn:** *safroonhawrə* K 294; **Abraham zijn mosterd:** *abraham zunnə mostoot* K 294; **merelfluit:** *mèèrəfluit* K 188a; **geslachtsorgaan:** L 279; **geslachtsdelen:** *gəslachtsdələ* K 174.

DARRENBOL

(N 63, 59)
 [Groep darren die de koningin op de BRUIDSVLUCHT achtervolgt. Volgens de informant van K 174 “huilen” de darren hierbij, vooral als ze boven het bos vliegen.]

darrenbol: I 268, K 188, L 207, 262; *darrəbol* L 188; **darrenkogel:** K 180; *darrəkoowgəl* K 216, L 148; *darrənkougəl* K 207; **darrentoren:** *darrətorrə* L 148; *darntoorn* O 69a; **darrenzwerm:** *darrəzwèèrəm* L 255; **tros darren:** *tros darrə* K 174; **bevruchtingsdarren:** L 279; **atertoren:** *ootərtawrə* K 294; **aterkogel:** *ootərkawgəl* K 294.

MOERLOOS

(N 63, 60a; WVD 37, 46; Lhoest)
 [Gezegd van een bijenvolk, korf of kast waar geen koningin is. De imker zal er

alles aan doen om deze moerloosheid zo spoedig mogelijk op te heffen.]

moerloos/moerloze: K 161a, 174, 180, 0188, 188, L 91b, 158, 188, 200, 279, P 5; *mōērloos* L 148; *mōērloows* L 148, 255; *mōērlóos* K 251; *mōērlóos* L 187; *moearluuzə* O 286; **moerloos volk:** *mōērloos volk* I 118; *mōērloos vòlk* L 180a; **moederloos:** K 262, 313, P 33; *moedərlôês* I 268; *moejərloos* K 216, 356, O 70b, 73, P 8, 72; *mōējərloows* L 207; *mōējərlóos* L 237; *moejərlôos* K 213; *mujərloos* K 207; *moejərlôes* K 237, 241, 294; *moejərloewəs* P 145; *meujərloewəs* K 268; *moejərloos* O 281; **moederloze korf:** *moojrlōēzə kurf* O 69a; **ongerecht:** K 0188, L 200, 204, 262, 279; *óngəràècht* L 148, 207, 235, 244, 255; *ónggəràècht* K 185; *ònggəràècht* L 241; **ongerechte (korf):** *ónggəràèchtə* K 216; *óngərəéchtə kèurəf* L 237; **ongerechtig:** K 174; *ongərəchtich* K 189; *ón-gərəéchtich* K 241; **ongerechtigd:** I 118; **ongerechtigd volk:** K 161a; **onrechtig(e):** *onréchtəch* K 237; *onréchtəch* K 213, 241; *onrijchtiggə* K 294; *onrechtig* Van eene koningin beroofd. Bij het sterven van de koningin en dikwijls bij het nazwermen, wordt de korf onrechtig, wanneer de bieën er geene jonge uit de eieren aankweeken. Zulke kolonieën zijn tot ondergang veroordeeld, indien de bieman er geene nieuwe koningin, eenen moederdop of zeer jong broed inbrengt. Corn. Vervl. Aanh.; **vuile:** *vuilə* K 174; **republiek:** *republiek* Wanneer een korf langen tijd moederloos blijft en de bieën die er opzitten, oud worden, aanveerden zij gewoonlijk geene koningin meer. Zulke staak heet republiek. Eene republiek kan, vooral des Zomers, maar eenige weken en uiterlijk eenige maanden leven. Corn. Vervl. Aanh..

MOERECHT

(N 63, 60b; Lhoest)

[Gezegd van een volk, korf of kast waar (weer) een bevruchte moer aanwezig is.]

moerecht: I 118, K 180, L 91b, 188, 200, 279; *mōērècht* L 187; *mōērèècht* L 148, 255; **moerecht volk:** L 262; *mōērèècht vòllək* K 185; **korf is moerecht:** K 161a; **gerecht:** L 200, 204, 262, 279; *gərəècht* L 148, 207; *gərəécht* L 237; **hij is gerecht:** *aa es gərijcht* K 294; **ze is gerecht:** *zə ischarèècht* L 241; **gerecht volk:** *gərəècht vòllək* K 185; **gerechtig:** K 174; *gerechtig* Van eene koningin voorzien. Corn. Vervl. Aanh.; **rechtig:** *rééchtəch* K 237; *réchtəch* K 213, 241; **gerechtigde:** K 207; **goed volk:** *gōěj vòlk* I 118; *goe vòllək* I 268; **moergoed:** *mōērgōēt* L 255; **hij is weer goed:** *ij is waer goet* K 0188; **korf met een moeder:** *kurf me ən moojr* O 69a; **bevruchte korf:** *bəvruchtə kōrf* K 188.

ONRUSTIG ZIJN DOOR MOERLOOSHEID

(N 63, 61a; N 63, 72; WVD 37, 156)

[Onrustig zijn van de bijen ten gevolge van moerloosheid. Een volk dat pas moerloos is geworden, is onrustig aan het zoeken; veel bijen lopen aan de voorzijde van de korf of kast en zijn dus niet aan het werk. Wanneer de imker een flinke tik geeft tegen de buitenkant, laten de bijen een langgerekte, klaaglijke toon horen, het *huilen* der bijen. De woordtypen **huilen**, **rouwen**, **treuren** en **hij schreeuwt** duiden hierop. Het is evenwel mogelijk dat de woorden **rauw** en **ruw** -die in andere typen voorkomen- ook een rol spelen.]

ruw om het vlieggat lopen: K 0188; **om het vlieggat kruipen:** L 204; **onrustig rondlopen en vliegen:** L 207; **weg en weer lopen:** K 188; **dwaas vliegen:** *dwous vliegən* O 69a; **bruisen:** *braozə* L 148; **rammelen:** L 279; **huilen:** K 161a, L 200, 204, 262; *huilə* K 0188; *uilə* K 0188; *aolə* K 251; **rouwen:** K 188; *raawə* L 148; *rawə* L 237; **treuren:** *treujrə* K 294; de volgende typen zijn zinnen: **ze lopen:** L 279; **ze zijn lam:** *zə zén lam* L 255; **ze zijn onrustig:** I 118, K 180, L 91b, 279; **de bij zit te pratten:** *dəm bieʒ zittə pràttə* L 207; **hij**

schreeuwt: *haj skröwt* L 237; **ze zijn kwaad:** *zə zjɪn kwèèt* K 180; **ze zitten raauw:** *zə zittə raaw* K 185; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **rondlopers:** L 207; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijke naamwoorden: **rauw en steeklustig:** *raw en staeklustich* L 188; **ongedurig(e):** *óggəduurəch* K 216; *ón-gədÿürrəgə* L 237.

INBEDELEN

(N 63, 61b)

[Het vragen van een moerloze zwerm om een plaats bij een naburig volk. Als een zwerm moerloos blijft, is hij praktisch ten dode opgeschreven. Eén van de mogelijkheden tot overleven is een plaats vragen bij een ander volk.]

inbedelen: I 118, K 161a, 207, L 200, 279; *inbaedəle* K 0188; *imbeedələ* L 148; *ienbaedəlan* L 188; **zich inbedelen:** L 279; **bedelen:** L 91b, 158, 204, 262; *beedələ* L 187; **inschooien:** *inskòjə* L 237; **schooien:** *schoojə* K 188a, 216; *skòjə* L 180a; **geschooïd binnenkomen:** *gəskòjt binnə-kòmmə* L 180a; **sjuwelen:** *sjaavələ* K 294; **intrekken:** *intrekə* I 268; **verhuizen:** *vərooijn* O 69a; het volgende woordtype is waarschijnlijk een zelfstandig naamwoord: **bedelbijen:** *baedəlbjə* K 174.

EEN NOODDOP ZETTEN

(N 63, 61c; WVD 37, 50; N 63, 26c)

[Het uitbouwen van een werkstercel tot een moerdop in geval van plotselinge moerloosheid. Een werkbijlarve moet dan koningin worden. Ze wordt gevoerd met KONINGINNENPAP.]

nooddop(pen) zetten: I 118, K 180, L 91b, 262; *nòwətdòp zəttə* L 244; *nôôtdòp zəttə* L 148; *nōējtdop zətn* O 69a; **nooddop aanzetten:** K 188; **nooddopjes zetten:** *nóótdòpkəs zəttə* L 255; **doppen zetten:**

dòppə zəttə K 216; **doppen optrekken:** *doppə oeptrəkkə* K 294. **doppen trekken:** *doppə trəkkə* O 286; **top trekken:** O 70b; **optrekken:** L 200, O 73, P 72; **redcellen zetten:** K 207; **redcel aanzetten:** L 279; **redcel opzetten:** *rətsél ópsəttən* K 251; **redcellen trekken:** *rətsəllə trəkkə* I 268; **redcellen uitbouwen:** L 279; **redcellen maken:** *rətsəllə maokə* L 148; **zijn eigen rechten:** L 200, 204, 262; *zən ijgən rəchtən* K 161a; *zən ééjgə réechtə* L 237; *zən èèjgə rèèchtə* L 148; *zən èègə rèèchtə* K 185; *zən áájgə rèèchtə* L 207; **haar eigen rechten:** *dər éjgə rəchtə* I 118; de volgende typen zijn zinnen: **redt zijn eigen:** K 189; **ze willen zich gerechten:** *zə willə zichərèèchtə* L 241; **ze hebben nooddoppen:** *zə hebbə nòwtdòppə* L 237.

LEGGENDE WERKBIJ

(N 63, 62a; WVD 37, 5)

[Een werkbij die eieren legt. Bij moerloosheid kunnen ook werkbijen optreden als eierenlegster. De eieren zijn echter onbevruucht en er komen dus alleen darren uit. Eieren van leggende werkbijen vindt men altijd aan de rand van een cel; een koningin legt in het midden van de cel. Zie voor de fonetische documentatie van **werkbij** en **werkster** het lemma WERKBIJ en van **bij** het lemma BIJ.]

leggende bij: *leggəndə [bij]* I 118, K 161a, 0188, 188, L 91b, 200, 204, 262, O 69a; *léggəndə [bij]* K 185, 216, L 237; **eierleggende bij:** *éjərléggəndə [bij]* L 187; *əjərléggəndə [bij]* I 118; **eierenleggende bij:** *aarənléggəndə [bij]* K 262; **leggende werkbij:** *leggəndə [werkbij]* K 180, L 279; **eierleggende werkbij:** *ijərléggəndə [werkbij]* L 188; *èèjərléggəndə [werkbij]* L 180a; *èèrléggəndə [werkbij]* L 148; **leggende werkster:** O 281, P 5; *leggəndə [werkster]* K 207; **eierleggende werkster:** *aarleggəndə [werkster]* O 286; **legster:** K 268; *léchstər* I 268, K 251; **legger:** K 188a; **bij aan de leg:** *[bij] an də laj* P 145;

werkster: P 33; **werkbij:** [*werkbij*] K 0188; **valse:** *vålsə* L 158; **vuile bij:** *vuilə [bij]* K 174; **kween:** *kwijn* P 8; **goede moeder:** *goej moedər* L 207.

BULTBROED

(N 63, 62b; WVD 37, 78)

[Darrenbroed ontstaan uit de eitjes van een leggende werkbij. De cellen worden door de werksters in dit geval voorzien van een zeer hoog gewelfd deksel, vandaar de benaming *bultbroed*. Het kan echter ook ontstaan als een gewone moer onbevruucht is gebleven of door ouderdom of letsel niet langer in staat is bevruchte eieren af te zetten. Deze moer wordt dan DARRENBROEDIG. De woordtypen **werksterbroed** en **werkersbroed** duiden op broed dat door een werkbij is gelegd en niet op broed bestaande uit werkbijpoppen.]

bultbroed: K 161a, 0188, 188, 207, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279; *bultbröët* I 118, K 185, 241, L 148, 255; *bultbroewt* L 235; *buldbröëwt* K 216; *bultbrówt* L 148, 180a, 187, 207, 237, 244; *büültbröët* K 251; **bultgebroed:** K 189, 268; **bult:** L 158; **bobbelbroed:** *boubəlbroet* K 294; **bulbroed:** K 180; **dar(ren)broed:** *darrəbrówt* L 237; *dárbrówt* L 207; **eierleggende werksterbroed:** *aaərleggənde werkstər broot* O 286; **werksterbroed:** P 5, 8; *wérkstər broet* I 268; **werkersbroed:** *warkərs broej* O 281; **atergebroed:** *ààtərgəbroet* K 262; **mannetjesbroed:** *mènnəkəsbrówt* L 237; **erbijenbloed:** *irbīējəblöëwt* L 241; **terenbroed:** *tijrənbroet* O 73, P 72; **dikkoppenbroed:** *dīēkoppənbröët* O 69a; **ongerechtigt broed:** K 174; **vuil broed:** K 174; **kwaad broed:** *kaoj brówt* L 237.

SLECHTE MOEDER

(N 63, 63a; WVD 37, 45; N 63, 63c; DC 9, add)

[Een onvolmaakte, onbevruichte of onregelmatig eierleggende koningin.]

kwade moeder: *kwaajə moejər* L 204; *kaoj möějər* L 180a, 200, 207, 237, 244, 255; *kòj möějər* L 241; *kwao moojr* O 69a; **kwade moer:** *kwaajə moer* L 262, 279; *kwaojə moer* K 188; *kwaojə mōēr* I 118; **kwade koningin:** *kaoj koownəgin* K 185; **slechte moeder:** *slechtə moejər* K 313; *slechtə mójər* K 189; *slechtə mujər* K 207; **slechte moer:** K 174, 180, 0188; **slechte koningin:** *slèèchtə kuninggin* L 148; **rotmoeder:** *rotmoejər* L 207; **mismaakte koningin:** *mismaktə kunnəgin* L 188; **mislukte koningin:** L 279; *mislukətə königin* I 268; **minderwaardig:** *mindər wárdich* L 255; **trut:** L 237; **onbevruchte koningin:** *onbəvruchtə keuninginnə* O 281; **onbevruchte moer:** *ònbəvrüüchtə mōēr* K 251; **darrenbroedig(e)** *darrəbroe-dəch* K 268; *darrəbroedigə* O 286; **aterbroedig:** *aotərbroedəch* K 268; **bultbroed leggende:** K 262; **niet bevruchte moeder:** *nie bəvruchtə moejər* P 145; **kween:** *kwijn* L 179, O 70b, P 8; **verscheten:** *vərschae-tən* P 33.

DARRENBROEDIG

(N 63, 64; WVD 37, 46)

[Gezegd van een koningin die onbevruucht is en daardoor darrenbroed legt in plaats van werkbijenbroed.]

darrenbroedig: *darrənbröëdich* L 187; *darrəmbroedich* I 268; *darrəbroedich* K 188, L 279, P 5; *darrəbröëdich* L 148; *darrəbröëdich* I 118; *darrənbröëdəch* O 69a; *dárrəmbroëwdich* K 251; *darrəbröëddəch* L 180a, 207; *dárrəbröëddəch* L 255; *darrəbroeijich* K 207; **darrenbroederig:** L 200; *darrəbroedərlich* L 204; *darrəbröëddarich* L 148; *darrəbroejerich* L 91b; **darrenbroedige moer:** L 279; **darrenbroederige moer:** L 262; **darrenbroedige koningin:** *darrəbroedigə kunnəgin* L 188; **eerdachtig:** *eerdèèchtich* L 207; **onbevruchte koningin:** *òmbəvruchte koownəgin* K 185; *onbəvruchtə kooningien* K 180; **onbevruchte moer:** K 174; **ongerechte (moeder):** *on-gəréechtə möějər* L 237;

ónggərèèchtə K 216; **malle moer:** K 161a; **kwade moer:** *kwaajə moer* L 262; **manwijfe:** *mànweefkə* L 207; **non:** *non* K 294.

VERMINKTE KONINGIN

(N 63, 63b; Lhoest)

[Een aan de vleugels, spriet of poot beschadigde koningin. Het gevolg van die beschadiging is dat ze onbevrucht blijft. Daardoor is ze waardeloos voor het bijenvolk.]

lamme moer: K 180, 0188, 188, L 262; **lamme moeder:** *lammə moejər* L 204; *lam mǒějər* L 237; **kreupele moeder:** *kréúpəl mǒějər* L 237; **ongelukkige moer:** L 188; **verminkte koningin:** *vərminktə königin* I 268; **aangeknijpte moeder:** *ònggəknijptə moejər* K 312, 241; *ònggəknijptə moejər* K 237; **kadukelijke koningin:** *kəduukə-ləkə königin* L 279; **mislukte koningin:** L 279; **slechte moeder:** *slechtə moejər* L 207; *slèèchtə mǒějər* L 255; **slechte moer:** K 174; **kwade moeder:** *kaoj moejər* L 244; **sukkel:** *sukkəl* K 294.

OUDE KONINGIN

(N 63, 63c)

[Oude, afgeleefde moer. Haar zaadblaasje raakt uitgeput of is versleten. Zij gaat dan darrenbroed leggen, hetgeen niet getoleerd wordt door het volk. Praktisch zeker zal ze door de werkbijen naar buiten worden gedreven en door haar opvolgster met de angel gedood worden.]

oude moer: *ouə moer* K 174, L 91b, 262, 279; *aowə mǒēr* L 187; *ou moer* L 188; **oude moeder:** *aow mǒějər* L 148; *aaw moejər* L 200; *aaw mǒějər* L 237; *aw mǒějər* L 241; **oude koningin:** *aaw kunigin* L 200; *aa königin* I 268; *aa keunə-gǐěnnə* O 69a; **een oude:** *nən ouə* K 0188; **afgeleefde koningin:** L 279; **witte moer:** K 188; **witte moeder:** *wittə moejər* L 204; **versleten:** O 73; **peet:** *paet* K 294.

AFBIJTEN VAN KONINGIN- NENCELLEN

(N 63, 65)

[Het verwijderen van overtollige koninnencellen door het bijenvolk en/of door de koningin zelf; volgens de informant van L 204 bijten de werkbijen een gaatje in de moerdop waarna de koningin komt die de pop doodsteekt. Volgens de informant van L 207 doet de imker het ook wel.]

afbijten: K 180, 207, L 91b, 262, 279, P 5; *afbijtə* K 174, 0188, 188; *afbéjtə* L 148, 244; *afbéétə* I 118, K 185, L 255; *avbéjtə* L 180a; *afbaajtn* O 69a; *afbaatə* K 294; *afbietə* L 188; **uitbijten:** K 161a, L 200, 279; *aojtbéjtə* L 237; *ötbajtən* K 241; *ajt-baatə* K 294; **uitknauwen:** *aojtknaawə* L 237; **inbijten:** L 204; **uitvreten:** *üütfraetə* L 187; **doppen leegvreten:** *dòppə leech-freejtə* L 148; **eruit trekken:** *dəraojt trékkə* L 207; **afsnijden:** *əfsnèèjə* L 207; **openbreken:** *óópəbreejkə* L 241; **doden:** *doodə* L 158; **afsteken:** *afstaekə* I 268.

3.5 Het zwermen

ZWERMEN

(N 63, 29a; WVD 37, 99; SGV; ZND 1a-m; Go, 1b; Lhoest)

[Het verlaten van korf of kast van een deel van het bijenvolk onder aanvoering van een koningin. Zij gaat een nieuw volk vormen.]

Een dag of acht, negen voordat de nieuwe moeder of koningin uit de koninginnencel komt, verdwijnt de oude moeder met een deel van het volk. De moeder wordt door de werkbijen wat meer voor het vliegen geschikt gemaakt door haar enorme legtempo wat te temperen. Dit doen ze door het eiwitrijke voedsel dat de moeder anders krijgt, wat te verminderen. Het zware achterlijf slinkt dan en de moeder krijgt kracht om de vleugels uit te slaan of, anders gezegd, om te zwermen.]

zwermen: K 332, O 286, P 5, 72; *zwermæn* K 239, 300a, O 69a; *zwermæ* K 148, 219, 294, 300a, 350, L 100, 184, 187, 189, 257; *zwérmæn* K 241, 251, L 154; *zwérmæ* K 251, L 148; *zwèrmæn* K 170, 214, 215, 241, 305, 330, L 159b, 162, 185, 264, 285; *zwèrmæ* K 197a, L 91, 148, 207, P 99; *zwaermæn* K 216, L 91b, O 162; *zwaermæ* L 212, 229, 255; *zwéérmæn* K 220, 273; *zwéérmæ* L 159, 237, 244, 261, 262; *zwèèrmæn* K 218, L 145, 154a, 279, O 281; *zwèèrmæ* I 118, K 171, 185, L 94, 102, 144, 150, 152, 153, 158, 180a, 187, 200, 207, 236, 244, 260; *zwèèrmæ* L 199; *zwerræmæn* K 207; *zwerræmæ* I 220, K 268, 349a, 356, L 190, 280, P 25, 96, 107; *zwérræmæ* L 208; *zwèrræmæn* I 272, L 259, 279; *zwèrræmæ* I 268, K 257, 314, 315, 316, 353, P 44, 45, 46, 47, 48, 95, 98; *zwaeræmæ* K 180, 250, L 104, 158, P 112; *zwéeræmæ* K 185, 213, 237, 241, 357, 358, L 186, 237; *zwèèræmæ* K 215, 216, 318, L 109, 233, 241, 255, P 145; *zwijsrmæn* K 189, 204, 262, O 67; *zwijsrmæ* P 2; *zwijsræmæn* K 304; *zwijsræmæ* K 205, 268; *zwarmæn* K 204; *zwaarmæn* K 188;

zwaarmæ K 174, L 256; *zwarræmæn* K 161a; *zwarræmæ* K 245, P 145; *zwaaræmæn* K 0188; *zwaaræmæ* I 118, K 188a; *zwaajræmæ* K 210; *zwurrmæ* P 13; *zwörrmæ* P 112; *zweurmæn* O 70b; *zwörræmæ* P 154, P 167; *zwéuræmæn* O 73; *zwuuræmæ* K 189a, 213a; *zwèrmæ* hs Schrevels P 86; hij *zwermt* L 188; **laten:** O 274.

ZWERM

(N 63, 29d; DC 9, 6; SGV; ZND 1a-m; Go, 1b; WVD 37, 100; N 1, 46 add; Lhoest)

[Het geheel van werkbijen en darren dat met de koningin de korf of kast verlaat. Zij zullen een nieuwe woning gaan zoeken.]

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

zwerm: I 79, K 101a, 102, 107a, 133c, 148, 150, 151, 158b, 168, 177, 182, 197, 219, 294, L 157a, 161, 180*, 281, 281*, O 69a, P 5, 8; *zwerm* K 239, 300a, 332, 350, L 189, 190, 257, O 286; *zwérm* K 241, 251, L 93, 154; *zwèrm* K 164, 170, 197a, 214, 215, 257, 305, 330, L 91, 144a, 145, 148, 159b, 162, 185, 188, 199, 201, 208, 264, 280, 285, P 99; *zwaerm* K 216, L 104, 159, 179, 187, 205, 206, 212, 229, 255, O 162; *zwéérm* K 220, 273, L 145a, 151, 152, 180, 184, 186, 236, 237, 240, 244, 261; *zwèèrm* I 118, K 171, 185, 195, 215, 218, L 94, 102, 109, 144, 145, 150, 152, 153, 154a, 158, 182, 187, 199, 200, 207, 228, 233, 236, 260, 262, 279, O 281; *zwerræm* I 220, K 161a, 163c, 180, 207, 239, 268, , 274, 349a, 356, L 280, P 25, 96, 107; *zwérræm* K 315, 316, L 208; *zwèrræm* I 268, 272, K 184, 314, 318, 353, L 100, 148, 241, 259, P 44, 45, 46, 47, 48, 95, 98; *zwaeræm* K 250, P 112; *zwéeræm* K 213, 237, 241, L 186, 237; *zwèèræm* K 185, 216, 357, 358, L 103, 200, 207, 255, 279, P 145; *zwijsrm* K 189, 204, 205, 262; *zwijsræm* K 189a, 268, 304, O 67 *zwarm* I

78, K 153, 204; *zwaarm* I 118, K 145a, 173a, 174, 188, 188a, 190, L 256; *zwaerm* K 244; *zwaarrəm* K 245, P 145; *zwaarəm* K 0188, 188a, 244; *zwaajrm* K 210; *zwörm* P 112; *zwurm* P 13, 72; *zweurm* O 70b, 286; *zwêurm* O 73; *zwörrəm* P 154, 167; *zwÿurm* K 213a; *zwèerm* *zwer*m, *Elemans*; **een zwer**m **bijen**: *nə zwèerm biejə* hs Jansen L 200; **zwer**m **bijtjes**: *zwèrm biēkəs* hs Schrevens P 86; **bijzwer**m: [*bij*]zwerm I 78a, 79, K 125a, 133a, 135, 147, 149, 158a, 159, 161, 171, 180, 184a, 194, L 104, 147, 283a; [*bij*]zwerm K 187a, 216a, L 264; [*bij*]zwaerm L 91b; [*bij*]zwéerm L 255; [*bij*]zwèerm K 163, 195, L 95; [*bij*]zwerrəm K 149, L 240; [*bij*]zwerrəm L 205, 206, 208a; [*bij*]zwéerm L 153; [*bij*]zwaarm K 173a; [*bij*]zwaarm K 175; *biezwer*m *bijen*-zwerm, *De Bont*; **bijenzwer**m: K 132, 150, L 110; *bijəzwer*m K 109, 133a, 133d; *bijənzwer*rəm L 244; *bi-jənzwer*m L 162; *bi-jəzwéerm* L 187; *bijəzwèerm* L 93; *bi-jəzwèerm* L 209a; *bééənzwer*m L 160; *baejəzwer*m L 185; *baejəzwèerm* L 159; *baejəzwéerm* L 112; *bajənzwer*m K 126; *bienzwer*m K 100, 124a, 133a, 141, 151, 182a, 183b, L 237; *biezwer*m K 143, 172; *biezwer*m L 91, 239; *biezwèer*m L 99; *bienzwaarm* K 157; *biejənzwer*m I 79, K 102; *biejəzwer*m K 100a, 148; *biejənzwer*m L 149; *biejəzwéerm* L 263; *biejəzwèerm* L 178a; *biējəzwèerm* L 263a; *biejəzwèrrəm* L 145, 180**; *biējəzwéer*rəm L 241; *biējəzwèer*m L 201; **bij**: *bij* L 156; *biej* L 178a, 241; *biej* *Brabantius* (1882) L 157; *biēj* L 148, 180a; *bie* *Bieën*-zwerm. *Corn. Vervl.*; **zwerf**: L 100; **volk**: K 197; **volk bijen**: *volk biēn* I 78a; **vlu**cht: K 151; **hoop**: *höēp* K 330; [**ö**chəl]: K 330; **een laat bijen**: *een laat biejən* O 274.

ZWERMRIJP

(N 63, 39a; N 63, 39b; WVD 37, 102)
[Gezegd van een volk dat op het punt staat om te gaan zwermen.
Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwer**m zie het lemma ZWERM.]

zwermrijp: L 200, 279; [*zwer*m]rijp K 174, 188, 207, L 91b; [*zwer*m]réjp L 148, 180a, 207; [*zwer*m]réép I 118, K 185, L 255; [*zwer*m]rép L 148; [*zwer*m]riep L 188; [*zwer*m]raap K 294; [*zwer*m]raoep I 268; **zwer**mrijp **volk**: K 161a, L 204, 262; [*zwer*m]rijp *vollək* K 0188; **zwer**mklaar: [*zwer*m]klaor L 237; **zwer**mzuchtig: [*zwer*m]zuchtəch L 207; **zwer**mzieke **bijen**: [*zwer*m]ziēkə *biējən* O 69a; het volgende woordtype is een werkwoord-groep: **op zwer**m **staan**: *óp zwèrm stoŋ* L 207; *stèt óp zwèèrmə* L 187; de volgende typen zijn zinnen: **hij is/ze zijn rijp**: L 279; **het staat rijp**: *ət stao rijp* K 188a; **de zwer**m **is gereed**: *də [zwer*m] *is chəriējət* K 241; **het is ervoor gereed**: *tis ərveur graet* K 180; **hij is vaardig**: *hij is verch* L 207; **hij vliegt met zijn eerd**bijen: *hij vliecht met zən erbiejən* L 279; **ze zijn zwer**mlustig: *zə zen zwermlustich* O 286; **hij gaat (haast) zwer**men: *hij gut zwaer*rəmə L 158; *haj gi haost swèèrəmə* L 241; **hij zal gaan zwer**men: *haj zal goŋ zwèèr*mə L 244.

BAARD MAKEN

(N 63, 30a; WVD 37, 102; WVD 37, 101; Lhoest)
[Het vormen van een tros bijen rond het vlieggat tegen de ingang en soms aan de randen van de vliegplank. Het is een voor-teken tot zwermen. De werksters gaan alvast bij duizenden rond het vlieggat hangen, wachtend op het moment van uit-zwermen.]

baard maken: K 0188, L 91b, 204, 279, P 5; *baart maakə* L 187, 237; *baat maakə* I 268; *baort maakə* K 180, L 188; *baort maokən* K 161a, 189, 207; *baort maakə* I 118, K 174, 185, 188, 237, L 148, 180a, 200, 207, 255; *baort móókə* K 213; *baort maoʔə* K 241; *boot mookən* K 294; **baar**-den: K 262, O 70b; het volgende type is een zin: **het baardt zo**: *ət baort zo* L 244; **voor**liggen: L 200, 262; *veurliggən* K 0188; *vörliggə* K 185, L 148; *vurliggə* L

188; **ervoor liggen:** *ərveu liggə* K 294; *ər vur liggən* L 207; **luieren:** K 262; **luieren:** *loojarikkən* K 294; **met trossen aan het gat hangen:** *mé trosn oun at chat angən* O 69a; **pronken:** *pronken* Gereed zitten om te zwermen. (...) Vóór het zwermen blijven de bieën rustig het vertrek der koningin afwachten. Dan zitten er vele rond het telgat te pronken. Corn. Vervl. Aanh.; **rozen:** *rwoozə* I 118; de volgende typen zijn zinnen: **die bijzwerm hangt:** *die biezzaarm ang* K 174; **hij tekent:** *haj tikkənt* L 237; **hij is zijn eigen aan het klaarmaken:** *haj issən ijjə ànt klaormaokə* L 241; **hij zit zo ruw voor het tijlgat:** *haj zit zo raw vör at tēlgaot* L 244.

BAARD

(N 63, 30b; N 63, 30a; WVD 37, 101; WVD 37, 102; Lhoest)

[De tros bijen die vlak voor het zwermen rond het vlieggat hangt of ligt.]

baard: L 91b, 200, 237, 279, P 8; *baart* L 158; *baort* K 161a, 188, 207, 213, 216, 237, 241, 268, L 180a, 188; *boort* K 294; *baat* I 268; *baot* P 145; **bijbaard:** *biebaat* I 268; **bijenbaard:** *beejəmbóórt* K 251; **tros:** K 0188, O 69a; *tros* L 237, 241; *tròs* L 187; **bijtros:** *bietros* K 180, 188, L 204, 262; *bjētròs* I 118; **bijentros:** *biejətros* K 188a; *bjējəntros* L 237; **klomp:** *kloemp* K 294; **bijklomp:** *bjējklómp* L 237; **haffeltje bijen:** *hèffəlkə biejan* L 207; **[duu]bijtjes:** *-beekəs* O 286; het volgende woordtype geeft wellicht de functie weer van de **baard:** **lokkers:** O 73.

SPEURBIJEN

(N 63, 31a; Lhoest)

[Werksters die een paar dagen voordat een bijenvolk gaat zwermen, uitvliegen om naar een nieuwe woning te zoeken. Spletten, holle bomen, schoorstenen en lege korven zijn mogelijke woonplaatsen.]

speurbijen: *speurbijə* L 188; *speurbiejən* K 161a; *speurbiejə* L 200; *spéúrbjējə* I 118; **speurbij:** K 180, P 5; *spéúrbéj* L 187; *speurbie* K 174, L 262, 279; *spèùrbie* K 207; *speurbiej* K 0188; *spéúrbjēj* L 148, 180a; **speurders:** *spéúrdərs* L 255; **spoorbij:** L 200; **zoekers:** K 174; *zuukərs* K 294; *zūukərs* L 237; het volgende type is een zin: **de bijen zoeken rond:** *də bjējə zūūkə ront* L 241; **moerzoekers:** K 174; **vliegbijs:** *vliēgbjē* K 213, 237, 241; **verkeners:** K 188; **voorlopers:** *veurloopərs* L 200; **gangmaker:** L 204; *gangmaokər* L 207; **kwartiermakers:** *kwərtiējmaokərs* K 185; *kətiermaokərs* L 91b.

VOORZWERM, BRANDZWERM

Kaart 7, pag. 124

(N 63, 29b; SGV; N 63, 37e; DC 9, 6; WVD 37, 110; Go, 1b; Lhoest)

[De eerste en grootste zwerm; deze valt eind mei, begin juni. Een deel van het bijenvolk -tien- tot twintigduizend werkbijen en een paar honderd darren- verlaat met de oude koningin de korf of kast. Wie met de zwerm mee trekt, schijnt niet meer naar de oude woning om te zien. De zwerm laat een aparte zwermtoon horen. Overigens bestaat over de vraag wat de beste tijd is voor het zwermen verschil van mening; volgens de informanten van K 207 en L 262 is mei gunstig: “Zwermen die ge in mei kunt vaten, geven dikke honingraten”. De informanten van L 91b, L 180a en L 241 daarentegen zeggen: “nə mēējzweērəm mákt dəm bjēman èērəm”. Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

voorzwerms: P 5, 8; *voor[zwerm]* K 174; *vóór[zwerm]* I 118; *vör[zwerm]* L 158; *veur[zwerm]* I 268, K 163c, 0188, 188a, 189, 207, 251, 262, 268, 356, L 91b, O 69a; *vur[zwerm]* K 161a, 0188, 213, 216, 237, 241, L 188, 200; *vör[zwerm]* L 185,

187, 237, 255; *véújr*[zwerm] P 145; *veu*[zwerm] O 69a, 70b, 73; *voorzwerm* de eerste zwerm in het voorjaar, De Bont; *veurzwerm* Eerste zwerm die uit eenen korf van 't vorig jaar komt, en vergezeld is van eene moederbie die ten laatste het voorgaande jaar geboren werd. Corn. Vervl. Aanh.; **brandzwerm**: K 149, 168, L 93, 104, 144a, 152, 153, 157a, 179, 199, 204, 239, 244, 262, 279; *brant*[zwerm] K 173a, 180, L 91b, 145, 147, 148, 178a, 180, 180a, 200, 207, 235, 236, 237, 255, 280; *braant*[zwerm] K 145a, 173a, 185, 0188, 188, L 109; *brànt*[zwerm] L 241; *brandzwerm* de eerste zwerm nl. die van de winterbijen met de oude koningin, De Bont; **het oude moer**: *æt èèw mōēr* L 235; **eerste zwerm**: K 161, L 258, 262, 285; *ierstə* [zwerm] K 313; *uurstə* [zwerm] L 241; *örstə* [zwerm] K 216, L 255; **eerste-ling**: *iestəling* O 286; *êêstəlink* P 48; *iestəlink* O 281; *uurstəling* L 200; **oude zwerm**: L 259; **oude vlucht**: K 151; **moer-zwerm**: L 161; **stokzwerm**: L 281, 281*; **grote zwerm**: *gróótə* [zwerm] L 255; **bij-zwerm**: *bie*[zwerm] K 194; **zwerm**: K 182, 294, L 185, O 69a, P 5; *zwérrəm* I 268, K 241; *zwurm* P 72.

TUTEN

(N 63, 33a; WVD 37, 43; WVD 37, 42; Lhoest)

[Het geluid dat een jonge, net uit de dop gekomen koningin maakt. Op het doffe KWAKEN van de ongeboren koninginnen antwoordt zij met een hoog, tutend geluid. Het *tuten* is voor de imker een zeker teken dat er de volgende dag of op zijn laatst één dag later, een nazwerm zal komen.]

tuten: K 161a, 180, 188, 207, 262, L 91b, 262, 279, O 70b, 73, P 5, 8, 72; *tūūtən* K 0188, 189, 216, 241, L 188; *tūūtn* O 69a; *tūūtə* K 174, 237, 268, L 158, 187, P 145; *tūūwtə* K 251; *tūüttə* I 118, 268, K 185, 213, 241, L 148; **toeten**: K 294, 356, P 33; *toetə* K 188a; **tuiten**: *tujtə* L 148, 180a, 200, 207, 244; *tówtə* L 255; **roepen**:

röëppə L 148; *roewpə* L 235; *rwūūpə* L 241; **piepen**: K 189, 313.

TUTER

(N 63, 33b; WVD 37, 42)

[Koningin die pas de moer cel verlaten heeft en tutend antwoordt op het gekwaak van de koninginnen die hun dop nog niet verlaten hebben.]

tuter: I 118, K 161a, 180, 188, 207, L 91b, 200, 262, 279, P 5; *tūūtər* K 174, 0188, 216, L 158, 187, 188, 207, O 69a, 286; *tūūjtər* L 237; *tūüttər* I 268, K 185, L 148; **tuitert**: *tujtər* L 148, 180a; *tuttər* L 204; **toeter**: K 294; **bleter**: *blèètər* K 294; **roepert**: *ròwpərt* L 241.

KWAKEN

(N 63, 32a; WVD 37, 42; WVD 37, 43; Lhoest)

[Het geluid dat de koningin maakt net vóór ze uit de cel komt. Waarschijnlijk luistert de jonge, nog niet uitgelopen moer, of zij als antwoord op dit geluid een reeds uitgelopen moer hoort TUTEN. Als dit niet het geval is, kan ze de moer cel verlaten. Koninginnen verdragen elkaar nl. niet; als twee moeren bij elkaar kunnen komen, ontstaat er een gevecht, waarin één van beiden sneuvelt.]

kwaken: K 0188, 262, 313, 356, L 91b, 204, 262, 279, O 70b, 73, 281, P 5, 8, 33, 72; *kwaakən* O 286; *kwaakə* I 118, 268, K 185, 268, 294, L 148, 158, 180a, 187, P 145; *kwaokən* K 161a, 207, 241; *kwaokə* K 188, 237, 216, L 148, 207; *kwóókə* K 213, 251; *kwaoʔə* K 241; **kweken**: *kwèèkə* L 200, 255; *kwekkən* K 189; **roepen**: *rōēpən* O 69a; *röëppə* L 148; *rówpə* L 207, 244; *rwūūpə* L 241; **piepen**: *pīējpə* L 207; **zingen**: O 281; *zingə* L 207; **fluiten**: *fluitə* L 188.

KWAKER —————

(N 63, 32b)

[Koningin die vlak vóór het uit de cel komen een dof, kwakend geluid laat horen.]

kwaker: I 118, K 180, 0188, L 91b, 188, 200, 262, 279, P 5; *kwaakər* I 268, K 161a, 185, 294, L 148, 180a; *kwaokər* K 188, 207, 216, L 148; *kwakkər* L 237; **kweker:** *kwéekər* L 237; *kwèèkər* K 174, L 255; **roeper:** *rōēpər* O 69a; *rōwpər* L 237.

ENDELING —————

Kaart 8, pag. 125

(N 63, 29c; WVD 37, 111; DC 9, 6; WVD 37, 112; Go, 1b; Lhoest)

[De eerste nazwerm of, met de VOORZWERM meegerekend, de tweede zwerm. Ze is kleiner dan de voorzwerm. Acht tot tien dagen nadat de voorzwerm eraf is, vliegt de eerst uitgelopen en nog onbevruichte moer of koningin met een deel van het bijenvolk weg; het TUTEN is niet meer in de korf of kast te horen. Onmiddellijk komen eventuele KWAKERS uit hun dop en gaan mee de lucht in, zodat er in deze zwerm meerdere koninginnen kunnen zitten, die allemaal nog onbevrucht zijn. Zij vormen ofwel nieuwe afsplitsingen ofwel zij bevechten elkaar op leven en dood, totdat er nog één koningin overblijft. Een volk kan slechts één koningin gebruiken.]

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

endeling: I 268, K 151, 161, 161a, 163c, 173a, 182, 184, 0188, 188, 189, 194, 207, 262, 268, L 91b, 93, 104, 153, 179, 187, 199, 204, 244, 262, 279, 280, 281, 281*, O 70b, P 5, 8, 72; *endəling* K 188a, L 144a, 158; *ëndəling* K 216, L 145, 148, 180a, 187, 235, 237, 241; *éndəling* I 118, K 241, 315, P 44; *èndəling* K 358, L 200;

ééndəling K 213, 241, L 152; *ijndəling* L 259; *ijndəlink* L 258; *endəlieng* K 174, 180; *éndəliëng* K 237, 251; *endəriling* K 149, 168; *engəling* P 47; *ënnəling* K 185; *endeling* nazwerm, De Bont; *endeling* De tweede zwerm die uit eenen biekorf zwermt. Corn. Vervl.; **eerste endeling:** *uurstən endəling* L 236; *ÿrstən endəling* L 235; **endelingzwerm:** L 144a; **anderling:** K 216; **enteling:** *ëntəling* L 244; **erling:** *əriling* K 353, 357, P 46; **hendeling:** de volgende opgave is meervoud: *hendəlingə* K 173a; *handəling* K 294; *hange-ling*, *hengeling* zie endeling, Corn. Vervl.; **endel:** L 157a; 188, 285; *ëndəl* L 180a, 207, 255; *éndəl* L 185; **entel:** *ëntəl* L 207, 244; **enling:** *énling* K 318; **eindling:** *ijling* L 144a; **nazwerm:** K 168, O 70b, P 8; *naa[zwerm]* I 268, L 91b, 187, O 73, P 72; *nao[zwerm]* I 118, K 251, L 237, O 281; *no[zwerm]* L 200; *nóó[zwerm]* L 255; *nou[zwerm]* K 356; *naoə[zwerm]* P 145; *nazwerm* tweede of nog latere zwerm, De Bont; *nazwerm*, *naarzwerm* Ieder van de zwermen die na den eersten uit eenen korf vliegen. Corn. Vervl.; **tweedeling:** *twie-dəling* O 286; **dopzwerm:** L 161; **kleine zwerm:** K 313; *kléénə [zwerm]* L 255; **echte zwerm:** *echtə [zwerm]* O 69a; **verse vlucht:** K 151.

DERDELING —————

(N 63, 37e; N 63, 40a; WVD 37, 112; DC 9, 6; Lhoest)

[Derde zwerm of tweede nazwerm. Na de ENDELING kan enkele dagen later een tweede nazwerm volgen, en daarna weer een derde en vierde, maar uiteindelijk geeft het volk het zwermen op. Elke zwerm betekent nl. een splitsing en daardoor een verzwakking van het volk. De bijen vinden soms zelf zoveel zwermen ongunstig en maken daar een einde aan door het AFBIJTEN van de doppen. Het zwermen houdt dan op.]

derdeling: K 185, 262, L 258, 262; *deddə-ling* K 294; *déddəliëng* K 251; *dordəling*

L 279; *dördäling* L 280; *dörräling* K 216
dèrdäling P 44; *dèrdälink* K 315; *derde-
 ling* Derde zwerm uit eenen biekerf.
 Corn. Vervl.; *derdeling*, *däddelink* Derde
 zwerm van eenen biekerf, Teurlinckx;
derling: K 207, L 285; *dèrling* K 318, 357,
 358, P 46; *daerling* K 213, 241; *déerliëng*
 K 237; *dorling* K 184; *dorling* derdeling,
 hetzelfde als *den twèeden ändeling*, De
 Bont; **twèede endeling**: *twiddän èndäling*
 L 235.

VIERDELING

(N 63, 37e; N 63, 40a; Lhoest)

[De derde nazwerm; zie de semantische
 toelichting van DERDELING.]

vierdeling: L 258; *viddäling* K 294; **vier-
 ling**: K 207; *vjërling* K 318; *vjërling* K
 216; *vjërliëng* K 237; **brandzwerm**: *bránt-
 swérräm* K 315; **koningszwerm**: L 279;
keizer: L 200.

VIJFLING

(N 63, 37e)

[De vierde nazwerm; zie de semantische
 toelichting van DERDELING.]

vijfling: K 207; **keizerszwerm**: L 279.

ZWERMLUSTIG

(N 63, 39b; WVD 37, 121; Lhoest)

[Gezegd van een volk dat veel zwermt.
 Een dergelijk volk heeft enige tientallen
 MOERDOPPEN gebouwd, terwijl een ZWERM-
 TRAAG volk het in de regel bij drie of vier
 zal laten of soms helemaal geen zwerm-
 cellen aanzet.

Voor de fonetische documentatie van het
 woorddeel **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

zwermlustig: K 180, 294, L 200, 204,
 279; *[zwerm]lustich* K 161a, 0188, 188,
 241, L 91b, 148, 187; *[zwerm]lustäch* K

185, L 180a, 207; *[zwerm]lÿüstich* I 118,
 K 251; **zwermlustig volk**: O 286; **zwerm-
 lustige bijen**: *[zwerm]lÿüstägä bÿëjæn* O
 69a; **zwermziek**: L 207, P 5; *[zwerm]zÿëk*
 L 255; **zwermachtig**: *[zwerm]èèchtäch* L
 180a; (**het zijn**) **zwermsers**: K 313;
zwurmärs P 72; het volgende type is een
 zin: **ze zwermt gaarne**: *zä zwermt gèèræ* K
 313; **zwermduivels**: *[zwerm]duuväls* K
 174, 189, 207, 213, 262, 268, 356, L 188,
 262, O 70b, 73, P 8; *[zwerm]düüvväls* I
 268, K 241; *[zwerm]düüvväls* K 237;
[zwerm]doejeväls P 145; de volgende
 opgave is enkelvoud: *[zwerm]dujvæl* L
 180a; **zwermkloot**: *[zwerm]klaot* L 148;
[zwerm]klòwt L 237; **todbij**: *tòtbÿj* L
 237; **snertbij**: *snèrtbÿj* L 237; **wegvlieger**:
wèchflÿëgær L 241; **vliedskas**: *vlÿëskassä*
 O 281.

ZWERMTRAAG

(N 63, 39c; WVD 37, 122; Lhoest)

[Gezegd van een volk dat niet of nauwe-
 lijks wil zwermen. Een dergelijk volk zet
 slechts enkele of geen moercellen aan. De
 informant van L 148 merkt op dat het
zwermtraag zijn van een volk een goed
 verschijnsel is; diverse woordtypen geven
 dit ook aan.

Voor de fonetische documentatie van het
 woorddeel **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

zwermtraag: K 180, L 204, 262, 279, P 5;
[zwerm]traach K 207, 262, L 148, 180a, P
 145; *[zwerm]traoch* I 118, K 161a, 185,
 188, 251, 268, L 148, 187, 188; *[zwerm]-
 trijch* I 268, O 70b, 73; **zwermarm volk**: O
 286; **traag volk**: *traoch vòlk* L 255; het
 volgende woordtype is waarschijnlijk een
 gesubstantiveerd bijvoeglijk naamwoord:
trage: *troogæ* K 294; **niet zwermlustig**: *nie*
[zwerm]lustich K 356; het volgende type
 is een zin: **ze zwermt bijna niet**: K 313;
rustig: L 262; **een goede**: *æn goejæ* K 189;
næ gðëjæ L 237; **goed volk**: *goe volk* K
 313; **een beste**: *næmbééstæ* L 237; **best
 volk**: *best vollæk* K 0188; **thuisblijver**:
tÿüsblÿëvær L 241; **een kas die niet wil**

zwermen: *ən kas da nīē wīēlt zwerməŋ* O 69a; **bijen die niet willen zwermen:** *biejə die nie wīēllə zwēérəmə* K 237; *biejə die nie willə zwēérəmə* K 213, 241; **een braak:** *ən braok* K 174; het volgende woordtype geeft wellicht de oorzaak van de *zwermtraagheid* aan: **moeder vruchtloos:** *moejər vruchloos* L 207; [**annekbol-sche**] **bijen:** O 281.

ZICH DOODZWERMEN

(N 63, 39d)

[Als een volk te veel zwermt, verzwakt het. Elke zwerm is immers een splitsing en daardoor een verzwakking. Wanneer een volk zo sterk achteruitgaat in bijental, dat het zich niet meer kan handhaven, heeft het zich *doodgezwermd*.]

(**zich**) **doodzwermen:** L 279; *zich daot-zwèrmə* L 207; *dōētzwèrmə* I 118; *dōēt-zwèrrəmə* I 268; *dōējtzwerməŋ* O 69a; **zijn eigen doodzwermen:** *zən ijgə doot-zwaarmə* K 188; hij *zwermt zən ijgə doot* K 161a; *zwèèrmt zən ijgə doot* L 91b; *zwēérmt zən ijgə dōwt* L 237; **kapotzwermen:** K 294; *kapotzwerməŋ* K 180; *kāpótswèrməŋ* K 241; *kapotzwaarrəmə* I 118; hij *zwèèrmt kəpòt* L 187; **zijn eigen kapotzwermen:** *zən éjgə kəpòt-zwèèrəmə* L 255; *zən èègə kəpòtzwèèrmə* K 185; *zən aojgə kəpòtzwèèrəmə* K 216; hij *zwaarmt zən ijgə kapot* K 0188; *zwèèrmt sənàjgə kəpòt* L 241; *zwēérmt zən ijgə kəpòt* L 237; **kaalzwermen:** L 200; *kaalzwerməŋ* K 180; hij *zwèèrmt kaal* L 187; **zijn eigen kaalzwermen:** *zən èèjgə kaolzwèrmə* L 148, 244; **te kaal afzwermen:** *tə kaol afswèèrmə* L 180a; **hard afvliegen:** L 204; **te hard afvliegen:** L 262; *tə hart afliējgə* L 180a; **kaal afvliegen:** *kaol afvliējgə* L 207; **afzwermen:** *afzwèrrəmə* I 268; **leegzwermen:** K 294; de volgende woordtypen geven het resultaat aan: **dood:** K 207; **kaal:** *kaol* K 207.

RESERVEVOLKJE

(N 63, 40b)

[Gezegd van kleine volkjes met (te)veel darrenbroed die ontstaan door het vele nazwermen. Het lemma-opschrift duidt op het feit dat de imker ze soms gebruikt om ze te verenigen met een ander volk.]

reservevolkje(s): *rəsərvəvolkskə* K 188; *rəzèrvəvolkskə* I 118; *rəzèrvəvōlkskəs* L 180a; **reservevolk:** L 262; *rəzərvəvolk* L 204; **kleine zwermpjes:** *kléén zwèrmkəs* L 207; **slecht volk:** L 188; **darrenzuchtig volk:** L 279; **hommelnest:** K 180, 0188; **eerdnest:** L 207; **mannotjesbij:** *mènnəkəs-bīēj* L 237; **darrenbij:** *darrəbīēj* L 237; **vaderbij:** *vādḏərbīēj* L 237.

ENDELEN

(N 63, 40a)

[Het nazwermen, ongeveer acht dagen nadat de BRANDZWERM eraf is.]

endelen: K 188a, L 91b, 188, 262, 279; *èndələ* K 185, L 148, 180a, 207; *éndələ* I 118; *éngdələ* L 237; **endelen** zwermen van bijen na de brandzwerm, De Bont; **entelen:** *èntələ* L 207, 244; **endelingen:** K 0188, 207; *éndəlingəŋ* K 241; *endəlingə* I 268; *endəliəngə* K 174; *endəlingə* K 180; **hendelingen:** *handəlingə* K 294; **nazwermen:** *naozwéèrmə* L 237; *nouzwerməŋ* O 69a; *nóózwèèrəmə* L 255; **opnieuw zwermen:** *óppərnééjt zwèèrmə* L 244.

MAAGDENZWERM

(N 63, 37b; DC 9, 6)

[Eerste zwerm uit een bijenvolk dat zelf dat jaar uit een normaal afgevlogen VOORZWERM of BRANDZWERM is ontstaan. Volgens de informant van L 178a gebeurt dit als de “brandzwerm” vroeg in het jaar komt en heeft de *maagdenzwerm* dezelfde, oude koningin.]

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

maagdenzwerm: K 180, P 5; *maagdə-[zwerm]* I 268, K 0188, 216, L 178a, 187, 200; *maogdə[zwerm]* K 161a, L 148, 180a; *maogdən[zwerm]* K 188; *maagde(n)zwerm* Zwerm die, in hetzelfde seizoen, van eenen voorzwerm komt. Corn. Vervl. Aanh.; **zwermzwerm:** L 204, 279; *zwerrəmzwerrəm* K 207; *zwèrrəmzwèrrəm* K 241; **zwermsszwerm:** *zwèèrəms-zwèèrəm* K 185, L 279; **overzwerm:** *oovər[zwerm]* K 174; **koningszwerm:** L 262; **jonge zwerm:** *jóóng [zwerm]* L 237; **zwerm:** O 69a; **nakomer:** *nóókòmmər* L 255.

BRUIDSZWERM

(N 63, 37a; WVD 37, 112; DC 9, 6)
[Een volk dat meezwermt bij de BRUIDSVLUCHT van een jonge koningin. Behalve bij het woordtype **bruidszwerm** zie voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** het lemma ZWERM.]

bruidszwerm: K 356, L 200, P 5; *bruitswaerm* L 91b; *broojtswerm* O 69a; *bröjtswèrm* L 148; *bröjtswèèrm* L 187; *bruitswaerəm* L 158; *bröjtswèèrəm* L 180a, 255; *brèùtswèèrm* I 118; *braotswijrəm* K 268; *braatswarrəm* P 145; **zingende voorzwerm:** K 180, L 262; *zingəndə veur-[zwerm]* I 268, K 161a, 0188, 207, L 91b; *zingəndə vur[zwerm]* L 188, 200; *zingəndə vör[zwerm]* K 185, L 148, 237; *zingənt vur[zwerm]* L 279; *ziengəndə veur-[zwerm]* K 188; **zingende bruidszwerm:** *zingəndə bröjtswèèrəm* L 237; **zingende zwerm:** L 239; **zwerm met jonge moeder:** *[zwerm] mi jongə mojar* K 241; **brandzwerm:** *braant[zwerm]* K 174; **voorzwerm:** L 204.

HONGERZWERM

(N 63, 37c; WVD 37, 113)
[Bijenvolk dat door de honger gedreven kast of korf verlaat. Wanneer er in de woning geen voedsel meer is -volgens de informant van L 235 is dit te wijten aan verwaarlozing door de imker- gaat het bijenvolk over tot massale vlucht. Een *hongerzwerm* komt slechts sporadisch voor. Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

hongerzwerm: K 180, L 200, 204, 262, P 5, 8; *hongər[zwerm]* I 118, K 161a, 0188, 188, 207, 241, 262, L 188, 279; *hóngər-[zwerm]* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 235, 237, 255; *hoengər[zwerm]* K 268, 356, O 73, P 72, 145; *höəngər[zwerm]* K 251; *oengər[zwerm]* I 268; *öəngər-[zwerm]* I 118; *ounər[zwerm]* O 70b; **verhongerde kas:** *vəroenərdə kassə* O 281; **noodzwerm:** *nôêt[zwerm]* I 268; **bedelzwerm:** *baedəl[zwerm]* L 91b; **paaszwerm:** L 200; **koolzwerm:** *kool[zwerm]* K 174; **armoedezwerm:** *èèrəmoej[zwerm]* K 216; *ijrmoej[zwerm]* K 294; **armoede:** *armoej* K 313; **misère:** *miezijrə* O 286; **een verarmoeide:** *nə varèèrəmöëjdə* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **hij gaat van armoede:** *haj gèt van èèrəmöëj* L 187; **hij zwermt van armoede:** *hij zwèèrəmtfān èèrəmöëj* L 241; het volgende woordtype is een werkwoord: **schooivliegen:** K 188a.

MOTZWERM

(N 63, 37d; N 63, 37e)
[Volk dat zijn woning verlaat omdat deze door de WASMOT is aangetast. Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

motzwerm: K 180, L 262, O 69a; *mot-[zwerm]* K 188, 207, L 188; *mòt[zwerm]* I 118, K 185, L 148, 207, 237, 255; **wasmotzwerm:** *wasmot[zwerm]* L 188; **vuile korfzwerm:** *vuilən korf[zwerm]* L 207;

het volgende woordtype duidt de oorzaak van de *motzwerm* aan: **vuile kas**: K 0188.

AFGEZWERMD VOLK

(N 63, 38b)

[Volk dat achterblijft in de korf of kast, als er gezwermd is.]

afgezwermd volk: K 161a, L 204, 262, 279, P 5; *afchəzwèrmt vòlk* L 180a; *afchəzwèèrəmt fòllək* L 241; **afgezwermde stok**: *afchəzwèrmdə stòk* L 244; *afchəzwéèrmdə stòk* L 237; *afchəzwèèrəmdə stòk* K 185; **afgezwermde korf**: *afchəzwèrmdə kòrrəf* L 207; **afgezwermde kas**: *afchəzwèèrəmdə kas* I 268; **afgezwermde(e)**: *afchəzwèrmt* L 148; *afchəzwaerəmt* L 158; *afchəzwermdn* O 69a; *afgezwermd* Afgezwermde kòrf, korf die eenen voorzwerm en eenen nazwerm gegeven heeft. Corn. Vervl. Aanh.; *afgezwermd* niet meer zwermend; *enen afgezwermde stok* korf met bijen die reeds enige malen gezwermd hebben (en niet meer zullen zwermen), gewoonlijk zegt men dit van de zgn. *opzetters*. De Bont; **oude stok**: L 188, 262, 279; *ouə stòk* K 180; *òwə stòk* K 188, L 91b; *awə stòk* I 118, L 200; *aawə stòk* L 148, 180a, 207, 237, 244; **oud volk**: *ou vollək* K 0188; *aaw vòlk* L 255; **oude stand**: *aawə stant* L 255; **oude stam**: *aawə stam* L 255; **oude korf**: *awə kurf* I 118; **moedervolk**: *moedərvollək* I 268; *mòějərvòlk* L 255; **stamvolk**: *stamvòlk* L 255; **stambij**: *stambie* K 207; **staankorf**: *staonkeurf* K 294; **kaal volk**: L 279; **nakend volk**: L 279; **achterblijvers**: K 174; **zaadhouder**: *zoothaavər* K 294.

AFKOMEN, AFVLIEGEN

(N 63, 31b; N 63, 29b; WVD 37, 103)

[Het wegvliegen van de eerste zwerm. Op een zonnige dag, meestal tussen 11 en 14 uur, gaan duizenden werkbijen, vergezeld

van honderden darren en met de oude moeder in hun midden, zwermen.]

afkomen: K 161a, L 200; *afkoomə* K 180; *afkommən* K 0188; *afkommə* K 174; *afkòmmə* I 118, L 148, 255; *afkòmmə* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **hij komt eraf**: L 279; **het oude moeder komt eraf**: *ət èèw mōēr kumt əraf* L 235; **oude moeder komt eraf**: L 204; **de oude moeder komt haast**: *daaw moojər kumt haost* L 207; **afvliegen**: L 91b, 262, O 70b, P 5; *afvliegə* K 188; *afvliēgən* O 69a; *afvliējgə* L 148, 180a, 187; *afvliēgən* Den korf verlaten, de wijde wereld invliegen. Een zwerm vliegt af, wanneer de koningin met een deel der bieën den korf verlaat om eene nieuwe kolonie te stichten. Corn. Vervl. Aanh.; **afgaan**: *afgaan* Van den korf vliegen. Ook: *afkomen*. Corn. Vervl. Aanh.; de volgende typen zijn zinnen: **hij gaat**: *hij gət* L 188; *haj gi* L 237; **hij doet weg**: *haj dūū wéch* L 237; **hij is de pijp uit**: *hij is də pijp ut* K 313; **eraf dresen**: *dəraf dressə* K 294; **wegvliegen**: *wechvliegə* K 174; *wechvlaegə* O 286; **zwermen**: K 356; *zwerəmə* L 200; *zwèèrəmə* I 268; *zwaarəmə* I 118; *zwurmən* P 72; *hij zwermt* L 279; *hij zwerəmt* K 207; *haj zwéèrəmt* L 237; **eruit naaien**: *dəròjt nèèjə* L 255; **opsteken**: O 73; **aftrappen**: P 8; **aan het vliegen**: *èèn ət vliegən* O 281; **vertrekken**: *vərtrekkə* K 268; *vətrékkə* K 251; de volgende typen zijn zinnen: **de zwerm vertrekt**: *də zwaèrəmə vəttrèkt* P 145; **de zwerm trekt eruit**: K 189, 262; de volgende typen duiden het resultaat aan: **de oude moeder is eraf**: *daaw mòějər is dəraf* L 244; **hij heeft gebrandzwermde**: *hėj hi gəbrantzweèèrəmt* K 185.

TERUGSLAAN

(N 63, 31c)

[Terugvliegen naar de korf. Dit doen de bijen als blijkt dat de moeder niet is meegevologen of is gedood.]

terugslaan: K 180, L 204, 262; *təruch-slaon* K 161a, L 200, 241; *təruchslōn* L 237; *truchslaon* L 148; *truchslōn* K 185, L 207, 255; *təruchslaø* L 244; hij *slaat təruch* L 279; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *təruch-gəsloogə* K 294; **terugslagen:** K 0188; hij *slaocht təruch* K 207; *slacht truch* K 188; **terugvliegen:** *təruchvliēgə* L 158; *truchvliegən* L 91b; *truchvliēgə* I 118; *truchvliējgə* L 148, 187; *təruchfliējgə* L 180a; hij *vliecht truch* L 188; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *truch-gəvloggən* L 207; **terug opvliegen:** *təruch oepvliegə* I 268; **terug opgaan:** P 5; **teruggaan:** L 200; het volgende type is een zin: **hij is teruggegaan:** *haj is truchəgaon* K 241; **terugtrekken:** L 262; *təruchtrēkkə* L 207; **terugkomen:** *trūūchkommən* O 69a; het volgende type is een zin: **hij is teruggekomen:** *ij is təruchəkommə* K 174; **afvallen:** *afvallə* L 187; het volgende type geeft het resultaat van het *terugslaan* aan: **er terug op:** *ər təruch ööp* K 294.

AANVLIEGEN

(N 63, 34a)

[Het zich neerzetten van de zwerm, nadat hij enige tijd gezwermd heeft.]

aanvliegen: K 0188, L 91b, 204, 262; *aanvliegə* I 268, K 188; *anvliegə* L 188; *ànvliegə* L 158; *ānvliējgə* L 187, 207, 237, 244; *aonvliegən* L 279; *aonvliēgə* I 118; *aonvliējgə* K 185; *oņvliegə* L 200; *oņvliējgə* L 148; **bijvliegen:** *bájvliējgə* L 207; **gaan hangen:** K 180, L 200; *goon hangə* K 294; *hij gaot hangən* K 207; *haj gi hangə* L 237, 241; *ij gaot angə* K 174; *ze gojn angən* O 69a; **vallen:** *vallə* K 188a; de volgende typen zijn zinnen: **ze zetten zich neer:** *zə zətn euln nae* O 69a; **ze vliegen de haag in:** *zə vliegən də hēèch in* L 207; **neergooien:** *nirgòjə* L 255.

HANGEN VAN DE ZWERM

(N 63, 34b; WVD 37, 104; Lhoest)

[Het bevestigd zijn van de zwerm aan een tak, boomstam, struik of anderszins.]

hangen: K 180, 0188, 207, L 91b, 262, 279, O 73, P 5, 8, 72; *hangə* K 185, 188, 188a, 216, 251, L 180a, 187, 207, 244, 255, P 145; *hàngə* L 158; *hángə* L 148; *angən* I 118, O 69a; *angə* I 118, 268, K 174; *hangen Een zwerm hangt*, wanneer al of bijna al de bieën er van in eenen tros bijeenzitten. Corn. Vervl. Aanh.; hij/de zwerm *hangt* K 189, 262, 268, 356, L 188, 200; 241; *hééngt* L 237; *hant* O 70b; **beten:** *béétə* K 213, 237; *béétən* K 241; **aan mekaar kleven:** L 204; **trossen:** *trossə* L 255; de volgende typen zijn zinnen: **ze zitten/hij zit:** *zə zittə* K 294; *zə zitn* O 281; *haj zit* L 237; **ze zetten zich:** *zə zətn eulən* O 281; **hij is aangevlogen:** L 279.

BIDDEN

(N 63, 35; Lhoest)

[Het in dezelfde richting met de kop vooruithangen, wanneer de bijen aanstalten maken tot AANVLIEGEN.]

bidden: K 180, L 262; *biddə* K 188, 188a, 213; *biddən* K 241; *bīēddə* K 237; **aanlezen:** L 204; *oņlaezə* L 180a; *aonlèèzən* L 279; **lezen:** *léézən* K 241; *lajzə* K 294; de volgende typen zijn zinnen: **hij gaat/is aan het lezen:** *gje/iz ènt léézə* L 235; **ze maken aanstalten:** *zə maakə aņstáltə* L 237; **ze maken apprensie:** *zə maakə prènziē* L 237; **hij gaat haast hangen:** *haj gi hangə* L 241; **aanvliegen:** *anvliegə* L 188; *aonvliējgə* K 185; **voorvliegen:** L 279; **plek zoeken:** *plek zoekə* K 174.

INBALLEN

(N 63, 36a; Lhoest)

[Het insluiten van de koningin door een tien- tot twintigtal werksters, zo stevig dat het geheel op een balletje lijkt. De moeder krijgt geen eten en sterft; overbodige koninginnen kunnen zo gedood worden. Volgens diverse informanten gebeurt het juist ter bescherming van de koningin.

De woordtypen **afsteken**, **kapotsteken**, **uitbijten** en wellicht ook **afmaken** duiden andere manieren om de koningin te doden aan; zie de semantische toelichting bij **AFBIJTEN VAN DE KONINGINNENCELLEN**.]

inballen: K 0188, 207, L 200, 262, P 5; *inballə* K 174, 188; *imballə* I 268, K 213, L 187; *imbəllən* K 241; *ĩmbəllə* I 118, K 237; **inbollen**: *imbəllə* L 237; 255; **ballen**: K 180, L 91b, 200, 279; *ballə* K 216, L 180a, 188, 207, 244; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *gəbalt* L 204; **bollen**: *bəllə* L 148; **klemmen**: K 180; *klémmə* L 148, 180a, 207; **inklemmen**: *inklémmə* L 237; **klemzetten**: *klemzettə* K 174; **pletteren**: *plijtə* K 294; **afmaken**: *afmaokə* K 185; *afmoukən* O 69a; **afsteken**: K 161a; **kapotsteken**: *kəpətsə* K 188a; 207; **uitbijten**: *əjtəbjə* L 235; **vechten**: *vəchtə* L 241.

VERVLIEGEN

(N 63, 36b; N 63, 61b)

[In een verkeerde korf of kast vliegen. Door verschillende factoren kunnen zowel de koningin als de werksters als de darren naar de verkeerde korf of kast vliegen. Zij worden dan meestal gedood; zie **INBALLEN**.]

vervliegen: K 161a, 180, 0188, 207, L 91b, 262, 279, P 5; *vərvliegə* I 268, K 174, 188; *vərvliəgən* O 69a; *vərvliəgə* I

118, L 158; *vərvliegə* L 200; *vərvliəgə* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 237, 255; het volgende type is een zin: **heeft zich vervlogen**: *het zich vərvloogə* L 188; **verkeerd vliegen**: *vərkəjərt vliəgən* K 294; **de vlieg kwijt zijn**: *də vlĩəch kwėjt zən* L 207; het volgende woordtype duidt de bijen aan die zijn *vervlogen*: **vreemde bijen**: *vrumdə bĩəjə* L 241.

VOORSPELEN

(N 63, 57a; Lhoest)

[Het voor de woning op en neer dansen van jonge bijen. Dit gebeurt bij reinigingsvluchten en ook tijdens het hoogtepunt van het broedseizoen. De jonge bijen prenten zich dan het uiterlijk en de ligging van hun woning in. Zij blijven vlak voor de woning op en neer dansen met hun kop naar de vliegopening gericht.]

voorspelen: K 180, L 204, 262; *veurspeulən* L 91b, 279; *veurspeulə* L 200; *vurspeulən* K 161a, 0188, L 279; *vurspeulə* L 188; *vurspeujlə* K 216; *vörspeulə* L 148; *vörspeúlə* I 118, L 180a, 207, 237, 255; *vörspeöwlə* K 185; **spelen**: *speulə* K 174, L 235; *spéúlə* L 241, 244; **weren**: *waerə* L 207, 235; hij is *ənt weerə* L 244; **dansen**: L 200; *dansə* L 180a, 187; *dansn* O 69a; **voordansen**: *vördaansə* L 237; **voorvliegen**: *vörvliəgə* L 207, 237; **oriënteren**: I 268; **zijn eigen oriënteren**: *zən éjgə óóriə-jenteerə* L 255; **verkennen**: *vərkénnə* L 237; **richten**: *richtə* K 294; **vluggen**: K 207; **zot doen**: *zəť döən* K 237; *zəť döən* K 213, 241; **het zotten**: *ət zottə* K 188a; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **voorspel**: K 174; *vörspeł* L 187; **rondedans**: *röndəndans* L 148; **verkenning**: K 188.

3.6 Het halen

HALEN

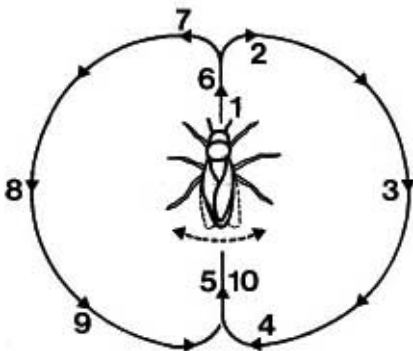
(N 63, 41; WVD 37, 79; N 63, 43a; Lhoest) [Verzamelen van nectar, stuifmeel en water door de oudere werkbijen.]

halen: L 204, 262, 279, O 70b, 73, P 5, 72; *haalə* L 158, 187, 237; *haolən* K 161a, 189, 207, L 91b; *haolə* K 174, 180, 185, 188, 213, 216, 251, 268, 294, L 148, 200, 207, 241, 244, P 145; *haolə* L 180a, 207; *hóólən* K 241; *haoləm* K 241; *aolə* I 118, K 237, 251; *ouln* O 69a; *halen* Bijeenbrengen. De bieën hemmen vandaag nie veul gehaald. Corn. Vervl. Aanh.; **aanhalen:** P 8; *aanaalə* I 268; *oenhoelən* O 286; **bijhalen:** *bèèhaolə* P 145; **winnen:** K 188a; *winnə* K 174, L 237; **vliegen:** K 0188; *vliējgə* L 187; **lopen:** *lōēwəpə* K 294; **oogsten:** *ochstə* L 237; **aanzetten:** *ānzétə* L 255; het volgende woordtype duidt op het halen van honing: **honingen:** L 188; de volgende woordtypen duiden op het halen van stuifmeel: **kousen:** *kéjsən* K 241; **bloemen:** *bloemen* het halen van stuifmeel door de werkbijen met behulp van hun pootjes, De Bont; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **dracht:** K 262, 356, L 148; *dracht* I 118; de volgende typen zijn zinnen: **de bijtjes zijn op de haal:** *də biēkəs sèn ōep dən óól* hs Schrevens P 86; **de bijen zijn in dracht:** *də biejə zin in dracht* L 235.

BIJENDANS

(N 63, 42; WVD 37, 83; Lhoest) [Kwispel- of rondedans die de haalbij in de korf of kast op de raten uitvoert, om aan de andere bijen mee te delen waar zij een honing- of stuifmeelbron heeft gevonden. De bij loopt over de raat en beschrijft een liggende acht. Als zij op de raaklijn van de twee ronden is, beweegt ze haar achterlijf heen en weer. Deze beweging lijkt op kwispelen. Zie afb. 16 (uit WLD II, 6).

De bij wil met de dans de richting aangeven waarin het voedsel gezocht moet worden en de afstand van woning tot voedselbron (Van Gool, p. 105-108).]

Afb. 16. Bijendans

bijendans: *bééəndans* O 286; *bījəndans* L 204, 237; *bīējəndans* K 216 *bījədans* L 200; **rondedans:** K 180, 0188, O 73; *rōndəndans* L 148; *rōndədāns* K 251; **kwispeldans:** K 180, L 279, O 281; *kwīšpəldāns* K 251; **honingdans:** L 91b; **honigdans:** K 185; **pollendans:** K 207; *pōlləndāns* K 237; *polləndāns* K 213, 241; *polndans* O 69a; **stuifmeeldans:** *staaifmael-dans* K 294; **werfdans:** *wərfdans* L 180a; **familiedans:** *fəmiēliēdèèns* I 118; **vreugdedans:** L 188; **stertseldans:** *stértsəldāns* K 251; **cirkeldans:** K 262; **dans:** I 268, L 262; *dans* L 255; **dans in de vorm van een acht:** K 188; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **dansen:** K 161a; *dānsə* L 241; **spelen:** *speulə* K 174; **wegwijzen:** P 8.

STUIFMEEL

(N 63, 43a; WVD 37, 143; Lhoest) [Het eiwitten- en vettengedeelte van het bijenvoedsel. Het wordt door de haalbijen uit de mannelijke geslachtsceldragers van een plant gehaald.]

stuifmeel: K 161a, 0188, 188, 313, 356, L 91b, 200, 279, P 5, 8, 33; *stuifmèèl* K 180; *støjfmael* L 207; *støjfmeelj* L 148, 180a; *stèùfméél* K 216; *stèùfmeejl* I 118, K 185, L 255; *steufmêel* O 286; *staojfmael* L 244; *staojfméél* K 237, L 237; *staofmael* K 262; *staoæfmijl* I 268, K 268; *stôðfméél* K 251; *støjæfmijl* O 73, P 72; *stofmajl* O 281; *stuifmijl* O 70b; *stoojfmijl* O 69a; *staaajfmael* K 294; *staaafméél* P 145; *stüüfméél* L 187; *stüüfméél* L 158; **meel:** K 188a; **geel meeltje:** *gael milkə* L 207; **bloemsel:** L 207; *bleumsəl* L 204; **bloemenstof:** *bloemastof* K 294; **klauwsel:** *klaawsəl* K 174; **pollen:** K 207; **iek:** K 189; **knoppen:** L 262; **bijbrood:** *biebrood* Bloemstof, die door de bieën ingezameld, in celledens bewaard en tot voedsel bereid wordt voor de jonge bieken. Corn. Vervl.; het volgende woordtype duidt op het stuifmeel dat reeds is verwerkt: **brood:** *braot* L 207.

NECTAR

(N 63, 43b; WVD 37, 127; Lhoest)
[De zoete stof die de bijen uit de bloemen halen; deze bestaat volgens de informant van L 148 voor 85 procent uit water en voor 15 procent uit honing.]

nectar: I 268, K 180, 188, 262, 268, 356, L 91b, 188, 204, 279, P 5, 8, 145; *nèktar* I 118, K 213, 241, L 180a, 207; *nèktar* L 148; *néktár* K 237; *nèktàr* L 158; *nektar* O 73, 286; *néktáár* K 251; *nekaar* O 281; **honing:** K 161a, L 200, 207, 262; *hoowning* L 187; *hoþing* K 185, L 148, 180a, 237; *höëning* L 148; *heuning* K 207, O 70b; *heunink* K 294; *huning* K 174, L 241; *euning* K 0188; *euničnk* O 69a; *üüning* I 118; **honig:** *hoþich* L 237; *hónnæch* L 244; *hoþnæch* L 207; **onrijpe honing:** L 279; **nat:** K 189; **zeem:** *ziēm* K 251.

BLADHONING

(N 63, 113a; WVD 37, 132)

[Het zoete, kleverige vocht op takken en bladeren, afkomstig van bepaalde luizen, dat de bijen soms naar hun korven of kasten brengen. Bladhoning is vaak zeer donker van kleur. In drachtpauzes kan bladhoning de bijen soelaas bieden; in verband hiermee staat de opmerking van de informant van L 255: als de bijen het niet kunnen halen, dan zullen het de luizen wel maken.

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **-honing** en **-honig** zie het lemma HONING.]

bladhoning: L 262, P 5; *blat[honing]* I 118, K 189, 262, 356, L 188, O 281, P 8, 145; *blát[honing]* K 251; **bladhonig:** K 313; *blat[honig]* K 268; **bladluishoning:** *blatlöjs[honing]* L 279; *blatlaoəs[honing]* I 268; **bladluizenhonig:** *blatléús[honig]* L 237; *blatlaojzən[honig]* L 244; **luizenhonig:** K 161a, L 200, 262; *löjzən[honing]* K 180, L 148; *löjzə[honing]* K 174, 0188; *lūüzə[honing]* L 158; *lèüzən[honing]* K 185, L 255; *laoəzən[honing]* I 268; *loojzn[honing]* O 69a; *lōējzən[honing]* O 70b; **luishoning:** *lūūs[honing]* L 187; **bladluizenjus:** P 72; **honingdauw:** K 188, L 200, 204; *[honing]daaw* L 148; *[honing]dou* K 0188; **dauwhoning:** *dàaw[honing]* K 251; *daw[honing]* I 118; **luizenzeik:** *löjzənzijk* O 73; **venijhonig:** *vərninkt[honig]* L 237.

BIJKLEED

(N 63, 44a; Lhoest)

[Dichte bezetting van haren op het lijf van de bij. Wanneer de bij in een bloem kruipt om nectar te puren, strijken deze stijve haren langs de opengesprongen helmknopjes en houden talloze stuifmeelkorrels vast.]

bijkleed: *bieklaet* K 180, 207, L 207; *bieklêêt* K 213, 237, 241; *bīejklêêt* K 216;

haren: L 262, 279; *haorən* K 161a; *hoora* K 294; **haar:** *haor* L 187, 241, 255; **stuifmeelhaar:** *staoəfmijlaar* I 268; **stuifmeelharen:** *stuifmaelhaorə* K 174.

KORFJES

(N 63, 44b; Lhoest)

[Soort holtes aan het achterste paar poten van de werkbij waarin zij het stuifmeel, dat op haar sterk behaarde lijf zit, verzamelt. Deze holtes zijn met stijve haren -de BORSTELS- omgeven.]

korfjes: K 185, L 262; *körfjəs* K 207; *körfkəs* K 216, L 187; *körrəfkəs* I 268; *kèùrəfkəs* L 237; *kurfkəs* L 200, 279; de volgende opgave is enkelvoud: *kurfkə* L 188; **korven:** *körvən* K 0188; *körrəvə* K 213, 237; *kèùrəvə* K 241; de volgende opgave is enkelvoud: *körf* Het uitgehaalde deel van de pooten eener bie waarin zij het bloemstof samenpakt. Corn. Vervl..

BORSTELS

(N 63, 44b; Lhoest)

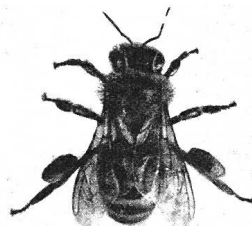
[De stijve haren op de achterpoten van de werkbij. "Wanneer de bie in de bloemen kruipt, blijft het stuifmeel aan al de haren van heur lichaam kleven; zij wrijft dan met hare voorste en middelste pooten dit stof naar achter op hare borstels; de achterpoot van de linkerzijde wrijft zijne borstels af aan den scherpen kant van den rechterkorf en de rechterpoot aan den linkerkerf."(Corn. Vervl..)]

borstels: K 161a, 180, L 200, 204, P 5; *baorstəls* L 241; *bustəls* O 69a; *beustəls* K 294; *borsəls* L 91b; *börsəls* I 118; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *bèùstəl* K 213, 237, 241; *borstel* Aan de binnenzijde van de achterpooten der werkbieën staan eenige rijen stijve haren, waaraan men den naam van *borstels* geeft. (...) Corn. Vervl.; **borsteltjes:** K 188; **afveegborstels:** *afveejchbaorsəls* L 255; **plekhaar:** L 207.

KLOMPJES

(N 63, 44c; WVD 37, 94; WVD 37, 144; Lhoest)

[Bolletjes stuifmeel in de KORFJES aan de beide achterpoten van de bij. Afbeelding 17 (uit Van Gool, 31) laat een werkbij zien die *klompen* of een *broekje* aanheeft.]

Afb. 17. Bij met klompjes

klompjes: K 0188, P 5; *klompkəs* K 188; *klumpkəs* L 180a, 187, 200, 255, 279; *klumkəs* L 188; *klömkəs* L 91b; *kloemkəns* K 262; **klompen:** K 161a, 180, L 204; *klómpən* L 244; *klómpə* L 255; *kloempən* O 70b; **stuifmeelklompjes:** *stöjfməelklumpkəs* L 207; *stöjfmeejklumpkəs* L 148; *staofməelkloemkəns* K 262; *staafméelklumpkəs* P 145; **stuifmeelklompen:** *stöjfmeejklómpə* L 148; *stèùfmeejklómpə* K 185; *stòðfméelklöëmpə* K 251; de volgende opgave is enkelvoud: *stofmajlklomp* O 281; **broodklompjes:** *bròwtklumpkəs* L 237; **meelklompjes:** *méelklumpkəs* L 237; **kousjes:** *kouskəs* K 189, 207; *kòwskəs* I 118; *kaowskəs* K 251; *kéjsjəs* K 241; **kousen:** *kousə* K 294; *kaowsə* K 241; *kaawsə* K 237; *kááwsə* K 213; *kèèsə* K 241; *kaasən* O 73, P 72; het volgende type is een zin: **hij koust:** *hij kòwst* I 118; **sokken:** I 118; *sokkə* K 188a, 189; **slobbetjes:** *slobbəkəs* K 268; **polletjes:** *polləkəs* K 356; *pòlləkəs* L 180a; **pollen:** K 180, 356; *poln* O 69a; **bolle:** *bollə* I 268; **stuifmeelsbolletjes:** *stuifmaelsbolləkəs* K 313; **stuifmeelkorrels:** P 8; *stofmajlkorreləs* O 281; *stöjəfmijlkorreləs* P 72; **stuifmeelklonten:** *stöjəfmijlklontən*

O 73; **zakjes aan de pootjes**: *zèkskəs àndə pòtjəs* L 241; **knoppen**: L 262; **korfjes**: *keurfkəns* P 8; **klaauwsel**: *klaawsəl* K 174; **broekje**: L 279; **[klopen]**: L 207.

HONINGBLAAS

(N 63, 44d; N 63, 44d add; Lhoest)
[Maag waarin de honing wordt bewaard; deze bevindt zich in het achterlijf. De honing of nectar wordt met de zuigsnuut opgezogen en komt via de slokdarm in de honingblaas terecht.]

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

honingblaas: [*honing*]blaas I 268, K 207, L 279; [*honing*]blaos I 118, K 174, L 188; [*honing*]blaos L 255; **honingblaasje**: [*honing*]blòskə K 213, 237; **honigblaasje**: [*honig*]blaasjə K 241; **het blaasje**: *ət blèèskə* K 0188; **honingmaag**: K 161a, L 200, 262, 279, P 5; [*honing*]maach I 268, L 237; [*honing*]maoch L 148, 187, 207; [*honing*]mooch K 294; **honigmaag**: K 185; [*honig*]maach L 237; **maag**: L 180a; **mouch** O 69a; **voormaag**: L 200; het is onduidelijk wat het volgende woordtype aanduidt: **ventiel**: K 180.

VALLEN

(N 63, 45)
[Het neerstrijken van de bij op de vliegplank van korf of kast, wanneer ze na een honingvlucht thuiskomt.]

vallen: K 207, L 262; *vallə* L 148; *valn* O 69a; **vallen op de vliegplank**: K 161a, L 188; het volgende type is een zin: **ze vallen op de plank**: *zə vällən óbdə plànk* L 207; **neervallen**: L 200; *nirvallə* L 237; het volgende woordtype duidt de bijen aan: **invallende bijen**: *invalləndə biəjə* K 174; **neerstrijken**: L 279; *nirstréjkə* L 237; *nijstraakə* K 294; **neerkomen**: *nirkòmmə* L 237; **aanvliegen**: L 279; *aanvliegə* I

268, K 188; *aonvliegən* L 91b; *aonvliēgə* I 118; *aonvliējgə* K 185; *aņvliējgə* L 255; *oņvliējgə* L 180a; **thuiskomen**: P 5; *taojskòmmə* L 237; **aankomen**: *aonkoomə* K 180; het volgende woordtype duidt de toestand van de bijen aan bij het **vallen**: **geladen**: *gəlaajən* K 0188; het volgende woordtype wordt (volgens WNT) in Drente gebruikt voor het inzamelen van was door de bijen: **bleuten**: L 204.

VETVLIEGEN

(N 63, 47c)
[Het snel volvliegen door de bijen van korf of kast.]

vetvliegen: K 161a, 180, 0188, 207, L 204, 262, 279; *vetvliegə* K 188; *vetvliejgə* L 200; *vétfliēggən* K 241; *vètvlīējgə* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 237, 244; **vol zetten**: *vol zettə* K 188a; **hard dragen**: *aart draogən* I 118; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **vette dracht**: *vèttə dracht* I 118; **hard halen**: *hart haolə* L 180a; **mirakel halen**: *məraokəl haolən* L 91b; de volgende typen zijn zinnen: **ze halen wreed**: *zʷaalə vrîət* I 268; **het haalt als de pest**: *ət hált as də pèst* L 237; **ze halen zijn eigen kapot**: *zə haolə zən ajgə kəpòt* L 241; **ze worden vet**: *zə worrə vet* L 188; **ze vliegen hem goed aan**: *zə vlīējgən əm gówt āņ* L 255; **ze vliegen hard**: L 207; **het is rap vol**: *ət es rap vol* O 69a; [**‘t hoewst’r]**: L 237; het volgende woordtype geeft het resultaat van het *vetvliegen* aan: **vet**: *vet* De bieën zijn vet, zij hebben veel honing verzameld. Corn. Vervl. Aanh..

HAALWEER

(N 63, 47a; WVD 37, 93; N 63, 133b)
[Uitdrukking die de imker gebruikt als het weertype gunstig is om nectar en stuifmeel te verzamelen voor de bijen.]

(het is) (echt) haalweer: *ət is haaļweer* L 237; *ət is ècht haolweer* K 185; *haolwèjər*

K 268; **drachtweeer**: *drachtwээр* P 145; **(goed) vliegweeer**: *gөѣj vlěchwаer* L 241; *vleejchwээр* K 251; **(goed) honingweeer**: *gөѣj honingweeer* L 255; *euninkwaer* I 268; **(goed) bijweeer**: *goej biewaer* K 174, 180; *bieweer* Weder, gunstig voor de bijen. Corn.; **(goed) bijenweeer**: *gөѣt бѣjа- weer* L 187; *bіѣjаwaer* O 69a; **goede haal**: *goojа hool* K 294; **het is goed weer om te halen**: *ət is gөѣj weer um tа haolа* L 207; **het haalt (goed)**: *ət hаłt* L 237; *ət haolt goet* K 161a, 0188, L 91b, 200, 204, 262; *ət hołt gөѣt* L 148; *ət haolt goewt* L 200, 279; **ze halen goed**: *zа aolа gөѣt* I 118; *zʔaalа goe* I 268; **hij haalt zijn best**: *hij hаłtsаm бѣst* L 241; **het haalt hard**: *ət hаłt hаrt* L 207; *ət haolt hart* K 185; **ze halen hard**: *zа haolаn hət* K 241; **het geeft goed**: *ət geft goet* L 188; *ət gif goet* K 188a; **het honingt (goed)**: *ət honingt* K 0188, L 262; *ət honingt gówt* L 148, 180a, 207, 235; *ət huningt* K 180; *ət heuningt* K 161a, 207, 294; *ət euningt* K 188; *ət үñningt gөѣt* I 118; **het honigt**: *ət honicht* L 237; **(het is een) goede dracht**: *goejа dracht* I 118; *ət is аn goej dracht* K 0188, L 200, 235, O 69a; *ət is аn gөѣj dracht* L 187; *gөѣj draacht* L 255; **er is goede dracht**: *dаr is goejа dracht* K 174; **het is haaldracht**: P 5.

DRACHT

(N 63, 48; WVD 37, 84; WVD 37, 91; Lhoest)

[Periode waarin de bijen (de meeste) nectar/honing en stuifmeel verzamelen.]

dracht: I 268, K 161a, 0188, 207, L 200, 204, 262, 279, O 69a, 73, 286, P 8; *dracht* I 118, K 185, L 148, 180a, 187, 188, 207, 244; *drácht* K 251; *draacht* K 180, 188, L 255; **veel dracht**: *veul dracht* K 262; **drachtijd**: K 356; *drachtéjt* L 148, 237, O 281; *drachtaat* K 294; *drachtout* O 70b; **draagtijd**: *draochtéjt* K 188a; **drachtperiode**: K 268, 356, P 145; *drachtpeeriejoedа* O 281; **drachtseizoen**: K 262; **hoofd-dracht**: P 5; **haaltijd**: P 72; *haaltéjt* L 237; *haoltéjt* L 180a; *haaltijd* Tijd dat de bieën

honing halen. Corn. Vervl. Aanh.; **haal- seizoen**: *haalsəzoen* O 73; **vliegtijd**: K 174; **weidetijd**: *wééjtéjt* L 237; **oogsttijd**: *hōêkstáájt* K 237; *ōokstéét* K 213; *ōeks- táájt* K 241; **oogst**: P 72; *oest* O 70b.

VOORJAARSDRACHT

(WVD 37, 85; N 63, 48; Lhoest)

[De periode in het voorjaar waarin de bijen vliegen op bloesem van de dan bloeiende planten, bloemen en bomen.

Vraag 50a van lijst N 63 en vraag 86 van lijst WVD 37 hebben gevraagd naar de bloemen waarvandaan de bijen in het voorjaar nectar/honing en stuifmeel halen. De antwoorden op deze vragen geven het volgende resultaat. In het voorjaar vliegen de bijen vooral op cultuurgewassen als fruitbloesem en koolzaad, op voorjaarsbloemen als paardenbloem en crocus en verder vooral op wilgensoorten (katjes).]

voorjaarsdracht: K 262; *veurjaarsdracht* I 268; *veurjaorsdracht* K 189, L 91b, O 281; *vèùwrjōórsdrácht* K 251; *vörjaors- dracht* L 148, 180a, 237; **voorjaardracht**: *vorjaordrōcht* K 237; *vorjaordrácht* K 213; *vorjōordraacht* K 241; **voorsjaar- dracht**: *veursjaardracht* O 70b; **vroege dracht**: *vruugə dracht* K 268; *vrūūgə drácht* K 251; **uitkomen-dracht**: *oojtkom- mändracht* O 69a; **uitgangdracht**: *uit- chankdracht* K 294; **fruitdracht**: P 8, 33; **koolzaaddracht**: *kōêlzaatdracht* I 268; **voorseizoen**: *voorsəzoen* K 313.

ZOMERDRACHT

(WVD 37, 87; N 63, 48; Lhoest)

[De periode in de zomer waarin de bijen vliegen op bloesem van de dan bloeiende planten, bloemen en bomen.

Vraag 50b van lijst N 63 en vraag 88 van lijst WVD 37 hebben gevraagd naar de bloemen waarvandaan de bijen in de zomer nectar/honing en stuifmeel halen.

De antwoorden op deze vragen geven het volgende resultaat. In de zomer vliegen de bijen op linde- en kastanjebomen, op struiken als vuilboom, bramen en frambozen en op zomerbloemen, vooral klaver-soorten en korenbloemen.]

zomerdracht: K 189, 262, 268, 356, L 91b, O 70b; *zoomərdracht* O 69a; *zóómərdrácht* K 213; *zóómərdráacht* K 241; *zóómərdròcht* K 237; *zoowmərdracht* I 118; *zóówmərdrácht* K 251; *zoumərdracht* P 145; *zommərdracht* L 148, 180a, 207, 237; *zawmərdracht* K 294; **zomer-oogst:** *zooməroost* O 73; **lindendracht:** *lindendracht* L 148; **halfseizoen:** *halfsəzoen* K 313; **late dracht:** P 8; **najaarsdracht:** *nəjaorsdracht* O 281.

NAJAARSDRACHT

(WVD 37, 89; N 63, 48; Lhoest)

[De periode in het najaar waarin de bijen vliegen op bloesem van de dan bloeiende planten, bloemen en bomen.

Vraag 50c van lijst N 63 en vraag 90 van lijst WVD 37 hebben gevraagd naar de bloemen waarvandaan de bijen in het najaar nectar/honing en stuifmeel halen. De antwoorden op deze vragen geven het volgende resultaat. In het najaar vliegen de bijen vooral op de heide. Tegenwoordig is die haalbron veel minder geworden door de achteruitgang van de heide. Verder wordt gevlogen op (zee)asters, klimop, herik en zonnebloemen.

De heiligendagen waar de informant van K 268 op doelt zijn Hoog Lieve Vrouw = Maria Hemelvaart (15 aug.) en Laag Lieve Vrouw = Maria Geboorte (8 sept.).]

najaarsdracht: *naojaorsdracht* L 91b, 180a; *nóójóórsdrácht* K 251; **najaardracht:** *nəjaordròcht* K 237; *nəjaordrácht* K 213; *nəjódordráacht* K 241; **late dracht:** *laotə dracht* K 189; *lóótə drácht* K 251; **heidracht:** L 200; *héjdracht* L 148; *hééjdracht* L 237; *hèèjdracht* L 255; **bamisdracht:** *boumĩəsdracht* O 69a; *boomis-*

dracht K 294; **doordracht:** *doodracht* P 8; **dracht van de ene heiligendag naar de andere:** *dracht van dən tējənə hijliggədach naor dən andərə* K 268.

HONINGWEIDE

(N 63, 49; WVD 37, 80; WVD 37, 84; WVD 37, 167; Lhoest)

[Plaats waar veel honinggevende planten staan.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing-** zie het lemma HONING.]

honingwei(de): K 207, L 204, 262, 279, P 5; *[honing]wij* K 188, L 91b, 200; *[honing]wéj* L 187; *[honing]wééj* L 237; *[honing]wèèj* L 148, 207; *[honing]waaj* K 180; *[honing]waa* K 294, O 69a, O 73, 286, P 72; **schone honingwei:** *skon [honing]wèèj* L 180a; **bijenwei(de):** K 185; *bijəwijdə* L 188; *biejənwijdə* K 356; *biejənwij* L 200; *bīējəwèèj* L 207; *biejənwaa* K 262; **bijwei:** *biewij* L 279; *biewaa* O 70b; **vetwei:** *vetwaaj* K 188a; **drachtwei:** *drachtwééj* L 237; **drachtveld(en):** K 174, 0188, P 33; **drachtgebied:** K 268; *drachtchəbiet* I 268; **drachtplek:** P 145; **drachtplaats:** P 33; **drachtbronnen:** *drachtbronnə* L 188; **honingbron:** *[honing]brón* K 213; *[honing]bròn* K 237; **honigbron:** *hònikbrón* K 241; **oogstveld:** *ochstfeld* L 237; **nectarbron:** *néktárbrón* K 251; **dracht:** *drácht* K 251; **honigdracht:** K 313; **goede plak:** *goej plak* K 189; **goede streekte:** *goej striktə* O 281; **bijstafel:** *biekəstaafəl* P 8; **massabloem:** L 279; het volgende woordtype geeft aan welke soort planten hier vooral staan: **klaverwei-de:** L 204.

VLEIEN OP KLAVER, LINDE ENZ.

(N 63, 51; WVD 37, 81)

[Het verzamelen van honing en stuifmeel door de bijen uit klaver, linde enz..]

vliegen op: K 161a, 0188, 189, L 262, 279, P 5; *vliegən op* K 180, L 91b, 204, O 281; *vliegən oep* I 268, P 145; *vliegə op* K 174, 188, 188a; *vliegə oep* K 268; *vliëggən óp* K 241; *vliëgən op* O 69a; *vliëgə òp* L 158, 241; *vliëgə óp* K 216; *vliëjgən óp* L 187; *vliëjgən òp* K 251; *vliegə op* L 200; *vliëjgə óp* I 118, K 185, L 148, 207, 255; **halen op:** *haalə op* L 188; *haalə op* L 237; *haolə op* L 255; **honing halen uit:** L 262; **halen:** O 70b; **bevliegen:** K 262; **zitten op:** *zittən oep* K 207; **gaan naar:** *gaan naar* P 8; **vergaren:** O 70b; **garen:** *gijrən* O 73, P 72; **doen:** *dun* K 294; het volgende woordtype geeft aan dat de bijen *op klaver vliegen*: **het klavert:** *ət kloovərt* K 294.

flauw zitten: K 180, L 204; *flaa zittə* K 294; *flaaw zittə* K 188; *flaa zīētn* O 69a; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **flauw:** L 262; **slap zitten:** *slap zittə* K 294; **versuft zitten:** K 0188; **stil zitten:** *stil zittə* I 118; **beteuterd zitten te kijken:** *bəteutərt zittə tə kiekə* L 188; **ze zitten te pratten:** *zə zittə tə Prattə* K 185; **ze zijn aan het [rónthūütəvə]:** L 180a; de volgende woordtypen duiden de bijen aan die *flauw zitten*:: **afwachters:** *afwaachtərs* L 237; **uitkijkers:** *aojtkīējkərs* L 237; bij de volgende typen ligt de nadruk op het slechte weer: **verkleumen:** *vərkleumə* K 174; **ze wachten op goed weer:** *zə wàäch-tə òp chöěj weer* L 241.

FLAUW ZITTEN —————

(N 63, 57b)

[Het versuft zitten kijken, in de buurt van het vlieggat, bij slecht weer.

rónthūütəvə betekent volgens de informant “nietsnutten”.]

3.7 Om en in de winter

DARRENSLACHT

(N 63, 52; WVD 37, 192; WVD 37, 98; Lhoest)

[Het doden van de darren door de werksters op het einde van de zomer, als het bijenjaar ten einde loopt. De dar heeft dan geen bestaansrecht meer binnen het volk en wordt door de werkbij onherroepelijk naar buiten gewerkt. De darren krijgen minder voedsel, verzwakken en sterven buiten de korf of kast van uitputting en kou. Onwillige darren worden met de angel gestoken en sterven daardoor. Het verschijnsel van de darrenmoord komt ieder jaar terug. Het is een normale gang van zaken. Als de bijen dit op een ander moment in het jaar doen, is het een teken van gebrek aan voedsel.]

darrenslacht: L 262, 279, P 5; *darrəslacht* K 185, 0188, L 148, 200, 237; *dárrəslácht* K 251; *darrənslaacht* K 161a, 188; **darrenslachting:** O 70b; *darrəslachting* L 255; **terenslachting:** *tjərrənslachting* O 73; *tjərrənslachting* P 72; **slachting van teren:** *slachting van tjərrən* O 70b; **slacht:** K 180; **mannetjesmoord:** *mənnəkəsmóort* L 237; **mereljacht:** K 189; **afslachten van darren:** L 188; **afslachten van maters:** *afslachtən van maetərs* I 118; **darren (af)slachten:** *darrə slachtə* L 180a; *dárrə sláchtə* L 207; *darrə afslachtə* L 148; **eren afslachten:** *eerə afslachtə* L 148; **eerbijen afslachten:** *irbījə afslachtə* L 244; **afslachten:** L 91b, P 33; *afslachtə* I 268, K 174, 356; *aafslaachtə* K 216; **slachten:** *slachtə* I 118, L 187; **darren afmaken:** *darrən afmèèkən* K 313; *darrən afmoukən* O 281; **aters afmaken:** *aotərs afmaokə* K 268; **[aorəls] afwerken:** *aowəréls afwérrəʔən* K 241; **afmaken:** P 8; *afmaokə* I 268; *afmaokə* K 180; 207; *afmookə* K 294; **darren kapotmaken:** *dárrə kəpòtmaokə* K 237; *darrə kəpòtmookə* K 213; *darrə kəpòtmaoʔə* K 241; **eerbijen kapotmaken:** *irbījə kəpòtmaokə* L 241; **dikkoppen kapotmaken:**

dīèkoppən kapotmoukən O 69a; **doodsteken:** L 207; **afsteken:** *afstijkən* O 286; **Bartholomeusnacht:** L 158; de volgende woordtypen geven specifiek het naar buiten werken door de werksters aan: **horken afdrijven:** *hòrkə afdréevə* K 185; **uitdrijven van de darren:** *aojtdrījvə van də darrə* L 237; **uitdrijven:** *aojtdrījvə* L 244; *aotdraavən* K 262; **darren buiten gooien:** *darrə bèutə gòjə* L 255; **buiten jagen:** *baajtə joogə* K 294; **darren trekken:** *darrə trékkə* L 255.

PROPOLIS

(N 63, 53a; WVD 37, 141; Lhoest)

[Harsachtige stof waarmee de werkbijen alle openingen en naden van hun woning dichtkitten tegen tocht, kou en waterdamp. De propolis wordt ook gebruikt om te effenen en raten te versterken. De werksters halen deze stof uit bloemknoppen en harsdruppels van naaldbomen. Zelfs verf, teer of asfalt kunnen er de grondstof voor zijn. Volgens de informant van K 294 maakt men er zalf voor eksterogen van.]

propolis: I 268, K 161a, 188, 356, L 91b, 279, O 70b, 286, P 5, 8; *propolis* O 281, P 72; *proopoolis* L 207; *proopooləs* L 148; *proopəlis* L 148, P 33; *proopələs* K 0188; *próópələs* L 180a; *propoullis* P 145; *pròpóliës* K 251; *proowpoowliës* L 187; **voorwas:** K 174, L 262; *veurwas* K 207, 294, O 69a; *veuwas* O 69a, 70b; *véúrwás* K 251; *vèúrwás* K 241; *vurwás* K 188a, 213, 241, L 200; *vurwás* K 237; *vörwaas* K 185; *voerwas* K 313; *vuirwas* K 262; **kit:** K 180, L 148, 187, 200, 262, 279; *kittə* K 0188; **dichtkitter:** *dichtkittər* L 158; **kitwas:** *kitwas* L 207; **kleefwas:** K 174; **plekwas:** *plèkwas* L 237; **bijenplek:** *bījəplèk* L 237; **pleksel:** K 294; **plekhars:** L 207; **hars:** L 200; *hàrs* L 241; **bijenhars:** L 204, 262; **kithars:** L 188; **pek:** *pèk* L 207; **erts:** *èrts* I 118.

DICHTKITTEN VAN DE WONING

(N 63, 53b; WVD 37, 142)

[Het dichtmaken van spleten en openingen in de bijenwoning met PROPOLIS.]

dichtkitten: L 200, 279, P 5; *dichtkittæ* I 118, K 174, 185, L 158, 188; **kitten:** K 161a, 207, L 262; *kittæ* K 188, L 148, 207; **afkitten:** *afkittæ* K 180; **dichtplakken:** K 189, L 91b; **dichtplekken:** *dichtplekkæ* L 268; *dichtplèkkæ* I 268; *dichtplèkkæ* L 237; **toeplekken:** O 286; *toeplekkæ* K 294, P 145; **vastplekken:** *vastplèkkæ* I 268; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **geplekt:** K 313; **toestoppen:** I 118, L 204, 207; *tōēwstoppæ* L 237; *tōēstoppæn* O 69a; **dichtstoppen:** *dichtstøppæ* L 237; **stoppen:** *støppæ* L 187; **dichtmetselen:** *dichtmetsæl* L 188; *dichtmetsæl* L 255; **dichtmetsen:** K 189, 262; **toemetsen:** K 356, P 33; *toemasjæn* O 286; **metsen:** *mijtsæn* O 73; **bepleisteren:** *bæplājstæræ* L 241; **afdichten:** *áfdiēchtæ* K 251; **dichtmaken:** K 0188; *diechtmaokæ* K 188a; **dichtpekken:** *deechtpekkæ* L 207; **propoliseren:** O 73; *proopooliezaeræn* O 70b; *propoliezaeræn* P 72; *propoliesajræn* O 281.

WINTERZIT

(N 63, 54a; WVD 37, 187; Lhoest)

[Periode van inactiviteit der bijen tijdens de winter. Met uitzondering van de darren overwintert het gehele bijenvolk. Een slaap is het niet te noemen. Om de temperatuur op peil te houden wordt er namelijk wel voedsel opgenomen en verteerd, zij het in uiterst kleine hoeveelheden. Er zit ook enige beweging in de tros bijen. Hoe kouder het wordt, hoe dichter de bijen opeendringen. In het midden zit de koningin, omringd door een aantal jonge bijen.]

winterzit: K 0188, 188, 207, L 91b, 204, 262, 237, 279, O 70b, P 5; *wintærzit* I 118, 268, K 185, L 148, 180a, 244; *wientærzit* K 174, O 281; **winterslaap:** I 118, K 189,

262; *wintærslaop* L 158, 200, 207, 237; *wintærslóop* K 213, 241; *wèntærslóop* K 241; *wientærslaop* K 180, 188a; *wiēntærslaop* K 237; *wiēntærsloup* O 69a; *wintærslèp* K 313; **winterrust:** K 313, L 188; *wintæreust* O 73; *wintæruiust* P 72; *wiēntærūüst* K 251; **winterperiode:** *wintærpaeriejot* K 356; **dode periode:** *dōo paeriejoodæ* P 8; de volgende woordtypen zijn gesubstantiveerde werkwoorden: **overwinteren:** *ojværwintæræ* P 145; *ouærwintæræn* O 286; **doorwinteren:** *deuwintæræ* K 294; **inwinteren:** K 313; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *in-gæwintært* K 356; het volgende type is een zin: **ze slapen:** *zæ slaopæ* L 241.

WINTERTROS

(WVD 37, 188; N 63, 54b)

[De kogelvormige tros van bijen die, dicht op elkaar gezeten, de winter doorbrengen.]

wintertros: K 188, 189, 207, L 204, 207, 262, O 70b, 73, P 5; *wintærtròs* L 148, 187, 244; **tros:** I 118, K 180, 188a, 313, 356, O 286, P 8, 145; *tròs* P 72; *tròs* K 216; *tròs* K 251; **bijentros:** *bīējæntròs* K 251; **gesloten tros:** L 279; **bol:** K 262, 268; **winterzit:** *wientærzit* K 174; **zwerm:** *zwèræm* L 241.

IN WINTERTROS ZITTEN

(N 63, 54b; N 63, 54a; Lhoest)

[Het dicht bij elkaar zitten van de bijen in een tros 's winters als bescherming tegen de koude.]

in tros zitten: L 91b; *in tròs zittæ* I 268; **bijen zitten in de tros:** *biejæn zittæn in dæ tròs* K 161a; **op een tros zitten:** *óp næn tròs zittæ* K 216; de volgende opgave is een zin: *zæ zittæ op ænnæn tròs* L 187; **vastzitten:** *vastzittæ* K 0188; bijen *zittæn* vaast K 161a; **wintertros maken:** *wiēntærtros mou-*

kən O 69a; **(een) tros vormen:** L 200; *nən tròs vòrmə* L 148; **samentrossen:** *saomə-tròssə* K 237; **trossen:** *tròssə* L 237; **bijen-eenkruipen:** *bajin-kraojpə* L 237; **op elkaar kruipen:** *óp əlkaor krèùpə* I 118; **bijeenkoeken:** *baaʔaenkoekə* K 294; **vast op een bol tegen het werk hangen:** *vààst óp nəm bòl tiggən ət wèèrək hāngə* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **ze hangen op de bol:** *zə hangə obdəm bòl* L 255; **ze zitten gebold:** *zə zittə gəbolt* L 188.

HUIDBIJEN

(N 63, 55; Lhoest)

[Bijen aan de buitenkant van de WINTER-TROS. Volgens bijna alle informanten verwisselen ze steeds van plaats met de bijen die meer naar binnen zitten, bijv. wanneer ze het koud krijgen.]

huidbijen: *haoťbiejən* K 207; *ötbiějə* I 118; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *huitbie* L 279; *hòťbiē* K 213; *haojt-biē* K 241; *aojtbiē* K 237; *hèùťbiēj* K 185; *haajəťbie* K 294; **buitenbijen:** *buitəbiejə* K 174; **randbijen:** *rantbijə* L 188.

INTEREN

(N 63, 54c)

[Het aanspreken van de voorraad voedsel door de bijen, die in WINTER-TROS bij elkaar hangen.]

interen: K 188, 207, L 91b, 200, 204, 262, 279; *intaerən* K 180; *intaerə* L 180a, 187, 207, 244; *inteerə* K 185, L 148, 255; *intéérə* L 237; *intèèrə* K 0188; *ientaerə* L 188; *ĩentéérə* I 118; **opeten:** *oepéétə* I 268; **eten:** *éétn* O 69a; **opmaken:** *ópmaokə* L 148; **gebruiken:** K 161a; **aansteken:** *oonstijkə* K 294; het volgende type is een zin: **ze zijn aan hun voorraad:** *zə zjzn àn zunnə vuraot* L 241.

ARME BIJEN

(N 63, 54d; Lhoest)

[Bijenvolk dat met te weinig voorraad voedsel de winter ingaat.]

arme bijen: *aarmə biejə* K 188; *aarəmə biejə* I 118, K 0188; *aermə biejə* L 204; *errəmə biejə* K 207; *èrrəmə biējə* K 213, 241; *ermə biējn* O 69a; *éérəmə biējə* K 237; *aerəm biejə* L 200; *éérəm biějə* L 237; *èèrəm biējə* L 241; **(een) arme bij:** *èèrmə bie* L 91b; *nən èèrməm biēj* L 148, 180a; **arm bijtje:** *éérəm biēkə* L 237; *èèrəm biēkkə* L 207; **voerarme bijen:** *voerèrmə bijə* L 188; **arm volk:** *aarm volk* K 188a; **slappe bijen:** *slappə biejə* K 180; **een slappe:** *nə slappə* L 237; **slap ingewinterd:** *slap in-gəwintərt* K 185; **slecht ingewinterd:** L 262; **mager:** *maogər* L 187; **een magere:** *nə moogərə* K 294; **honger volk:** *oengərvollək* I 268; **kwade opzetter:** *kojən ópsəttər* L 237; **armoedzaajers:** *armoetsaojərs* K 174; **te weinig ingevoederd:** *tə wijnich in-gəvoeərt* L 200; het volgende type is een zin: **ze zitten slecht in hun eten:** *zə zittə slèècht in dər eejtə* L 255.

REINIGINGSVLUCHT

(N 63, 56a; WVD 37, 195; Lhoest)

[Vlucht die de bijen ondernemen om de uitwerpselen uit hun lichaam te verwijderen. In de winter hopen zich de onverteerbare resten van het voedsel op in de endeldarm, die zeer sterk kan uitzetten. Zodra de temperatuur na de winter voor het eerst weer 8 à 10 graden is geworden, maar ook wel tussendoor op een zachte dag, vliegen de bijen uit om zich van de opgespaarde faecaliën te ontdoen.

Diverse informanten geven aan dat het met Maria Lichtmis, op 2 februari, goed weer moet zijn –“Lichmis hèldər en klaor, is ən gòěj biējəjaor”–; de informant van L 148 zegt er expliciet bij dat de bijen dan de reinigingsvlucht kunnen houden.]

reinigingsvlucht: K 161a, 174, 180, 0188, 188, 268, 356, L 91b, 158, 187, 200, 204, 244, 262, 279, P 5; **réjnigingsvlucht** K 185, L 180a, 255; **réjnægingsvlucht** L 207, P 72; **réjnægingsflucht** L 148; **réénigingsvlucht** I 118; **réjniginsvleucht** O 281; **rèè-nigingsvlucht** P 145; **rajnægingsflucht** K 241; **raanigingsvlucht** K 262, 294; **ráá-nigjēngsvlūūcht** K 251; **raoəniġēngsvlūūcht** I 268; **reinigenvlucht:** *réjningə-vlucht* P 33; **zuiveringsvlucht:** *zaojvə-ringsvlucht* L 237; **ontlastingsvlucht:** O 286; **schijtvlucht:** *skéjtvlucht* L 237; **vlucht om te schijten:** *vlucht om tə skéjə-tən* O 73; **(gaan) schijten:** P 8; *schijtə* K 0188; *skéjtə* L 207, 244; *gaon skəjtə* L 241; *schuitən* O 70b; **zich uitschijten:** *zich uutschietə* L 188; **poepen:** *pöëppə* L 244; **afval opruimen:** L 207; **de broeken afdoen:** *də brūūkə áfdöən* K 237; *də brūūkə áfdöən* K 213; *də brūūʔə áfdöən* K 241; de volgende typen zijn zinnen: **ze gaan lossen:** *zə goon lossə* K 294; **ze komen lossen:** K 189; **ze zijn aan het lossen:** *zə*

zén ánt lòssə L 255; **ze gaan met de broek af:** *zə gaon met də broek af* I 118; **ze gaan een kakje doen:** *zə gojn ə kaksən döən* O 69a.

UITWERPSELEN VAN DE BIJ

(N 63, 56b)

[Ontlasting van de bij. Vooral bekend is de in de winter opgespaarde ontlasting die bij de REINIGINGSVLUCHT geloosd wordt.]

bijenstront: *bijəstront* L 188; *biejəstront* K 180, L 279; *biejəstront* I 268, L 91b; *bīējəstrónt* K 185, L 148, 255; *bīējəstrónt* K 216, L 180a; **bijenstrontjes:** *biejəstrontjəs* K 161a; **stront:** K 174; *strónt* L 244; *strònt* L 241; **bijendrek:** *biejəndrek* K 207; **keuteltjes:** *keutəlkəs* K 294; **schitten:** *schittə* L 279; **dretsjes:** *dreskəs* K 294; **roer:** K 188; **poepen:** L 262; **kakje:** *kaksən* O 69a.

4 Gevaren, vijanden en ziekten

ROVEN

(N 63, 67a; WVD 37, 95; N 63, 67b; Lhoest)

[Het stelen van honing door bijen bij andere volken. De aangevallenen proberen de woning wel te verdedigen maar lang niet altijd lukt dat. Overwinnen de ROVERS, dan wordt heel de korf of kast leeggedragen.]

roven: K 161a, 207, 262, L 91b, 200, 262, 279, O 281, P 5, 8; *roovən* K 189, O 73, P 33, 72; *roovə* K 174, 180, 188, L 158, 188; *róovə* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 235, 255; *rôdvə* K 213, 251; *róovəvən* K 241; *roevən* O 70b; *rôēvə* I 118, hs Schrevens P 86; *roewvə* P 145; *rôēvə* K 237, 241; *roewəvən* K 356; *roewəvə* K 294; *ruuvən* O 286; *rūūjvən* O 69a; *rūūjvə* K 268; *reuve(n)* roven (...) honing stelen, door bijen uit andere korven. De Bont; **afroven:** *afrôēvə* I 268; **leegroven:** *leejch-roovə* L 148; **uitroven:** *uitrooven* Den honing uithalen. Een korf wordt uitgeroofd, als de bieën uit een andere woning den honing komen stelen; ook: afrooven. Corn. Vervl. Aanh.; **stelen:** *staelə* L 207, 244; *stééle* L 241; *stéjlə* K 294; **pikken:** *pikkə* K 294; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **roverij:** K 174; *róovərééj* L 180a.

BIJENORLOG

(N 63, 67b; Lhoest)

[Strijd tussen bijenvolken. Uit de antwoorden op en opmerkingen bij de vragen 67b en 67c -de opgaven “roven” zijn

uiteraard verplaatst- blijkt dat ROVEN vaak tot gevolg heeft dat twee of meer bijenvolken elkaar gaan bestrijden. Soms doen alle volken van een bijenstand er aan mee en woedt er een totale veldslag. Volgens de informanten van K 174, K 185 en L 237 raken de ROVERS vaak hun vleugels en haren kwijt, door het vechten.]

bijenoorlog: *biejə-oorloch* L 207; *bīējən-oorloch* O 69a; **bij-oorlog:** *bie-oorloch* K 188, L 262; *bīē-oorlòch* K 213, 237; *bīē-óórlòch* K 241; **vechterij:** *vééchtərəéj* L 237; het volgende woordtype is een werkwoord: **vechten:** I 118, K 180, L 200, P 5; *vechtən* K 207; *vechtə* I 268, K 0188, L 188; *vèèchtə* L 187, 241; de volgende typen zijn zinnen: **de bij vecht:** *dəm bīēj vèècht* L 207; **de bijen bijten:** *də biejə béjtə* L 235; het volgende woordtype duidt aan hoe de bijen *bijenoorlog* voeren: **ineen hangen:** *inīen hangə* K 294.

ROVERS

(N 63, 67c; WVD 37, 96; N 63, 67a; Lhoest)

[Bijen die honing roven bij andere volken. Wanneer bijen in drachtloze perioden geen honing meer kunnen vinden in de bloemen, dan gaan ze die zoeken bij andere volken. Volgens de informant van K 0188 echter worden bijen tot *rovers* gemaakt door de imker, bijv. door ze te voeren met honing; zie de semantische toelichting bij TOT ROVEN AANZETTEN.]

rovers: I 118, K 161a, 174, 180, 0188, 262, 313, L 91b, 188, 200, 262, 279;

rooværs L 148, O 73, P 72; *róoværs* K 185, L 207, 235, 237, 255; *róowæværs* K 241; *roewværs* P 145; *rôêværs* I 268, K 237, 241; *roewæværs* K 356; *rūūjværs* O 69a; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *rôðvæ* K 213; *roover* Bie, die in eenen anderen korf den honing komt rooven. Ook *roofbie*. Corn. Vervl. Aanh.; **roofbijen**: *roofbiejæn* K 188; *róófbjējæ* L 237; **roofbijtjes**: *roofbiekæs* P 8; **roofbij**: *róófbéj* L 187; *róófbīej* L 148, 180a; **roofduivels**: *roofduuvæls* K 207; **dieven**: *daevæ* O 286; **inbrekers**: L 204; **schelmen**: *schèllamæ* L 241; **trekkers**: K 294; **bijters**: K 0188, 188a; **dreigbij**: *drééchbīej* I 118.

TOT ROVEN AANZETTEN

(N 63, 67d; N 63, 67e; WVD 37, 97; Lhoest)

[Het door de imker uitgelokte roven. Soms brengen imkers hun bijen bewust tot roven om daardoor zwermen van anderen te bemachtigen; de woordtypen **roven** en **lokken** duiden hierop. In feite is dit diefstal. Volgens de informant van L 207 strooit men tarwemeel onder in de korf om te controleren wie het doet; de vreemde bijen nemen dit nl. mee aan hun poten. Middelen tot “prikkelen” kunnen volgens informanten (oude) honing en/of alcohol, suikerwater of “prikkeldeeg” (informant van I 268) zijn.]

aanzetten: L 204; *aonzettæn* L 91b; *aonzéttæ* I 118, K 213; *óónzèttæ* K 237; *aonzèttæn* K 241; **prikkelen**: K 188, L 262; *prīëkkæln* O 69a; **honig voeren om te roven**: *honich vðējæræ um tæ róovæ* L 237; **roverij kweken**: *rūuværaa kwéjkan* O 281; **op roven (uit) sturen**: L 207, P 5; **op roof uit sturen**: *op roof uut stuuræn* L 188; **de bijen sturen**: *dæ biejæ stuuræ* K 174; **laten stelen**: *laotæ staelæ* L 207; **opjagen**: *oepjoogæ* K 294; **tot schelmen maken**: *tòt schèllamæ maokæ* L 241; **roven**: K 0188; **lokken**: K 180.

LOKKORF

(N 63, 68a; WVD 37, 108; N 63, 68b; WVD 37, 109)

[Korf die door de imker wordt geplaatst om een zwerm op te vangen. Het materiaal waarmee een dergelijke korf wordt ingewreven, kan zijn: vlierblaren, nat gras, (oude) honing of suikerwater, en ook wel was(raat) of PROPOLIS.

Omdat er ook zwermen van andere imkers op de *lok*- of *spiekorven* af kunnen komen, is het plaatsen ervan niet altijd een aanvaarde handelwijze; volgens de informant van L 148 is het zelfs verboden en mag men een dergelijke korf verbranden.]

lokkorf: K 161a, 180, L 91b, 204, 207, P 5; *lokörf* K 207, L 148, 200; *lokurf* I 118, L 188; *lokeurf* K 356, O 70b, P 72; *lòkörf* K 185, 251, L 187; *loköræf* K 0188; *lòköræf* L 180a, 244; *lokeuræf* O 73; *lòkèuræf* L 237, 241; *lòkuuræf* L 158; **lokkast**: L 148, P 5; **lokker**: K 189, 262; *lòkkær* L 255; **spiekorf**: L 204, 262; *spiekörf* K 188; *spiekurf* L 279; *spiejurf* L 200; *spīëkörf* L 187; *spīëköræf* L 148; *spiekuræf* K 180; *spīējököræf* K 216, L 180a; wellicht wordt met het volgende woordtype de *vliegplank* bedoeld: **lokkplank**: *lòkplank* L 255; **vangkorf**: *vangkèuræf* L 237; *vangkaræf* P 145; **zwermmenvanger**: *zwermvævangær* O 286; **zwermkorf**: *zwermkæurf* P 8; **hulpkorf**: *hulpkèuræf* L 207; het volgende woordtype is meervoud: **werkkorven**: *waarkörvæ* K 174.

WASMOT

(N 63, 69a; WVD 37, 200; N 63, 69b; N 63, 69c; N 63, 70; WVD 37, 198; WVD 37, 199; WVD 37, 201; WVD 37, 202; WVD 37, 203; Lhoest)

[Vlinderachtig insect waarvan het vrouwtje eieren legt op de raten en elders in de bijenwoning. De maden vreten alles op wat zij kunnen vinden: was én broed. Voor het bijenvolk is de wasmot de be-

langrijkste vijand. Er zijn verschillende soorten wasmotten, maar in Nederland komen vooral voor de kleine wasmot, *Achroia grisella*, en de grote, *Galleria mellonella*.

Naast de wasmot zijn voor de bij schadelijke insecten de bijenwolf of graafwesp, de spin en haar webben, wesp, bijenluis, doodskopvlinder en mier.

Voor de bij schadelijke vogels zijn vooral koolmees, specht en zwaluw. Van de overige dieren kunnen (spits)muis, pad, kip en kat schadelijk zijn.

Vraag 70 van lijst N 63 vroeg naar een bestrijdingsmiddel tegen wasmot. Volgens de informanten zijn beproefde remedies: de kast of korf afzwevelen, werken met paradichloorbenzol (= mottenballen), ijsazijn of petroleum.]

wasmot: K 161a, 174, 180, 0188, 188, 189, 262, 268, 313, 356, L 91b, 188, 200, 262, 279, O 69a, 70b, 73, 286, P 5, 33, 72, 145; *wasmot* K 213, 241; *wasmottə* O 281; *wasmòt* K 185, 241, L 148, 180a, 187, 207, 237, 244, 255; *wásmòt* I 118, K 237, 251; *wàsmòt* L 158; *wasmot* Mot, die hare eieren in den raten legt; uit deze eieren komen maden, die de raten en het broed verslinden. Corn. Vervl. Aanb.; **mot:** *mot* L 241; de volgende opgave is meervoud: *mòttə* L 207; het volgende woordtype duidt de made van de *wasmot* aan: **bijmolm:** *biemolm* Wasmade, welke boven in den korf zit, het broed verslindt en door hare gaanderijen de wasraten gansch vernielt. Corn. Vervl. Aanb..

NOSEMA

(N 63, 71c; WVD 37, 206; WVD 37, 205; Lhoest)

[Ziekte die de darm van de bij aantast en wordt veroorzaakt door de nosema-bacil, een darmparasiet. Deze parasiet wordt in de hand gewerkt door stuifmeelgebrek. De bacil vormt sporen die in de honing verblijven (-zie het woordtype **zeem-**) en door de bijen bij de voeding worden inge-

nomen. Bij hun tocht door de darm ontwikkelen deze sporen zich weer tot bacil. In de darm vermenigvuldigen ze zich zeer snel. De besmette bijen sterven dan ook al na twee à drie dagen. Bestrijding in zeer ernstige gevallen door afzwevelen en verbranden van het volk. Ook andere, chemische bestrijding is mogelijk.]

nosema: K 161a, 174, 0188, 188, 189, 251, L 91b, 188, 262, 279; *noozəma* I 268, K 180, 262, 268, 356, O 70b, P 145; *noozəmaa* O 69a; *nóózəma* L 207; *noowzəma* I 118, K 185, L 148; *noowzeema* L 187; *nózeema* L 244; *nòzéema* K 213, 237, 241; *nozzəma* P 145; de volgende opgave hoort waarschijnlijk hier thuis: *moozəma* L 204; **nosemose:** K 207, 251, P 72; **darmziekte:** K 174; het volgende woordtype duidt op het stuifmeelgebrek waardoor de ziekte wordt bevorderd: **armoede:** *ijrmoej* K 294; het volgende woordtype duidt op het feit dat de sporen van de bacil in de honing zitten: **zeem:** L 255; het volgende type is een zin: **ze hebben de afgang:** *zəmmə dən afchang* O 286.

ROER

(N 63, 71a; WVD 37, 204; Lhoest)

[Dysenterie of diarree. Als de bijen te lang binnen moeten blijven door koud weer, kan het zijn dat de REINIGINGSVLUCHT niet op tijd plaatsvindt. De afvalstoffen hopen zich op in de endeldarm. De bijen zijn genoodzaakt zich te ontlasten in de woning met als mogelijk gevolg buikloop. Tegenwoordig wint de mening terrein dat roer geen aparte ziekte is, maar een begeleidend verschijnsel van de ziekte NOSEMA; vandaar dat in dit lemma de woordtypen **nosema** en **nosemose** voorkomen.]

roer: I 268, K 161a, 180, 0188, 188, 207, 262, 356, L 91b, 200, 262, 279, P 33; *rōēr* I 118, K 185, 241, L 148, 180a, 187, 207, 244; *rōēwr* K 251; *rūūr* L 255; **roerziekte:** K 174; **schijterij:** K 189, 268, P 8; *skijtə-*

rie O 73; *skéjtæréj* L 237; *schuitærij* O 70b; *schijtæraa* P 72; **schijt**: I 118, K 174, 0188, 188a; *schijt* K 189, L 241; *schéét* K 213; *schááj* K 237, 241; *skaajt* O 69a; *schaat* K 294; de bijen zijn **aan de schijt**: *an dæ schiet* L 188; **kakkerij**: K 313; **loop**: K 0188, L 200; *lóóp* L 255; *lòwp* L 237; **buikloop**: *böjkloop* L 148; *bèùkloop* I 118; de bijen zijn **aan de spel**: *an dæ spèl* L 207; **diarree**: L 158; **afgang**: O 286; **de dubbele drets**: *dæn dobbælæn dres* K 294; **rot**: K 0188; *ròt* K 185, L 148; **nosema**: *naozæma* O 281; **nosemose**: O 286.

MIJTZIEKTE

(N 63, 71b; WVD 37, 205; Lhoest)

[Acariose. Ziekte in de luchtwegen, veroorzaakt door de Acarapismijt. Deze mijt dringt de luchtwegen van de bij binnen en voedt zich met lichaamssappen. De afscheidingsproducten van de mijten vergifigen langzaam de getroffen bij. Door snelle vermenigvuldiging van de mijten verstopen de luchtbuizen, zodat de bij sterft. Bij sterke aantasting kunnen hele kolonies bijen aan de ziekte ten onder gaan. Chemicaliën kunnen ter bestrijding aangewend worden. Voordat deze beschikbaar kwamen, werd deze ziekte bestreden door het doden van bijenvolken en vervoersverboden door de overheid.]

mijtziekte: K 174, 180, 0188, 188, 251, 268, 356, L 91b, 188, 262, 279, P 5; *mijtziektə* L 204; *méjtziektə* L 180a, 187, 244; *méétziektə* I 118, L 148; *mèètsiektə* K 213; *mijətziektə* O 73; *majtziektə* L 237; *maajtziektə* O 69a; *maatziektə* K 262, 294; *maoətziektə* I 268; *máájtsiektə* K 237, 241; *méjtsikt* K 241; de volgende opgave hoort waarschijnlijk hier thuis: *wijtziektə* L 204; **mijtenziekte**: L 200; **(de) mijt**: K 189; *méjt* L 187; *də méét* L 255; **bijenziekte**: *biejæziektə* K 174; **acariose**: K 207, 251, O 70b, 286, P 72, 145; *akariejouzə* O 281; **tuimelziekte**: *tòjmælziektə* K 294; **krabbelenziekte**: *krablæziektə* K 294.

MEIZIEKTE

(N 63, 71d; Lhoest)

[Een verzamelnaam voor diverse kwalen. Het kan een darmaandoening zijn onschuldiger dan NOSEMA; er sterven dan ook lang niet zoveel bijen aan. De ziekteverschijnselen zijn nagenoeg gelijk aan die van de MIJTZIEKTE: de bijen tuimelen naar buiten, kunnen niet vliegen en krabbelen rond met opgezet achterlijf. De ontlasting is zeer dik en vast. Vermoedelijke oorzaak is het gebruik van licht beschimmelde stuifmeel.

Er kan ook sprake zijn van beschadiging van de vleugels door het raken van planten die in mei bloeien, waardoor de bijen niet meer kunnen vliegen. De woordtypen **vleugellam**, **vleugelziekte**, **lepelziekte** en wellicht **schrompelvleugel** en **schrompelziekte** duiden hierop. De informant van K 174 bedoelt met **meiziekte** ditzelfde verschijnsel.]

meiziekte: I 118, K 174, L 262; *mějziektə* L 148; *majziektə* L 237; *maaziektə* I 268, K 294; **meikwaal**: *mééjkwool* K 213; *mèèjkwool* K 237; *máájkwaoal* K 241; *máájkwool* K 213; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **meiziek**: *maajziek* K 161a; **kruiplziekte**: *kraoipziektə* L 237; **krabbelziekte**: L 188; **tuimelziekte**: *taojmælziektə* L 237; **vleugellam**: K 0188, 188, L 279; *vliegəlam* L 91b; *vlögəlam* L 237; **vleugelziekte**: K 174; **lepelziekte**: K 174; **schrompelvleugel**: *schroempəlvleugəl* K 294; **schrompelziekte**: K 0188.

EUROPEES VUILBROED

(N 63, 27; N 63, 71a; Lhoest)

[Europees vuilbroed of zuurbroed wordt veroorzaakt door bacillen. De ziekte tast het OPEN BROED aan. De meeste larven sterven eraan nog vóórdat zij het popstadium hebben bereikt. Volgens de informant van K 207 is het betrekkelijk goedaardig.]

vuilbroed: I 118, K 174, 180, 0188, 188, L 91b, 158, 188, 262, P 5; *vuilbroet* L 204; *vöjlbröēt* K 185, L 148, 255; *vöjlbrówt* L 148, 180a, 244; *voojlbröēt* O 69a; *vüülbrówt* L 187; *voulbruut* L 200; *vaøalbroet* I 268; *vaajlbroet* K 294; **stinkbroed:** K 174; *stinkbröēt* K 241; *stjēnkbröēt* K 213, 237; *stjēnkbrüüt* K 237; **Europees stinkbroed:** K 207; **zuurbroed:** K 207, L 207; **rotbroed:** K 174; *ròtbröēt* L 255; het volgende type is een zin: **ze zijn rot:** *zø zén ròt* L 255.

AMERIKAANS VUILBROED

(N 63, 27; Lhoest)

[Amerikaans vuilbroed of broedpest tast in hoofdzaak het GESLOTEN BROED aan. De zegels zinken in en vertonen gaatjes. De aangetaste celinhoud is tot slijmerige draden te trekken. Onder het misvormde celdeksel liggen de poppen dood op hun rug. Het is een zeer besmettelijke en gevaarlijke bijenziekte. Het melden ervan is wettelijk verplicht.]

Amerikaans vuilbroed: L 188; *ameerjēkaons vöjlbröēt* I 118; **Amerikaans broedrot:** K 207; **broedrot:** *bröētròt* K 213, 237; *brüüttròt* K 237; *bröētrot* K 241; **vuilbroed:** K 207; **broedpest:** *bröētpest* O 69a.

KALKBROED

(N 63, 27; Lhoest)

[Schimmelziekte. Kalkbroed tast darrenlarven aan, kort na de verzegeling der cellen. De larven veranderen in een witte, kalkachtige massa. In de meeste gevallen worden slechts enkele raten aangetast en kan men de ziekte indammen.]

kalkbroed: K 161a, 174, 207, L 188, 200, 262, 279; *kalkbröēt* I 118, K 213, 241; *káلكbröēt* K 237; *kalləkbroet* I 268; *káلكbrüüt* K 237; *kalkbrówt* L 187; **kalkbroedsel:** *kalkbrujsəl* L 237.

STEENBROED

(N 63, 27; Lhoest)

[Schimmelziekte. Evenals bij KALKBROED tasten schimmels in hoofdzaak het darrenbroed aan, echter ook de volwassen bij. De larven gaan meestal dood vóórdát de cel is verzegeld. Oorzaak zijn gewoonlijk beschimmelde stuifmeelraten.]

steenbroed: K 174, 180, 207, L 91b, 262; *steenbrówt* L 187; *stinbröēt* K 185; *stjēnbröēt* K 237; *stjēnbroet* I 268 **stenenbroed:** *stêênə bröēt* K 213, 237, 241; *stêênə brüüt* K 237.

5 Behandeling van de bijen

5.1 Benaderen van de bijen

OPTISSEN

(N 63, 72; WVD 37, 156)

[Het maken van geluid door de bijen als men de korf of kast opent.]

optissen: L 91b, 262; *óptissə* L 180a, 237; **tissen:** *tissə* L 148, 207, 241; **opsissen:** L 91b; *ópsissə* L 237; **sissen:** K 0188, L 200; *sissə* K 185, L 148; **kissen:** *kissə* K 207; **opbruisen:** K 161a; *opbruizən* L 279; *ópbröjsə* L 187; *óbraojsə* L 207; **bruisen:** K 188, L 279, P 8; *brèùsə* I 118; *braosən* K 262; **pruisen:** *prössə* I 268; **ronken:** *roenkə* K 268; *röënkən* O 69a; **zuien:** O 286, P 72; *zéújən* O 70b; *zoejən* K 294; **brommen:** K 180; *bröëmmə* P 145; **ineens opbrommen:** L 204; **zoemen:** *zoemə* L 158; *zóówmə* K 251; **razen:** *raozən* K 189; **gonzen:** *gonzn* O 281; **grollen:** O 73; **spuiten:** L 207; **opvliegen:** *opvliegə* L 188; **ongedurig worden:** *on-gədúürrəch wòrrə* L 237; **brullen:** *brullə* L 255; **hoezen:** *hōēwzə* K 216; **goerzen:** *groezən* P 33; de volgende typen zijn zinnen: **ze gaan nogal te werk:** *zə gèèn nogal tə werk* K 313; **nu doen ze lelijk:** *nèjə doen zə lèllək* K 313.

ANGEL

(N 63, 73a; WVD 37, 123; Go, 1b; N 83, 114; Lhoest)

[Het verdedigingsmiddel van de bij dat zich aan het achterlijf bevindt. Het is een scherp, hol spiesje, van weerhaakjes voor-

zien en verbonden met een gifblaasje. Hiermee steken moer en werkbij; de dar mist dit wapen.]

(de/het/een) angel: I 57b, K 135, 141, 145a, 146, 147, 151, 154, 157, 161, 161a, 164, 164c, 165, 170, 172, 173d, 177c, 179, 180, 182a, 182b, 184, 187, 188, 189, 190, 190a, 194, 207, 211, 218, 220, 227, 256, 262, 286, 292, 294, 313, 356, L 91b, 93, 100, 102, 144a, 149, 150, 151, 152, 159, 160, 177, 177b, 177c, 178a, 181, 184, 188, 199, 200, 202, 203b, 207, 224a, 226, 228, 238, 243, 259, 261, 264, 279, 280, 281, 281a, O 70, 174, 178, 286, P 2, 5, 8, 37, 69, 74, 107, 145; *angəl* I 57, 78, 268, K 146, 163, 175, 175a, 188a, 191, 195, 213, 216, 245, 283, 310, L 144, 148, 157, 180, 180a, 182, 183, 183b, 187, 200a, 203, 204, 204a, 229a, 232, 235, 237, 241a, 257, P 36, 75, 149; *dən angəl* K 174, 0188, L 207, 235; *nən angəl* K 182; *unnə angəl* L 178; *əd àngəl* K 185; *àngəl* I 79, 102a, K 178, 179b, 183, 237, 241, 253, 270, 330, L 99, 158, 179, 255, 260; *ángəl* I 118, K 149, 150, 158, 158c, 160, 215, 246, 251, 314, 315, 316, 318, 353, 355, L 104, 243a, 244, 263, 263b, P 25, 44, 45, 46, 47, 48; *nən ángəl* P 41a; *ännəl* P 36; *áángəl* K 179a, 357, 358; *äänəl* K 179a; *hangəl* K 160; *nangel* K 158c; *nángəl* P 25; *angel* steekwapen van bijen. De Bont; *danger* Angel eener bie, wesp, enz. Corn. Vervl.; **dang:** *djank* K 241; **(de) engel:** K 268, L 183b; *èngəl* L 241; *(dən) éngəl* L 207, 237, 244, P 167; **een naggel:** *ən nàggəl* L 244; **straler:** *strij-*

lør O 70b, 73, P 72; **straat**: *strijl* I 268, 274, O 69a; **steek**: I 268; **steker**: O 70; *stijkær* O 281; **stekel**: K 154, P 63; **pin**: *pinna* O 232; **scherp van achteren**: L 262.

STEKEN

(N 63, 73b; WVD 37, 124; Lhoest)

[Het prikken met de angel in de huid door de bijen.]

steken: K 161a, 0188, 188a, 189, 313, L 91b, 200, 204, 262, P 5; *staekæ* I 268, K 174, 180, 188, L 187, 207, P 8; *stéékæn* O 69a; *stéékæ* K 213, 216, 237, L 237; *stèèkæn* L 279; *steekæn* K 241; *steekæ* K 185, L 148, 255; *stééʔæ* K 241; *steekæ* I 118; *stééjkæ* K 251; *stééækæ* L 158; *stijkæn* K 294, O 281; *stijkæ* O 286; *stajkæ* P 145; ze *stikt* L 241; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **steek**: K 268, 356; **gestoken worden**: *gæstookæn wuiræ* K 262; **stralen**: *strijlæn* O 70b, 73, P 72; *strijlæ* I 268; *strijln* O 69a; *strieln* O 281; **pikken**: L 262; *pikkæ* L 188; **bijten**: *bèètæn* K 161a.

STEEKLUSTIGE BIJEN

(N 63, 73c; WVD 37, 125)

[Bijen die graag steken. Er kan verschil zijn tussen bijenvolken en soorten bijen wat steken betreft; de informant van L 207 zegt dat rode, italiaanse bijen graag steken. Doorgaans echter zijn het toch omstandigheden zoals onweer, grote hitte, regen en geur die de bijen tot steken verleiden.

Als een woordtype of opgave in het enkelvoud staat, wordt het bijenvolk of -ras bedoeld.]

steeklustig: I 268, K 188, 262, L 188, 200, 279, P 5; *staeklustich* L 187; *staeklustæch* L 180a, 207; *steeklustich* K 241, L 148; *steeklustich* I 118; *stééjklüüstich* K 251; *stijklustæch* O 281; **stekers**: L 91b; *stae-*

kær I 268, L 180a, 207; *steekær* L 148, 255; *stéékær* L 237; *stééækær* L 158; *stijkær* K 294; de volgende opgave is enkelvoud: *næ staekær* L 262; **steekduivels**: *staekduuvæls* K 207, 268, 356, O 70b, P 8; *stééjkdüüvvæls* K 251; *stajkdoejevæls* P 145; de volgende opgave is enkelvoud: *staekdüüvvæl* L 207; **steekduiveltjes**: *staekduuvæltjæs* K 174; **straallustige bijtjes**: *strijlüüstægæ bīækæs* O 69a; **stralers**: *strijlær* O 73; **straalduivels**: *strijlduuvæls* P 72; **kwade (bijen)**: *kaoj bīējæ* K 216; *kwaoj* K 189, L 187; *køj* L 241; **een kwade (bij)**: *næ kwaojæ* K 161a; *næ køjæ* L 244; *næ kójæm bīēj* L 148; **kwaad (volk)** I 118; *kwaaj volk* K 180; *kwaaj vollæk* K 0188; **lastig**: *laastich* K 185; *laastæch* L 180a; **een lastige bij**: *næ lastiggæm bīēj* L 148; **straf volk**: L 204, 207; **kriegel**: *kriggæl* L 237; *krikkæl* K 188a; **smeerlappen**: *smerlappæn* K 207; **kreng**: L 279; **vinnige**: *vinnægæ* L 237; **nerveuze bijtjes**: *nervuizæ beekæs* O 286; **erge bijtjes**: *ergæ bīækæs* O 69a; **een hete bij**: *næm heetæm bīēj* L 148; **prikkelbaar**: L 188; **kommerlijk**: *kummælæk* L 237; **moordenaars**: *meurdænèers* O 281; het volgende type is een zin: **ze steken er rap op en het is raak**: K 313.

ZACHTE BIJEN

(N 63, 73e; WVD 37, 126; Lhoest)

[Bijen die nauwelijks steken. Het ene volk of ras is zachtaardiger dan het andere. Dit kan een gevolg zijn van veredeling op zwermtraagheid en krachtig broeden. Deze twee factoren verminderen de lust tot steken.

Als een woordtype of opgave in het enkelvoud staat, wordt het bijenvolk of -ras bedoeld.]

zachte bij(en): K 189, P 5; *zachtæ bīējn* O 69a; *zochtæ biejæ* K 207; *zoochtæ biejæ* K 294; *záchtæ* K 251; *zaacht* L 237; *zaochtæ bie* L 91b; **zacht (volk)**: I 268, K 262, L 188, 207, 262; **zachtaardig**: *zochtaardich* O 70b; **zoft**: *zoft* L 237; **zege (bijen)**:

zaech bieĵə L 200; *zeech biĵə* L 148; *zich biĵə* L 207; *zeech* L 255; *zich* L 237; *zaogə biĵə* K 237; *záágə biĵə* K 213, 241; **brave (bijen)**: O 73; *braavə bieĵə* O 281; *braa bieĵə* K 294; **brave bijtjes**: *braavə beekəs* O 286; **kalmə (bijen)**: P 72; *kalmə bieĵə* K 294; **kalm (volk)**: I 118, K 313, L 204; **een kalmə**: *nə kalmə* L 244; **zoete bijen**: *zōĕjtə bieĵə* P 145; *zuutə bieĵən* K 356; **goede bijen**: *gōĕj biĵə* L 241; **goed volk**: *gōĕj vollək* K 0188; **tammə (bij)**: P 8; *tammə bie* K 188; **handig volk**: *həndich vòllək* K 185; *həndəch vòllək* L 180a; **mak volk**: K 180; **mak soort**: K 174; **rustig volk**: *rustich vòlk* L 187; het volgende woordtype is een werkwoord: **zelden steken**: K 313.

BIJENKOGEL, BIJENKAP

Kaart 9, pag. 125

(N 63, 74a; WVD 37, 151; SGV; ZND 1a-m; N 63, 74b; N 63, 74c; N 63, 74d; N 63, 74e; ZND 16, 7; ZND b2, 297; Weijnen BN; Weijnen EV 8; Go, 1b; Lhoest)
[Volkomen afsluitend hoofddekseel ter bescherming tegen bijensteken. Wanneer de imker de bijen op een of andere manier gaat behandelen, zal hij vooral het hoofd moeten beschermen tegen steken. Hiervoor gebruikt hij voornamelijk twee soorten hoofdbedekking: de *kogel* of *kap* en de *sluier*. Beide reiken tot op de schouder, hoewel er ook grotere modellen zijn; zie bijv. het woordtype **bijemantel**. De kap heeft aan de voorkant een VIZIER, een houten hoepel waarin koperdraad of paardenhaar is gevlochten en waaraan een katoenen zak is bevestigd die hoofd en hals bedekt. Op mondhoogte zit een klein schuifje dat geopend kan worden om de steel van pijp of BEROKER door te steken. Soms is de kap geheel van metaalgaas.

De sluier is van tule gemaakt en bevestigd aan een verstelbare band of, met elastiek, aan een oude hoed.

Op grond van de grote overeenkomst in woordtypen bij de antwoorden op de verschillende vragen naar een bepaalde soort bijenkap of -sluier zijn de opgaven in één lemma samengevoegd.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma **BIJ**.]

bijkogel: K 235, L 158, 184, 236; [*bij*]-*koogəl* K 161a, 164, 171, 180, 182, 182b, 183, 187, 195, 196, 197a, 207, 212, 213, 217, 218, L 91b, 93, 99, 104, 109, 145, 146, 147, 148, 152, 153, 178, 178a, 180a, 200, 201, 203, 203b, 204, 207, 241; [*bij*]*kóogəl* K 208, 210, L 148, 180a, 207, 244; [*bij*]*koowgəl* K 185, 216; [*bij*]*kougəl* K 220; [*bij*]*kòwgəl* K 245; [*bij*]*kaagəl* K 193; [*bij*]*kool* L 179; *biekogel* (< -kovel) bijenkap; De Bont; *biekogel* Eigenlijk biekovel. Corn. Vervl. Aanh.; **bjenkogel**: *bijəkoogəl* L 212; *beejəkoogəl* L 187a; *biejəkoogəl* L 103; *biejəkoogəl* K 142, 184, L 149, 180b, 183, 200; *biĵəkóogəl* L 237; *biĵəkoowgəl* L 148; **kogel**: K 124a, 148, 161a, 198, 214, 215, 216, 218, L 91, 94, 100, 150, 154, 158, 162, 185, 186, 188, 190, 229, 256; *koogəl* K 185, L 159b, 189, 240, 280; *koowgəl* L 255; *kougəl* K 219, L 257, 262; *kawgəl* L 260; *koggəl* L 182, 264; **bijkovel**: [*bij*]*koovəl* L 180a, 208; **bjenkovel**: *biĵəkoovəl* L 148; *biĵəkóovəl* L 207; **bjenkover**: *biejəkoovər* L 226; **bijkovie**: [*bij*]*koovie* K 210; **bijkolder**: [*bij*]*koolďər* L 180; **kovel**: K 171, 184, L 158, 205, 206, 208; *koovəl* L 144, 148; *kóovəl* L 207; **keuvel**: *keujvəl* L 144; **bjenkap**: K 313, L 262; *bijəkap* K 318, L 188; *béjəkap* L 187; *beejəkap* L 186; *béjəkaap* L 158; *biejəkap* K 161a; *biĕkàp* K 287; *biĕkap* K 213, 213a, 330; *biejəkap* K 136a, 164a, 165, 172, 183, 188a, 218a, 231, 242, 244, 277, L 158, 200, 205, 255b; *biĵəkap* I 118, L 148, 237, 255; *biĕjəkap* K 250, 257, L 148; *biĕjəkàp* hs Schrevens P 86; **bijkap**: K 204; [*bij*]*kap* I 180, K 182b, 0188, 213, 241, 244, 255, 268, 273, 279, 296, 300, 304, 307, 308a, 316, 335, L 145a, 279, P 27, 107; [*bij*]*kàp* K 301; [*bij*]*káp* K 237, L 241; [*bij*]*kaap* K 247; [*bij*]*köp* I 180; **bij-**

tjeskap: *bīēkaskap* O 241; **kap:** K 244, L 188, O 69a, P 145; *kap* K 251, 274, 286; *kap* K 349a; **bijkaper:** [*bij*]kaapər K 218, L 202, 235, 242, 264; [*bij*]kaopər L 233, 244, 279; [*bij*]kappər L 241; [*bij*]kèèpər K 174, 0188; [*bij*]kaepər K 188a; de volgende opgave bevat wellicht een stofnaam: [*bij*]krèèpər K 180; *biekapere* bijenkap. De Bont; **bijenkap:** L 262; *bi-jænkaopər* L 244; *biejækaopər* L 244; **kaper:** L 237; *kaapər* L 244; *kaopər* L 279; *kaepər* I 78, K 153, 188, 201, 205; *kèèpər* K 174; *kèèpər* K 189; *kaapræ* L 235; **kapruin:** I 180, K 204, 205, 235, 313, O 67, 70b, P 136; *kapröjn* O 73; *kaprujn* K 277; *kapröjən* P 72; *kapreun* P 99; *kaprèùn* K 210, 212, 213, 358; *káprèùn* P 46; *kæprèùn* P 44, 47; *kapröjn* K 210, 241; *kápraøjn* K 237; *kapröjən* P 32; *kapraøjn* K 320; *kaprajn* I 272; *kapraon* K 262, 305; *kàpraon* K 207; *kaprðæn* I 273, K 300a, 304, 322, 352, 356; *kapraoæn* I 268, K 234, 274, 306; *kaprðwæn* K 268; *kapraowæn* K 206, 270; *kapraan* P 145; *kapraawn* P 171; *kappərèùn* K 188a; *kappəran* P 166; *kapröj* P 33; *kaprðæ* K 300a; *kaprèùæ* K 307; *kapraoæ* K 268, 332; *kápraaoæ* K 251; *kaprðwæ* K 274, 339; *kæprðwæ* P 80; *kapraowæ* K 332; *kaprðwa* P 37; *kapraowa* K 267; *kapràæ* K 294; *kapraaj* K 255; *kappərui* K 305; *kaproen* K 311, 318, O 238; *kaprðēn* K 241; *kóóprðæn* P 13; *kapruin* Hoofddeksels eens bieënhouders. In 't Haspengouw heet het ook Biekogel. Tuerlinckx; *kapruin* Bieënkaper, eene kap met van voor een vlechtwerk van ijzerdraad, die men over het hoofd trekt als men aan de bieën werkt. Corn. Vervl.; **bijkapruin:** [*bij*]ka-*pruin* K 275; [*bij*]kaprðæn K 276; [*bij*]ka-*praon* K 270; [*bij*]kaprðæn K 239; [*bij*]ka-*praoæn* K 240; [*bij*]kapraowā K 236; **bij-*sluier:*** [*bij*]slèùjər K 213; [*bij*]slaojər K 237, 241; **bijensluier:** *béjəsløjər* L 187; *biejənsluiaər* L 279; **sluier:** K 207; *sløjər* I 118, L 200, 235; **hoedsluier:** *höëtəsløjər* L 255; **bijenhoed met sluier:** *bijəhoet met sluiər* L 188; **voile:** *voojl* P 171; *vojl* O 286; *vool* P 171; *vuulæ* O 281; *vôêl* hs Schrevens P 86; [*vunæl*]: P 145; **oude**

hoed met een voile van garengoed: *aowə hoet méj ən voejl van gooragoet* K 294; **stroomen hoed met voiltje:** *strojən hoet met vojltjə* K 0188; **tule met paardenhaar-*vizier:*** *tuul met paardəhaarviezier* L 188; **bijnet** [*bij*]net K 332; [*bij*]nét K 274; **bijen-*ennet:*** *biejənet* K 174; *béenét* K 273; **net:** P 8; *nét* P 30; **voor:** *vôêr* K 357; **bijen-*masker:*** *biejəmaskər* K 127, L 104, 158a, 204; *bējəmaskər* K 330; **masker:** K 244, 274; *maskər* I 268; *màskər* P 48; **bijen-*maske:*** *biemask* K 330; **mom:** *möëm* P 105, 154a; **mombakkes:** *öëmbakkəs* K 244; **bij-*pruik:*** [*bij*]pruik K 205, L 279; **pruik:** *pruikə* O 275; **bijkruin:** [*bij*]krojn K 237; **bijenkleet:** *bīēkliet* K 299; **bijdoek:** [*bij*]doek P 99; **bijenmantel:** *bījəmantəl* L 255; **bijenbeschermer:** *biejənbəschijr-*mər** K 189a; **scherm:** L 288; **bijhelm:** [*bij*]helm P 2; **helm:** *èlm* K 235; **bijen-*pots:*** *biejəpóts* K 330; **bijenkoker:** *biejə-*kookər** K 199a; **bijknijper:** [*bij*]knijpər I 118; **knijper:** K 180; **bijkaar:** [*bij*]kaor K 213, L 151; **bijkorf:** [*bij*]korf K 187; **bij-*kolf:*** [*bij*]kòlf L 237; **bijenkolf:** *beejəkolf* L 185; **kieps:** *kīēps* L 187; **bijvater:** [*bij*]-*vaatər* L 260; **kemper:** K 188.

VIZIER

(N 63, 74e; WVD 37, 152; Lhoest)

[Venster in de bijenkap, geweven van ijzer- of koperdraad, paardenhaar of tegenwoordig ook nylon; volgens de informant van K 313 is het van plastic of glas.]

vizier: K 161a, 188, 207, L 188, 262, 279; *vīēziēr* L 148, 187; *vəziēr* I 118; *vəziējər* L 237; **kijkgat:** L 207, O 70b, P 8; *kéék-*chat** K 216; *kèjəkchat* P 72; *kajəkchat* O 73; **loergat:** K 356; **gaatje:** *gatjə* O 286; **kijkgaas:** *kīējkchaas* L 237; **venster:** *vənstər* K 237; *vèènstər* K 213, 241; **gaas:** *goes* O 281; **gordijn:** K 180; **sluier:** *sløjər* K 251; **stramijn:** *stramaan* K 262.

HANDSCHOEN

(N 63, 75a; WVD 37, 154; N 63, 75b; Lhoest)

[De handschoen, eventueel met kap, die ter bescherming wordt aangetrokken bij het behandelen van de bijen. Volgens de informant van K 188 is deze van leer; volgens de informanten van L 244 en L 207 van rubber.]

handschoen: K 189, 207, 262, 313, L 200, 262, 279, P 5; *hantschōēn* K 213; *hantschōēn* K 241; *hantschoewn* P 145; *haantschoen* K 188; *áantschōēn* K 237; *anschoen* K 0188; de volgende opgaven zijn meervoud: *hanschoenən* K 180; *hānschōēnnə* L 241; *hantschoonən* O 286; *àntschóównə* K 251; *haantskōēwn* L 237; *hantschówən* L 244; *hantskówn* L 207; *haantschūūn* L 158; **bijehandschoen:** *bijəhantschoen* L 188; het volgende woordtype is meervoud: **mouwhandschoenen:** L 207; **want(en):** I 268, K 294, 313, 356, O 69a, 70b, 73, P 8, 72; *wantn* O 281.

MOUWEN TER BESCHERMING

(N 63, 75b; WVD 37, 153; Lhoest)

[Soort mouwen die soms als extra bescherming worden gedragen.]

mouw(en): K 0188, 189, 313; *mouə* K 356; *maowə* K 241; *mawə* L 237; *maawə* K 213; *maavən* O 69a; *mèèwə* K 237; **omvouwmuouwen:** *omvouwmuouə* K 174; **dichtgebonden mouwen:** *dichtchəbondə mouə* K 174; **afsluitmouwen:** L 279; **bijenmouwen:** *bijəmuouə* L 188; **bijmouwen:** *bie-mouən* K 180; **pofofmouwjtjes:** *pofofmoukəs* K 161a; **moffen:** K 207; *móffə* L 237; **moffel:** *moefəl* K 294; **kappen:** L 200; **schokboksen:** *schukboksən* L 204.

BEROKEN

(N 63, 77a; WVD 37, 157; Go 1b; N 63, 73d; Lhoest)

[Het bedwelmen van bijen. Om steken te voorkomen bij bijvoorbeeld het verplaatsen van een bijenvolk naar een nieuwe woning, maakt men de bijen bewusteloos; dit kan gebeuren door middel van rook van vodden, (surrogaat)tabak, houtwol, droog mos en dergelijken, maar ook door salpeterdamp. De woordtypen **afzwave-len**, **afmaken** en **slachten** duiden er wellicht op dat de bijen worden gedood ipv bedweld; zie het lemma AFZWAVELEN.

De informanten van L 148, K 174 en K 294 vermelden dat vroeger ook wel de rook van bepaalde paddestoelen -door de informant van L 148 *böëbbəsèrpəl* en *róókèrpəl* genoemd, door die van K 294 *bhaukzwamme* - hiervoor werd gebruikt; zie in verband hiermee het woordtype **afzwassen**.]

beroken: K 0188, 188, L 91b, 204, 262, 279, P 5; *bəróókə* K 185, L 148, 187; *bəróokən* K 189; *bəróēkə* I 118; *bəroewkə* P 145; *bəróēkə* I 268, K 251; *bəróʔən* K 241; *bəruukən* O 286; **roken:** K 180; *rookə* K 174, L 158; **rook geven:** *ruuk gèèjvən* O 281; **bedompen:** *bədoempən* K 356; *bədoempə* K 268; *bəddəmpə* K 353; **dompen:** *doempən* O 69a, 70b, 73, P 8, 33; **afdompen:** *afdoempə* K 294; *afdompen* Door middel van zekeren damp, b.v. salpeterdamp, bedwelmen en uit den korf doen vallen. Corn. Vervl. Aanh.; **bedwelmen:** *bədwèlmə* I 118, L 187; *bədwélləmə* K 213, 237; *bədwélləmə* K 318, 357, 358, L 241, P 46, 47; *bədwélləmən* K 241; *bədwéjlmə* L 255; *bədwélləmə* K 314; **afdwelmen:** *əfdwelmə* L 207; **afsalpeteren:** I 118, K 161a, 0188, 188, L 262, 279; *afsalpaetərə* I 268, L 200; *afsalpéetərən* L 91b; *afsalpéetərə* L 237; *afsalpeejtərə* L 148; *afsalpaetərə* L 244; *afsdłpeetərə* L 180a; **salpeteren:** K 188a; *salpeetərə* L 187, 207; *salpeejtərə* K 216; **afpeteren:** *afpeejtərə* L 255; **afnieteren:** K 313; *afniëttərən* K 241; *afniëttərə* K 315; *afniët-*

tərə P 44; **nieteren**: K 207; *nīĕttərə* K 358; **benieteren**: *De bieĕn benieteren*, de bijen bedwelmen met een lont van nitraatzout onder den korf te doen branden, in plaats van ze te slachten. Corn.; **aflonten**: *àflóntə* L 207; **lonten**: *lóntə* L 148; **af laten vallen**: *af laotə vallə* L 148; **afzwammen**: *afzwammə* K 294; **kalmeren**: K 262; **afzwavelen**: *afzwaavələ* I 268; *afzwavvələ* L 237; **slachten**: L 188; **afmaken**: *àfmao-kə* L 207.

BIJENPIJP

(N 63, 76a; WVD 37, 159)

[Algemene benaming voor de pijp die de imker gebruikt om de bijen te kalmeren en het steken te verhinderen bij de behandeling.]

Voor de fonetische documentatie van het woordgedeelte **bij-** zie het lemma **BIJ**.]

bijenpijp: *baejəpijp* K 189; *bijəpiep* L 188; *biejəpijp* L 200; *bĕjəpéjp* L 237; *biejəpaap* K 294; *bĕjəpéép* L 148, 237, 255; **bijpijp**: [*bij]pijp* K 161a, 180, 188, 188a, L 91b, 200; [*bij]péép* K 216; [*bij]pèp* L 241; **tabakspijp**: K 174; *tabakspéjp* L 148; *təbákspéjp* L 207; **rookpijp**: K 0188; *roekpijp* K 356; **pijp**: L 262, P 8; *paajp* O 69a; *pèp* P 145; *péép* K 185; *peep* L 207, 244; **goudse pijp**: K 174; **aarden pijp**: *èèrdə pijp* K 174; **pijp om te dompen**: *pijp om tədoempən* K 313; **pijproker**: *paaprookər* K 262; **tuit**: *tout* O 286.

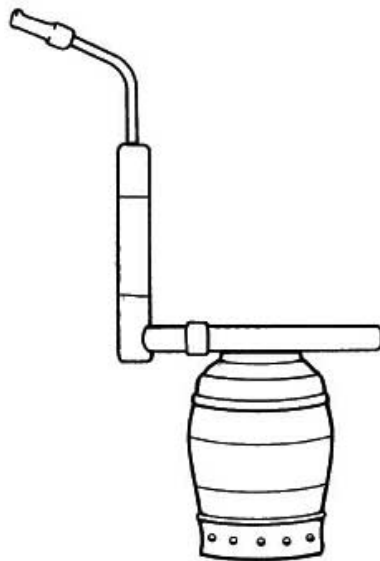
DATHEPIJP

(N 63, 76b; N 63, 76a; N 63, 77e; WVD 37, 159; Lhoest)

[Pijp waarmee men rook maakt niet door te trekken, zoals bij een gewone pijp, maar door te blazen. Zie afb. 18 (uit WLD II, 6). Er zijn uitvoeringen in hout, ijzer of messing, met en zonder kogelventiel.]

dathepijp: K 207, L 262, 279; *daatəpéjp* L 237; *daatəpéép* K 185, L 148; *daatəpeep* L

207; *daatəpiep* L 188; *daotəpéjp* L 180a; *daatəpajp* O 70b; *dattəpijp* K 0188; *dattəpéép* I 118; *dáttəpááp* K 251; *dáttĕpiepéjp* L 148; *dèddiepéép* L 148; *dittəpaəp* I 268; *datéepijp* L 91b; *dátéépááp* K 251; waarschijnlijk horen de volgende opgaven onder dit woordtype thuis: *daadəlpijp* L 200; *mandaatəpijp* L 204; **blaaspijp**: *blaospéjp* L 237; *blaospiep* L 158; **bijpijp**: *bĕpéép* K 213; *bĕpáájp* K 237, 241; **darrenpijp**: *daarəpéjp* L 255; het tweede gedeelte van het volgende woordtype is waarschijnlijk een merknaam: **zakberoker zephir**: K 207; het is onduidelijk welke soort pijp met het volgende woordtype wordt bedoeld: **[bata]pijp**: L 279.

Afb. 18. Dathepijp

BEROKER

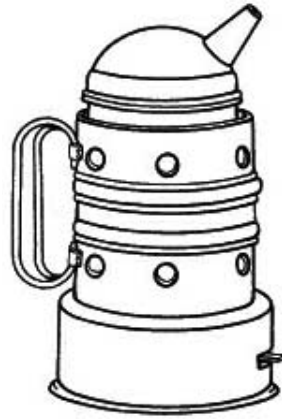
(N 63, 77e; WVD 37, 158; N 63, 76b; N 63, 77a; Lhoest)

[Apparaat waarmee men rook kan maken om de bijen te bedwelmen en dat met de mond (zie afb. 19 uit WLD II, 6) of mechanisch (zie afb. 20 uit N 63) wordt bediend. Men kan er oude lappen, (surrogaat)tabak, houtwol, droog mos en ge-

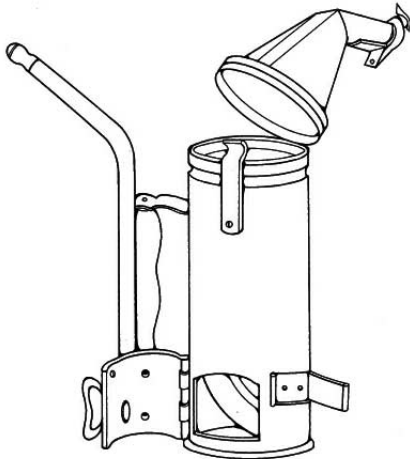
droogde paddestoelen in stoken. Het materiaal in de beroker blijft doorsmeulen en wanneer het nodig is, geeft men een paar scheuten rook door te blazen of een paar slagen met de blaasbalg te doen.

Er zijn ook berokers die met een veer werken. Als die opgewonden is, kan het apparaat zichzelf enige tijd aanjagen. Het type Vulcan (zie afb. 21 uit WLD II, 6) werkt met zo'n veer.]

beroker: K 188, 262, L 200, 204, 262, 279, P 5; *bərookər* K 180; *bəroókər* L 187; *bəròwkər* L 237; *bəroewkər* P 145; *bəroêkər* I 268, K 251; *bəroejkər* K 294; *bəruukər* O 281, 286; *bəruūjkər* O 69a; *bəroóʔər* K 241; *berooker* Toestel met

Afb. 21. Vulcan

Afb. 19. Beroker

Afb. 20. Blaasbalgberoker

blaasbalgje, gevestigd in eene spitstoe-loopende buis, waarin men voden of tabak brandt. Nijpt men op het blaasbalgje, dan komt er uit de buis rook, die de bieën bedwelmt of verjaagt. Corn. Vervl. Aanh.; het tweede gedeelte van het volgende woordtype is waarschijnlijk een merknaam: **beroker Bingham:** K 207; **zelfberoker:** *zéllefberôêkər* K 237; **roker:** L 91b; *rôokər* K 189; **domper:** *doempər* K 268, 313, 356, O 70b, 73, P 8, 33, 72; *dōempər* O 69a; **bedomper:** *bədoempər* K 294; **blaasbalg:** K 0188, L 262, 279; *blaosbalch* K 161a, 174, 188, 213, L 237; *blaosbálch* K 237; *blaosbállæch* L 158, 180a; *bloosbalch* K 241; **blaasbalk:** K 180; *blaosbalk* I 118, L 200, 237; *bloosbalk* K 294; *blaasballæk* L 187; *blaosballæk* K 185, L 148, 207; *blaosbállæk* L 241; *blóóšballæk* L 148, 255; *blôôzballæk* P 46; *blóóšballæk* hs Schrevens P 86; **blazer:** *blaozər* L 91b; **bullefoemper:** *bulləfoempər* K 174; **blaaspijp:** *blaospijp* K 188a; **vonkbuis:** *vöenkbuis* Zie berooker (aanh.). Corn.

SALPETERLAP

(N 63, 77b)

[Lap die is gedrenkt in een waterige oplossing van SALPETER. Volgens de infor-

mant van L 207 wordt deze lap gedroogd en in stukken geknipt; zo'n stuk wordt als lont gebruikt, bijv. in een BEROKER. In plaats van een lap gebruikt men ook wel een stuk karton of papier. De damp bedwelmt de bijen, zodat men bepaalde handelingen kan verrichten zonder gestoken te worden.]

salpeterlap: K 180, 188a, L 91b, 188; *salpeetærlap* L 180a; **salpeterlapje(s):** *salpæ-tærlæpkæ* L 200; *salpeetærlæpkæs* L 207; *salpeejtærlæpkæ* K 216, L 148; *salpittærlæpkæ* L 237; **bedwelmlappen met salpeter:** *bædwelmlappæ meej salpæ-tærlæpkæ* K 174; **nieterlap:** K 207; **lap nitraatzout:** L 204; **lapje:** *læpkæ* K 161a; **lont:** L 279; *lönt* L 148, 207; *lønt* L 241; **salpeterlont:** L 262; **nieterlont:** K 207; **bijlont:** *bielont* Lont van lijnwaad of andere stof, die men gebruikt om de bieën te bedwelmen. Corn. Vervl. Aanh..

SALPETER/NITRAAT

(N 63, 77c; N 63, 77d; WVD 37, 209; Go, 1b; Lhoest)

[Zout van salpeterzuur. Stukjes ervan -volgens de informant van K 251 in tabletvorm- worden in warm water opgelost; in deze oplossing drenkt men een lap of stuk karton. Vervolgens steekt de imker de lap of het karton aan; zie de semantische toelichtingen bij BEROKER en SALPETERLAP.]

salpeter: K 188a, L 91b, 188, 262, 279; *salpeetærlap* L 148, 187, 207; *salpeejtærlap* I 118, L 148; *salpittærlap* L 237; *solpéjtærlap* L 237, P 167; *salpietærlap* K 207, 213, 241; *sålpîetærlap* K 318, P 47; *sålpîetærlap* K 237; **salpeterzout:** *salpæ-tærlap* I 268; **nieterzout:** K 207, P 5; *nietærlap* I 268; *niëtterzåttærlap* K 315, 357; *niëtterzåttærlap* K 237; *niëtterzåttærlap* K 213; *niëtterzåttærlap* K 241; *niëtterzåttærlap* K 241; **nietertabletten:** *niëtterzåttærlap* K 251; **natriumnitraat:** L 188; **bloem:** *bløëm* L 241; **stikstofmest:** K 180; het eerste lid

van het volgende woordtype is misschien een merknaam: [döëmpfá]papier: P 46.

CARBOLLAP

(N 63, 73d; N 63, 77b)

[Vochtige lap waarop men enkele druppels carbolzuur heeft gesprenkeld. Het is een goed middel om de bijen te bedwelmen, een nadeel is de stank.

In verband met het woordtype **mirbaanlap** moet worden opgemerkt dat het om een andere stof gaat; Van Dale geeft: "mirbaanolie: synthetische bittere-amandelolie".]

carbollap: K 161a, 180, 0188, 188, L 200, 204, 262, 279; *karbòlap* I 118, L 187; *kærbòlap* K 185, L 148, 207, 237, 244; **mirbaanlap:** K 161a.

AFZWAVELEN

(N 63, 78a; WVD 37, 211; Go, 1b; Lhoest)

[Bijen doden door middel van zwavel. Als de imker een volk in zijn geheel wil afschaffen, graaft hij een kuil. Daarin legt hij brandende zwavel en zet de korf er met gesloten VLEGGAT bovenop, zodat de bijen stikken door de zwaveldamp.

Eertijds werden de volken afgeslacht als men de honing wilde oogsten en men het volk niet geschikt vond voor overwintering. Deze praktijk stuitte op tegenstand en tegenwoordig oogst men de honing zonder nodeloze slachtpartijen; zie het lemma BEROKEN. Het doden gebeurt nog wel als het volk een (besmettelijke) ziekte heeft; hierop duidt waarschijnlijk het woordtype **ontsmetten**.]

afzwavelen: K 0188, L 279, P 5; *afzwaavæl* L 180a, 200; *afzwaovæl* K 161a, 188; *afzwaovæl* I 118, K 174, 185, L 148, 255; *afzwaovæl* L 207; *afzwaevæl* K 180; L 207, L 244; *afzweevæl* L 148; **uitzwavelen:** K 188a; *ötzwaovæl* L 148; **zwavelen:** *zwaavæl* L 187; *zwaevæl* L

200; **afsolferen**: K 189, 207, L 262, O 73, P 72; *afsolferā* I 268, K 213; *āfsolfār* P 44; *afsolferān* K 241; *aafsolferā* K 216; *afsolferān* O 69a; *āāfsolfār* K 237; *afsolferen*, 'Ne(n) körf *afsolferen*, hem over eene solferplaaster zetten om de bieën te doen sterven. *Leege körven afsolferen*, door zwaveldamp ontsmetten. Corn. Vervl. Aanh.; **afsolfteren**: *afsolftār* L 237; **uitsolferen**: *aatsollār* P 145; **solferen**: *solferān* O 281; **afnieteren**: *āfnéjtār* K 251; **afsalpeteren**: *afsolpaetār* L 204; **afstoken**: *afstóókā* L 244; **uitstoken**: *aojstòwkā* L 237; **kapotstoken**: *kəpotstookā* L 235, 241; **doodroken**: *doetroekān* O 70b; **doodbranden**: K 0188; **slachten**: L 187; *slāchtā* K 318, L 158; *slāchtā* K 315, 358; *slachten De bieën slachten*, ze dooden om hunnen honing uit te halen. Daartoe gebruikt men gewoonlijk eene solferwiek. Corn. Vervl. Aanh.; **afslachten**: I 118, L 91b, 188, 204; *afslachtā* L 148, 237, 244; **kapotmaken**: *kəpotmáákā* K 357, P 167; *kəpotmāāʔā* K 353; **afmaken**: *āfmaokā* L 207; *afmèèkān* K 313; **dooddoen**: K 294; **ontsmetten**: K 262.

ZWAVEL(BLOEM) —————

(N 63, 78c; WVD 37, 209; WVD 37, 210; Go, 1b; Lhoest)

[Licht ontvlabbare chemische stof waarvan de bij verbranding vrijkomende dampen dodelijk zijn voor de bijen. Het lichtgele poeder wordt op een zacht vuur gesmolten. In de vloeibare zwavel doopt men een kaart of lapje, haalt deze eruit en laat de zwavel hard worden. Bij het AF-ZWAVELEN wordt de kaart of het lapje aangestoken en onder de korf geplaatst. Door de opstijgende damp wordt het bijenvolk gedood.]

zwavel: K 0188, L 91b, 188, 279, P 5; *zwaavəl* L 187; *zwaovəl* I 118, K 174, 180, L 148, 255; *zwaevəl* L 207, 244; *zweevəl* L 148; **solfer**: K 188, 188a, 207,

L 200, 207, 262, O 73, 281, 286, P 72; *solferā* I 268, K 213, O 69a; *solfār* K 216, 237, 241; *sollār* K 268, 294, P 145; *sòllār* K 314, 353; *zolvar* P 33; **solfter**: L 235; *sòlftār* L 237; **solfter**: *sòlftār* K 216; **solferpoeder**: *solferpoejār* K 356; **solferbloem**: K 313; *solferblom* K 189; **bloemsolfer**: *blōēmsolfār* K 313; **bloem van zwavel**: *blōēm vān zwaovəl* L 207; *blōēm vān zwaevəl* L 241.

ZWAVELKAART, ZWAVEL-LAP —————

(N 63, 78b; Go, 1b; WVD 37, 209; N 63, 77b)

[Een lap of stuk karton, bijv. een oude speelkaart, die in door verhitting vloeibaar gemaakte zwavel wordt gedoopt. Bij het AF-ZWAVELEN steekt men deze aan en plaatst hem in een kuil onder de korf. Volgens de informant van L 207 kan men de zwavelkaarten ook kant en klaar kopen.]

zwavelkaart: L 91b, 279; *zwaavəlkaart* L 187; *zwaavəlkaart* K 180; *zwaovəlkaart* I 118, K 185, 188; *zwaevəlkaart* L 207, 244; **zwavelkaartje**: *zwaavəlkaartjē* L 188; *zwaovəlkaartjē* L 148; *zwaovəlkaartjē* L 255; **karton met zwavel**: L 207; **solferkaart**: K 313, L 262; *solferkaart* K 207; *sòlferkaart* K 318; *sòlferkòwət* K 241; *sollārkaart* P 47; *saolārkaáart* K 358; *sollārkaot* K 294; *sòllārkaowét* K 315; **solfterkaart**: *sòlftərkaáart* L 237; **zwavel-lap**: K 161a, 0188; *zweevəl* L 148; **zwa-vellapje**: *zwaevələpkā* L 200; **solferlap**: K 188a; *solferlap* I 268; **solferdoek**: *solferdoek* O 69a; **solferwiek**: *solferwiek* I 268; **solferplaaster**: *solferplaaster* Wiek in gesmolten solfer gedompeld en gebruikt bij ontsmetting van korven, vaatwerk, ramen, enz. Ook gebezigd door de bieslacters om de bieën te dooden. Corn. Vervl. Aanh.; **solferlont**: L 262; **lont**: L 204; *lònt* L 241.

5.2 Het werken op raat en broed

DARREN KOPPEN

(N 63, 79; Lhoest)

[Wanneer de VOORZWERM eraf is, kan de imker ertoe overgaan het darrenbroed te onthoofden. Darrenlarven verbruiken nl. meer voedsel dan volwassen darren; bovendien wordt het zwermen beperkt. Van het gesloten darrenbroed worden met een scherp mes de zegels -inclusief de koppen van het broed- afgesneden, zodat het sterft. Het wordt dan uit de korf of kast verwijderd.]

darren koppen: K 161a, L 91b, 200, 204, 279; *darrə koppə* I 268, K 0188, L 188; *darrə kòppə* K 185, 216, L 148, 187, 207; *dárrə kòppə* I 118, L 148, 237; **koppen:** K 188, 207; *koppə* K 180; *kòppə* L 180a, 235, 244; *koppen* Den kop of den zegel afsnijden. Als men de toegezegelde cellen kopt, sterft het broed dat er in zit. Het is soms voordeelig het grof of mannelijk broed te koppen. Corn. Vervl. Aanh.; **darren kappen:** L 262; **horken koppen:** *hòrkə kòppə* K 185; **maters koppen:** *maetərs kòppən* I 118; **[aorəls] koppen:** *aowərls kòppən* K 241; **merels koppen:** *mèèrəls kòppə* K 0188; **broed koppen:** *bròët/brüüt kòppə* K 237; **koppensnellen:** *kòppəsnullə* L 158; **kop(pen) afsnijden:** *kòppə afsnèèjə* L 255; *kop afsnaan* O 69a; **koppen snijden:** *koppə snijə* K 188a; **afsnijden:** *àf-snèèjə* L 207; *aafsnéèjə* K 216; **eerden snijden:** *aerdə snèèjə* L 207; **merelsnijden:** *méèrəlsnijə* K 174; **aters snijden:** *ootərs snaan* K 294; **mannotjes snijden:** *mènnəkəs snéèjə* L 237; **broed snijden:** *brówt snèèjə* L 148; **erenbloed doorsnijden:** *irrə-blòëwtursnijə* L 241; **darren villen:** *dárrə villə* L 237; **heren slachten:** *hírrə sláchtə* L 237.

RATEN INKORTEN

(N 63, 80a; Lhoest)

[Het opsnoeien van de raten door de imker bij korfteelt. Een drietal keren per jaar moet dit korten van de raten gebeuren om het volk in toom te houden en het zwermen te verhinderen.

Volgens de informanten van K 174 en L 204 gebeurt het alleen in het voorjaar en is het bedoeld om de bijen aan te zetten tot uitbouwen; zie KOPRAAT.]

inkorten: K 180, L 91b, 204, 279; *inkortə* K 0188; *inkòrtə* L 148, 237; *ingkòrtə* L 180a, 187; *inkòrtə* K 207; *inkòttə* I 268; *inkeutə* K 294; **bijen korten:** *bīējə kurtə* K 237; *bīējə kòotə* K 213; *bīējə kòortə* K 213; *bīējə kèùtə* K 241; **korten:** K 161a, L 262; *kòrtə* L 237; *kòrtən* De raten kòrtən, de laagstaande raten die na den winter ledig en veelal wat beschimmeld zijn tot op de zuivere deelen wegsnijden waar de bieën dan gretiger aan voortbouwen. Corn. Vervl. Aanh.; **uitsnijden:** L 207, 262; *uitsnijə* K 188; *aojtsnéèjə* L 237; *òtsnéjə* I 118; *üttsnéjə* L 187; **bijsnijden:** L 188; *béjtsnèèjə* L 255; *bajtsnéèjə* L 237; **opsnijden:** *opsnijən* L 200; *opsnijə* K 188a; **opsnoeien:** L 200; *òpsnòèjə* K 185; **bijsnoeien:** *bèsnòèjə* L 148; **scherp zetten:** *schèèrəp zétte* K 216; **aanspitsen:** *aon-spitsə* K 174.

KORTWAS

(N 63, 80b)

[De bij het RATEN INKORTEN verkregen stukken raat.]

kortwas: K 180, 188, L 204, 262; *kòrtwas* I 118; *kòrtwas* K 207; **kortraat:** L 262; **raatwas:** L 279; **oude was:** L 188; **oude raat:** *aawə raot* L 255; **persraat:** *pérsraot* L 237; **losse raat:** *lòssə raot* L 237; **afsnijdsel:** *afsnijtsəl* K 294.

KORFMES

(N 63, 80c; WVD 37, 163; N 63, 81c; Lhoest)

[Mes dat -in de korfteelt- gebruikt wordt voor het RATEN INKORTEN en bij het oogsten van de honing. De meeste informanten beschrijven een mes met een lang lemmet en een gebogen punt; ook wordt er wel een lange haak voor gebruikt, met een in een hoek van 90 graden eraan bevestigd blad.

De opgaven die een gewoon (brood)mes aanduiden, zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **korf-** zie het lemma BIJENKORF.]

korfmes: K 161a, L 188, 200, 262, 279, P 5; [korf]mes K 174, 188, 189, 207, 294, L 91b, 188, O 70b, 73, P 72; [korf]més K 185, 213, 237, 241, 251, L 180a, 207, 237; [korf]mees I 268; **kortmes:** kurtmés K 237; **kôotmés** K 213; **kôortmés** K 213; **kêutmés** K 241; **kaarmes:** kaormes K 268; **bijmes:** biemes K 180, 0188, 188, 188a, L 204; **bīēmés** L 207; **biemes** Mes dat men gebruikt bij het bewerken der raten. Corn. Vervl. Aanh.; **bijenmes:** biějāmés L 255; **ratenmes:** roowtāmés L 148; **ratensnijder:** roowtāsnējār L 148; **honigmes:** hōnnāchmés L 244; **ontzegelmes:** ontsijgēlmes O 286; **plat groot mes:** plāt gròwt mès L 241; **omgekruld mes:** K 174; **wasdolk:** L 207; **korfhaak:** kōrfaok K 174; **haak:** L 279; **rits:** K 294.

DE KORF UITBREKEN OF UITSNIJDEN

(N 63, 81a; N 63, 81b; WVD 37, 162)

[Uitbreken of -snijden van de raten bij het oogsten van de honing. Eerst worden de *spijlen* eruitgetrokken; vervolgens schudt men met de korf of slaat men op de korf zodat de raten loskomen (informanten van L 204, L 244 en L 255). Bij het uitsnijden worden na het uittrekken van de spijlen de raten met een KORFMES eruit gesneden. Het volk is uiteraard eerst verwijderd.]

de korf uitbreken: L 279; *də kōrf uitbraekən* K 207, L 91b; *də kōrf ötbreejkə* K 185; *də kurf uitbraekən* I 118; *də kèurəf öjtbrèèkə* L 241; *də kurf oojtbraekən* O 69a; *də kōrf ötbreekə* L 255; *də kōrrəf aojtbraekə* L 207; **korven uitbreken:** *körvə öjtbbreejkə* L 148; **de bij uitbreken:** *dən bie uitbraekən* K 188, L 262; *də bie uitbraekə* K 0188; *dən biēj aojtbréékə* L 237; **uitbreken:** K 161a, 188a, L 279; *uitbraekə* K 180; *ötbreeékə* L 148; *aoətbreeékə* I 268; *öwtbraekə* L 180a; *uutbrèèkə* L 188; *ÿütbréékə* L 187; *ötbriēkən* K 241; *awtbrijkən* K 294; **uittrekken:** *awtrekkə* K 294; **uitsnijden:** L 262, 279; *uitsnijə* K 0188; *aojtsnééjə* L 237; *aojtsnèèjə* L 207; *ötsnééjə* L 148; *uutsnèjə* L 188; *awtsnijə* K 294; *èijətsnaən* O 73; *aoətsnaə* I 268; *hoejtsnijdən* O 70b; **snijden:** *snijən* K 207, 313; **kaalsnijden:** *kaolsnééjə* K 216; **raten uitsnijden:** I 118; **zeem snijden:** *zaem snijə* K 188; **aansnijden:** *āņsnèèjə* L 255; **uithalen:** *uthèèlən* K 313; **helemaal afdoen:** *aeləmaol afdoen* K 174; **slachten:** K 189.

5.3 Zwermbehandeling

EEN ZWERM EIGENEN

(N 63, 82)

[Door een zwerm te volgen en aan een boom een teken, bijvoorbeeld een zakdoek of een tak, te bevestigen, kan de eigenaar zich volgens het imkerrecht bekend maken. Een oud gebruik in de imkerij is dat een zwerm eigendom van de vinder wordt, als de echte eigenaar onbekend is.]

eigenen: K 207, L 91b, 200, 262, 279; *éjgənə* L 180a; *ééjgənə* L 187, 237; *èègənə* K 185, L 148; *áájgənə* L 207; de volgende opgaven geven het resultaat aan: *gə-ijgənt* L 204; *gə-ájgənt* L 241; **toe-eigenen:** K 188, L 188; *töš-ééjgənə* L 255; **tekenen:** *têékənə* K 216; *tikkənə* L 237; *tjaekənə* I 118; **merken:** *merkə* K 180; *méérkə* L 237; **de zwerm rechten:** L 279.

EEN ZWERM SCHEPPEN

Kaart 10, pag. 126

(N 63, 84a; WVD 37, 105; Go, 1b; Lhoest)
[Het opvangen van een zwerm in een SCHEPKORF. Wanneer een zwerm zich vastgezet heeft aan een tak of iets dergelijks, dan brengt de imker een kleine schepkorf eronder. Met een flinke ruk aan de tak valt de zwerm in de korf. Als de bijen in de korf zitten, wordt deze langzaam omgedraaid, omdat de bijen zich aan de strowand of aan elkaar moeten kunnen vastklemmen. Soms moet men een tweede of derde ruk aan de tak geven. Hoe langer een zwerm hangt, hoe vaster hij zit. Een imker moet dus niet al te lang wachten met *scheppen*. Zie foto omslag. De objecten *zwerm* en *bij(en)* zijn niet gedocumenteerd.]

scheppen: K 180, 188, 189, 207, 262, L 91b, 262, 279, P 5; *scheppən* K 161a; *scheppə* K 174, 0188, 188a, 268; *schéppən* K 241; *schéppə* I 118, K 213, 216, 237, 251, L 187, 244, 255; *schèppə* L 158; *schappə* P 145; *schöppə* L 148; *scheupən* O 70b, P 8; *scheupə* K 356; *skeppən* O 281; *sképpə* K 185; *sköppə* L 180a, 237; de volgende opgave is een voltooid deelwoord en geeft het resultaat aan: *gəschupt* K 313; **vaten:** *vaatən* L 204; *vaatə* L 207, 235, 237, 241; *vaotən* L 157; *vaotə* L 200; *vaotə* L 148, 207, 244; *vaoten* een zwerm bijen die, uit een bijenkorf gevlogen, ergens aan een boomtak hangt, afschudden in een lege korf of ander vat en hem aldus weer vangen. De Bont; *vaten Nen biezwerm vaten*, eenen zwerm die, den biekorf ontvlogen, b.v. aan eenen boomtak hangt, afschudden in eenen ijdelen korf en zoo weder vangen. Corn. Vervl. Aanh.; **vatten:** *vettə* K 294; **karen:** *káárə* K 358, P 45; *kaorə* K 315, 316, 318, 357, P 44; *kôðrən* K 314; *kôðrə* K 353; *kaorə* In het kaar (den bieënkorf) doen. Tuerlinckx; *karen* Een en biezwerm in den kaar doen, den korf injagen. Corn. Vervl.; **inkaren:** *eengkaorə* P 46; **pakken:** O 73; *pakkən* O 69a; *pakkə* I 268, O 286; *pákkə* P 47, 48, 167; **afdoen:** L 188, P 72.

SCHEPKORF

(N 63, 84b; WVD 37, 106; N 40, 138f; Lhoest)

[Kleine, brede korf zonder vlieggat waarmee men de zwerm vangt. In de kop is meestal een stalen ring of een touwtje bevestigd waar de imker de duim door kan steken en waarmee het korfje eventueel aan een tak gehangen kan worden. Zie afb. 22 (uit WLD II, 6).

De informant van K 174 gebruikt ook wel de kop van een gewone korf hiervoor; deze opgave is niet opgenomen, evenmin

als de opgaven die een gewone korf of mand of een teil aanduiden.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIJENKORF.]

Afb. 22. Schepkorf

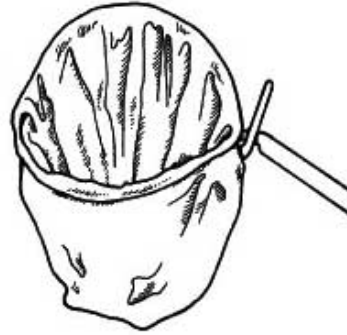
schepkorf: L 184, 204, 262, 279, P 5; *schep[korf]* K 161a, 163, 180, 188, 188a, 189, 207, 262, 268, L 91b, 188, 200, O 70b; *schép[korf]* I 118, 268, K 213, 216, 237, 241, 251, L 148; *schèp[korf]* L 158; *schöp[korf]* L 148, 244; *scheup[korf]* K 356, P 8; *skép[korf]* K 185; *sköp[korf]* L 180a, 207, 237, O 286; *skup[korf]* L 241, O 69a; *schap[korf]* P 145; *schepkorf* korf waarin de bijenman een zwerm bijen schept d.i. verzamelt; ook *vaatkorf* geheuten. De Bont; **vaatkorf:** *vaat[korf]* L 204, 235, 237; *vaot[korf]* L 148, 207; *vaatkorf* korf waarin de bijenman een zwerm bijen vaaten te vaten. Corn. Vervl. Aanh.; **zwermkorf:** O 69a; *zweurm[korf]* O 73; *zwaarəm[korf]* K 0188; **zwermkieps:** *zwèrmkiëps* L 180a; *zwèèrmkiëps* L 187; *zwaarmkieps* K 174; *zwaarəmkieps* K 0188; **kieps:** L 200; *kiëps* L 237; **opvangkorf:** *opfang[korf]* L 205, 206; **bijenschepper:** *bějəsčéppər* L 255; **schepbak:** *skepbak* O 281; **neps:** *neps* L 279.

SCHEPZAK

(N 63, 86c; WVD 37, 107; Lhoest)

[Zak, bevestigd aan een lange stok om hoogzittende zwermen te pakken. De zak wordt door een soort schaar opengehouden en is met een afhangend touw te sluiten. Zie afb. 23 (uit WLD II, 6).]

schepzak: K 188, 262, 268, L 188, 237, 279; *schépsak* I 268, K 213, 216, 241; *schépsák* K 237, 251; *scheupsak* P 8; **schepnet:** O 70b; *scheupnet* K 356; **zwermszak:** *zwèrmzak* L 148; **zwermsvanger:** *zwermsvangər* O 286; **zwermschepper:** *zwèèrəmschéppər* L 255; **zwermbotser:** *zwèèrəmbutsər* L 255.

Afb. 23. Schepzak

STOOTKORF

(N 63, 86a)

[Korf die men aan een hooivork -soms ook aan een bonenstaak- omhoogsteekt om hoogzittende zwermen te pakken; de korf wordt onder de bijen gehouden en vervolgens stoot men tegen de tak waaraan de zwerm hangt. De informant van K 0188 gebruikt hiervoor een bonenstaak of stok met daaraan een plank en een doos erop.

De opgaven van de informanten die aangeven dat dit dezelfde korf is als de *schep* of *vaatkorf* die aan een riek of gaffel is bevestigd, zijn niet opgenomen, evenmin als die welke een gewone korf aanduiden.

Om te voorkomen dat een zwerm te hoog gaat zitten, probeert men door met zand te gooien, water te spuiten of lawaai te maken de zwerm een andere aanvlieplaats te doen innemen.]

stootkorf: L 158, 188, 204, 207, 262, 279; *stootkōrf* L 91b; *stootkōrf* K 207; *stoejt-kurf* O 69a; *stoŋkèurəf* L 237; **schudkorf:** *schutkurrəf* K 180.

BIJENKLEED

(N 63, 85a; N 63, 85b)

[De doek waarop men de zwerm strijkt, als men deze niet onmiddellijk in de korf doet, bijv. als de koningin gezocht moet worden. Dit strijken gebeurt met een gewone of met een speciale BIJENBORSTEL, maar ook wel met een ganzen- of kippenvleugel of een houten spaan. Daarna zet men de korf eroverheen.

Enkele informanten geven aan dat hiervoor een (juten) zak of kleed wordt gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.]

bijenkleed: L 279; **bijenkleedje:** *bījə-kleetjə* L 207; **bijkleed:** *bieklaet* K 174, 180; **bijkleedje:** *biēkleejkə* K 185, L 148; **bijendoek:** *bījəndōək* L 255; **holle bijdoek:** *hollə biedoek* K 188, L 204; **schepdoek:** *schəpdōək* I 118; **aanloopdoek:** *ānlaopdōək* L 255; **zoekdoek:** *zūkdōək* L 237; **zoeklap:** *zūklap* L 237; **zwermdoek:** *zwèèrəmdōək* L 255; **korfdoek:** *kurfdoek* L 188.

BIJENBORSTEL

(N 63, 85b; WVD 37, 160; Lhoest)

[Een borstel met zachte haren en een lange steel waarmee men de bijen van de raten of ramen strijkt.

De opgaven die een gewone borstel of handveger aanduiden, zijn niet opgenomen, evenmin als de opgaven die betrekking hebben op vleugels of veren.]

bijenborstel: *bijəborstəl* L 188; *bījəbòrstəl* I 118; *bījəmbèustəl* K 251; *baejəbrussəl* K 189; **bijborstel:** *bieborstəl* K 262, L 262; *bieböstəl* K 188, 207; *biebeustəl* P 72; *bījèbèustəl* K 213, 237; *biebössəl* K 188a, 241; *biebō(r)stəl* Lange borstel met steel, waarmee men de bieën van de ramen veegt. Corn. Vervl. Aanh.; **bijenveger:** *biejənvægər* K 161a, L 279; *bījəvægər* L 180a; *bījəvægər* L 207; *bījəveejgər* L 148; **bijveger:** *bievægər* L 91b; *bījəveegər* L 148.

JAGEN

(N 63, 87a; WVD 37, 115; Lhoest)

[Kunstmatige manier bij de korfteelt om een zwerm van het moedervolk te scheiden. Als de imker niet wil afwachten tot het volk zelf gaat zwermen of het zwermen om een andere reden in de hand wil houden, zal hij zijn toevlucht nemen tot het maken van kunstzwermen. Bij de korfteelt is dit het *jagen*. De imker zet de moederkorf met de kop op de grond en plaatst er de JAAGKORF bovenop, zó, dat de korven tegen elkaar sluiten. Op de plaats waar de korven tegen elkaar komen, windt men er een doek om; met ijzere krammen hecht men de korven stevig aan elkaar vast. Men gaat nu met beide handen of soms een stok vóór en achter tegen de moederkorf kloppen, onderaan bij de kop van de korf beginnend en geleidelijk aan hoger. Als uit het zoemen kan worden opgemaakt dat er bijen in de bovenste korf zijn overgelopen, maakt men de korven weer los. In de jaagkorf zit de koningin met de groep bijen die normaal zou zijn gaan zwermen. Het in de moederkorf achtergebleven volk moet weer sterk worden door eerst en vooral een nieuwe moeder te vormen.]

jagen: K 180, L 204, 262; *jaagə* L 235; *jāagə* L 158; *jaogən* L 279; *jaogə* L 148, 187, 207; de volgende opgave is een voltooid deelwoord en geeft het resultaat aan: *gajèècht* K 313; **afjagen:** L 188, O

70b, 73; *afjaagə* I 268, L 237; *afjègən* K 262; *afjaogən* K 189, 241; *afjaogə* K 174, 185, 268, L 180a, 207, 244; *aafjaogə* K 216; *ááfjaogə* K 237; *afjoogə* K 294; *afjagen*, ‘*Ne(n) zwerm afjagen*, eenen zwerm in eenen anderen korf of in een biekleed doen vallen. Corn. Vervl. Aanh.; **opjagen**: K 188a; **omkorven**: *ómkörvə* K 251; **kunzswerm maken**: *kunzswérrəm maakə* I 268; *kunzswarrəm maakən* K 0188; **afkloppen**: K 161a, 207, L 91b, O 286, P 72; *afkloppən* O 69a; *afkloppə* K 188; *afkløppə* I 118, L 237; *afkloppen* Zie *afjagen*. Corn. Vervl. Aanh.; **kloppen**: P 8; **eruitkloppen**: *dəröjt kløppə* L 241; **afbot-sen**: *afbótsə* L 237, 255; *afbutšə* L 255; **overbotsen**: *òvvərbótsə* L 237; *òvvərbutsə* L 237; **botsen**: *bótsə* L 148; **afstoten**: *afstaotə* L 148; **afstampen**: *afstampen*, ‘*Ne(n) zwerm afstampen*, eenen zwerm in eenen anderen korf of in een biekleed doen vallen. Corn. Vervl. Aanh.; **trommelen**: L 200; **trekken**: *trekken* *De bieën trekken*, ‘*nen korf trekken*, de bieën die op het punt zijn van te zwermen, in eenen nieuwen korf doen, met den ouden korf omgekeerd, rand aan rand, op eenen ledigen te zetten en dan op den ouden te kloppen. Corn. Vervl. Aanh..

JAAGKORF

(N 63, 87d; Lhoest)

[Wijde, platte korf zonder vlieggat die met de opening naar beneden op de opening van een andere korf wordt gezet bij het JAGEN.]

De woordtypen **zwermkorf**, **zwermkieps**, **schepkorf** en **vaatkorf** duiden erop dat hiervoor de SCHEPKORF wordt gebruikt; de informant van L 235 geeft dit expliciet aan. Enkele informanten zeggen dat hiervoor een gewone korf wordt gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIJENKORF.]

jaagkorf: K 161a, L 262; *jaach[korf]* I 268, K 180, L 91b, 200, 204, 237; *jaoch-*

[korf] K 174, 185, 188, 207, 237, L 148, 180a, 207; *jooch[korf]* K 213, 241; *jaagkorf* platte, wijde korf waarin de bijenman de bijen van een andere korf jaagt. De Bont; **jaagkorfje**: *jaachkurfkə* L 188; **jaagkieps**: K 0188; *jaachkiëps* L 237; *jaochkiëps* L 187; **jaagteil**: *joochtaal* K 294; **jaagnebs**: L 279; **zwermkorf**: *zwermkorf* O 69a; **zwermkieps**: *zwèèrmkiëps* L 187; **schepkorf**: *sköp[korf]* L 180a; **vaatkorf**: *vaat[korf]* L 235; **noodkorf**: *nòwt[korf]* L 241; **nebs**: *neps* L 279; *nèp* L 148.

DE MOEDERKORF AFKLOPPEN

(N 63, 88a)

[Bij het JAGEN de onderste korf met beide handen van onderen naar boven bekloppen; dit duurt ongeveer een kwartier.]

afkloppen: L 91b, 279; *afkloppə* I 268, K 174, 180, 188; *afkløppə* I 118, K 185, L 148, 180a, 255; *àfkløppə* L 207; *aafkløppə* K 216; **kloppen**: K 161a, 207, L 262; *kloppən* O 69a; *kloppə* K 188a; *kløppən* K 241; *kløppə* L 148, 158, 187, 207, 237, 244; **aftrommelen**: K 0188; **trommelen**: L 200, 204; **betrommelen**: *bətroemələ* K 294.

AFGEJAAGD VOLK

(N 63, 88c)

[Het door JAGEN verkregen volk dat in de jaagkorf is terechtgekomen.]

afgejaagd volk: K 161a, L 262, 279; *afchəjaacht volk* L 204; *afchəjaacht vollək* K 0188; *afchəjaacht vòlk* I 118, L 148; **afgejaagd**: L 207; *afchəjaocht* K 180, L 187; **afgejaagde zwerm**: *afchəjaachdə swérrəm* I 268; **jaagvolk**: *jaachvollək* K 0188; **jaagzwerm**: *jaachzwèrm* L 188; **jageling**: *jacheling* Bie die van haren korf afgejaagd is. Corn. Vervl. Aanh.; **opgejaagde**: L 200; **afgeklopt volk**: K 188, 207, L 279; **afgeklopte**: *afchəkløptə* L

237; **afgeklopte bijtjes:** *afchækloptə bīē-kəs* O 69a; **kunstzwerm:** *kunswèèrəm* K 185; *kunstzarrəm* K 0188; *kunstzwaarm* K 174; **zwerm:** *zwèèrəm* L 241; **afgebotste:** *afchəbustə* L 237; **de oude moeder:** *daaw möějər* L 244; **afgeketterd volk:** *afchækijərt volk* K 294.

NATJAGEN

(N 63, 89)

[Het JAGEN bij grote warmte en flinke honingdracht waardoor de bijen besmeurd kunnen worden door uitvloeiende, onverzegelde honing.]

natjagen: L 91b, 200, 204, 262; *natjáágə* L 237; *natjèègə* K 180; *natjaogən* K 207; *natjaogə* K 185, 188, L 148, 180a; *nətjaogə* L 207; **natlopen:** L 279; **heetjagen:** L 188; **warmlopen:** *werrəmloopən* K 161a; **natslaan:** *natslaon* L 279; **bijen verzuipen:** *bīējə vərzaojpə* L 237; **besmetten:** *bəsméttə* L 255; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **zweetjagers:** *zwiejətjoogərs* K 294; **natte bij:** *nəttə bie* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **dan verdrinken ze:** *dan vərdrinkə zə* I 118; **die heeft zijn eigen doodgeloopen:** *die et zənijgə dootchəloopə* K 174.

VLIEGER

(N 63, 92a; WVD 37, 118; N 63, 92c; Lhoest)

[Kunstzwerm bij het kastimkeren, samengesteld uit koningin en uitsluitend vlieg-bijen. Op het moment van een goede dracht, bijv. rond de middag, haalt de imker het raam met daarop de koningin, uit de kast waarvan hij een kunstzwerm wil maken en hangt dit in een lege kast. Daarnaast worden ramen met uitlopend broed, uitgebouwde ramen en/of kunstraten geplaatst. De moederkast, de kast waaruit het raam met koningin werd genomen, wordt op een willekeurige plaats gezet. De vliegbijen zullen naar de kast

met koningin vliegen, zodat deze kast sterk bevolkt zal worden. De moederkast wordt door de imker aangezet tot broeden en groeit zo weer uit tot een sterk volk.

Ivm de woordtypen **aflegger** en **broedaflegger** moet worden opgemerkt, dat hiermee een ander soort kunstzwerm bedoeld kan zijn. In dat geval wordt er een aantal ramen met bijen, zónder koningin, genomen en voorzien van broed. De bijen kweken hieruit een nieuwe koningin en zo ontstaat een zelfstandig nieuw volk.]

vlieger: K 161a, 180, 0188, 188, 207, L 262, 279; *vliegər* I 268, L 188, 200; *vliëggər* L 148; *vliēgər* I 118, K 213, 216, 237, 241; *vliējgər* L 187, 207, 237; *vleejgər* K 251; **afvlieger:** *afvliëggər* L 255; **aflegger:** K 161a, 0188, 207, 262, L 200, 204, 262, 279, P 5; *afleggər* O 69a; *afliëggər* I 118, 268, K 241, L 148, 187, 207, 255; *aafliëggər* K 216; *áflëggər* L 237; *afłajər* P 145; **broedaflegger:** L 279; *broetafleggər* L 188; **kunstzwerm:** O 286; **kunsvolk:** *koejnsvolk* O 73.

VEGER

(N 63, 92b; WVD 37, 120; N 63, 92a; WVD 37, 118; Lhoest)

[Kunstzwerm bij het kastimkeren, samengesteld uit koningin en jonge bijen. In plaats van de koningin te zoeken veegt men bij deze methode al de bijen van de ramen in een lege kast, waarin dan de nodige ramen gehangen worden. De vliegbijen zullen de *veger* verlaten en terugkeren naar de moederkast. Zo blijven alleen de koningin en de zeer jonge bijen in de nieuwe kast. De oude kast zal, wanneer zij de moerloosheid vaststelt, MOERDOPPEN aanzetten om het oude peil opnieuw te bereiken.]

veger: K 180, 0188, 188, 207, 262, 356, L 91b, 262; *vaegər* K 161a, L 187, 204, 207; *veegər* L 255; *véégər* I 118, K 213, 216, 237, 241, 251, L 237; *veejgər* L 148; *vêegər* K 189; *vèègər* L 158, 188, 200, 279;

vijgær I 268, O 70b, P 8; **koninginafnemer:** K 188; **grandmère (fr.):** *granmèr* K 356.

OMJAGEN

(N 63, 93b)

[Het omkloppen van twee ongelijke volken. Beide volken worden uit hun woning *gejaagd*; daarna wordt het zwakke volk in de woning van het sterke gedaan en andersom, waarop de korven weer op hun oude standplaats worden gezet. Het resultaat is dat de bijen van het sterke volk naar de korf van het zwakke vliegen en dit aldus versterken.]

omjagen: K 0188, L 279; *omjaogæn* K 207; *ómjaogæ* I 118; *umjaagæn* L 200, 207; **afjagen en omzetten:** *afjaogæ èn umzétta* K 185; **omkloppen:** K 188; *omkloppæ* K 188a; **omzetten:** L 204, 262; *omzettæ* K 180; *umzétta* L 148, 207; **omwisselen:** *umwissælæn* L 279; **vermangelen:** *værmangælæn* K 294; **doen afvliegen:** *dōæn afvliægæn* O 69a; de volgende woordtypen hebben waarschijnlijk de bijen als onderwerp: **omvliegen:** *umvliægæ* L 188; *umvliægæ* L 255; **vervliegen:** L 91b; *værvliægæ* L 187; **afvliegen:** *afvliægæ* K 174; *afvliægæ* L 187.

OMZETTEN

(N 63, 93c)

[In tegenstelling tot wat er gebeurt bij OMJAGEN blijven de twee ongelijke volken in hun eigen woning; de standplaatsen van de korven worden verwisseld. De bijen van het sterke volk vliegen bij hun terugkeer naar de woning van het zwakke volk en maken dit sterk.

Volgens de informant van L 279 levert deze werkwijze gevaar op voor de moers, omdat deze een ander volk bij zich krijgen; daarom moet het alleen gebeuren bij goede dracht.

De informant van L 187 noemt dit de Aalster -Aalst bij Eindhoven- methode.]

omzetten: K 161a, 188, 207, L 204, 262, 279; *ómzétta* I 118; *umzettæn* L 91b; *umzétta* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 235, 237, 241, 244; *oemzettæ* K 294; **dood zetten en omzetten:** *doot zettæ en omzettæ* K 174; **opzetten:** *opzettæn* O 69a; **verwisselen:** *værvissælæ* L 188; **verenigen:** K 0188; **laten vervliegen:** *laatæ værvliægæ* I 268; **af laten vliegen:** *af laotæ vliægæ* L 187; de volgende woordtypen hebben waarschijnlijk de bijen als onderwerp: **omvliegen:** *umvliægæn* L 279; *umvliægæ* L 255; **overvliegen:** *ooværvliægæ* K 180.

KOUD ZETTEN

(N 63, 94a)

[Een volk dat te groot is, zet men op een plaats waar eerst geen korf of kast stond - en waar het koeler is, volgens de informant van I 268. Hierdoor wil men het volk laten afvliegen, d.w.z. de vliegbeijen laten weggaan.]

koud zetten: L 91b, 188, 262, 279; *kout zettæn* K 207; *kout zettæ* K 174; *kòwt zétta* I 118; *kaaw zétta* K 185, L 148, 180a, 207, 237, 244, 255; *kaat zettæ* I 268; **dood zetten:** L 279; **laten afvliegen:** K 207; **af laten vliegen:** *af laotæn vliægæn* K 161a; het volgende type is een zin: **de bij moet afvliegen:** *dæ bie moet afvliægæ* K 174; **op de dracht zetten:** *ób dæn dracht zétta* L 255.

WARM ZETTEN

(N 63, 94b)

[Een te klein of zwak volk op een plaats zetten waar een sterk volk heeft gestaan. Men wil hierdoor vliegbeijen van andere volken opvangen om het zwakke volk sterker te maken.]

warm zetten: L 188, 200, 262, 279; *wærm zettæn* L 91b; *wærræm zettæn* K 207; *wéè-ræm zétta* L 237; *wèèræm zétta* I 118, L 207, 255; **laten bijvliegen:** K 207; **bijen**

bij laten vliegen: *biejən bij laotən vliegən* K 161a.

UIT DE RIJ ZETTEN

(N 63, 96a)

[De korven of kasten een meter voor de stal zetten; hierdoor kan men het zwermen van *zwermlustige* bijen verhinderen. De meeste vliegbijsen komen namelijk bij de zwakkere burens terecht, zodat de zwermzuchtige bijen eerst nieuwe vliegbijsen moeten zien te krijgen om weer te kunnen zwermen. Vergelijk ook de lemmata KOUD ZETTEN en OMZETTEN.]

uit de rij zetten: K 161a, 180, L 91b, 187, 200, 204, 262, 279; *öjt də réj zéttə* I 118, K 188; *aojt də réj zéttə* L 237; *aoət də raoə zéttə* I 268; *uut də rəj zəttə* L 158; het volgende type is een zin en geeft het resultaat aan: **ik heb er een uit de rij staan:** *ik hem ər ijnə awt də raa stoon* K 294; **uit de root zetten:** *oojt də root zəttə* O 69a; **omzetten:** K 0188; *omzəttə* K 188a; *umzəttə* L 188; *umzəttə* L 148, 187, L 241; **koud zetten:** *kòwt zéttə* I 118; *kaaw zéttə* K 185, L 237; **dood zetten:** L 279; **omhangen:** K 0188; **voorzetten:** *vóórzəttə* I 118; **af laten vliegen:** *af laotə vliegə* K 174; de volgende woordtypen hebben waarschijnlijk de bijen als onderwerp: **afvliegen:** K 207; *afvliējgə* L 255; **opvliegen:** *opvliējgə* L 255.

VERENIGEN VAN ZWERMEN

(N 63, 95a; WVD 37, 168; N 63, 95b; N 63, 95c; N 63, 97)

[Als een AFGEZWERMD VOLK of een OPZETTER in de winter te zwak is geworden, wordt zo'n volk verenigd met een ander. Bij het verenigen van twee volken moeten zij dezelfde geur krijgen om afstoting en gevechten te vermijden. Hiervoor kan de imker gebruik maken van verschillende

technieken. Hij kan de bijen BEROKEN, of besprenkelen met een geurige vloeistof of met suikerwater. De informant van L 255 geeft aan dat er vroeger kaf of papiersnippers in de korf werden gegooid; de beide volken gingen dan opruimen en kregen daardoor dezelfde geur.

I. De woordtypen in deze groep duiden op het verenigen in het algemeen.

II. Bij deze woordtypen is sprake van een specifieke methode, waarbij één of meerdere ramen met jonge bijen en broed worden gegeven.

III. Bij deze groep, ten slotte, wordt het na de winter overbrengen van een te zwak geworden opzetter naar een andere korf of kast, waar een sterker volk in woont, aangeduid.]

I. verenigen: K 161a, 0188, 207, 262, L 200, 279, P 5, 72; *vəreeniggə* K 188, L 148, 158, 187, 255; *vəreejniggə* L 180a; *vəreenəgən* O 73; *vəreenəgə* L 207; *vərêêniggə* K 251; *vərieniggən* O 70b, 281, P 8; *vərîēnəgə* I 118; *vərîēniggə* P 145; *vərîēnəgə* I 268; *vərijənniggən* K 356; *vərijənəgə* K 268; *vəraeningən* K 180, P 33; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *vəraenicht* L 204; **bijeenslaan:** L 262; *bij-aenslaon* L 91b; *bajeensləjən* K 241; *báj-inslən* L 207, 237; *baj-inslaə* L 244; **bijeenslagen:** *bij-aenslaogən* K 207; *baa'aensloogə* K 294; *baajîēnslougən* O 69a; **de bijen inslaan:** *də bîējə inslaon* L 241; **bij mekaar slaan:** *bij məkaar slaon* L 279; *bé məkaorə slaon* K 185; **bij mekaar slagen:** *baj məkaar slaogən* I 118; **bij mekaar doen:** L 188, 207; *bij məkaarən doen* K 0188; **bij mekaar gooien:** *bij məkaor goojə* K 174; *bé məkaorə gòjə* L 148; **bijeengooien:** L 200; **bijeendoen:** *báj-indöən* L 237; **bijeenzetten:** *bij-ien-zəttən* O 286; **bijeenkappen:** *bij-eenkap-pən* K 189; **twee kolonies bijebrengen:** *twee kollənies bē-eehbrenɡən* K 313; **er één van maken:** *dər jinnə van maokə* L 255; **bij mekaar voederen:** *bij məkaarə voejərən* L 279; **II. zwerm bijdoen:** L 204; **overvoederen:** *oovərvoejərən* L 279; **verlappen:** K 180, L 200, 262; de volgende

opgave is een voltooid deelwoord: *værlapt* L 204; **bijlappen:** L 91b; **lappen:** *lappæ* L 180a; **versterken:** K 0188, K 188; *værstèèrækæ* K 216; **aansterken:** *aanstaarkæ* K 188; **bijwerken:** L 207; *béjwérkæ* L 255; **III. omkorven:** K 188, L 200, 207, 262; *omkôrvæn* K 207; *umkôrvæ* L 148, 187; *umkèùrævæ* L 237; **overkorven:** *ooværkôr-rævæ* K 188a; **overslaan:** K 180, 0188; *ooværslaon* I 118; *ovværsloþ* L 207; *oowværsloþ* L 180a; **overslagen:** *ooværslougæn* O 69a; **overstoten:** L 204; **overbotsen:** K 0188; **overjagen:** L 91b; **overhangen:** L 188; **overhevelen:** *ovværhéé-vælæ* L 237; **overscharen:** *ovværskaaræ* L 237; **verhuizen:** *værhawzæ* K 294; **verzamelen:** *værzaamælæ* L 187.

EEN KONINGIN OPZETTEN

(N 63, 100c; WVD 37, 48; Lhoest)

[Een moerloos volk een koningin geven. Volgens de informant van I 118 gaat dit niet.]

(een) **koningin opzetten:** *keunigin oep-zettæn* K 207; *æn keunægiënnæ opzetz* O 69a; **opzetten:** K 262, O 70b, 73, P 72; **een nieuwe moeder opzetten:** *een nief moeþær oepzetzæ* P 145; **een andere moeder opzetten:** K 313; **(een) koningin geven:** *æn koownægîn geeþvæ* K 185; *koninggin gaevæn* L 91b; *koowninggin gaevæ* L 187; *königin gaevæ* I 268; **jonge koningin geven:** *joengæ keunigin gaevæ* K 268; **een andere koningin geven:** K 0188; **moer geven:** *mōēr gaevæ* L 187; **een nieuwe moeder geven:** *æn nééj möëþær geevæ* L 255; **een oude moeder geven:** *æn aaw möëþær géévæ* L 237; het volgende type is een zin en duidt het resultaat aan: **ik heb een gegeven:** *kem ien gægouvæ* O 286; **koningin invoeren:** K 180, L 200; **moer invoeren:** L 279; **koningin bijzetten:** K 180; **moeder bijzetten:** *möëþær bijzettæ* L 207; **koningin inbrengen:** *königin in-bringæ* I 268; **moer inbrengen:** *mōēr ië-n-bréngæn* K 251; **(koningin) aanzetten:**

koningin aanzetzæ K 188; *óónzetzæ* K 237; *aonzetzæ* K 213; *aonzetzæn* K 241; **moer inleiden:** L 279; **doen aannemen:** *doen oonaemæ* K 294; **rechten:** L 279; **een volk rechten:** L 262; **gerechten:** *gærééchtæ* L 237; **moerecht maken:** L 188.

TEGEN DE DOEK JAGEN

(N 63, 96b)

[Vroegere methode van zwermverhindering. De imker gaat te werk alsof hij wil *afjagen*: hij doekt de korf op, stopt het vlieggat dicht en plaatst de korf op zijn kop, volgens de informant van L 237 op zijn zij. De bedoeling is dat de koninginnenpoppen in de doppen afsterven, doordat zij op het weke achterlijf rusten en in elkaar zakken bij het *kloppen*. Het is geen afdoende manier om het zwermen te verhinderen.]

tegen de doek jagen: K 180, L 262; *taegæn ðæn doek jaagæn* L 200; *tiggæn ðæn döëk jaogæ* L 180a; **tegen het doek jagen:** L 279; *teejgæn æt döëk jaogæ* I 118, K 185; *teggæ æt doek jaagæ* L 188; **tegen het kleedje jagen:** L 204; *tiggæn æt kléjtþæ jaogæ* L 244; *taegæ æt klaekæ jaogæ* K 188; *tiggæn æt kleeþkæ jaogæ* L 148; **tegen de zak jagen:** *teejgæ ðæ zak jaogæ* K 185; **opdoeken en koud leggen:** *ópðöëkkæ èn kaaw leggæ* L 237; **opkleden:** *ópkleeþæ* L 241.

DE MOER KNIPPEN

(N 63, 96c)

[De vleugel(s) van de moer afknippen; men probeert hiermee het zwermen te verhinderen.]

(de) moer knippen: K 161a, 0188, 188a, L 91b, 200, 262, 279, P 5; *ðæ moer knippæ* K 188; *ðæ mōēr knippæ* I 118, K 185, L 187; **de moeder knippen:** *ðæ moeþær knippæ* L

235; *də mōějər knippə* L 180a, 237; *də mójər knippən* K 241; *də moojr kniëppən* O 69a; *də mwoojər knippə* I 118; **(de) koningin knippen:** *də kooningien knippə* K 180; *də kuninggin knippə* L 148; *kunnəgin knippə* L 188; **knippen:** K 207, L 204; *knippə* I 268, L 241; **de moer afvleugelen:** *də moer afvleugələ* K 174; **vleugel knippen:** *vléúgəl knippə* L 207; **kortwieken:** *kortwiekə* K 174; *kòrtwiëkkə* L 255; **wieken:** *wiëkkə* K 294; **inkorten:** *inkortə* K 174.

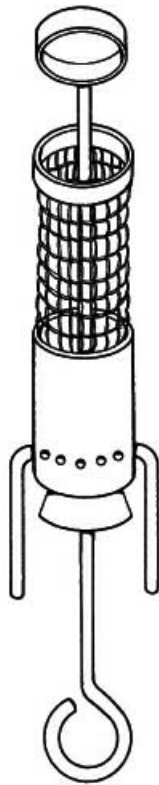
MOERKOOITJE

(N 63, 100a; WVD 37, 164; Lhoest)

[Kooitje waarin de imker een jonge, onbevuchte koningin houdt. De imker heeft meerdere koninginnen in voorraad, voor het geval dat een volk door een of andere oorzaak zijn koningin verliest. Er zijn verschillende soorten; een veelvoorkomend model is een (vlieren)houten pijpje met een spleet erin voor toevoer van lucht en voedsel; het wordt afgesloten met een stop, bijv. van kurk. Een ander model is van gevlochten metaaldraad; de houten insteekpen waarmee het in de korf wordt bevestigd, dient tevens als stop. Zie afb. 24 (uit WLD II, 6).

Volgens de informanten van K 207 en K 237 is “gapir” een merknaam.]

moerkooitje: *moerkoojkə* L 262, P 5; **moederkooitje:** *moejærkoojkə* K 174; *moejærkóójkə* K 213; *mōějærkòjkə* L 237; *mujærkoojkə* K 207; *moejærkōējkə* K 237; *mōejærkeutjə* K 294; *mwoojærkoojkə* I 118; **moederkooi:** *mójærkōēwj* K 241; **moerhuisje:** L 200; *mōērhaòjskə* L 237; **moerkhuis:** K 161a, 0188, 188, L 279; *mōērklòjs* L 187; **moederkluisje:** *mōějærklaojskə* L 237; **koninginnenkooitje:** *koowningginnəkoojkə* I 118; *kuninggin-nəkòjkə* L 148; *kunnəngginnəkòjkə* L 180a; *kuininginnəkoojkə* O 286; *keuninginnəkeukə* K 356; *keuniginnəkotn* O 281; **koninginnenkooi:** *kooningienəkooj* K 180; *königienəkóój* K 251; **koninginnen-**

Afb. 24. Moerkooitje

kluis: L 279; *koownəginnəklèùs* K 185; *kuningginnəklòjs* L 148; **koninginnenkluisje:** *kuningginnəklaojskə* L 207; **konin-ginnenhuisje:** *kunnəngginnəhòjskə* L 180a; **koninginnenkeefje:** *keunəginnəkéəfkən* O 73; **koninginnenkasje:** *keunəgìənnəkaskən* O 69a; **gapirkooitje:** *kaapierkotjə* K 262; **kooitje:** K 313; *koejkə* I 268; *koewjkə* P 145; *kwojkə* K 189; **kluisje:** K 0188; *klūūsjə* L158; *klòskə* K 216; **kluis:** L 279; **kasje:** *kaskə* P 8; **vangkooitje:** *vangkoojkə* L 91b; *vangkòjkə* L 180a, 237; **moederkeefje:** *moejerkefkə* O 70b; **moerbusje:** *moerbuskə* L 188; **moederbus:** *mōějærbus* L 244; **bijbus:** *biejbus* L 204, 235; *bīējbus* L 207; **moederpijpje:** *mōějærpeepkə* L 237; **moederpijp:** *mōějærpéjp* L 207; **bijenrietje:** *bīējariētjə* L 241; **bijhuisje:** *bīēhèùskə* L 255; **moederveer:** *mōějærvaer* L 207; **bevruchtungskastje:** L 279.

MOERKORF

(N 63, 100b; N 63, 100a)

[Lege korf met een paar stukjes raat, waarin behalve de pijpjes met reservekoninginnen ook een kleine *nazwerm* gestoten wordt. De bijen, die geen moer hebben, verzorgen de koninginnen in hun huisjes. Het woordtype **moervolkje** duidt op deze bijen.]

moerkorf: *moerkörf* K 188, L 91b; *mōēr-kèùrəf* L 237; **moederkorf:** *moejərkeurf* L 204; *mōějərəkèùrəf* L 237; *moojrkurf* O 69a; **moerbewaarder:** K 180, 0188, L 262, 279; **moerhouder:** L 207; **endelkorf:** *endəlkörf* L 255; **koninkrijker:** K 161a; **popschool:** *popschawl* K 294; het volgende woordtype duidt een kast aan; deze komt volgens de informant alleen bij grote imkers voor: **koninginnenkweekkastje:** *kunnəngginnəkweekaşə* L 207; **moervolkje:** L 188.

VANGTANGETJE

(N 63, 101)

[Gereedschap dat men gebruikt bij het vangen en vasthouden van een koningin; afb. 25 (uit N 63). Diverse informanten geven aan dat zij dat met de vingers doen. De informant van L 207 gebruikt voor zowel het vangen als het houden hetzelfde voorwerp, nl. een **moederveer**; volgens de begeleidende tekening is dit een soort **moerkooitje**.]

pincet: K 180, 188, L 204, 262; *pīənsət* O 69a; **moernijper:** *mōērnéjper* L 237; **moertangetje:** *mōērtééngskə* L 237; **vangtang:** K 188a; **tangetje:** *tankskə* K 294; **moervanger:** *mōērvàngər* L 237; **koninginnenklem:** *keuniginnəklem* K 207; **moederveer:** *mōějərvaer* L 207; **koninginnetje:** *koninggin-netjə* L 91b; **vangkooitje:** L 188.

Afb. 25. Vangtangetje

DE KONINGIN MERKEN

(N 63, 102a; WVD 37, 166; N 63, 102b)

[Het duidelijk herkenbaar maken van de koningin door verf, (nagel)lak of staniolplaatjes. De laatste zijn speciaal hiervoor in de handel en worden op de koningin gelijmd. Ze hebben elk jaar een verschillende kleur en er zijn nummertjes in uitgeponst. Het nummer geeft het individu aan en de kleur de ouderdom.]

merken: K 161a, 180, 0188, 188, 262, 356, L 91b, 200, 204, 262, P 5; *merkən* O 69a; *merkə* L 188; *mèrkə* K 185, L 148, 187; *mérkə* K 251; *mèèrkən* O 281; *mèèrkə* L 255; *mèrrəkən* K 207; *mèrrəkə* I 268; *mèrrəkən* L 279; *mèrrəkə* L 158; *mèrrəʔən* K 241; *mijrkən* K 189; *mijrkə* K 268; *maarakə* I 118; **markeren:** *markijrən* O 286; *markajrə* P 145; **tekenen:** K 188a, L 200, 279; *taekənə* L 207, P 33; *tèekənən* O 73, P 72; *tiekənən* O 70b, P 8; *tíèkənə* I 268; *tiejakənə* K 294; *tikkənə* L 237.

5.4 Het reizen

REIZEN

(N 63, 103a; WVD 37, 167; N 63, 103b; N 63, 105)

[Vervoeren en verplaatsen van bijenvolken naar vruchtbare drachtgebieden zoals boomgaarden, koolzaadackers en heide. Zowel korf- als kastimkers reizen de bloemen achterna als er geen goede drachtvelden in de buurt zijn; uiteraard moet er ook voor het verhandelen worden gereisd. Het reizen moet met zorg gebeuren, bij voorkeur 's nachts en met het vlieggat gesloten.]

(afb. 37 en 38 uit DOI: te voet, resp op imkerkruiwagen.) Wordt er een grotere, door een paard getrokken kar gebruikt, dan liggen er latten op de bodem, om de *opgedoekte* korven te beluchten. De volgende laag korven wordt ondersteboven, klemvast tussen de eerste, geplaatst. Korven (en kasten) worden met de raten evenwijdig aan de as op de kar geplaatst, dit om het losraken en beschadigen van de raten door het heen en weer schommelen te voorkomen.]

reizen: K 161a, 189, 180, 207, 262, 356, L 91b, 200, 262, 279, O 70b, P 72; *rijzə* K 174, 188, L 158; *réjzən* O 281; *réjzə* L 187; *rééjzə* L 207; *réézə* I 118, L 148, 244; *rèézə* L 255; *ráázə* K 251; *raazən* O 73; *raazn* O 69a; *raazə* K 294; *raozə* I 268; **op reis gaan:** *oep rijs gaon* K 268; **de dracht nareizen:** *dən drach naoréézə* K 185; **voyageren:** O 286; *vojazjajrə* P 145; **verhuizen:** *vəroojzn* O 69a; **verplaatsen:** *vəplōéjsən* P 8; **wegbrengen:** I 118, L 207; *wegbrenğə* L 188; **vervoeren:** *vərvuurən* K 313; **bijen varen:** *bījə váárə* L 237; de volgende informant noemt een bepaald gewas: **naar het zaad rijden:** *naar ətsáát rijə* K 0188; de volgende informant noemt een bepaald gebied: **naar de Peel brengen:** *no də pil bréngə* L 244.

OPDOEKEN

(N 63, 104a; Lhoest)

[Een doek om de onderkant van de korf doen en vastzetten met pinnetjes aan de korfwand. Hierdoor verhindert men het wegvliegen van de bijen tijdens het REIZEN.]

opdoeken: K 161a, L 91b, 188, 200, 262, 279, P 5; *opdoekə* K 180, 188; *òpdoekə* L 158; *opdöëkkən* O 69a; *òpdöëkkə* I 118, K 185, L 148, 180a, 237; *òpdówkə* L 187; *òbdoekə* K 216; *òpdoʔən* K 241; *oepdoekən* K 207; *oepdoekə* I 268; **opkleden:** L 204; *òpkleedə* L 180a; *opklaejən* L 200, 279; *opkleejə* L 235; *òpkleejə* K 185, 216, L 148, 207, 237, 241; *opklee(d)en* Het vlieggat stoppen en den korf met het biekleed bedekken en met nagels of houten punten vastspelden. Corn. Vervl. Aanh.; **de bijen opkleden:** *də biejə opkleejə* K 174; **opsteken:** K 188a; *òpstéékə* L 237; **opkorven:** *òpkörvə* L 148; **kleed aandoen:** *klijət oondoən* K 294; **biekleedjes omdoen:** *bījkleejkəs umdöən* L 207; **zakken aanbrengen:** *zakkə ànbréngə* L 255; **dichtbinden:** K 0188.

BIJENDOEK

(N 63, 104b; Lhoest)

[De doek die om de korf wordt gedaan bij het REIZEN. De informanten van K 174, K 185, L 148, L 188, L 207 en L 279 geven hier hetzelfde op als in het lemma BIJENKLEED; waarschijnlijk wordt dezelfde doek aangeduid.]

Enkele informanten geven aan dat er een (jute) zak of kleed wordt gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

bijdoek: [*bij*]doek K 188, 0188, L 262; [*bij*]döëk K 213, 237, 241, L 148; *biedoek* Een doek, dien men rondom de bieënkorf-

ven doet, als men deze wil vervoeren. Corn. Vervl.; *biedoek* Doek, welken men rond de biekorven doet als men deze wil vervoeren. Tuerlinckx; **bijkleed**: [bij]k^lae^t K 174, 207, P 5; [bij]klⁱējt O 69a; [bij]klⁱfēt I 268; [bij]klⁱejət K 294; *biekleed* zie *biedoek*. Corn. Vervl. Aanh.; **bijkleedje**: [bij]k^lae^tjə L 200; [bij]klⁱjtə L 204; [bij]k^lae^kə L 279; [bij]k^leej^kə K 185, L 148, 207, 235, 237; **korfkleedje**: k^or^fk^laej^kə L 91b; k^èur^afk^leej^kə L 237; **korfdoek**: L 188; **bijband**: [bij]b^ant K 180.

BIJPINNETJES

(N 63, 104c)

[De houten pinnetjes waarmee de doek wordt vastgezet, door ze door de stof heen, tussen de stroringen van de korf te steken en rond te draaien. Volgens de informant van K 174 zijn het speciale spijkers, met een leertje onder de kop om deze niet te laten “doorschieten”.

Enkele informanten geven aan dat er gewone spijkers/nagels worden gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma **BIJ**.]

bijpinnetjes: [bij]pⁱnnəkəs K 0188, L 204, 235, P 5; **bijpennen**: [bij]p^ennə K 188a; **houten pinnen/pinnetjes**: ɔwtə pⁱnnə I 118; hawtə pⁱnnəkəs L 207; **houten pinnetjes**: hɔwtə p^ennəkəs L 148; **opkleedpin**: L 279; **kleedpinnetjes**: k^lae^tpⁱnnəkəs L 279; **doekpinnetjes**: d^oēkpⁱnnəkəs O 237; **bijkrammetjes**: bⁱēk^ramməkəs O 69a; **krammen**: k^rammə K 188; **bijspijkers**: [bij]spⁱjkərs K 174; **korfspijkers**: k^or^fspⁱjkərs K 174; **klemmetjes**: k^lemkəs L 188; **klissen**: kl^èssən L 207.

HET VLEGGAT OPSTOPPEN

(N 63, 104d)

[Bij het REIZEN stopt men het vlieggat dicht. Bij een kast gebeurt dit met een

schuif, bij een korf gebruikt men hiervoor een bundeltje hooi, stro of gras. De informant van K 174 zegt dat er “biemos”, een speciaal soort mos dat groeit op laaggelegen grond, voor wordt gezocht.]

opstoppen: K 0188, L 91b, P 5; *opstoppə* K 188, 188a; *ópstòppən* K 241; *oepstoppən* K 207; *oepstoppə* I 268, K 294; *öëpstòppə* I 118; **dichtstoppen**: L 204, 262, 279; *dichtstoppə* K 180; *dichtstòppə* L 148, 180a, 237, 241; *deechtstòppə* L 207; **afstoppen**: *afstoppən* O 69a; **toestoppen**: I 118; **stoppen**: *stòppə* L 187; *stoppen* Het vlieggat sluiten. *De bieën stoppen*. Corn. Vervl. Aanh.; **dichtmaken**: K 0188, L 188; *dichtmaokə* K 185, L 148; **[péilgat] dichten**: L 207; **dichtduwen**: *dichtdeuwən* L 279; **dichtsteken**: *deechtstaekə* L 244; **bijgat toedoen**: *biegat toewdoen* L 207; **opsluiten**: K 161a; *ópslaojtə* L 237.

WARMLOPEN

(N 63, 106)

[Bijensterfte als gevolg van verstikking. Tijdens het transport zitten de bijen opgesloten in korf of kast. Deze opsluiting en het schokken tijdens het rijden worden door de bijen als onaangenaam ervaren. Ze worden onrustig, lopen luid zoemend snel door elkaar en daardoor loopt de temperatuur in de woning teveel op. Men zegt dan: “de bijen lopen warm”. De was wordt week en valt uit de ramen; het kan gebeuren dat men bij aankomst gesmolten was, dode bijen, dood broed en vervuilde honing op de bodemplank vindt. De imker moet bij voorkeur niet met erg warm weer reizen en ervoor zorgen dat er genoeg verse lucht in korf of kast kan komen.

Volgens de informanten van L 180a en L 207 kan men het *heetlopen* voorkomen door in het begin van de reis even te stoppen.]

warmlopen: L 262; *warrəmloopən* K 161a; *waarmloopə* K 188; *waarəmloopən* K 0188; *waarmloopən* I 118; *werm-*

loopən L 188, 279; *wè̀ermloopə* K 180; *wè̀ermloopə* L 187; *werrəmloopən* K 207, L 200; *wè̀erəmloopə* K 216; *wè̀erəmlōēpə* I 118; **heetlopen:** L 91b, 204; *heetlóopə* K 185, L 148, 255; *haetlaopə* L 148, 180a, 207, 244; *hėjtlōwpə* L 237; *aetloopə* K 174; *hiejtloewəpən* K 241; *îêtlôêpə* I

268; **heetzitten:** *tējtzičtn* O 69a; **heetja-**
gen: *haetjaogə* L 207; **doodlopen:** L 279;
zweten: *zwiejətə* K 294; **smelten:** *smiltə*
K 294; het volgende type is een zin en
duidt de toestand van de bijen aan: **ze zijn**
kwaad: *zə zing kò* L 241.

5.5 Overwinteren en voeren

INWINTEREN

(N 63, 107a; WVD 37, 189; N 63, 107b; N 63, 108a; N 63, 108b; Lhoest)

[Het gereedmaken van de bijen door de imker voor de winter. Met uitzondering van de darren overwintert het hele volk. Meestal brengt de imker de bijen over naar een korf of kast waarvan de raten in hetzelfde jaar zijn opgewerkt. Hij voorziet ze van voedsel en probeert ze tegen de ergste kou te beschermen. Met een rolletje stro omwonden met wilgenbast, een plankje of schuifje sluit de imker het vlieggat of de vliegspleet af. Het is het beste de bijen in de wintertijd zoveel mogelijk met rust te laten. Ze zorgen zelf voor de vereiste temperatuur in de woning. In deze periode vertragen de functies van de bijen, maar er is geen sprake van een echte winterslaap.]

inwinteren: K 207, 356, L 91b, 188, 262, O 70b, 73, 286, P 5, 33, 72; *inwintərə* I 118, 268, K 180, 0188, 268, L 180a, P 145; *inwintərən* L 279; *inwientərən* O 281; *inwientərə* K 174; *ĩənwĩəntərə* K 251; **inwintering:** K 189; **doorwinteren:** *deuwintərə* K 294; *deurwinteren* Voorthouden naar het volgende jaar, den Winter doorhouden, in tegenstelling van slachten of oogsten. Ik gaan mijn bieën deurwinteren. Ook *overwinteren*. Corn. Vervl. A.; **overwinteren:** I 118; *oovərwindərə* K 0188; *oovərwiəntərən* O 69a; *oovərwiəntərə* K 188; **op de winter stellen:** *ööp də wĩəntər stéllə* K 237; *öp də wintər stéllə* K 213, 241; *öp də wəntər stéllə* K 241; **de winter ingaan:** *də wintər in-gaon* K 185; **door de winter brengen:** *dör də wintər bréngə* I 118; **doorhouden:** *doorhouə* K 188a; *dörhaawə* L 180a; *dörhėjwən* K 241; **opzetten:** K 161a, 0188, L 91b, 200, 204, 262, 279; *ópséttə* K 185, L 148, 158, 180a, 187, 207; *öěpséttə* I 118; **opzetters maken:** *ópséttərs maokə* L 180a; **opvoederen:** *opvöējərə* L 241; *ópövöējərə* L

180a, 244; **in de hal zetten:** *in də haal zéttə* L 244; **opstallen:** *ópstallə* L 148; **te huis zetten:** *tə hèùs zéttə* L 255.

OPZETTER

(N 63, 107b; N 63, 29e)

[Volk dat men op stal zet voor de winterperiode.]

opzetter: K 161a, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279; *ópséttər* K 185, 241, L 148, 158, 180a, 187, 207, 216, 235, 237, 244, 255; *òpséttər* L 241; *öěpséttər* I 118; **wintervolk:** I 118, 268, K 180, L 188; *wintər-vollək* K 0188; *wĩəntərvolk* K 188, O 69a; **staankorf:** *stəonkórrəf* K 188a; **staانبij:** *staonbie* K 207; **doorstaander:** *deustoon-dər* K 294; de volgende woordtypen staan in het meervoud: **doorhouders:** *dörháá-wərs* L 237; **houdvolken:** *hááwvölkə* L 237.

WINTERVOEDSEL, BIJEN-SUIKER

(N 63, 109a; WVD 37, 191; Lhoest)

[Voedsel dat vóór de winter aan de bijen wordt gegeven in plaats van de hun ontnomen honing. Tegenwoordig is het meestal suiker, die voor menselijke consumptie ongeschikt is gemaakt door er een zeer bittere stof en een kleurstof aan toe te voegen. De suiker wordt in water opgelost, in een verhouding van 2 : 1, of er wordt borstplaat van gemaakt. Men geeft ook wel honing van mindere kwaliteit; het bezwaar hiervan echter is, dat de honing meer onverteerbare bestanddelen bevat, die zich ophopen in de endeldarm tijdens de lange WINTERZIT.]

wintervoeder: *wintərvöējər* K 356; *wəntərvójər* K 241; **wintervoer:** *wientərvoer* K 174; **wintervoorraad:** *wintərveuraat* I

268; **bijensuiker**: L 279, P 5; *bijənsɔjkər* L 204; *bĭjənsɔjkər* K 161a, L 91b, 262; *bĭjəsɔjkər* I 118, K 180, 0188, L 148, 180a, 200; *bĭjəsaojkər* L 207; *bĭjəsèùkər* K 185, L 255; *bijəsukər* L 188; *bĭjəsukkər* K 188; **bij-suiker**: *biesɔjkər* K 188a; *bĭəsaojkər* K 237; *bĭəsèùkər* K 213; *biejsèùkər* K 216; *bĭəsaoʔjər* K 241; **bij-tjessuiker**: *bĭəkəsoojkər* O 69a; **imkerssuiker**: *imkərsèùkər* L 255; **bruidssuiker**: *braojtsaojkər* L 237; **bijendeeg**: *bĭjəndich* L 237; **suikerwater**: *saojkər wátʔtər* L 207; *seukərwoetər* O 286; *sowaakərwaotər* K 268; **suikersiroop**: K 262, P 8; *saoakərsiëróówp* K 251; *saakərsərawp* P 145; **suikerstroop**: K 189; **suiker**: P 33; *sɔjkər* L 241; *sèùkər* I 118; *sojkər* O 281; *soejkər* O 70b; **bruine suiker**: *brèùnə sèùkər* L 255; **gesmolten suiker**: O 73; **borstplaat**: *börstplaot* I 118; **stamphoning**: *stamphoowning* L 187; *stamphoŋing* L 148; *stampŭuning* I 118; **stamp**: K 0188; **voederhoning**: *vöjərhonŋing* L 237, 255; **voederhonig met suiker**: *vöjərhónnəch mi saojkər* L 244; **voerhoning**: *vöerhoowning* L 187; **persshoning**: *pərsŭuning* I 118; **perswas**: *pərswas* L 148.

INVOEDEREN

(N 63, 110a; WVD 37, 190)

[Het voeren van de bijen met suiker(water) of honing voordat de winter begint.]

invoederen: *invoejərən* L 91b, 279; *invöj-jərə* L 148, 207, 237; *invoejərə* K 216; *invoojərən* P 8; **invoeren**: K 180, L 188, 200, 204, 207, 262; *invöerə* K 188, L 158; *invöerə* I 118, L 148, 187; **opvoederen**: *öpvöjərə* L 241; *opvojərən* K 189; *öpvö-jərən* K 241; *oepvojərən* K 294; **opvoeren**: L 200, 279; **afvoederen**: *afvöjərə* L 237; **aanvoederen**: *oonvojərən* K 294; **voederen**: *voejərən* K 356, O 70b, 73, P 72; *voejərə* P 145; *voejərən* O 281; *vöejərn* O 69a; *vujərən* K 262; *veujərə* K 268; *vôdərə* O 286; **wintervoedsel geven**: *wintərvoetsəl gaevə* I 268; **voederen voor de winter**: *vöjərə vör də wĭəntər* K 251; **inwinteren**:

K 161a, 0188, 207, P 33; *inwintərə* K 185; *inwĭjəntərə* L 255; *inwĭjəntərən* L 279; *ĭənwĭəntərə* K 251.

NOODVOEDEREN

(N 63, 110b; WVD 37, 194)

[Het voederen aan het einde van de winter, als de bijen door hun eigen voorraad heen zijn en het nog te koud is om zelf te HALEN.]

noodvoederen: *nóótvöjərə* K 185; *nootvujərən* K 207; *nòwtvöjərə* L 237; *nòwətvöjərə* L 244; *nôétvöjərə* I 268, K 251; **noodvoeren**: K 0188, L 200, 279; *nootvoerə* K 188; *nóótvöerə* I 118, L 148, 187; **bijvoederen**: *bijvoejərən* K 356, O 70b; *bĭjvöjərə* L 180a; *béevöejərə* K 216; *bènvöjərə* L 148; *bèèvoejərə* P 145; *bájvöjərə* L 207, 241; *bajvoejərən* K 241; *baavoejərən* O 281; *baajvöejərn* O 69a; *bijvoojərən* P 8; *bijveujərə* K 268; *baavôdərə* O 286; **bijvoeren**: K 180, 0188, L 188; **bijgeven**: *bĕgeevə* K 185; **armoede voederen**: *ĭjərdöjə voejərən* O 73; **op peil brengen**: L 207; **drijfvoeren**: K 161a, L 262; *drĭjfvöerə* L 235; **drijfvoederen**: *drĭjfvöj-jərə* L 244; **navoeren**: L 235.

NOODVOEDER

(N 63, 110b; WVD 37, 194; N 63, 109a)

[Het voedsel dat aan het einde van de winter wordt gegeven als de bijen niet genoeg voorraad meer hebben.]

noodvoeder: *nootvoejər* L 279; *nootvoejər* K 189; **noodvoer**: L 204; *noewətvöewər* K 294; **noodvoeding**: K 262; *nootvoedin* P 33; **noodrantsoen**: L 91b.

DRIJFVOEREN

(N 63, 110c; WVD 37, 196; N 63, 110b)

[Het geven van speciaal voedsel om de bijen aan te zetten tot halen of broeden.]

Als de bijen nog behoorlijk in het voer zitten, hoeft de imker zich nergens om te bekommeren en kan hij het *drijfvoeren* laten.]

drijfvoeren: K 161a, 180, 0188, L 200, 262, 279; *drijfvoeræ* K 174; *dréjfvōēræ* L 148, 187; *drééfvōēræ* I 118, L 255; **drijfvoederen:** *drijfvoejæræn* L 91b; *dréjfvōějæræ* L 148, 180a, 207; *drééfvōějæræ* K 185; *drééfoejæræ* K 216; **aandrijven:** *aondrijvæ* K 174; *ándrīējvæ* L 237; **drijven:** *drievæ* L 158; *drīējvæ* L 237; **prikkelen:** K 189, 207, 262, 313, 356, O 73, 286, P 33, 72; *prikkælæ* P 145; *prīēkkæln* O 68a; **aanprikkelen:** O 70b; *aanprikkælæ* I 268; *aonprikkælæ* K 268; *èēnprikkæln* O 281; **aanzetten:** L 204; *aanzettæ* K 188; *aņzettæ* L 207; *aazettæn* K 189; **aanjagen:** *oonjoogæ* K 294; **stimuleren:** *stiemuulajræ* P 145; **speculatief voeren:** K 0188, L 188, 200; *speejkūūlatiēf vōēræ* I 118, L 148; **langzaam voeren:** L 188; **met beetjes voeren:** *met bietjæs voeræn* K 0188; **bijvoederen:** *bájvōějæræ* L 241.

DRIJFVOER

(N 63, 110c; WVD 37, 197; N 63, 109a) [Drijfvoer bestaat meestal uit weinig geconcentreerd suikerwater; de informant van L 207 geeft aan hiervoor “voederhoning” te gebruiken. Men mag geen drijfvoer geven als het voor de bijen nog te koud is om uit de woning *gedreven* te worden; zie ook het lemma DRIJFVOEREN.]

drijfvoeder: *drijfvoejær* L 279; *drééfoejær* K 216; **prikkelvoeder:** *prikkælveujær* K 268; *prīēkkælvōějær* K 251; **prikkelvoer:** P 8; **prikkelvoeding:** K 262; *prīēkkælvōēw-ding* K 251; **prikkelvoedsel:** O 73; **prikkeldeeg:** *prikkældiech* P 145; *prīēkkældiēch* K 251; **voederdeeg:** *voejærdéēch* K 189; **krachtvoer:** *krachtvoejær* O 70b; het volgende woordtype is misschien een merknaam: **[nechtapol]:** P 33.

6 Honing- en wasoogst

6.1 Honing en was

DRIJVEN

(N 63, 98a)

[Het verwijderen van de bijen uit hun woning door middel van kloppen, borstelen, stoten of afjagen, met het doel de honing te oogsten.

De informanten van L 207 en L 244 geven aan dat de bijen eerst worden *afgelont*, resp. *afgezwaveld*.]

drijven: K 180; *drijvə* K 188; *drievə* L 158; **afdrijven:** *afdréjvə* L 180a; *âfdreevə* L 207; *afdréévə* L 148, 255; **uitdrijven:** *uitdrijvə* K 174; *awtdraavə* K 294; **overdrijven:** *ovvædrīējvə* L 237; **afjagen:** L 200, 262, 279; *afjaagə* I 268; *afjaogən* K 161a; *afjaogə* K 185, L 207; *aafjaogə* K 216; *afjougən* O 69a; **uitjagen:** *uutjaagə* L 188; **afkloppen:** K 0188, 207, L 262; *afkloppə* I 268; *afklòppə* I 118, L 207; **kloppen:** K 0188; **af laten vallen:** *af laotə vallə* L 148; **afstoten:** *afstaotə* L 207; **afslaan:** *àfslaon* L 241; **vegen:** K 188a.

DRIJVELING

(N 63, 98b)

[Een door DRIJVEN verkregen volk.]

drijveling: K 0188, 188, L 91b, 204; **drijver:** K 180; *dréjvər* L 180a; *drīējvər* L 237; *draavər* K 294; **gedreven volk:** L 279; **uitjager:** *uutjaagər* L 188; **afgejaagd volk:** L 207.

HONING

(N 63, 43b; N 63, 111; WVD 37, 128; ZND 1a-m; SGV; Go, 1b; Lhoest)

[Product door de bijen uit bloemvocht of nectar bereid en afgezet in de cellen van de raten. Honing is een zoete stof die door mensen als voedingsmiddel wordt gebruikt.]

honing: K 168, 197a, L 91, 91b, 96, 102, 204, 262, P 5, 33; *hooning* L 240; *ooning* K 180; *hooning* L 187; *hoonink* P 99; *hóónink* P 96; *óónink* P 112; *honing* K 185, 213, 218; L 94, 100, 104, 200, 205, 206, 208, 233, 236, 237, 260, 261, 279; *honink* K 350, P 106a; *hòjnink* P 145; *hòning* K 214, 215, L 109, 150, 152, 153, 154a, 199, 256; *hojning* L 255; *hòjning* L 148; *hóning* L 158; *òniëng* K 237; *huning* K 180, 216, L 241; *hunink* K 349a; *unink* P 94, 129; *hòning* K 161a, L 207; *öning* K 188a; *huining* O 286; *uinink* O 178a, 286; *heuning* K 174, 207, 262, 356, O 70b, P 8; *heunink* K 294, O 73, 272, 274, P 72, 102; *héúnink* P 95, 107; *euning* I 268, K 173, 0188, 188, 189; *èuning* K 251; *èuniëng* K 251; *eunink* I 268, O 162, 281; *éúnink* P 13, 25, 94, 129; *euniënk* O 69a; *hoening* L 144, 145, 148, 154, 159b, 162, 185, 186, 188, 190, 212, 280; *hòëning* K 218, 219, 220, L 189, 279; *hoenəng* L 156; *hoenink* L 285; (*h*)*üuning* I 118; *enink* O 162; *ijnink* P 88; *ééjníënk* hs Schrevens P 86; *ajnik* P 154; **honig:** K 148; *honich* K 171, L 155, 182, 187, 237, 244, 264; *hojich* L 207; *honik* K 313; *hònik* K 241;

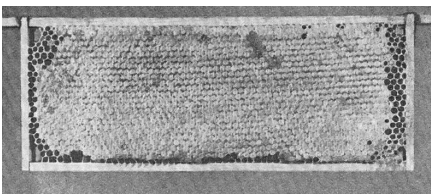
honnæk K 241; *heunæk* K 268; *eunich* P 2; *eunæk* K 245; *hoenich* L 144, 158, 159, 184, 190, 229, 257, 259, 280; *höñich* L 100, 255; *hoenæch* L 156.

VERZEGELDE HONING

(N 63, 114a; WVD 37, 140)

[Honing in cellen die zijn afgesloten met wasdekseltjes; zie afb. 26 (uit Van Gool). Volgens de informanten van L 148, L 180a en L 207 is de honing **rijp**, wanneer twee-derde van de cellen verzegeld is. De honing is dan “bekwaam om te bewaren, om goed te blijven.”(Corn. Vervl. Aanh., s.v. rijp.) Volgens de informant van L 255 bestaat het rijpen uit het verdampen van water in de honing.)

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

Afb. 26. Raam met raathoning

verzegelde honing/honig: K 161a, L 91b, 200, 262, P 5; *værzaegældæ* - K 0188, 188, 356, L 158, 188, 237, P 8; *værzeejgældæ* - L 241; *værzaegældæn* - K 180, P 33; *værzeejgældæn* - L 148, 180a, 187, 207, 244; *værzeejgældæn* - I 118, K 185; *værzijgældæn* - O 286; *værzajgældæn* - P 145; *værzaegæln* - O 69a; *værzijgæln* - O 281; **gezegelde honing:** K 188a, L 204; *gæzaegældæ* - K 207; **rijpe honing/honig:** K 313; *rijpæ* - K 189, L 279, O 73, P 72; *rějþæ* - L 237; *rějþæn* - L 148, 207; *réeþæn* - K 216, L 255; *rajpæ* - O 70b; *raapæ* - K 262; *ráápæ(n)* - K 251; *raoæpæn* - I 268; **gesloten honing:** *gæslawtæn* - K 294; **graathoning:**

graot[honing] K 174; de volgende woordtypen duiden de raten aan waarin de honing zit: **schoon verzegelde raat:** *schôðn værzaegældæ raat* K 313; **verzegelde raten:** *værzaegældæ rootæ* L 235.

ONVERZEGELDE HONING

(N 63, 114b; WVD 37, 139)

[Honing in cellen die niet zijn afgesloten; zie VERZEGELDE HONING.]

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

onverzegelde honing: *onværzaegældæ* - L 188; *ónværzeejgældæn* - L 187; *onværzijgældæn* - O 286; *onværzajgældæn* - P 145; het volgende woordtype duidt de raat aan waarin de honing zit: **onverzegelde raat:** L 207; **niet-verzegelde honing:** *nie værzaegældæ* - P 8; **ongezegelde honing:** *on-gæzaegældæ* - K 174; **nog niet toegezegeld:** K 313; het volgende woordtype duidt op het feit dat er geen uit-stekende wasdekseltjes aanwezig zijn: **platte honing:** *plattæ* - K 294; **open honing:** L 262; *oopæn* - I 118, K 0188; **losse honing/honig:** K 161a, 188a, L 91b, 200, 204, 262, P 33; *lossæ* - I 118, K 180, 0188, 188, 189, 207; *lossæn* - L 279; *lössæ* - L 158, 237; *lössæn* - K 185, L 148, 180a, 244; *losn* - O 69a; **los:** *los* Niet-verzegeld, open. Corn. Vervl. Aanh.; **onrijpe honing/honig:** *onrijpæ* - L 279, O 70b; *onrijpæn* - O 281; *ónrējþæn* - L 207; *onraapæ* - K 262; *ónráápæ(n)* - K 251; *onraoæpæn* - I 268; **niet-rijpe honing:** K 313; *niet rijpæ* - K 356, P 72; *nie rijpæ* - O 73; *nīð réeþæn* - L 255; **verse:** *vørsæ* L 237; **groene:** *grūijnæ* L 237; **rauwe honig:** *rāwæn* - L 207; **dunne honing:** *dunnæ* - K 174, L 237; **loophoning:** *løwp[honing]* L 241.

MAAGDENHONING

(N 63, 115a)

[Honing uit raten waar nog nooit broed in is geweest; deze is van zeer goede kwaliteit en wordt vaak in de raat verkocht.

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

maagdenhoning: L 200, 204; *mougdn[honing]* O 69a; *maagdenheuning* Honing die in raten geplaatst wordt, waar vroeger nooit honing, noch biebrood, noch broed in gestaan heeft. Corn. Vervl. Aanh.; **maagdelijke honing:** *maogdæləkən* - L 148; **maagd:** *moocht* K 294; **blanke honing:** L 91b, 262; *blankə* - K 0188, 188, 188a, L 158, 187, 188; *blankən* - K 180; **blanke graathoning:** *blaankə graot[honing]* K 174; **witte-washoning:** L 207; **raathoning:** L 262; *raat[honing]* L 279; *raot[honing]* K 185; *raot[honing]* L 187, 255; **zuivere raathoning:** *zèùvərə raot[honing]* I 118; **tafelhoning:** *toffəl[honing]* L 279; *tòffəl[honing]* L 148; **tafelhonig:** *taofəl[honig]* L 207; **zuivere honig:** *zaojvərən* - L 237; **klare honig:** *klaorən* - L 237; **schoone honig:** *skonnən* - L 237.

RAATHONING

(N 63, 115b; WVD 37, 138)

[Honing die in de raat verkocht wordt.

Volgens de informant van L 148 wordt **sectiehoning** in speciale raampjes, die *secties* worden genoemd, gekweekt (zie afb. 78 in Van Gool, 183).

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

raathoning: L 200, 204, 262, P 33; *raat[honing]* I 268, K 207, 262, L 188, P 8; *ràat[honing]* P 145; *raot[honing]* I 118, K 185, 188, 188a, 189, 216, 251, L 91b, 148, 207, O 281; *raot[honing]* L 187, 255; *root[honing]* K 294; *rawt[honing]* K 356; *rèèt[honing]* K 180, 0188; **raathonig:**

raat[honig] O 70b; *raot[honig]* L 237; *rèèt[honig]* K 313; **graathoning:** *graot[honing]* K 174; **graathonig:** *graot[honig]* L 237; **honing uit de raat:** *honing öt də roowt* L 148; **wafelhoning:** *woufəl[honing]* O 69a; **tafelhoning:** L 204; *toffəl[honing]* L 279; *tòffəl[honing]* L 148; *toofəl[honing]* K 294; **tafelhonig:** *taofəl[honig]* L 207; **sectiehoning:** *seksie[honing]* L 188; *sék-sič[honing]* L 148.

BRUINE HONING

(N 63, 115c)

[Honing uit raten waar broed in heeft gezeten. De kleur is geen aanwijzing voor de kwaliteit; deze wordt vooral bepaald door de manier van winnen.

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

bruine honing: L 204; *bruinə* - K 174, 180; *broojnən* - O 69a; *breunə* - K 188; **bruine-washoning:** *bruin was[honing]* L 207; **zwarte honing:** *zwartə* - K 0188; **honing in bebroede raat:** - *im bæbrøjdə raot* K 185; **oude raathoning:** *aawə raot[honig]* L 237; **voerhoning:** *voer[honing]* L 188.

RUWE HONING

(N 63, 115d)

[Raat, broed, stuifmeel en honing vormen tezamen ruwe honing. Deze wordt wel eens als voer voor de bijen gebruikt. Volgens de informant van L 207 en L 237 is vooral bij korfimmers sprake van *ruwe honing*.

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

ruwe honing: L 200, 204, 262; *ruuwə* - K 188; *rūūwən* - I 118; *srūūwən* - L 207; **rauwe honing:** *rouə* - K 0188; *raowən* - K 185, L 148; **rauwe honingraat:** *raw*

[*honing*]/*raot* L 237; **vuile honing**: L 207; *vuilə* - K 180, 188a; **ongezuiverde honing**: *ðñ-gəzoojvərdn* - O 69a; **voerhoning**: *voer[honing]* L 279; **lentevoer**: L 204.

PERSHONING

(N 63, 116b; WVD 37, 136; Lhoest)
[Honing die men verkrijgt door de raten te persen, zodat de honing eruit loopt. Na verwijdering van de blanke, gave stukken RAATHONING doet men de onregelmatige stukken honingraat, nog niet verzegelde honing, open en gesloten broed, stuifmeelraten, grof werk, moerdoppen, dode bijen en ander afval in zakken van kaasdoek. Deze legt men in de honingpers, waarin ze onder grote druk de nog resterende honing prijsgeven. Deze geperste honing blijft na zeven en klaren toch een product van mindere kwaliteit. De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

pershoning: K 161a, L 91b, 200, 262; *pers[honing]* K 180, 188, 189, 207, 262, 356, L 188, 279; *pərs[honing]* I 118, K 185, L 148, 180a, 187, 207, 241, 255; *pərs[honing]* K 251; *pərs[honing]* K 174, O 69a; **pershonig**: *pərs[honig]* L 180a, 207, 244; *pərs[honig]* L 237; **geperste honing**: L 204, 207, P 5; *gəperstə* - K 0188; *geperste heuning* (...) Honing, uit de raten geperst. Corn. Vervl. Aanh.; **geperste honig**: *gəpéést [honig]* K 241; **pres-honing**: *pres[honing]* O 70b, 73, P 8, 145; *prés[honing]* I 268; **preshonig**: *prés[honig]* K 213, 241; *prés[honig]* K 237; **gepreste honing**: *gəprestə* - O 286.

STAMPHONING

(N 63, 116d; N 63, 116e; WVD 37, 135; N 63, 115d)
[Honing die verkregen wordt door de raten in een ton of kuip te stampen. Raten met wat honing en veel stuifmeel worden

in een ton gestampt en bewaard. Opgelost in warm water is het zeer eiwitrijk voer dat een snelle voorjaarsontwikkeling bevordert; zie het lemma WINTERVOEDSEL. Ook wordt deze honing wel in bakkersproducten verwerkt; volgens de informant van L 200 is hij "voor de koekfabriek". De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

stamphoning/-honig: K 180, L 200, 204, 262; *stamp[honing]* I 118, 268, K 0188, 207, 262, 268, L 148, 188, 244, 255, 279, O 281; *stámp[honing]* K 251; *stàmp[honing]* L 241; *staamp[honing]* K 174; *stoemp[honing]* K 356, O 70b, 73; **gestampte honing**: *gəstamptən* - O 286; **pershoning**: *pers[honing]* L 279; **pres-honing**: P 8; **kneedhoning**: *knééj[honing]* **voerhoning**: *voer[honing]* L 188; **bakkershoning/-honig**: L 91b; *bakkərs[honing]* L 279; *bákkərs[honig]* L 207; *bèkkərs[honing]* L 255; **bakhoning**: *bak[honing]* I 118; **likhoning**: *lik[honing]* K 174; **medehoning**: *mae[honing]* K 180; **zegelhoning**: L 200; **zwarte honing**: *zwartə* - L 188.

TAPHONING

(N 63, 116g)
[Honing die door aftappen via een kraan aan de ton met STAMPHONING wordt verkregen. Hij is iets zuiverder dan deze. De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

taphoning/taphonig: L 91b, 204; *tap[honing]* K 207, L 148, 188; *tàp[honig]* L 207; **getapte honing**: L 204; *gətaptə* - K 188; **loophoning**: K 180.

LEKHONING

(N 63, 116a; WVD 37, 134)
[Honing die wordt geoogst door de ontzeggelde raten in een warm vertrek op een

zeef te leggen. De zeef ligt over een diepe pot waarin de doorgelekte honing wordt opgevangen.

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

lekhoning/-honig: K 161a, L 200, 204, 262; *lek[honing/honig]* K 188, 207, 262, 268, L 188, O 69a, 70b, P 8, 145; *lèk[honing/honig]* L 148, 180a, 241, 244, 255; *lèk[honing/honig]* I 118, 268, K 241, 251, L 187; **likhoning:** *lik[honing]* K 174, 180, 0188; **uitlekhoning:** L 207; **druiphoning/-honig:** L 91b, 262; *druip[honing/honig]* K 189, L 279; *dröjp[honing/honig]* L 180a; *draojp[honig]* L 237; **druphoning:** L 204; *drup[honing]* K 180, O 73, 281; **gedrupte honing:** P 5; *gedrupte heuning* of gelekte heuning. Honing dien men uit de raten laat druppen. Corn. Vervl. Aanh.

SLINGERHONING

(N 63, 116c; WVD 37, 137; Lhoest)

[Honing die geogost wordt door de raten in een toestel rond te slingeren; door de centrifugale kracht wordt de honing uit de raten verwijderd.

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

slingerhoning/-honig: K 161a, L 91b, 200, 262; *slingər[honing/honig]* I 118, 268, K 174, 180, 185, 0188, 188, 188a, 189, 207, 213, 216, 241, 262, 268, 313, 356, L 148, 180a, 187, 188, 207, 237, 241, 244, 255, 279, O 70b, 73, 281, P 8, 145; *slïngər[honing]* K 237, 251, O 69a; **geslinderde honing:** L 204, 207, P 5; *geslïngərdən* - K 241, O 286; *gəslïngərdn* - O 69a; *geslinderde heuning* (...) Heuning die uit de raten geslinderd is. Corn. Vervl. Aanh.; **zuivere honing:** *zèùvərən* - L 255.

ONTZEGELEN

(N 63, 124a; WVD 37, 169; Lhoest)

[Het verwijderen van de wasdeksels die de cellen met honing bedekken. Om de honing te kunnen oogsten, bijv. in de slinger, moeten de raten eerst worden ontzegeld. Men gebruikt hiervoor een ONTZEGELMES of ONTZEGELVORK, maar ook wel een gewoon broodmes of gewone eetvork.]

ontzegelen: K 161a, 180, 0188, 188, 189, 207, 262, 313, 356, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279, O 70b, 73, P 8, 33; *ontsaegələn* P 72; *ontseegələn* K 241; *ontsaegələ* I 268, K 213, 268; *ontseegələ* L 158, 180a, 187, 207, 235, 237, 244; *ontsaegələn* O 69a; *ontséégələ* K 237; *ontseejgələ* I 118, K 185, 216, L 148; *òntsééjgələ* K 251; *ontsijgələn* O 286; *ontsijgələ* K 294; *òntséjgələ* L 255; *ontsijgələn* O 281; *ontsajgələ* P 145; *ontzegelen* De zegels van de honingcellen wegsnijden. Corn. Vervl. Aanh.; **afzegelen:** *afzaegələ* K 174; **bloot maken:** *blòwt máákə* L 237; **bloot steken:** *blòwt stéékə* L 237; **open snijden:** *oopə snijə* K 188a.

SLINGEREN

(N 63, 126; WVD 37, 174)

[Het oogsten van honing door middel van een HONINGSLINGER.]

slingeren: K 161a, 207, 262, 313, 356, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279, O 70b, 73, 286, P 5, 8, 33, 72; *slingərən* K 189, 241; *slingərə* I 118, 268, K 185, 188a, 216, 268, L 148, 158, 187, 235, 237, 255, P 145; *slingərən* O 281; *sliengərən* K 180, 188; *sliengərə* K 174; *slïngərə* K 251; *slïngərən* O 69a; *slingeren* Heuning slingeren. Met den honingslinger uit de raten jagen. Corn. Vervl. Aanh.; **uitslingeren:** *aojt-slingərə* L 244; **draaien:** K 161a, 0188, L 204; *drèèjə* L 180a, 207, 244; *dròwjən* K 294; **uitdraaien:** *aojtdrééjə* L 237; **afdraaien:** *afdrèèjə* L 148; **zwieren:** *zwierə* P 145.

KOLPEN, KOLBEN —————

(N 63, 125c)

[Het vloeibaar maken van honing die gekristalliseerd (koolzaadhoning) of als een gelatine-achtige massa (heidehoning) in de cellen zit. Nadat de raat ontzegeld is, drukt men de verwarmde ERICABORSTEL of KOLP/BTOESTEL in de honing, zó lang tot de honing vloeibaar is. De informanten van L 148 en L 235 merken op dat het losmaken gebeurt door luchtbelletjes in de honing te brengen.]

kolpen: K 0188, 188, 207, L 188, 200, 204, 279; *kólpən* L 158; *kòlpə* K 185; *kòlləpə* L 148, 207, 235, 255; **kolben:** K 161a, 180; *kolləbə* I 268; **kloppen:** *kloppə* K 188a; **lossen:** L 262, 279; *lossə* L 204; *lössə* L 187, 237; **warm maken:** *wèrrəm maokə* L 241; *wéérəm maakə* L 237; **opwarmen:** *opwaarmə* K 174; **voorsmelten:** *vursmélət* L 237.

HONING ZEVEN —————

(N 63, 127a; WVD 37, 177)

[Het zeven van de honing tijdens het slingeren. Door een HONINGZEEF aan de tapkraan te hangen, kan men de honing ontdoen van achtergebleven zegels, broed, wasdeeltjes en andere onzuiverheden.]

zeven: K 161a, 0188, 188, 188a, 207, 262, L 91b, 200, 204, 262, 279, P 5; *zaevən* K 189; *zeevə* I 118, L 187, 207; *zeejvə* K 174, L 148; *zéejvə* K 251; *zeejvə* L 255; **ziften:** K 180, 356; *ziftə* I 268, K 268, L 237; *ziftən* O 281; *zèftə* P 145; *zièftə* K 251; **uitziften:** *aojtziiftə* L 237; **ziften:** K 161a, 313, L 200, 279, O 70b, P 72; *zijgən* O 73; *zaajgən* O 69a; *zaagən* K 241, 294; **ziften:** *zéejə* L 188; **doordoen:** *durdöən* L 237; bij het volgende woordtype is de honing het onderwerp: **doorlopen:** *dui-luupən* O 286.

VERSUIKEREN —————

(N 63, 118; WVD 37, 182)

[Hard worden van de honing. Na een week tot enkele maanden -oa afhankelijk van de soort- gaat de honing kristalliseren. Versuikerde honing is niet minder van kwaliteit of minder geschikt voor consumptie dan vloeibare. Voor het gebruiksgemak kan hij vloeibaar gemaakt worden door hem au bain marie te verhitten; bij temperaturen hoger dan 60 graden echter gaat de kwaliteit achteruit.]

versuikeren: I 118, K 161a, 180, 0188, 313, L 91b, 200, 204, 262, 279; *vərsöj-kərə* L 148, 187, 241; *vərsöj-kərən* K 241; *vərsaojkərə* L 207, 237; *vərsoojkərn* O 69a; *vərsèükərə* K 185, 216, L 255; *vərsuukərə* L 188; *vərsüükərə* L 158; de volgende opgaven zijn voltooid deelwoorden: *vərsöjkərt* L 180a; *vərsökkərt* K 174; **kristalliseren:** K 188, L 204, 279; *kristaliezaerən* K 262; *kristáljēzeerə* L 148; *kričestalizééjə* K 251; *kriestaličzaern* O 69a; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *gəkristaličzeert* L 180a; **verkristalliseren:** *vərkristáljēzeerə* L 148; **opstijven:** K 207; *opstijvən* O 286; *oepstijvə* K 268, 356; *oepstèèvə* P 145; *opstavaə* K 294; *oepstaəvə* I 268; **stijven:** K 189; *stijvən* O 73, 281, P 72; *stuivən* O 70b; **indikken:** K 207; **rijpen:** K 207.

MEDE —————

(N 63, 120a; WVD 37, 148; SGV; N 63, 120b)

[Spoelwater waarmee gereedschappen en raten waaruit de honing is verwijderd zijn schoongemaakt, laat men gisten, eventueel na toevoeging van honing(resten). De gegiste honing- en wateroplossing wordt dan mede genoemd.]

In antwoord op vraag N 63, 120b geven de informanten van L 204 en K 294 als spottende benaming voor deze drank respectievelijk *boksewater* en *bloskeswootter*.]

mede: K 188, 262, 356, P 8; *maedə* O 286; *mèjdə* K 216; *mae* I 268, K 0188, 294, L 158, 180a, 257, 280, O 69a, 70b, 73, P 72; *mée* L 187; *méej* K 161a, 171, 185, 188a, 251, L 148, 157, 200, 207, 244, 256; *mij* K 180, 184, 185, 197a, 219, L 100, 154, 154a, 156, 199, 205, 206, 208, 259, 260, O 281, 283; *mèèj* L 109, 153, 233, 237, 259, 261, 280; *mááj* L 241; *maj* L 204, 236, 237, 262, 264, 279, O 281, P 145; *mjée* L 186; *méúj* K 268; de volgende opgave is wellicht een meervoudsvorm: *méén* I 118; **honigmede:** *honichmae* K 313; **medezoet:** *méejzoet* K 174; **medebier:** *mijbier* L 188; **honingwijn:** *hòningwéjn* L 148; *üningwéén* I 118; *honingwing* L 237; *öningwáán* K 251; **honingbier:** L 262; **hydromel:** K 207.

HONINGZEMERIJ

(N 63, 117)

[Honingverwerkingsbedrijf. Bedrijf waar de RUWE HONING door persen, zeven en zuiveren tot eetbare honing wordt gemaakt. Veelal is er sprake van een coöperatief verband van bijenhouders. Volgens de informant van K 174 hadden bakkers er zelf een.

Zie voor de fonetische documentatie van de woordgedeelten **honing-** en **honig-** het lemma HONING.]

honingzemerij: K 188, L 204, 279; [*honing*]zémäréj K 185, L 148; [*honing*]zaemärij I 118, K 174, 180, 0188; **honigzemerij:** [*honig*]zémäréj L 207; **honingzemelarij:** [*honing*]zimmälärij L 237; **zemerij:** K 161a, L 188, 200, 262, 279; *zémäréj* L 158, 187; *zimmärèj* L 241; *zéúmärij* L 91b; *zéúmäréj* L 255.

WAS

(N 63, 121a; WVD 37, 52; WVD 37, 145; Go, 1b; Lhoest)

[Afscheidingsproduct uit de wasklieren van de bijen. Voorheen werd de bijenwas

veel gebruikt als grondstof voor kaarsen. Momenteel wordt bijenwas als grondstof vaak vervangen door was van plantaardige oorsprong of belangrijk goedkoper te produceren synthetische was. Nog steeds is de bijenwas van belang voor de bereiding van zalven, cosmetische producten en boenwas, voor het modelleren van gietvormen en voor medische toepassingen.]

was: I 118, 268, K 161a, 174, 180, 0188, 188a, 207, L 200, 262, 279, P 8, 33; *was* K 189, 213, 241, 262, 268, 313, 314, 315, 316, 318, 353, 356, L 148, 187, 188, 255, O 69a, 70b, 73, 281, 286, P 44, 46, 47, 72, 145; *was* hs Schrevens P 86; *wás* K 237, 251; *waas* K 185, 216, L 91b; **bijwas:** K 188; *biewas* K 262, O 69a; **bijenwas:** *bîênwas* K 313; *biejəwas* L 207; **smeltwas:** *smiltwas* K 294; **wasschilfers:** P 33; **raat/raten:** *raatə* L 279; *raot* L 237.

RUWE WAS

(N 63, 121b; WVD 37, 146; N 63, 121a)
[De van honing ontdane, maar nog niet gewassen raten.]

ruwe was: K 188, L 200, 279; *srűwə was* L 207; **rauwe was:** *ròwə was* L 187; *raowə waas* K 185; *rawə was* I 118, L 244; *ráwə was* L 207; *ravvə was* I 268; *rèwə was* L 235; **ongezuiverde was:** K 0188; *on-gəzeuverdə was* O 286; *on-gəzöjvərt was* L 204; *òn-gəzəoəverdə wás* K 251; *ěñ-gəzoojverdə was* O 69a; **nietgezuiverde was** *nie gəzöjverdə was* P 8; **vuile was:** K 161a, L 262, O 73; *vöjələ was* P 72; *vöějlə was* O 70b; *vaolə was* O 281; **oude was:** L 188; *ouə was* K 180; **brute was:** P 145; **graotwas:** *graotwas* K 174; **wasraat:** K 313; **oude raat:** *oudə raot* K 189; *ááw raot* L 237; **raat:** K 262.

ZUIVERE WAS —————

(N 63, 121c; WVD 37, 147; N 63, 130a; WVD 37, 186)

[De was, ontdaan van afval en onzuiverheden. Er zijn verschillende manieren om de was te zuiveren. De eenvoudigste is om de ruwe raat met schraapsel en ander afval in een zak van jute of kaaslinnen te doen en deze met een steen verzaard in een grote ketel met water op het vuur te zetten. De gesmolten was komt door het doek heen bovendrijven; de afgekoelde, gestolde was wordt afgeschept, *afgebroemd* volgens de informant van K 294. Door herhaaldelijk de was op te smelten in schoon water krijgt men een helder en zuiver product.

Om kleine hoeveelheden raat te smelten kan men ook gebruik maken van een ZON-NEWASSMELTER of een waskanon. Grote hoeveelheden was worden verwerkt in fabrieken, die beschikken over grote was-smelters of -reinigers en WASPERSEN. Zij bereiken het grootste rendement.]

zuivere was: K 313, L 262, 279, O 73, 281; *zøjvərə was* P 72; *zaojvərə was* L 207, 237, 244; *zèùvərə was* I 118; *zèùvərə waas* K 185; *zuuvərə was* L 188; **gezuiverde was:** K 0188, P 8; *gəzoovjərdə was* O 69a; *gəzaovərdə was* K 251; *gəzaovərdə was* P 145; **propere was:** O 70b; *proupərə was* K 294, O 286; *proepərə was* O 281; **klare was:** *klaorə was* L 237; **schone was:** K 161a; **gezeefde was:** *gəzèéfdə was* L 237; **gefiltreerde was:** K 174; **gesmolten was:** *gəsmoltə was* K 180; **fijne was:** K 188; **bijenwas:** *béjəwas* L 187.

WASBROOD/WASBOLLEN

(N 63, 121d; N 63, 130b; N 63, 121e; N 63, 121c; WVD 37, 147)

[De vorm(en) waarin de gezuiverde was wordt gegoten of geperst; het laatste gebeurt machinaal of met de hand.

De informant van L 235 vermeldt dat het *döjfkəs néjþə* gebeurt om het optreden van WASMOT te voorkomen.]

wasbrood: K 180, 207, 262, L 200, 204, 279; *wasbroowt* L 187; *wasbrōot* K 189; *wasbrōêt* I 268, K 294; *wasbrōējt* O 69a; *wasbrood* Gesmolten was in eenen ronden vorm gegoten en afgekoeld. (...) Ook: *wasschijf*. Corn. Vervl. Aanh.; de volgende opgaven zijn meervoud; het type wasbroden in: K 188; *wasbroodə* I 118; *wasbroojə* K 174; *wasbrōējs* O 69a; *wasbròj* L 237; *wasbreuj* L 91b; **brood:** *brōêt* K 241; **wasklomp:** L 188; **kaas:** L 262; **wasplanken:** *wasplankə* I 268; **bolle:** L 262, 279; *bòllə* L 244; de volgende opgave is enkelvoud: *bòl* L 148; **ballen:** L 91b; *baln* O 69a; de volgende opgave is enkelvoud: *bal* K 0188; **bolletjes:** *bölləkəs* L 237; **wasbollen:** I 118; **kneedbollen:** *knéjbollə* L 237; **bolwas:** L 207, 279; **duifjes:** *duifkəs* L 204; *döjfkəs* L 235; *déúfkəs* L 241; de volgende opgave is enkelvoud: *déúfkə* L 244.

WAS BLEKEN —————

(N 63, 131)

[Gesmolten was kan nog donker van kleur zijn. Door de was enige malen over te smelten onder toevoeging van chemicaliën als chloramine of waterstofperoxyde kan men de was bleken. Ook de zon kan het product bleken. Hiertoe wordt de vloeibare was op een wals die ronddraait in een bak water uitgegoten, zodat hij in dunne linten stolt. De linten worden op tafels uitgespreid; de zon doet dan verder het blekende werk.

Het woordtype **was draaien** duidt waarschijnlijk op het uitgieten van de was op de ronddraaiende wals. Zie ook de semantische toelichtingen bij de lemmata BLEKEN VAN BIJENWAS en WALS in WBD II, 5.]

(was) bleken: K 180, L 262; *was blaekə* K 174, L 188; *bleekə* L 187; *bléjəkə* L 148, 244, 255; *blèèkə* L 148; *bléjkə* L 237;

blijkən K 207; *blīēkə* I 118; *blīēkə* I 268; *bliejəkə* K 294; **(was) zuiveren:** L 204; *zōjvərə* K 188; **was draaien:** *wàs dreujə* L 241.

ZEGELWAS

(N 63, 132b; WVD 37, 172; N 63, 132a)
[Was die afkomstig is van de celdeksels of ZEGELS die de honingcellen afsluiten. De kwaliteit hiervan is zeer goed en de kleur blank.

Zegelwas wordt wel gebruikt om zware hoestaanvallen bij kinkhoest te verzachten.]

zegelwas: I 118, K 161a, 174, 0188, 207, 356, L 188, 200, 262; *zaegəlwas* I 268, O 69a; *zééjgəlwás* K 251; *zījgəlwas* K 294; *zajgəlwas* P 145; **ontzegelwas:** K 188, L 91b, 204, 279, P 5; *óntseejgəlwas* L 207; *óntseejgəlwas* I 118, K 185, L 148; **zuivere was:** L 279; *zaojvərə was* L 237; *zèùvərə waas* K 216; *zuuvərə was* L 188; **maagdenwas:** *maagdəwas* P 8; *maogdəwas* K 268; **witte was:** K 180.

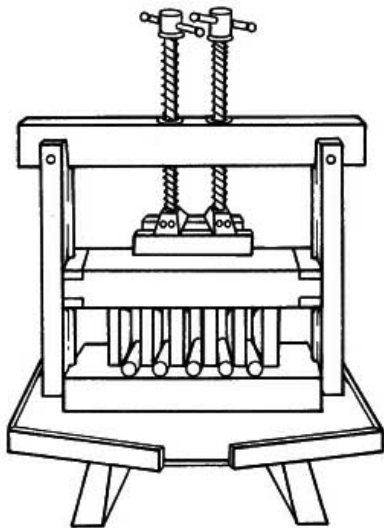
6.2 Benodigheden voor de honing- en wasoogst

HONINGPERS

(N 63, 122a; WVD 37, 175; Go, 1b; Lhoest)

[Apparaat waarmee de honingraten geperst worden om zo de honing te oogsten. De honingpers was al in gebruik bij de korfteelt. Men kent verschillende vormen, vervaardigd van vooral eiken- of beukenhout. De raten -meestal in een zak van jute of kaaslinnen- legt men in het persgat. Het persblok wordt hierop gedrukt door middel van een hefboom of een schroef. Zie afb. 27 (uit WLD II, 6). De uitgeperste honing loopt door een tuit in een op de grond geplaatste bak.

De woordgedeelten **honing-** en **honig-** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

Afb. 27. Honingpers

(honing/honig)pers: K 161a, 180, L 91b, 262, 279; **[honing/honig]pers** K 0188, 188, 189, 207, 262, 313, L 188, 200; **[honing/honig]pès** I 118, K 185, 216, L 148, 180a, 207, 235, 244; **[honing/honig]-**

pèrs K 251, L 237; **[honing/honig]párs** L 255; **[honing/honig]pòrs** K 216, 357, 358; **pòsj** K 318; **pes** K 294, O 69a; **[honing/honig]pès** K 174, 353; **[honing/honig]pés** K 241, 315; **heuningpers** Dubbel tuig van hout of van ijzer, waartusschen de honing uit de raten geperst wordt. Corn. Vervl. Aanh.; **(honing/honig)pres:** **[honing/honig]pres** K 268, 356, O 70b, 73, P 8, 145; **[honing/honig]prés** I 268, K 213, 241, 314, 316; **[honing]préés** K 237; **pres:** **près** P 46; **pressə** O 281; **presser:** **préssər** P 167; **persbank:** **persbank** Bank op vier pooten, geschikt om honing of was te persen. Aan het eene einde is in de bank zelve de persholte uitgekapt, waarin de persblok kan bewegen. Deze blok kan met veel kracht neergedrukt worden bij middel van eenen hefboom, vastzittende onder eenen ijzeren ring of kennef op het eene uiteinde der bank, dicht bij de persholte, en kan neergehaald worden op het andere uiteinde der bank, bij middel van touw en windas. Corn. Vervl. Aanh.

PERSZAK

(N 63, 122b)

[Zak van jute of kaaslinnen, waarin de ruwe honing wordt verzameld. Men legt deze zak in de HONINGPERS. Het persblok drukt de honing door de grofgeweven stof heen naar buiten.

Volgens de informant van K 294 werd de zak vroeger door de schaapherder gebreid in een steek die de vrouwen niet kenden en ook niet konden namaken.

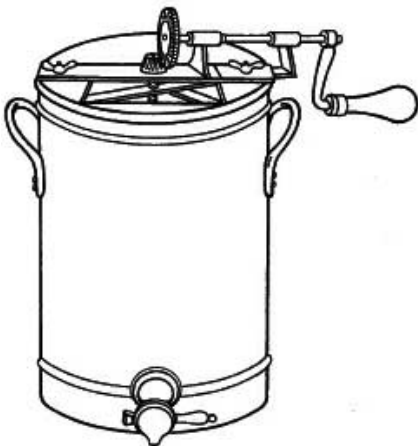
De opgaven die een gewone (jute) zak of baal aanduiden zijn niet opgenomen.]

perszak: K 161a, 0188, L 188, 204, 262, 279; **pèrsak** I 118; **pèrsák** L 148; **pesak** O 69a; **pésak** K 241; de volgende opgave is meervoud: **pésakkə** K 174; **preszak:** **présak** I 268; **linnen perszakjes:** **lingə pèrsèkkskəs** L 207; **persbuis:** **pesbeus** K 294; **persbui:** **pèrsbaojl** L 237.

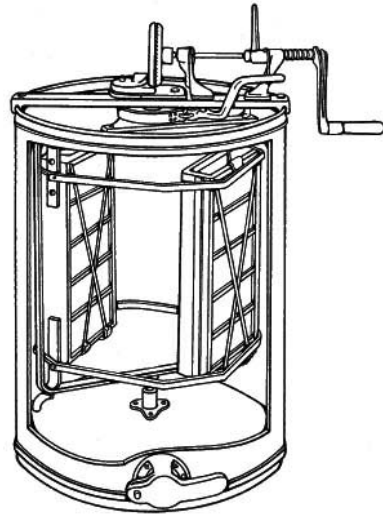
HONINGSLINGER

(N 63, 123a; WVD 37, 173; Go, 1b; N 63, 123b; Lhoest)

[Centrifugeertoestel waarmee de honing uit de raten wordt verwijderd. Men kent verschillende uitvoeringen. Gewoonlijk bestaat een slinger uit een kuip van blik, waarbinnen een korf kan ronddraaien aan een verticale as. De korf is gemaakt van zwaar ijzerdraad en bespannen met zeer stug gaas; de ramen worden met de ontzegelde zijde tegen het gaas neergezet. Men kent twee-, drie- en vierzaamsslingers. De korf wordt met de hand aangedreven, geleidelijk aan om de ramen niet te beschadigen. De beweging wordt door tandwiel en of een V-snaar op de as overgebracht. Door de centrifugale kracht wordt de honing tegen de binnenkant van de kuip geslingerd. Vervolgens haalt men raam voor raam uit de slinger en ontzegelt de andere zijde. Via een *snijkraan* (volgens de informant van K 207) kan de honing, die langs de wand omlaag loopt, worden afgetapt. Zie afb. 28 en 29 (uit WLD II, 6). In een zg. radiale slinger worden de ramen met de toplat naar buiten en de onderlat naar de as geplaatst. Bij de radiale slingers kent men 20-, 30-, 40- en 50-raamsslingers.

Afb. 28. Honingslinger

Afb. 29. Binnenwerk honingslinger

De woordgedeelten **honing-** en **honig-** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

(honing/honig)slinger: K 161a, 0188, 188a, L 91b, 200, 262, 279, P 5, 72; [*honing/honig*]slingər I 118, 268, K 189, 207, 213, 216, 262, 268, 313, 353, 356, 357, L 158, 148, 180a, 187, 188, 207, 235, 237, 244, 255, O 70b, 73, 281, 286, P 8, 45, 48, 72, 145; [*honing/honig*]slien-gər K 180, 188, 237; *sliëngər* K 251, O 69a; *slingr* K 241; *sliengər* hs Schrevens P 86; *heuningslinger* Draaiend werktuig, dienende om den honing uit de raten te slingeren. Corn. Vervl. Aanh.; **zwierder:** *zwiēdər* P 145; **draaier:** K 161a; **slinger-molen:** *slingərmeulə* K 294.

ONTZEGELMES

(N 63, 124b; WVD 37, 170; Lhoest)

[Bepaald soort mes waarmee men de wasdekels van de raten haalt, voordat men gaat slingeren. Een door elektriciteit of stoom voortdurend op temperatuur gehouden mes voldoet het beste. Zie afb. 30 (uit WLD II, 6).

De opgaven die een gewoon (brood)mes aanduiden, zijn niet opgenomen.]

Afb. 30. Ontzegelmes

ontzegelmes: K 161a, 180, 0188, 188, 207, 262, 268, 313, 356, L 200, 262, 279, O 70b, 073, P 5, 33; **ontsaegalmes** I 268, K 213, O 69a, P 72; **óntseegalmés** K 241, L 180a, 187; **óntséégalmés** K 237; **óntseejgalmés** I 118, K 185, 216; **óntsééjgalmés** K 251; **óntséjgalmés** L 255; **ontsijgalmes** O 281, 286; **ontsajgalmes** P 145; **ontzegelmes** Mes op een truweel gelijkende en dienende om de zegels van de honingcellen weg te snijden. Corn. Vervl. Aanh.; **ontzegelsmes:** K 189; **ontzegelingsmes:** L 188; **zegelmes:** K 174; **honingmes:** *hoņingmés* K 188a; **ratenlichter:** *roowtəlichtər* L 148.

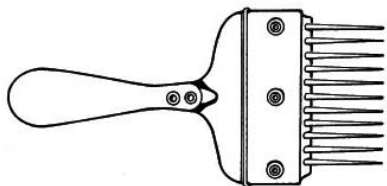
ONTZEGELVORK

(N 63, 124c; WVD 37, 171; N 63, 124b; Lhoest)

[Bepaald soort vork, breed en met vele, smalle tandjes. Vóór het ontzegelen wordt hij in een bak heet water gehouden. Zie afb. 31 (uit WLD II, 6).

De opgaven die een gewone vork aanduiden, zijn niet opgenomen.]

ontzegelvork: K 161a, 188, 207, 262, 313, L 204, 262, O 70b, 73, P 5; **ontsaegəlvork** O 69a, P 72; **ontseegəlvörrək** K 237, 241;

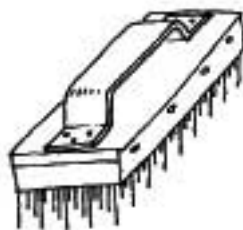
Afb. 31. Ontzegelvork

ontsaegəlvörrək K 174, L 91b; **ontsaegəlvörrək** I 268, K 0188; **óntseegəlvörrək** L 180a, 207, 235; **óntseejgəlvörrək** I 118, K 185; **óntseejgəlvörrək** K 216, L 148; **ontsaegəlvurk** K 180, L 279; **ontsaegəlvurrək** L 200; **ontsaegəlvurək** K 268; **ontseegəlvurək** L 244; **óntsééjgəlvörrək** K 251; **ontsijgəlvèurk** O 281; **ontsaegəlvuirk** K 189; **ontsajgəlvèrk** P 145; **ontzegelingsvork:** L 188; **ontzegelvorket:** K 313; K 356; **ontsijgəlvørkèt** O 286; **ontsaegəlvriekèt** P 33; **afsteekket:** *afsteekjèt* L 255; **honingvork:** *hoņingvèurək* L 237; **honingvorket:** *hoņingvørkèt* L 237; **honinglosser:** *hoowninglössər* L 187.

ERICABORSTEL

(N 63, 125a; Lhoest)

[Bepaald soort borstel met beweeglijke stalen pennen die de heidehoning in de raat moet losmaken, voordat hij geslingerd wordt. Sommige honingsoorten, met name de heidehoning, laten zich niet gemakkelijk slingeren door hun eigenschap van vast worden. Deze honing moet dan eerst door een borstel of iets dergelijks losgemaakt worden. Vóór het gebruik moet men de borstel opwarmen. Zie afb. 32 (uit N 63).]

Afb. 32. Ericaborstel

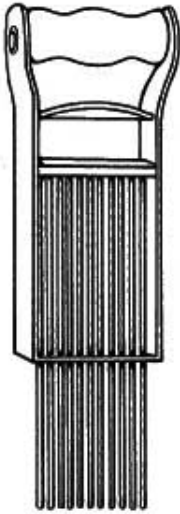
ericaborstel: K 161a, 180, 0188, L 188, 200, 204, 262, 279; **eeriëkabòrstəl** L 180a, 187; **éeriëkabòrstəl** I 118, L 148; **eeriëkabòrsəl** K 185; **eeriekabaorsəl** L 235; **euriëkabòrstəl** K 174; **eeriekabössəl** K 188; **heiborstel:** *hééjbörsəl* L 237; **haaj-**

börstəl K 207; *haojbörstəl* K 216; **heihoningborstel**: *hijhooningbörstəl* L 91b; **pinborstel**: *pinbaorstəl* L 255; **pikborstel**: *pikbörstəl* L 237; **honingstempel**: *òniëngstémpəl* K 237; **[butlər]**: *butlər* L 255; **[labardoos]**: L 188.

KOLP/BTOESTEL

(N 63, 125b; Lhoest)

[Apparaat om de honing in de raat los te maken, voordat men gaat slingeren. Het is zwaarder dan de ERICABORSTEL; de pen- nen ervan zijn steviger en er wordt vlu- ger mee gewerkt. Ook dit toestel wordt vóór gebruik verhit in warm water. Zie afb. 33 (uit WLD II, 6).]

Afb. 33. Handkolp/toestel

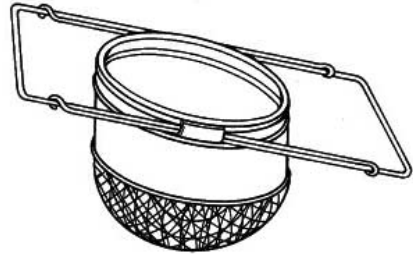
kolp/btoestel: K 161a, 174, 0188, 188, 207, L 91b, 200, 262, 279, P 5; *kòlp-töšstél* I 268, K 185, L 187; *kòlptöšstəl* K 213, 237, 241; *kòlləptöšstél* I 118, L 148, 180a, 207; *koltoestel* P 33; **handkolp/btoestel**: L 188; **kolp**: *kòlləp* L 148; **kolber**: *kòlləbər* I 268; **kolpborstel**: *kòlləpbaorstəl* L 255; **kolfborstel**: *kolfbossəl* K 180.

HONINGZEEF

(N 63, 127b; WVD 37, 176)

[Dubbele zeef die aan de tapkraan van de HONINGSLINGER hangt, boven het vat waarin de honing wordt opgevangen; zie afb. 34 (uit WLD II, 6). Een gewone huishoudzeef voldoet ook, maar dan moet men later de honing nog eens door kaaslinnen laten lopen, om heel kleine wasdeeltjes en dergelijke eruit te krijgen. De woordtypen **kaaszeef** en **doek** duiden hierop; de informant van L 148 vindt dat een nylonkous het best voldoet.

Het woordgedeelte **honing** is niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

Afb. 34. Honingzeef

honingzeef: [*honing*]zaef K 174, 0188, 189; [*honing*]zeef I 118, L 180a, 187, 207; [*honing*]zeejf L 148; **zeef**: K 180, 188, 188a, 207, L 91b, 158, 200, 204, 262, O 70b, P 33; *zeef* K 241, L 207, 244; *zeejf* L 241; *zèjf* L 255; **zeefje**: *zifkə* L 244; **honingzift**: [*honing*]zift I 268, K 189, 262; **zift**: K 313, 356, L 279, O 286, P 5, 8; *zift* K 268, L 237; *zèft* P 145; *zièft* K 251; *zèftə* O 281; **zijg**: O 70b, P 72; *zijch* O 73; *zaajch* O 69a; *zaach* K 294; **zij**: *zèèj* L 188; **teems**: *tems* K 161a; *temst* O 69a; **trizze**: *trižzèj* K 251; **kaaszeef**: L 279; **doek**: *döèk* K 185.

RIJPER

(N 63, 128a; WVD 37, 178; N 63, 127c; WVD 37, 179; Lhoest)

[Vat van aardewerk, hout of metaal waarin de honing na het zeven wordt overgegoten. De gezeefde honing mag niet meteen in potten gedaan worden, omdat er nog zeer kleine onzuiverheden in zitten. Daarom laat men de honing ongeveer een week in een vat staan, het zg. *rijpen*. Luchtbelletjes en ongerechtigheden komen bovendien en kunnen als schuim afgeschept worden. Om te voorkomen dat er zich te grote kristallen vormen, moet men de honing af en toe doorroeren.

Het woordgedeelte **honing** is niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

(honing)rijper: P 8; *rijpær* O 286; *rajpær* K 241; *rèpær* P 145; *ráápær* K 251; *raapær* K 262; [*honing*]rijpær K 207; [*honing*]réépær K 213; [*honing*]ráájpær K 237; **zaanpot:** *zempot* P 33; *zjnpot* O 69a, 70b, 73, P 72; **stenen pot:** L 148; *stijnæn pot* K 313; *stijnæ pot* K 268; *staoænæ pót* I 268; **keulse pot:** K 189; *kéúlsæ pót* I 268; **aarden pot:** *erdæ pot* L 207; **kroeg:** K 356; **stenen kroes:** *stijnæn kroes* K 313; **(honing)ton:** L 262; [*honing*]ton K 174, L 200; [*honing*]tón K 185; [*honing*]tóón L 148; L 204; tóón L 207; **tonnetje:** *tonnækæ* K 188a; **honingvat:** L 279; **(honing)kan:** [*honing*]kan L 255; *kân* L 237; **(honing)bus:** K 161a; I 268, K 180; **blikken bus:** *blèkkæ bus* L 188; **stoop:** *stòwp* L 237; *stòep* K 294; **honingblik:** L 262; **ketel:** *kijtæl* O 281; **emmer:** K 0188.

ZONNEWASSMELTER

(N 63, 129a; WVD 37, 185; Lhoest)

[Soort broeikasje met een deksel van dubbel glas waarin de was door de warmte van de zon wordt gesmolten. De stukken raat worden uitgespreid in een bak met schuine bodem. De gesmolten was loopt

door een geperforeerde metalen plaat. De zon bleekt de was en oververhitting is op deze wijze niet mogelijk. Men kan echter maar kleine hoeveelheden ruwe raat tegelijk verwerken. Zie afb. 35 (uit lijst N 63).]

Afb. 35. Zonnewassmelter

zonnewassmelter: K 180, 188, 189, 207, 313, L 188, 204, 279, O 73, 286, P 5, 33; *zónnæwasméltær* K 185, 213, 241, L 187, 244; *zönnæwásméltær* K 237, 251; *zonnæwasmiltær* I 268, K 262, P 8; *zonnæwasmæltær* K 356; *zonnewassmilter* Toestel dienende om, door inwerking van de warmte der zon, het was te doen smelten. Corn. Vervl. Aanh.; **zonnemelter:** K 174, O 70b; *zónnæsméltær* I 118, L 148, 255; *zonnæsméltær* P 145; *zonnæsmajltær* O 281; **wassmelter:** *wasméltær* L 148; **smelter:** *smiltær* K 294.

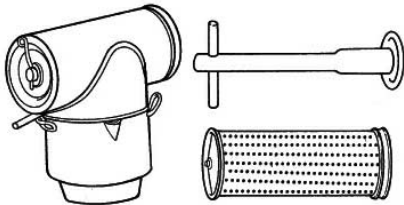
STOOMWASSMELTER

(N 63, 129b; WVD 37, 184)

[Toestel om was te smelten waarbij gebruik wordt gemaakt van stoom. Een waskanon is een stoomwassmelter. Zie afb. 36 (uit WLD II, 6). Het bestaat uit twee op een pan in elkaar gemonteerde bussen, waarvan de binnenste geperforeerd is. De ruwe raat wordt enige etmalen geweekt, waardoor het ergste vuil loslaat. De massa wordt in stukjes gebroken en in de bin-

nenste cilinder gestopt; de pan wordt voor de helft met water gevuld en het geheel wordt op het vuur gezet. De hete stoom smelt de raat, de vloeibare was loopt door een tuitje uit het toestel en kan opgevangen worden op een heetwaterbad. Vervolgens laat men de waskoek langzaam afkoelen.]

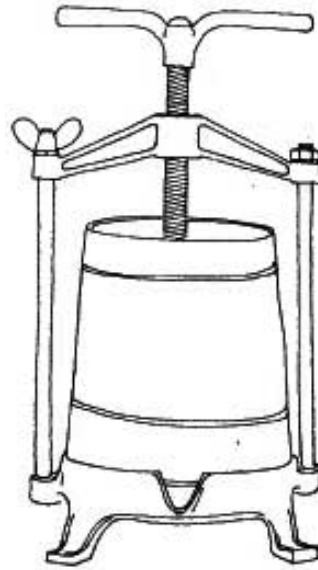
stoomwassmelter: K 188, 189, 207; *stóomwasméltar* I 118; *stôðmwásméltar* K 251; *stoemwasmaeltar* K 356; *stôðm-wasmiltar* I 268; **stoomsmelter:** K 174; *stoemsmèltar* P 145; **stomer:** *stoemar* P 8; **wassmelter:** O 70b, 73, 286; *wassmilter* Toestel, dienende om het was te smelten. Corn. Vervl. Aanh.; **bruspot:** L 188; **smelter:** O 281.

Afb. 36. Waskanon

WASPERS

(N 63, 129c; WVD 37, 184; Lhoest)
[Apparaat om de was vast te drukken. De brokken was worden in een koperen ketel verwarmd. Als de was vloeibaar is, wordt deze in een zak gedaan en in de waspers gebracht. Men perst langzaam en krachtig. Onder de waspers wordt een houten vaatje geplaatst om de was op te vangen. Zie afb. 37 (uit lijst N 63).

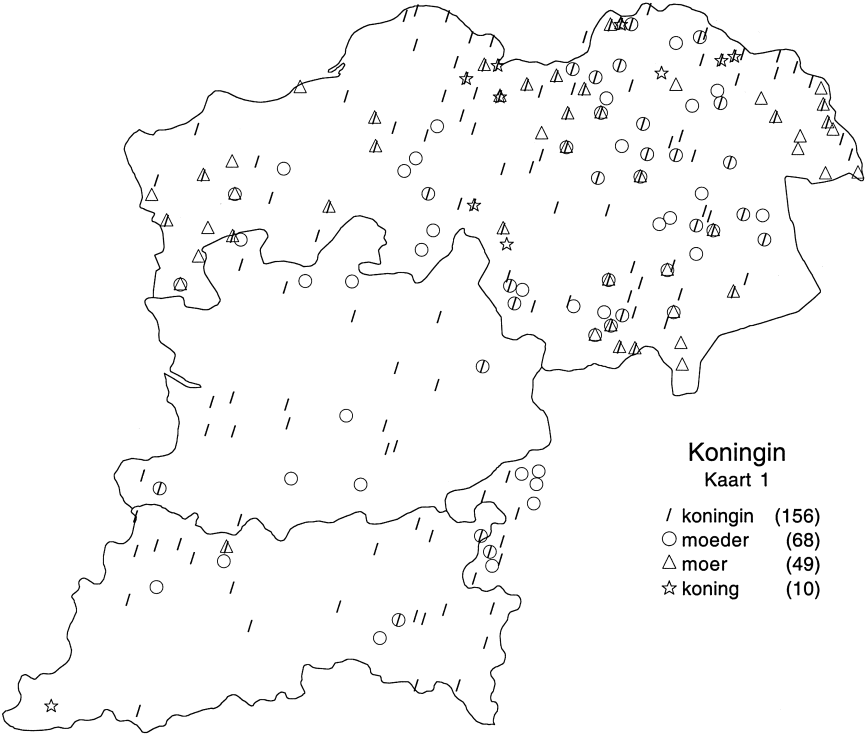
Afb. 37. Waspers

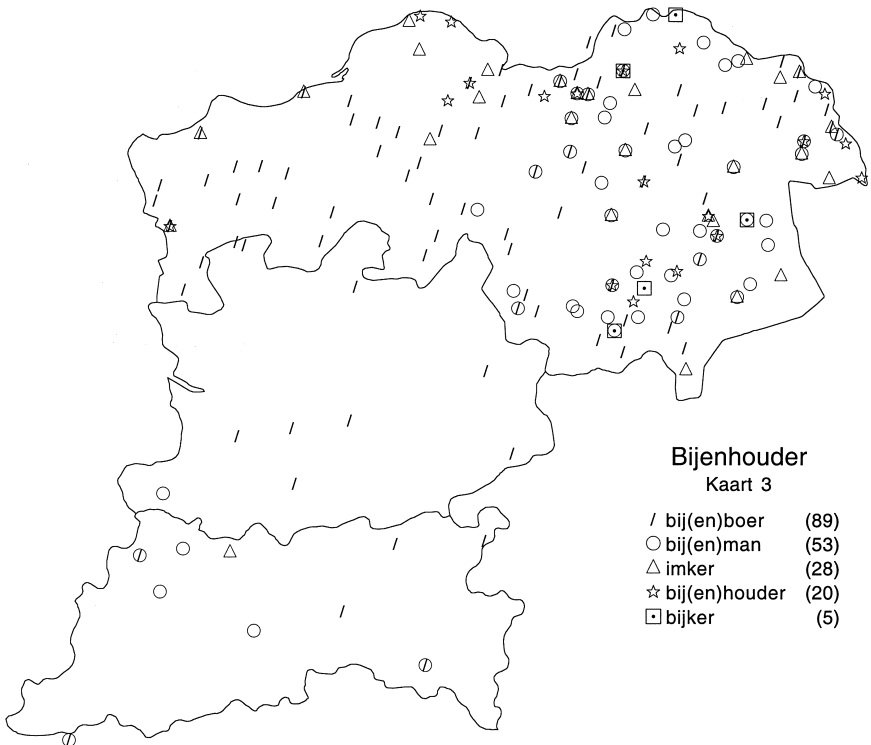
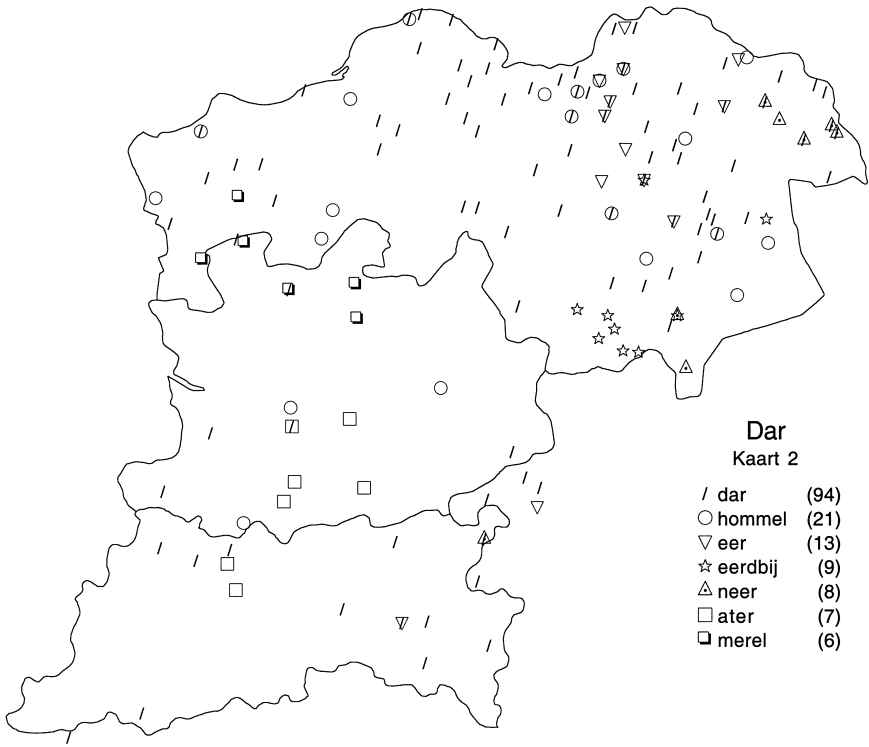
De Oude Imkerij beschrijft een methode waarbij een honingpers wordt gebruikt. De informant van K 161a geeft een tekening van een soortgelijke boompers als om honing te persen. Ook de informant van L 244 beschrijft een pers van: “2 1/2 à 3 meter lang met een houtschroef; hierin verwerkt men de zuivere was tot afgeplatte halve bollen.”]

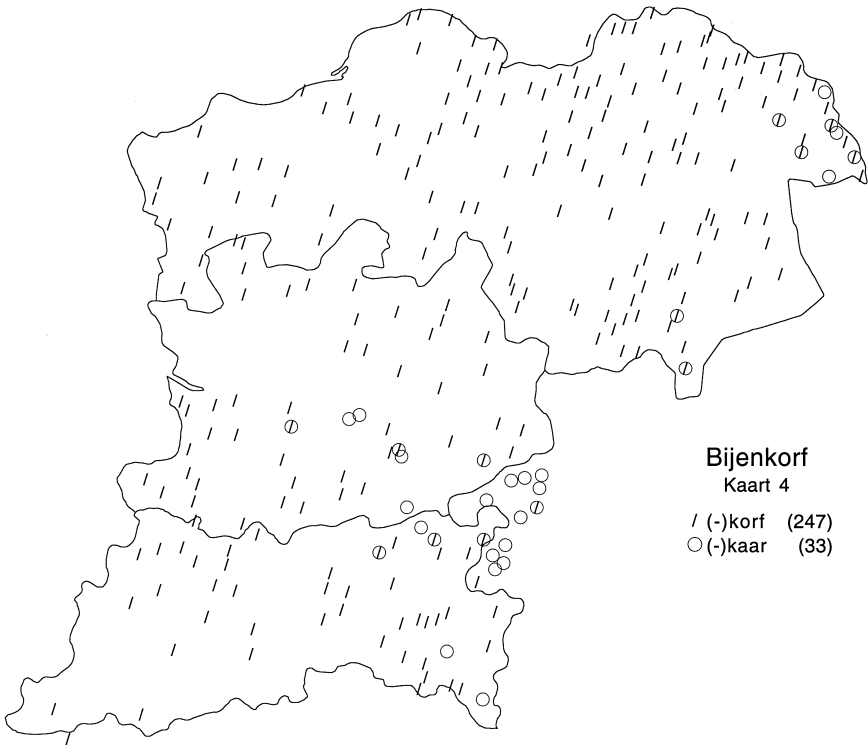
waspers: K 180, 188, 207; *waspèrs* I 118, L 148, 207, 244; *waspárs* L 255; *waspes* O 69a; *waspès* K 174; *waspés* K 241; **waspres:** *wasprés* I 268; *wáspréés* K 237; **pers:** L 188; **pres:** K 262; **honingpers:** *heuningpès* K 174.

Kaarten

Aflevering 9, Vaktaal van de imker

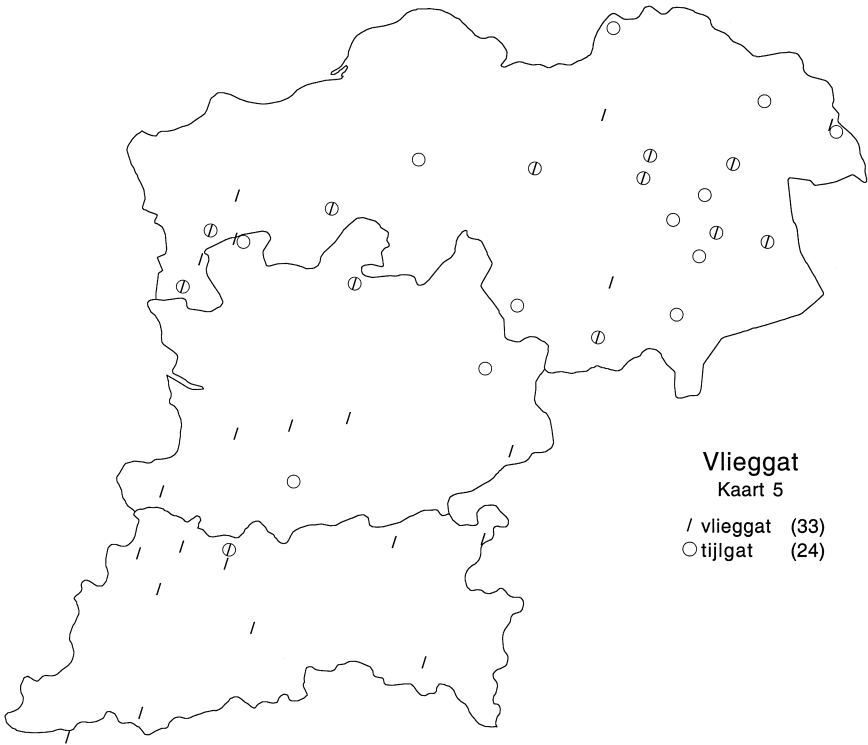

Bienenkorf

Kaart 4

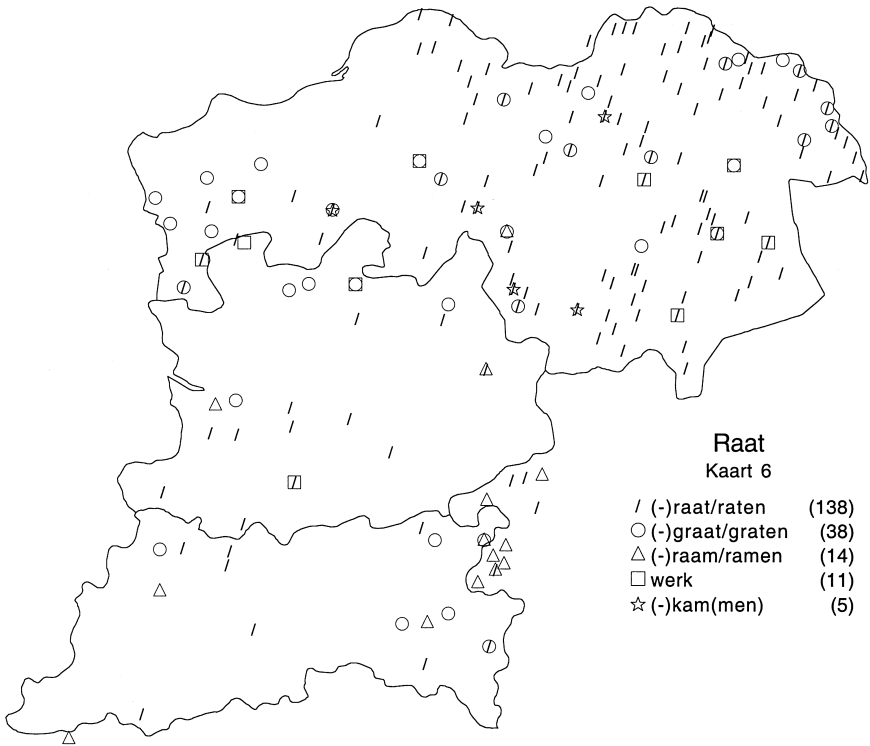
- / (-)korf (247)
- (-)kaar (33)

Vlieggat

Kaart 5

- / vlieggat (33)
- tijlgat (24)

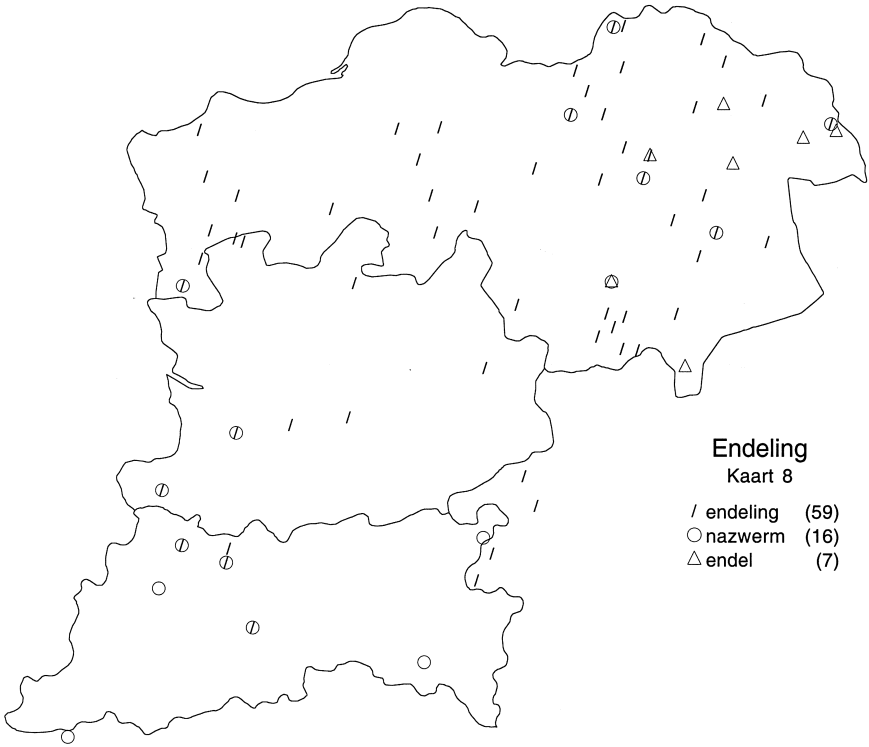
Raat
Kaart 6

- // (-)raat/raten (138)
- (-)graat/graten (38)
- △ (-)raam/ramen (14)
- werk (11)
- ☆ (-)kam(men) (5)

Voorzerm
Kaart 7

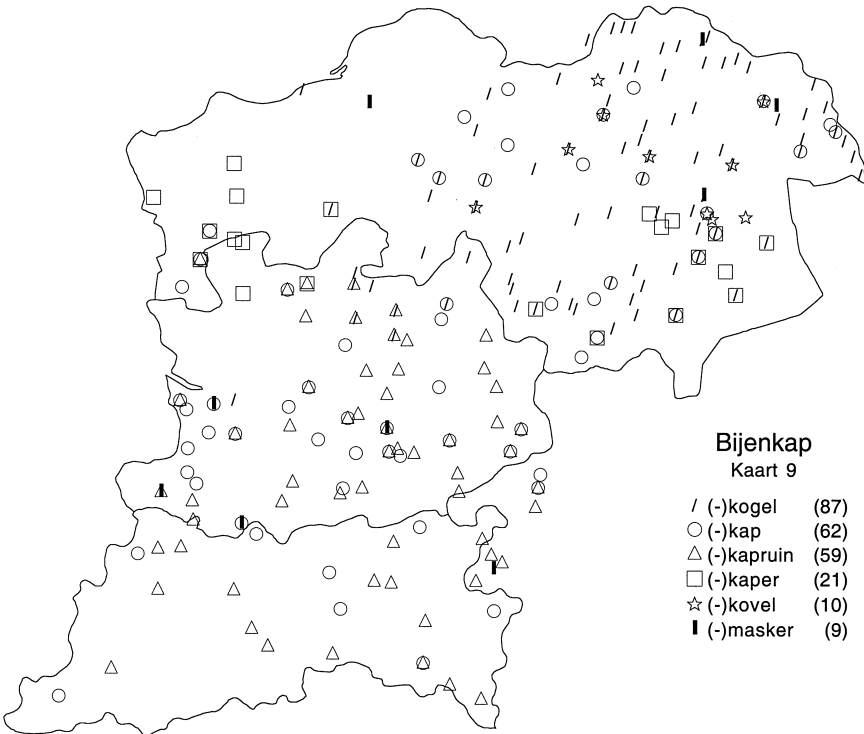
- // brandzwerf (36)
- voorzwerf (28)
- △ eerste zwerf (8)

Endeling

Kaart 8

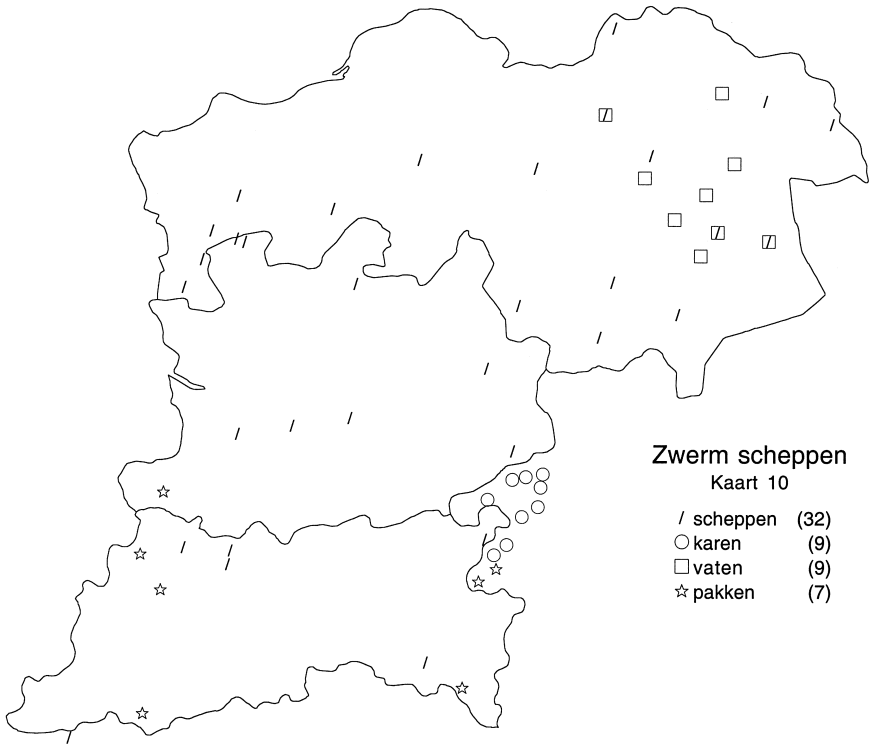
- / endeling (59)
- nazwerm (16)
- △ endel (7)

Bijenkap

Kaart 9

- / (-)kogel (87)
- (-)kap (62)
- △ (-)kapruin (59)
- (-)kaper (21)
- ☆ (-)kovel (10)
- ┆ (-)masker (9)

Alfabetisch register

van trefwoorden en lemmatitels (hoofdletters)

A

- aan de leg 36
aan de schijf 74
aan de spel 74
aan het lengen 32
aan het vliegen 57
aan mekaar kleven 58
aan, bij ~ de leg 46
aan, de moeder is ~ het leggen 36
aan, de moer is ~ de leg 38
aan, flink ~ het werken 32
aan, hij gaat/is ~ het lezen 58
aan, hij is weer eerdbijenraat ~ het zetten 33
aan, hij is zijn eigen ~ het klaarmaken 51
aan, met trossen ~ het gat hangen 51
aan, zakjes ~ de pootjes 63
aan, ze is al ~ het zaaien 36
aan, ze vliegen hem goed ~ 63
aan, ze zijn ~ het lossen 70
aan, ze zijn ~ het [rónthūūtvə] 66
aan, ze zijn ~ hun voorraad 69
AANBOUWEN, DARRENRAAT ~ 33
aanbrengen, zakken ~ 98
aandoen, kleed ~ 98
aandrijven 103
aangeknipte moeder 48
aangevlogen, hij is ~ 58
aangevreten 41
aanhalen 60
aanjagen 103
aankomen 63
aanleggen, broed ~ 36
aanlezen 58
aanloop 17
aanloopdoek 90
aannemen, doen ~ 95
aanpinnen 32
aanprikkelen 103
aanscherpen 32
aansnijden 87
aanspitsen 86
aanstalten, ze maken ~ 58
aansteken 69
aansterken 95
AANVLIEGEN 58
aanvliegen 58, 63
aanvliegplankje 17
aanvoederen 102
aanwerk 32
aanwerken 32
aanzetjes 19
aanzetraat 31
aanzetrand 18
AANZETTEN 32
aanzetten 32, 36, 60, 72, 103
aanzetten, (koningin) ~ 95
AANZETTEN, BROED ~ 36
aanzetten, broed ~ 36
aanzetten, darren ~ 33
aanzetten, grof werk ~ 33
aanzetten, nooddop ~ 46
aanzetten, redcel ~ 46
AANZETTEN, TOT ROVEN ~ 72
aarden pijp 82
aarden pot 118
Abraham zijn mosterd 44
acariöse 74
acht, dans in de vorm van een ~ 60
achterblijvers 57
achteren, scherp van ~ 78
achtramer 15
af laten vallen 82, 105
af laten vliegen 93, 94
af, ze gaan met de broek ~ 70
afbijten 41, 48
AFBIJTEN VAN KONINGINNEN-CELLEN 48
afbotsen 91
afbrekertje 31
afdak 10
afdekplank 23
afdichten 68
afdoen 88
afdoen, de broeken ~ 70
afdoen, helemaal ~ 87
afdompen 81
afdraaien 109
afdrijven 105
afdrijven, horken ~ 67
afdwelmen 81
afgaan 57
afgang 74
afgang, ze hebben de ~ 73
afgebotste 92
afgejaagd 91
AFGEJAAGD VOLK 91
afgejaagd volk 91, 105
afgejaagde zwerm 91
afgeketterd volk 92
afgeklopt volk 91
afgeklopte 91
afgeklopte bijtjes 92
afgeleefde koningin 48
afgeplatte kop 12
AFGEZWERMD VOLK 57
afgezwermd volk 57
afgezwermde 57
afgezwermde kas 57
afgezwermde korf 57
afgezwermde stok 57
afjagen 90, 105
afjagen en omzetten 93

afkitten 68
 afkloppen 91, 105
 AFKLOPPEN, DE MOEDERKORF
 ~ 91
 afkomen 57
 AFKOMEN, AFVLIEGEN 57
 aflegger 92
 aflonten 82
 afmaken 59, 67, 82, 85
 afmaken, aters ~ 67
 afmaken, darren ~ 67
 AFMAKEN, STOMP ~ 33
 afnieteren 81, 85
 afpeteren 81
 afroven 71
 afsalpeteren 81, 85
 afslaan 105
 afslachten 67, 85
 afslachten van darren 67
 afslachten van maters 67
 afslachten, darren ~ 67
 afslachten, eerbijen ~ 67
 afslachten, eren ~ 67
 afsluiting, zinken ~ 17
 afsluitmouwen 81
 afsnijden 48, 86
 afsnijden, kop(pen) ~ 86
 afsnijdsel 86
 afsolferen 85
 afsolfteren 85
 afspijlen 19
 afspillen 19
 afstampen 91
 afstandbledden 24
 afstandblekjes 24
 AFSTANDBLIJKJE 24
 afstandsblieke 24
 afsteekket 116
 afsteken 48, 59, 67
 afstoken 85
 afstoppen 99
 afstoten 91, 105
 aftrappen 57
 aftrommelen 91
 afval opruimen 70
 afvallen 58
 afveegborstels 62
 afvleugelen, de moer ~ 96
 afvliegen 57, 93, 94
 AFVLIEGEN, AFKOMEN, ~ 57
 afvliegen, de bij moet ~ 93
 afvliegen, doen ~ 93
 afvliegen, hard ~ 55
 afvliegen, kaal ~ 55
 afvliegen, laten ~ 93
 afvliegen, te hard ~ 55
 afvlieger 92
 afvoederen 102
 afwachters 66
 afwerken, [aorəls] ~ 67
 afzegelen 109

AFZETTEN, STOMP ~ 33
 afzwammen 82
 AFZWAVELLEN 84
 afzwavelen 82, 84
 afzwermen 55
 afzwermen, te kaal ~ 55
 al, er ligt ~ melk in 38
 al, hij heeft ~ grof werk 33
 al, hij heeft zijn doppen ~
 toe 38
 al, ze is ~ aan het zaaien
 36
 als, het haalt ~ de pest 63
 ambrosius 12
 AMBROSIUSKORF 12
 ambrosiuskorf 12
 Amerikaans broedrot 75
 AMERIKAANS VUILBROED 75
 Amerikaans vuilbroed 75
 andere, dracht van de ene
 heiligendag naar de ~
 65
 andere, een ~ koningin
 geven 95
 andere, een ~ moeder
 opzetten 95
 anderling 53
 ANGEL 77
 angel, (de/het/een) ~ 77
 [annekbolsche] bijen 55
 [aorəl] 4
 [aorəl]broed 41
 [aorəls] afwerken 67
 [aorəls] koppen 86
 [aowərəlsél] 29
 apprensie, ze maken ~ 58
 arm bijtje 69
 arm volk 69
 ARME BIJEN 69
 arme bijen 69
 arme, (een) ~ bij 69
 armoede 43, 56, 73
 armoede voederen 102
 armoede, heeft ~ 43
 armoede, hij gaat van ~ 56
 armoede, hij zwermt van ~
 56
 armoedezwerm 56
 armoedzaaiers 69
 ater 4
 aterbroedig 47
 atercel 29
 aterdop 29
 atergebroid 41, 47
 aterkogel 44
 aterraat 29
 aters afmaken 67
 aters snijden 86
 atertoren 44

B

BAARD 51
 baard 51
 BAARD MAKEN 50
 baard maken 50
 baarden 50
 baardt, het ~ zo 50
 bak 9
 bakhoning 108
 bakkershoning/-honing 108
 ballen 59, 112
 bamisdracht 65
 bandkrammen 18
 Bartholomeusnacht 67
 bastaard(s) 5
 [bata]pijp 82
 bebouwd raam 26
 bebroede raat/raten 30
 bebroede, honing in ~ raat
 107
 bebroede, niet ~ raat 30
 bedelbijen 46
 bedelen 46
 bedelzwerm 56
 bedompen 81
 bedomper 83
 bedwelmen 81
 bedwelmlappen met
 salpeter 84
 beetjes, met ~ voeren 103
 begin, eerste ~ 31
 begin, raatje in het ~ 31
 belegd 38
 beleggen, cellen ~ 36
 belse reiskast 14
 benieten 82
 bepleisteren 68
 BEROKEN 81
 beroken 81
 BEROKER 82
 beroker 83
 beroker Bingham 83
 BESCHERMING, MOUWEN TER
 ~ 81
 besmetten 92
 best volk 54
 best, hij haalt zijn ~ 64
 beste, een ~ 54
 beten 58
 beteuterd zitten te kijken
 66
 betrommelen 91
 bevliegen 66
 bevruchte korf 45
 bevruchte moeder 2
 bevruchte, niet ~ moeder
 47
 bevruchting(s)vlucht 44
 bevruchtinggreis 44
 bevruchtingsdarren 44

- bevruchtigingskastje 96
 bezaaid 38
 BIDDEN 58
 bidden 58
 bie, bij/~ 1, 2
 biekleedjes omdoen 98
 BIJ 1
 bij 3, 4, 8, 25, 50
 bij aan de leg 46
 bij mekaar doen 94
 bij mekaar gooien 94
 bij mekaar slaan 94
 bij mekaar slagen 94
 bij mekaar voederen 94
 bij(en), jonge ~ 3
 bij(en), zachte ~ 78
 bij, (een) arme ~ 69
 bij, bijen ~ laten vliegen 94
 bij, bonte ~ 5
 bij, cyperse ~ 5
 bij, de ~ moet afvliegen 93
 bij, de ~ uitbreken 87
 bij, de ~ vecht 71
 bij, de ~ zit te pratten 45
 bij, een hete ~ 78
 bij, een kwade ~ 78
 bij, een lastige ~ 78
 bij, egyptische ~ 5
 bij, eierenleggende ~ 46
 bij, eierleggende ~ 46
 bij, gouden ~ 5
 bij, halende ~ 3
 bij, karneoler ~ 5
 bij, karneoolse ~ 5
 bij, krainse ~ 5
 bij, leggende ~ 46
 bij, natte ~ 92
 BIJ, UITWERPSELEN VAN DE ~ 70
 bij, vreemde ~ 5
 bij, vuile ~ 47
 bij, zwartjes van ~ ons 5
 bij/bie 1, 2
 bijbaard 51
 bijbak 9
 bijband 99
 bijberdje 17
 bijboer 6, 7
 bijborstel 90
 bijbroed 41, 61
 bijbus 96
 bijdoek 80, 98
 bijdoek, holle ~ 90
 bijdoen, zwerm ~ 94
 bijeenbrengen, twee kolonies ~ 94
 bijeendoen 94
 bijeengooien 94
 bijeenkappen 94
 bijeenkoeken 69
 bijeenkruipen 69
 bijeenslaan 94
 bijeenslagen 94
 bijeenzetten 94
 bijen bij laten vliegen 93
 bijen die niet willen zwermen 55
 bijen korten 86
 bijen varen 98
 bijen verzuipen 92
 bijen zitten in de tros 68
 bijen, [annekbolsche] ~ 55
 BIJEN, ARME ~ 69
 bijen, arme ~ 69
 bijen, de ~ bijten 71
 bijen, de ~ opkleden 98
 bijen, de ~ sturen 72
 bijen, de ~ zijn in dracht 60
 bijen, de ~ zoeken rond 51
 bijen, een laat ~ 50
 bijen, een zwerm ~ 50
 bijen, goede ~ 79
 bijen, haffeltje ~ 51
 bijen, invallende ~ 63
 bijen, jonge ~ 37
 bijen, kwade ~ 78
 bijen, slappe ~ 69
 BIJEN, STEEKLUSTIGE ~ 78
 bijen, voerarme ~ 69
 bijen, volk ~ 50
 bijen, vreemde ~ 59
 bijen, witte ~ 38
 BIJEN, ZACHTE ~ 78
 bijen, zoete ~ 79
 bijen, zwermvlustige ~ 54
 bijen, zwermzieke ~ 50
 bijenbaard 51
 bijenbeschermer 80
 bijenboer 6
 BIJENBORSTEL 90
 bijenborstel 90
 BIJENDANS 60
 bijendans 60
 bijendeeg 102
 BIJENDOEK 98
 bijendoek 90
 bijendrek 70
 bijengek 7
 bijenhaak 18
 BIJENHAL 9
 bijenhal 9
 bijenhandschoen 81
 bijenhars 67
 bijenhoed met sluijer 80
 bijenhok 10
 bijenhokje 10
 BIJENHOUDER 5
 bijenhouder 6
 BIJENHOUDER (scheldbenaming) 6
 bijenhuisje 10
 bijenhut 10
 bijenkaar 8
 bijenkap 79
 BIJENKAP, BIJENKOGEL, ~ 79
 bijenkaper 80
 bijenkas 9, 10
 BIJENKAST 8
 bijenkast 9
 bijenkerel 6
 bijenkist 9
 bijenklammen 18
 BIJENKLEED 90
 bijenkleed 80, 90
 bijenkleedje 90
 bijenkloot 7
 bijenkogel 79
 BIJENKOGEL, BIJENKAP 79
 bijenkoker 80
 bijenkolf 80
 bijenkoning 6
 BIJENKORF 7
 bijenkorf 7, 10
 bijenkorf, gewone hollands ~ 12
 bijenkot 10
 bijenkovel 79
 bijenkover 79
 bijenkrammen 18
 bijenkraten 26
 bijenman 6
 bijenmand 8
 bijenmannetje 7
 bijenmantel 80
 bijenmaske 80
 bijenmasker 80
 bijenmelk 39
 bijenmelker 7
 bijenmens 6
 bijenmes 87
 bijenmouwen 81
 bijennet 80
 BIJENLOORLOG 71
 bijenoorlog 71
 bijenopzet 10
 bijenpastoor 7
 BIJENPIJP 82
 bijenpijp 82
 bijenplek 67
 bijenpots 80
 bijenpreut 7
 bijenraat 26
 BIJENRASSEN 5
 bijenrietje 96
 bijenschepper 89
 bijenschuur 10
 bijensluiser 80
 bijenstal 10
 bijenstok 25
 bijenstront 70
 bijenstrontjes 70

- bijensuiker 102
 BIJENSUIKER, WINTER-
 VOEDSEL, ~ 101
 bijentros 51, 68
 bijenvader 6
 bijenveger 90
 BIJENVOLK 25
 bijenvolk 25
 bijenwas 111, 112
 bijenweer, (goed) ~ 64
 bijenwei(de) 65
 bijenwerk 26
 bijenziekte 74
 bijenzwerm 50
 bijgat toedoen 99
 bijgemeenschap 25
 bijgeven 102
 bijhaak/bijhaken 18
 bijhal 9
 bijhalen 60
 bijhalletje 10
 bijhelm 80
 bijhouder 6
 bijhuisje 96
 bijhut 10
 bijkaar 8, 10, 80
 bijkap 79
 bijkaper 80
 bijkapruin 80
 bijkas 9, 25
 bijkast 9, 10
 bijkast, kempische ~ 14
 bijker 6
 BIJKLEED 61
 bijkleed 61, 90, 99
 bijkleedje 23, 90, 99
 bijklodde 7
 bijklomp 51
 bijkloot 7
 bijknijper 80
 bijkogel 79
 bijkolder 79
 bijkorf 8, 25, 80
 bijkorven 10
 bijkot 10
 bijkovel 79
 bijkovie 79
 bijkrammen 18
 bijkrammetjes 99
 bijkruin 80
 bijkwekerij 10
 bijl's reiskas 14
 bijlappen 95
 bijlont 84
 bijman 6
 bijmand 8
 bijmes 87
 bijmoeder 2, 7
 bijmolm 73
 bijmouwen 81
 bijna, ze zwermt ~ niet 54
 bijnet 80
 bij-oorlog 71
 bijpennen 99
 bijpijp 82
 BIJPINNETJES 99
 bijpinnetjes 99
 bijpruik 80
 bijraampje 20
 bijraat 26
 bijsluier 80
 bijsnijden 86
 bijsnoeien 86
 bijspijkers 99
 bijstal 10
 bijstalletje 10
 bij-stand 10
 bijstek 19
 bijstekken 19
 bijstok 8
 bijsuiker 102
 bijten 78
 bijten, de bijen ~ 71
 bijters 72
 bijteut 7
 bijtje 1
 bijtje, arm ~ 69
 bijtje, jong ~ 3
 bijtjes, [duu]~ 51
 bijtjes, afgeklopte ~ 92
 bijtjes, brave ~ 79
 bijtjes, de ~ zijn op de haal
 60
 bijtjes, erge ~ 78
 bijtjes, nerveuze ~ 78
 bijtjes, straallustige ~ 78
 bijtjes, zwerm ~ 50
 bijtjesboer 6
 bijtjeskap 79
 bijtjesman 6
 bijtjessuiker 102
 bijtjestafel 65
 bijtjesvolk 25
 bijtros 51
 bijtuin 10
 bijvat 8
 bijvater 80
 bijveger 90
 bijvliegen 58
 bijvliegen, laten ~ 93
 bijvoederen 102, 103
 bijvoeren 102
 bijvolk 25
 bijwas 111
 bijweer, (goed) ~ 64
 bijwei 65
 bijwerken 95
 bijzetrans 18
 bijzetten, koningin ~ 95
 bijzetten, moeder ~ 95
 bijzwerm 50, 52
 bijzwerm, die ~ hangt 51
 Bingham, beroker ~ 83
 binnenkomen, geschooid ~
 46
 bisschopmuts 11
 bisschopskorf 11, 12
 BISSCHOPSMUTS 11
 bisschopsmuts 11, 12
 blaasbalg 83
 blaasbalk 83
 blaasje, het ~ 63
 blaaspijp 82, 83
 bladhonig 61
 BLADHONING 61
 bladhoning 61
 bladluishoning 61
 bladluizenhonig 61
 bladluizenjus 61
 blank werk 30
 blanke graathoning 107
 blanke honing 107
 BLANKE RAAT 30
 blanke raat 30
 blazer 83
 BLEKEN, WAS ~ 112
 bleken, (was) ~ 112
 blekjes 24
 bleter 52
 bleuten 63
 blikje 24
 blikken bus 118
 bloed 37
 bloed trekken 43
 bloed, gesloten ~ 40
 bloed, open ~ 39
 bloem 84
 bloem van zwavel 85
 bloemen 60
 bloemenstof 61
 bloemsel 61
 bloemsolfer 85
 bloot maken 109
 bloot steken 109
 bobbelbroed 47
 bokkenkop 44
 bol 68
 bol, vast op een ~ tegen het
 werk hangen 69
 bol, ze hangen op de ~ 69
 bollen 59, 62, 112
 bolletjes 112
 bolwas 112
 bonte bij 5
 boog 12
 BOOGKORF 12
 boogkorf 12
 boogkorf, gelderse ~ 12
 boom 18
 BORSTELS 62
 borstels 62
 borsteltjes 62
 borstplaat 102

- BOT 33
 BOT, ZE STAAN ~ 33
 botsen 91
 bouw, eigen ~ 32
 BOUW, KOUDE ~ 34
 bouw, koude ~ 34
 BOUW, WARME ~ 33
 bouw, warme ~ 33
 bouw, wilde ~ 34
 bouwbij 3
 BOUWEN 32
 bouwen 32
 bouwen, grof werk ~ 33
 bouwen, raten ~ 32
 bouwster 3
 bouwt, hij ~ goed uit 32
 bouwt, hij ~ grof 33
 bovenbak 22
 braak, een ~ 55
 brabantse korf 11, 12
 brabantse, ronde ~ 11
 brandzwerm 52, 54, 56
 BRANDZWERM, VOORZWERM,
 ~ 51
 brave (bijen) 79
 brave bijtjes 79
 brengen, door de winter ~
 101
 brengen, naar de Peel ~ 98
 brengen, op peil ~ 102
 brij 39
 BROED 36
 broed 36, 37, 40, 41
 broed aanleggen 36
 BROED AANZETTEN 36
 broed aanzetten 36
 broed inzetten 36
 broed koppen 86
 broed snijden 86
 BROED TREKKEN 43
 broed trekken 43
 broed van werkbijen 41
 broed zetten 36
 broed, [aorəl]~ 41
 broed, bruin ~ 40
 broed, bruinig ~ 40
 broed, dicht ~ 40
 BROED, FIJN ~ 41
 broed, fijn ~ 28, 41
 broed, gedekseld ~ 40
 BROED, GESLOTEN ~ 40
 broed, gesloten ~ 40
 broed, gezegeld ~ 40
 broed, goed ~ 41
 BROED, GROF ~ 41
 broed, grof ~ 41
 broed, hij heeft ~ 36
 broed, hoog ~ 41
 broed, jong ~ 39
 broed, koud ~ 34
 broed, kwaad ~ 47
 broed, ongerechtig ~ 47
 BROED, OPEN ~ 39
 broed, open ~ 39
 broed, plat ~ 41
 broed, rijp ~ 40
 broed, schoon effen ~ 41
 broed, stenen ~ 75
 broed, toe ~ 40
 broed, toegesloten ~ 40
 BROED, UITKOMEN VAN HET ~
 40
 broed, uitlopend ~ 40
 broed, verzegeld ~ 40
 broed, vuil ~ 47
 broed, warm ~ 34
 broed, wittig ~ 40
 broedaflegger 92
 broedbak 20
 BROEDBAK, BROEDKAMER, ~
 19
 broedbed 36
 broedbij 3, 4
 broedboog 36
 broedcirkel 36
 broeden 36
 broedgordel 36
 broedkader 20
 broedkamer 20, 36
 BROEDKAMER, BROEDBAK 19
 BROEDKAMERRAAM 20
 broedkamerraam 20
 broedkamerraampje 20
 broedkranen 36
 BROEDNEST 36
 broednest 20, 36
 broedpest 75
 broedplaats 36
 broedraam 20, 37
 broedraat 28, 30
 broedrot 75
 broedrot, Amerikaans ~ 75
 broedsel 37
 broedsel, fijn ~ 41
 broedsel, nog niet gesloten
 ~ 39
 broek, ze gaan met de ~ af
 70
 broeken, de ~ afdoen 70
 broekje 63
 brommen 77
 brood 61, 112
 broodhokjes 28
 broodklompjes 62
 bruidskorf 11
 bruidssuiker 102
 BRUIDSVLUCHT 44
 bruidsvlucht 44
 BRUIDSZWERM 56
 bruidszwerm 56
 bruidszwerm, zingende ~
 56
 bruidvlucht 44
 bruin 40
 bruin broed 40
 BRUINE HONING 107
 bruine honing 107
 bruine suiker 102
 bruine-washoning 107
 bruinig broed 40
 bruisen 45, 77
 brullen 77
 bruspot 119
 brute was 111
 buikloop 74
 buiten jagen 67
 buiten sleuren 43
 buiten, darren ~ gooien 67
 buitenbak 20
 buitenbijen 69
 buitenplank 17
 bulbroed 47
 bullenfomper 83
 bult 47
 BULTBROED 47
 bultbroed 41, 42, 47
 bultbroed leggende 47
 bultgebroed 47
 bus, (honing)~ 118
 bus, blikken ~ 118
 [butlær] 117
 C
 CARBOLLAP 84
 carbollap 84
 CEL 27
 cel 27
 cel, hij komt uit de ~ 40
 cellen beleggen 36
 cellule (fr.) 27
 cirkeldans 60
 col 18
 colkrammen 18
 cyprese bij 5
 D
 dadant 13
 dadant-blad 13
 dadant-bladkas 13
 dadantkas 13
 DADANTKAST 13
 dak 23
 dan verdrinken ze 92
 dang 77
 dans 60
 dans in de vorm van een
 acht 60
 dansen 59, 60
 DAR 3
 dar 4
 dar(ren)broed 47

- DAR, GESLACHTSORGAAN VAN
DE ~ 44
- darcelgebroed 28
- darling 4
- darmziekte 73
- darn 4
- darren aanzetten 33
- darren afmaken 67
- darren afslachten 67
- darren buiten gooien 67
- darren kapotmaken 67
- darren kappen 86
- DARREN KOPPEN 86
- darren koppen 86
- darren trekken 67
- darren villen 86
- darren zetten 33
- darren, afslachten van ~
67
- darren, tros ~ 44
- darren, uitdrijven van de ~
67
- darrenbij 4, 55
- DARRENBOL 44
- darrenbol 44
- darrenbroed 28, 41
- darrenbroed zetten 33
- darrenbroederig 47
- darrenbroederige moer 47
- DARRENBROEDIG 47
- darrenbroedig 47
- darrenbroedige koningin
47
- darrenbroedige moer 47
- darrencel 28
- darrenkogel 44
- darrenpijp 82
- darrenraam 29
- darrenraat 28, 41
- DARRENRAAT AANBOUWEN
33
- DARRENSLACHT 67
- darrenslacht 67
- darrenslachting 67
- darrentoren 44
- darrenwerk 28
- darrenzuchtig volk 55
- darrenzwerm 44
- darrie 4
- DATHEPIJP 82
- dathepijp 82
- dauwhoning 61
- de bij moet afvliegen 93
- de bij uitbreken 87
- de bij vecht 71
- de bij zit te pratten 45
- de bijen bijten 71
- de bijen inslaan 94
- de bijen opkleden 98
- de bijen sturen 72
- de bijen zijn in dracht 60
- de bijen zoeken rond 51
- de bijtjes zijn op de haal
60
- de broeken afdoen 70
- de dracht nareizen 98
- de dubbele dreits 74
- DE KONINGIN MERKEN 97
- de korf uitbreken 87
- DE KORF UITBREKEN OF
UITSNIJDEN 87
- de leg snijden 43
- de moeder is aan het leggen
36
- de moeder knippen 95
- DE MOEDERKORF AFKLOPPEN
91
- de moer afvleugelen 96
- de moer is aan de leg 38
- DE MOER KNIPPEN 95
- de oude moeder 92
- de oude moeder is eraf 57
- de oude moeder komt haast
57
- de vlieg kwijt zijn 59
- de was groeit 32
- de winter ingaan 101
- de zwerm is gereed 50
- de zwerm rechten 88
- de zwerm trekt eruit 57
- de zwerm vertrekt 57
- dek 23
- dekkleed 23
- DEKKLEEDJE 23
- dekkleedje 23
- dekplank 23
- DEKPLANK, KASTDEKSEL/~
22
- deksel 22, 23, 40
- dekselen 39
- dekseltje 40
- dekzeiltje 23
- DERDELING 53
- derdeling 53
- dere 4
- derling 54
- diarree 74
- dicht broed 40
- dicht, hij heeft hem ~ staan
40
- dichtbinden 98
- dichtduwen 99
- dichte doppen 40
- dichten, [péilgat] ~ 99
- dichtgebonden mouwen 81
- dichtkitten 68
- DICHTKITTEN VAN DE WONING
68
- dichtkitter 67
- dichtmaken 68, 99
- dichtmetselen 68
- dichtmetsen 68
- dichtpekken 68
- dichtplakken 68
- dichtplekken 68
- dichtsteken 99
- dichtstoppen 68, 99
- die bijzwerm hangt 51
- die heeft zijn eigen dood-
gelopen 92
- die, bijen ~ niet willen
zwermen 55
- die, een kas ~ niet wil
zwermen 54
- dieven 72
- dikgat 4
- dikkop 4
- dikkoppen kapotmaken 67
- dikkoppenbroed 47
- dode periode 68
- doden 48
- doek 117
- DOEK, TEGEN DE ~ JAGEN
95
- doek, tegen de ~ jagen 95
- doek, tegen het ~ jagen 95
- doekpinnetjes 99
- [döëmpfá]papier 84
- doen 66
- doen aannemen 95
- doen afvliegen 93
- doen, bij mekaar ~ 94
- doen, nu ~ ze lelijk 77
- doen, ze gaan een kakje ~
70
- doen, zot ~ 59
- doet, hij ~ weg 57
- dompen 81
- dompen, pijp om te ~ 82
- domper 83
- donker werk 40
- donkere raat 30
- dood 55
- doodbranden 85
- doodroken 85
- dood zetten 93, 94
- dood zetten en omzetten
93
- dooddoen 85
- doodgelopen, die heeft zijn
eigen ~ 92
- doodlopen 100
- doodsteken 67
- DOODZWERMEN, ZICH ~ 55
- doodzwermen, zich ~ 55
- doodzwermen, zijn eigen ~
55
- door de winter brengen
101
- DOOR, ONRUSTIG ZIJN ~
MOERLOOSHEID 45
- doorbijten 40
- doordoet 110

- doordracht 65
doorhouden 101
doorhouders 101
doorknagen 41
doorknauwen 41
doorlopen 110
doorsnijden 41
doorsnijden, erenbloed ~ 86
doorstaander 101
doorwinteren 68, 101
dop 27, 29, 38, 42
dop in de melk 38
dop, gewone ~ 42
dop, ingeknauwde ~ 42
dopjes 29
doppen 42
doppen leegvreten 48
doppen optrekken 46
doppen trekken 46
doppen zetten 46
doppen, dichte ~ 40
doppen, gesloten ~ 40
doppen, hij heeft zijn ~ al toe 38
doppen, ingemelkte ~ 38
doppen, lege ~ 42
doppen, open ~ 39
doppen, toeë ~ 40, 42
dopzwerm 53
dorpel 17
draagtijd 64
draaien 109
draaien, was ~ 113
draaier 115
dracht 60
DRACHT 64
dracht 64, 65
dracht van de ene heiligen-
dag naar de andere 65
dracht, (het is een) goede ~ 64
dracht, de ~ nareizen 98
dracht, de bijen zijn in ~ 60
dracht, er is goede ~ 64
dracht, late ~ 65
dracht, op de ~ zetten 93
dracht, veel ~ 64
dracht, vette ~ 63
dracht, vroege ~ 64
drachtbronnen 65
drachtgebied 65
drachtperiode 64
drachtplaats 65
drachtplek 65
drachtseizoen 64
drachtstijd 64
drachtveld(en) 65
drachtweer 64
drachtwei 65
- dragen, hard ~ 63
dreen 4
dreigbij 72
drentse korf 11, 12
dressen, eraf ~ 57
drets, de dubbele ~ 74
dretsjes 70
drijfvoeder 103
drijfvoerders 102, 103
DRIJFVOER 103
DRIJFVOEREN 102
drijfvoeren 102, 103
DRIJVELING 105
drijveling 105
DRIJVEN 105
drijven 103, 105
drijver 105
drinkenbak 21
druiphoning/-honig 109
druiphoning 109
dubbele, de ~ drets 74
duifjes 112
duitse 5
DUIITSE KAST 14
duitse kast 14
duitse, zwarte ~ 5
duivelskop 44
dunne honing 106
[duu]bijtjes 51
dwaas vliegen 45
dwarsbouw 34
DWARSBOUWERS 34
dwarsbouwers 34
dwarsklippels 34
dwarsknuppels 34
dwarsligger 35
dwarsmeters 34
dwarsprutsers 34
dwarsspijlen 19
dwarsstekken 19
dwarswerkers 34
- E
- echte zwerm 53
een andere koningin geven 95
een andere moeder opzetten 95
een beste 54
een braak 55
een goede 54
een hete bij 78
een kalme 79
een kas die niet wil
zwermen 54
EEN KONINGIN OPZETTEN 95
een kwade (bij) 78
een laat bijen 50
een lastige bij 78
een magere 69
- een naggel 77
een nieuwe moeder geven 95
een nieuwe moeder
opzetten 95
EEN NOODDOP ZETTEN 46
een oude 48
een oude moeder geven 95
een slappe 69
een verarmoeide 56
een volk rechten 95
een zwerm bijen 50
EEN ZWERM EIGENEN 88
EEN ZWERM SCHEPPEN 88
één, er ~ van maken 94
een, ik heb ~ gegeven 95
een, ik heb er ~ uit de rij
staan 94
eens, kijk ~ hoe een goed
werk er in zit 32
eer 4
eerbij 4
eerbijen afslachten 67
eerbijen kapotmaken 67
eerbijenbloed 47
eerbijenraat 29
eerbroed 29
eerd 4
eerd-achtig 47
eerd bij 4
eerd bijen, hij vliegt met zijn
~ 50
eerd bijenbroed 41
eerd bijenraat, hij is weer ~
aan het zetten 33
eerd bloed 41
eerd broedcellen 29
eerd en snijden 86
eerd en, ze werken op ~ 33
eerd kam schieten 33
eerd nest 55
eerraat 29
eerste begin 31
eerste endeling 53
eerste zwerm 52
eersteling 52
eetbak 21
effen, schoon ~ broed 41
egyptische bij 5
eieren 37
eieren leggende bij 46
eier leggende bij 46
eier leggende werkbij 46
eier leggende werkster 46
eier leggende werksterbroed
47
eiers 37
eiertjes 37
eigen bouw 32
eigen, die heeft zijn ~
doodgelopen 92

eigen, haar ~ rechten 46
 eigen, hij is zijn ~ aan het
 klaarmaken 51
 eigen, redt zijn ~ 46
 eigen, ze halen zijn ~ kapot
 63
 eigen, zijn ~ doodzwermen
 55
 eigen, zijn ~ kaalzwermen
 55
 eigen, zijn ~ kapotzwermen
 55
 eigen, zijn ~ oriënteren 59
 eigen, zijn ~ rechten 46
 eigenen 88
 EIGENEN, EEN ZWERM ~ 88
 eikeldopjes 42
 eindling 53
 EITJES 37
 eitjes 37
 elkaar, op ~ kruipen 69
 emmer 118
 endel 53
 ENDELEN 55
 endelen 55
 ENDELING 53
 endeling 53
 endeling, eerste ~ 53
 endeling, tweede ~ 54
 endelingen 55
 endelingzwerf 53
 endelkorf 97
 ene, dracht van de ~
 heiligendag naar de
 andere 65
 engel, (de) ~ 77
 engels kasje 15
 engelse kast 15
 enling 53
 entel 53
 entelen 55
 enteling 53
 er één van maken 94
 er is goede dracht 64
 er ligt al melk in 38
 er terug op 58
 er, hij zit ~ goed in 34
 er, hij zit ~ scheef in 34
 er, ik heb ~ een uit de rij
 staan 94
 er, kijk eens hoe een goed
 werk ~ in zit 32
 er, ze steken ~ rap op en het
 is raak 78
 eraf dresen 57
 eraf, de oude moeder is ~
 57
 eraf, het oude moer komt ~
 57
 eraf, hij komt ~ 57
 eraf, oude moer komt ~ 57

erebij 4
 eren afslachten 67
 erenbloed doorsnijden 86
 erenbroed 41
 erenwerk 29
 erge bijtjes 78
 ERICABORSTEL 116
 ericaborstel 116
 erling 53
 erts 67
 eruit naaien 57
 eruit trekken 48
 eruit, de zwerm trekt ~ 57
 eruit, ze gaat ~ 44
 eruitkloppen 91
 ervoor liggen 51
 ervoor, het is ~ gereed 50
 eten 69
 eten, ze zitten slecht in hun
 ~ 69
 Europees stinkbroed 75
 EUROPEES VUILBROED 74

F

familiedans 60
 fijn 28, 41
 FIJN BROED 41
 fijn broed 28, 41, 42
 fijn broedsel 41
 FIJN WERK 28
 fijn werk 27, 28, 29, 41
 fijne graat 28
 fijne raat 28
 fijne was 30, 112
 flauw 66
 FLAUW ZITTEN 66
 flauw zitten 66
 flink aan het werken 32
 fluiten 52
 fontein 21
 fruitdracht 64
 fruitkast 14
 fruitteelt 14
 FRUITTEELTKAST 14
 fruitteeltkast 14
 fruittelerskas 14
 fruittelerskast 14

G

gaan hangen 58
 gaan naar 66
 gaan schijten 70
 gaan, hij zal ~ zwermen 50
 gaan, op reis ~ 98
 gaan, ze ~ een kakje doen
 70
 gaan, ze ~ lossen 70
 gaan, ze ~ met de broek af
 70

gaan, ze ~ nogal te werk
 77
 gaarne, ze zwermt ~ 54
 gaas 80
 gaat, hij ~ 57
 gaat, hij ~ (haast) zwermen
 50
 gaat, hij ~ haast hangen 58
 gaat, hij ~ van armoede 56
 gaat, hij ~/is aan het lezen
 58
 gaat, ze ~ eruit 44
 gaatje 80
 gangmaker 51
 gapirkooitje 96
 garen 66
 garengoed, oude hoed met
 een voile van ~ 80
 gat, met trossen aan het ~
 hangen 51
 gebastaardeerde 5
 gebold, ze zitten ~ 69
 gebrandzwermd, hij heeft ~
 57
 gebroed 37
 gebroed, gesloten ~ 40
 gebroed, jong ~ 37
 gebroed, open ~ 39
 gebruiken 69
 gedekseld broed 40
 gedreven volk 105
 gedrupte honing 109
 geeft, het ~ goed 64
 geel meeltje 61
 geeltjes, italiaanse ~ 5
 gefiltreerde was 112
 gegeven, ik heb een ~ 95
 gegons 25
 geitenkop 44
 gekruist(e) 5
 geladen 63
 gelderse boogkorf 12
 gelderse korf 11
 gele (bijen) 5
 gelei 39
 gemengd ras 5
 geneet, hij heeft ~ 37
 geperste honing 108
 geperste honing 108
 geplekt 68
 gepreste honing 108
 gerecht 38, 45
 gerecht volk 45
 gerecht, hij is ~ 45
 gerecht, ze is ~ 45
 gerechten 95
 gerechten, ze willen zich ~
 46
 gerechtig 45
 gerechtigde 45
 gereed, de zwerm is ~ 50

- gereed, het is ervoor ~ 50
 geschooid binnenkomen
 46
 geslachtsdelen 44
 geslachtsorgaan 44
 GESLACHTSORGAAN VAN DE
 DAR 44
 geslingerde honing 109
 gesloten 40
 gesloten bloed 40
 GESLOTEN BROED 40
 gesloten broed 40
 gesloten dop(pen) 40
 gesloten gebroed 40
 gesloten honing 106
 gesloten tros 68
 gesloten, nog niet ~
 broedsel 39
 gesmolten suiker 102
 gesmolten was 112
 gestampte honing 108
 gestoken worden 78
 getapte honing 108
 geven, (een) koningin ~ 95
 geven, een andere koningin
 ~ 95
 geven, een nieuwe moeder
 ~ 95
 geven, een oude moeder ~
 95
 geven, jonge koningin ~
 95
 geven, moer ~ 95
 geven, rook ~ 81
 geven, wintervoedsel ~
 102
 GEWERKT, STOMP ~ 33
 gewone dop 42
 gewone hollandse bijenkorf
 12
 gewone spijlen 19
 gezeefde was 112
 gezegeld broed 40
 gezegelde honing 106
 gezoem 25
 gezuiverde was 112
 glazen kastje 15
 goed bijenweer 64
 goed bijweer 64
 goed broed 41
 goed honingweer 64
 goed vliegweer 64
 goed volk 45, 54, 79
 goed, het geeft ~ 64
 goed, het haalt ~ 64
 goed, het honingt ~ 64
 goed, het is ~ weer om te
 halen 64
 goed, hij bouwt ~ uit 32
 goed, hij is weer ~ 45
 goed, hij zit er ~ in 34
 goed, kijk eens hoe een ~
 werk er in zit 32
 goed, ze halen ~ 64
 goed, ze vliegen hem ~ aan
 63
 goed, ze wachten op ~ weer
 66
 goede bijen 79
 goede haal 64
 goede moeder 47
 goede plak 65
 goede streekte 65
 goede, (het is een) ~ dracht
 64
 goede, een ~ 54
 goede, er is ~ dracht 64
 goerzen 25, 77
 gonzen 25, 77
 gooien, bij mekaar ~ 94
 gooien, darren buiten ~ 67
 gordijn 80
 gouden bij 5
 goudse pijp 82
 graat, fijne ~ 28
 graat, oude ~ 30
 graat/graten 26
 graathonig 107
 graathoning 106, 107
 graathoning, blanke ~ 107
 graatwas 111
 grandmère (fr.) 93
 gravenhorster (korf) 12
 grijze 5
 groeien 32
 groeit, de was ~ 32
 groene 106
 GROF BROED 41
 grof broed 28, 41
 GROF WERK 28
 grof werk 28, 41
 grof werk (aan)zetten 33
 grof werk bouwen 33
 grof werk maken 33
 grof werken 33
 grof, (veel) ~ werk 33
 grof, hij bouwt ~ 33
 grof, hij heeft al ~ werk 33
 grof, werken op ~ werk 33
 grollen 77
 grondplank 17
 groot, plat ~ mes 87
 grote zwerm 52
 grove raat 28
 H
 haag, ze vliegen de ~ in 58
 haak 87
 haak/haken 18
 haal, de bijtjes zijn op de ~
 60
 haal, goede ~ 64
 haalbij 1, 3
 haaldracht, het is ~ 64
 haalseizoen 64
 haalster 3
 haalsterbij 3
 haalt, het ~ (goed) 64
 haalt, het ~ als de pest 63
 haalt, het ~ hard 64
 haalt, hij ~ zijn best 64
 haaltijd 64
 HAALWEER 63
 haalweer, (het is) (echt) ~
 63
 haar 62
 haar eigen rechten 46
 haast, de oude moeder komt
 ~ 57
 haast, hij gaat ~ hangen 58
 haast, hij gaat ~ zwermen
 50
 haffeltje bijen 51
 hal 10
 hal, in de ~ zetten 101
 HALEN 60
 halen 60, 66
 halen op 66
 halen, hard ~ 63
 halen, het is goed weer om
 te ~ 64
 halen, honing ~ uit 66
 halen, mirakel ~ 63
 halen, ze ~ goed 64
 halen, ze ~ hard 64
 halen, ze ~ wreed 63
 halen, ze ~ zijn eigen kapot
 63
 halende bij 3
 half raam 22
 halfseizoen 65
 handig volk 79
 handige italianen 5
 handkolp/btoestel 117
 HANDSCHOEN 81
 handschoen 81
 hangen 58
 HANGEN VAN DE ZWERM 58
 hangen, gaan ~ 58
 hangen, hij gaat haast ~ 58
 hangen, ineen ~ 71
 hangen, met trossen aan het
 gat ~ 51
 hangen, vast op een bol
 tegen het werk ~ 69
 hangen, ze ~ op de bol 69
 hangt, die bijzwerm ~ 51
 hard afvliegen 55
 hard dragen 63
 hard halen 63
 hard, het haalt ~ 64
 hard, te ~ afvliegen 55

- hard, ze halen ~ 64
 hard, ze vliegen ~ 63
 haren 62
 hars 67
 heb, ik ~ een gegeven 95
 heb, ik ~ er een uit de rij
 staan 94
 hebben, ze ~ de afgang 73
 hebben, ze ~ nooddoppen
 46
 hechthaken 18
 heeft armoede 43
 heeft zich vervolgen 59
 heeft, die ~ zijn eigen
 doodgelopen 92
 heeft, hij ~ al grof werk 33
 heeft, hij ~ broed 36
 heeft, hij ~ gebrandzwermd
 57
 heeft, hij ~ geneet 37
 heeft, hij ~ hem dicht staan
 40
 heeft, hij ~ in 36, 38
 heeft, hij ~ zijn doppen al
 toe 38
 heeft, hij ~ zo'n mooi werk
 32
 heel raam 20
 heer 4
 heetjagen 92, 100
 heetlopen 100
 heetzitten 100
 heibij, hollandse ~ 5
 heiborstel 116
 heidracht 65
 heihoningborstel 117
 heiligendag, dracht van de
 ene ~ naar de andere
 65
 helemaal afdoen 87
 helft, mijn korf is over de ~
 32
 hellegat 16
 helm 80
 hem, hij heeft ~ dicht staan
 40
 hem, ze vliegen ~ goed aan
 63
 hemelbij 4
 hendeling 53
 hendelingen 55
 heren slachten 86
 hertenkop 44
 het baardt zo 50
 het blaasje 63
 het geeft goed 64
 het haalt (goed) 64
 het haalt als de pest 63
 het haalt hard 64
 het honigt 64
 het honingt (goed) 64
- het is ervoor gereed 50
 het is goed weer om te
 halen 64
 het is haaldracht 64
 het is rap vol 63
 het klavert 66
 het oude moer 52
 het oude moer komt eraf
 57
 het staat rijp 50
 HET VLEGGAT OPSTOPPEN
 99
 het zotten 59
 hete, een ~ bij 78
 hij bouwt goed uit 32
 hij bouwt grof 33
 hij doet weg 57
 hij gaat 57
 hij gaat (haast) zwermen
 50
 hij gaat haast hangen 58
 hij gaat van armoede 56
 hij gaat/is aan het lezen 58
 hij haalt zijn best 64
 hij heeft al grof werk 33
 hij heeft broed 36
 hij heeft gebrandzwermd
 57
 hij heeft geneet 37
 hij heeft hem dicht staan
 40
 hij heeft in 36, 38
 hij heeft zijn doppen al toe
 38
 hij heeft zo'n mooi werk
 32
 hij is aangevlogen 58
 hij is de pijp uit 57
 hij is gerecht 45
 hij is nog scherp 32
 hij is teruggegaan 58
 hij is teruggekomen 58
 hij is vaardig 50
 hij is weer eerdbijenraat aan
 het zetten 33
 hij is weer goed 45
 hij is zijn eigen aan het
 klaarmaken 51
 hij is/ze zijn rijp 50
 hij komt eraf 57
 hij komt uit de cel 40
 hij koust 62
 hij schreeuwt 45
 hij tekent 51
 hij vliegt met zijn eerdbijen
 50
 hij zal gaan zwermen 50
 hij zit er goed in 34
 hij zit er scheef in 34
 hij zit zo ruw voor het
 tijdgat 51
- hij zwermt van armoede
 56
 hij, ze zitten/~ zit 58
 ho/ulgat 16
 hoe, kijk eens ~ een goed
 werk er in zit 32
 hoed, oude ~ met een voile
 van garengeod 80
 hoed, strooien ~ met voiltje
 80
 hoedsluijer 80
 hoezen 77
 hogers 18
 hollandse 5
 hollandse heibij 5
 hollandse korf 12
 hollandse zwarte 5
 hollandse, gewone ~
 bijenkorf 12
 hollandse, zwarte ~ 5
 holle bijdoek 90
 hommelt 4
 hommelnest 55
 hongervolk 69
 HONGERZWERM 56
 hongerzwerm 56
 honig 39, 61, 105
 honig voeren om te roven
 72
 honig, geperste ~ 108
 honig, klare ~ 107
 honig, losse honing/~ 106
 honig, onrijpe honing/~
 106
 honig, rauwe ~ 106
 honig, rijpe honing/~ 106
 honig, schone ~ 107
 honig, verzegelde honing/~
 106
 honig, zuivere ~ 107
 honigblaasje 63
 honigbron 65
 honigcel 27
 honigdans 60
 honigdracht 65
 honigkamer 22
 honigkuipje 27
 honigmaag 63
 honigmede 111
 honigmes 87
 honigpijpje 27
 honigraam 22
 honigraat 26
 honigt, het ~ 64
 honigzemerij 111
 honigzolder 22
 HONING 105
 honing 61, 105
 honing halen uit 66
 honing in bebroede raat
 107

honing uit de raat 107
 HONING ZEVEN 110
 honing, blanke ~ 107
 HONING, BRUINE ~ 107
 honing, bruine ~ 107
 honing, dunne ~ 106
 honing, gedrupte ~ 109
 honing, geperste ~ 108
 honing, gepreste ~ 108
 honing, geslingerde ~ 109
 honing, gesloten ~ 106
 honing, gestampte ~ 108
 honing, getapte ~ 108
 honing, gezegelde ~ 106
 honing, losse ~/honig 106
 honing, maagdelijke ~ 107
 honing, niet-rijpe ~ 106
 honing, niet-verzegelde ~ 106
 honing, ongezegelde ~ 106
 honing, ongezuiverde ~ 108
 honing, onrijpe ~ 61
 honing, onrijpe ~/honig 106
 HONING, ONVERZEGELDE ~ 106
 honing, onverzegelde ~ 106
 honing, open ~ 106
 honing, platte ~ 106
 honing, rauwe ~ 107
 honing, rijpe ~/honig 106
 HONING, RUWE ~ 107
 honing, ruwe ~ 107
 HONING, VERZEGELDE ~ 106
 honing, verzegelde ~/honig 106
 honing, vuile ~ 108
 honing, zuivere ~ 109
 honing, zwarte ~ 107, 108
 honing/honingslinger 115
 honingbak 22
 honingbakraam 22
 honingbier 111
 honingbij 1, 3
 HONINGBLAAS 63
 honingblaas 63
 honingblaasje 63
 honingblik 118
 honingboer 6
 honingbron 65
 HONINGCEL 27
 honingcel 27, 28
 honingcellen 27, 28
 honingcelletje 27
 honingcellule 28
 honingdans 60
 honingdauw 61
 honingen 60

honinggraat 26, 27
 honinghokje 27
 honingkamer 22
 HONINGKAMER, HONING-
 ZOLDER 21
 HONINGKAMERRAAM 22
 honingkamerraam 22
 HONINGKRAMS 28
 honingkrans 28
 honinglosser 116
 honingmaag 63
 honingmens 6
 honingmes 116
 HONINGPERS 114
 honingpers 119
 honingpijpje 27
 honingraam 22
 honingraampjes 22
 honingraat 26, 28, 30
 honingraat, rauwe ~ 107
 honingrand 18, 28
 honingring 28
 honingscheel 40
 HONINGSLINGER 115
 honingstempel 117
 honingt, het ~ (goed) 64
 honingvat 118
 honingvork 116
 honingvorket 116
 honingwafelen 30
 honingweer, (goed) ~ 64
 honingwei 65
 honingwei, schone ~ 65
 HONINGWEIDE 65
 honingwijn 111
 HONINGZEEF 117
 honingzeef 117
 honingzemelarij 111
 HONINGZEMERIJ 111
 honingzemerij 111
 honingzift 117
 honingzolder 22
 HONINGZOLDER, HONING-
 KAMER, ~ 21
 honingzolderraam 22
 honingzolderraampje 22
 hoofdracht 64
 hoog broed 41
 HOOGSEL 17
 hoogsel 17, 22
 hoogselbanden 18
 hoogselraam 22
 hoogselringen 18
 hoop 50
 hoorn 44
 hork 4
 horken afdrijven 67
 horken koppen 86
 horkenbroed 29
 horzel 4
 houdvolken 101

houten pennetjes 99
 houten pinnen /pinnetjes 99
 HUIDBIJEN 69
 huidbijen 69
 huidje 31
 huilen 45
 huis, te ~ zetten 101
 huisbij 3
 hulpkorf 72
 hun, ze zijn aan ~ voorraad 69
 hun, ze zitten slecht in ~ eten 69
 hydromel 111

I

iek 61
 ijlsгат 16
 ik heb een gegeven 95
 ik heb er een uit de rij staan 94
 imker 6
 imkersuiker 102
 in de hal zetten 101
 IN DE MELK STAAN 38
 in de pap 38
 in de pap liggen 38
 in de/het melk staan 38
 in het melk liggen 38
 in tros zitten 68
 IN WINTERTROS ZITTEN 68
 in, bijen zitten ~ de tros 68
 in, dans ~ de vorm van een acht 60
 in, de bijen zijn ~ dracht 60
 in, dop ~ de melk 38
 in, er ligt al melk ~ 38
 in, hij heeft ~ 36, 38
 in, hij zit er goed ~ 34
 in, hij zit er scheef ~ 34
 in, honing ~ bebroede raat 107
 in, kijk eens hoe een goed werk er ~ zit 32
 in, raatje ~ het begin 31
 in, ze staan ~ de pap 38
 in, ze vliegen de haag ~ 58
 in, ze zitten slecht ~ hun eten 69
 INBALLEN 59
 inballen 59
 INBEDELEN 46
 inbedelen 46
 inbedelen, zich ~ 46
 inbijten 48
 inbollen 59
 inbrekers 72
 inbrengen, koningin ~ 95

inbrengen, moer ~ 95
 indikken 110
 ineens hangen 71
 ineens opbrommen 77
 ingaan, de winter ~ 101
 ingeknauwde dop 42
 INGELEGD 38
 ingelegd 38
 ingelegde koninginnen-
 doppen 42
 ingemelkte doppen 38
 ingevoerd, te weinig ~
 69
 ingewinterd, slap ~ 69
 ingewinterd, slecht ~ 69
 ingezaaid 38
 inkaren 88
 inklemmen 59
 inkorten 86, 96
 INKORTEN, RATEN ~ 86
 inlandse (bij) 5
 inlands (ras) 5
 inlandse, zwarte ~ 5
 inleggen 36
 inleiden, moer ~ 95
 inpinnen 19
 inschooien 46
 inslaan, de bijen ~ 94
 INTEREN 69
 interen 69
 intrekken 46
 invallende bijen 63
 INVOEDEREN 102
 invoederen 102
 invoeren 102
 invoeren, koningin ~ 95
 invoeren, moer ~ 95
 INWINTEREN 101
 inwinteren 68, 101, 102
 inwintering 101
 inzetten, broed ~ 36
 is, de moeder ~ aan het
 leggen 36
 is, de moer ~ aan de leg
 38
 is, de oude moeder ~ eraf
 57
 is, de zwerm ~ gereed 50
 is, er ~ goede dracht 64
 is, het ~ ervoor gereed 50
 is, het ~ goed weer om te
 halen 64
 is, het ~ haaldracht 64
 is, het ~ rap vol 63
 is, hij ~ aangevlogen 58
 is, hij ~ de pijp uit 57
 is, hij ~ gerecht 45
 is, hij ~ nog scherp 32
 is, hij ~ teruggegaan 58
 is, hij ~ teruggekomen 58
 is, hij ~ vaardig 50

is, hij ~ weer eerdbeienraat
 aan het zetten 33
 is, hij ~ weer goed 45
 is, hij ~ zijn eigen aan het
 klaarmaken 51
 is, hij gaat/~ aan het lezen
 58
 is, korf ~ moerecht 45
 is, mijn korf ~ over de helft
 32
 is, ze ~ al aan het zaaien 36
 is, ze ~ gerecht 45
 is, ze steken er rap op en
 het ~ raak 78
 italiaan 5
 italiaanse (bij) 5
 italiaanse geeltjes 5
 italiaantjes 5
 italianen 5
 italianen, handige ~ 5
 italianen, tamme ~ 5
 italianers 5

J

jaagkieps 91
 JAAGKORF 91
 jaagkorf 91
 jaagkorfje 91
 jaagnebs 91
 jaagteil 91
 jaagvolk 91
 jaagzwerm 91
 jageling 91
 JAGEN 90
 jagen 90
 jagen, buiten ~ 67
 JAGEN, TEGEN DE DOEK ~ 95
 jagen, tegen de doek ~ 95
 jagen, tegen de zak ~ 95
 jagen, tegen het doek ~ 95
 jagen, tegen het kleedje ~
 95
 jelletje 40
 joegoslaven 5
 jong bijtje 3
 jong broed 39
 jong gebroed 37
 jong werk 30
 jonge bij(en) 3
 jonge bijen 37
 jonge koningin geven 95
 jonge raat 30
 jonge zwerm 56
 jonge, zwerm met ~ moeder
 56

K

kaal 55
 kaal afvliegen 55

kaal volk 57
 kaal, te ~ afzwermen 55
 kaalsnijden 87
 kaalzwermen 55
 kaalzwermen, zijn eigen ~
 55
 kaar 8
 kaarmes 87
 kaas 112
 kaaszeef 117
 kadukelijke koningin 48
 kakje, ze gaan een ~ doen
 70
 kakkerij 74
 KALKBROED 75
 kalkbroed 75
 kalkbroedsel 75
 kalm (volk) 79
 kalme (bijen) 79
 kalme, een ~ 79
 kalmeren 87
 kammen 27, 31
 kan, (honing)~ 118
 kap 23, 80
 kaper 80
 kapot, ze halen zijn eigen ~
 63
 kapotmaken 43, 85
 kapotmaken, darren ~ 67
 kapotmaken, dikkoppen ~
 67
 kapotmaken, eerbijen ~ 67
 kapotsteken 59
 kapotstoken 85
 kapotzwermen 55
 kapotzwermen, zijn eigen ~
 55
 kappen 81
 kappen, darren ~ 86
 kapruin 80
 karen 88
 karneoler bij 5
 karneoolse bij 5
 karnika's 5
 karton met zwavel 85
 kas 8, 9, 25
 kas, afgezwermde ~ 57
 kas, een ~ die niet wil
 zwermen 54
 kas, kempische ~ 14
 kas, verhongerde ~ 56
 kas, verplaatsbare ~ 14
 kas, vuile ~ 57
 kasbijen 25
 kasje 96
 kasje, engels ~ 15
 kast 9, 10
 KAST, DUITSE ~ 14
 kast, duitse ~ 14
 kast, engelse ~ 15

- kast, kempische ~ 14
 kast, langstroth ~ 14
 kast, thüringer ~ 14
 kast, zesraamse ~ 15
 KAST/REISKAST, KEMPISCHE ~ 13
 KASTDEKSEL/DEKPLANK 22
 kastimker 6
 kastje, glazen ~ 15
 kaukasisch(e) 5
 keizer 54
 keizerszwerm 54
 kemper 80
 kempische 5, 14
 kempische bijkast 14
 kempische kas 14
 kempische kast 14
 KEMPISCHE KAST/REISKAST 13
 kempische reisbijkas 14
 kempische reisbijkas 14
 kempische reiskas 14
 ketel 118
 keulse pot 118
 keuteltjes 70
 keuvel 79
 kieps 80, 89
 kijk eens hoe een goed
 werk er in zit 32
 kijken, beteuterd zitten te ~ 66
 kijkgaas 80
 kijkgat 80
 kijkkast 15
 kippen 41
 kissen 77
 kistje 9
 kit 67
 kithars 67
 kitten 68
 kitwas 67
 klaar, zit ~voor het
 uitkomen 40
 klaarmaken, hij is zijn eigen
 aan het ~ 51
 kladdop 42
 klare honig 107
 klare was 112
 klauwsel 61, 63
 KLAVER, VLIEGEN OP ~,
 LINDE ENZ. 65
 klavert, het ~ 66
 klaverweide 65
 kleed aandoen 98
 kleedje 23
 kleedje, tegen het ~ jagen 95
 kleedjes, vilten ~ 23
 kleedpinnetjes 99
 kleefwas 67
 kleerkasbouw 34
 kleine raampjes 22
 kleine zwerm 53
 kleine zwermpjes 55
 kleiner raam 22
 klem zetten 59
 klemmen 18, 59
 klemmetjes 99
 klep 17
 kleven, aan mekaar ~ 58
 klissen 18, 99
 klomp 51
 klompen 62
 KLOMPJES 62
 klompjes 62
 [klopen] 63
 kloppen 91, 105, 110
 kluis 96
 kluisje 96
 knagen 41
 kneedbollen 112
 kneedhoning 108
 knijper 80
 knippen 96
 knippen, de koningin ~ 96
 knippen, de moeder ~ 95
 KNIPPEN, DE MOER ~ 95
 knippen, de moer ~ 95
 knippen, vleugel ~ 96
 knoejer 35
 knoppen 61, 63
 koek 26
 kogel 79
 kolben 110
 KOLBEN, KOLPEN, ~ 110
 kolber 117
 kolforborstel 117
 kolonie 25
 kolonies, twee ~ bijeen-
 brengen 94
 kolp 117
 KOLP/BTOESTEL 117
 kolp/btoestel 117
 kolpborstel 117
 kolpen 110
 KOLPEN, KOLBEN 110
 komen, ze ~ lossen 70
 kommerlijk 78
 komt, de oude moeder ~
 haast 57
 komt, het oude moer ~ eraf 57
 komt, hij ~ eraf 57
 komt, hij ~ uit de cel 40
 komt, oude moer ~ eraf 57
 koning 2, 4
 KONINGIN 1
 koningin 2
 koningin aanzetten 95
 koningin bijzetten 95
 koningin inbrengen 95
 koningin invoeren 95
 koningin, afgeleefde ~ 48
 koningin, darrenbroedige ~ 47
 koningin, de ~ knippen 96
 KONINGIN, DE ~ MERKEN 97
 koningin, een ~ geven 95
 KONINGIN, EEN ~ OPZETTEN 95
 koningin, een ~ opzetten 95
 koningin, een andere ~
 geven 95
 koningin, jonge ~ geven 95
 koningin, kadukelijke ~ 48
 koningin, kwade ~ 47
 koningin, mislukte ~ 47,
 48
 koningin, mismaakte ~ 47
 koningin, onbevruichte ~ 47
 KONINGIN, OUDE ~ 48
 koningin, oude ~ 48
 koningin, slechte ~ 47
 KONINGIN, VERMINKTE ~ 48
 koningin, verminkte ~ 48
 koninginafnemer 93
 koninginnenbij 2
 koninginnenbrij 39
 KONINGINNENBROED 41
 koninginnenbroed 42
 koninginnencellen 29, 42
 KONINGINNENCELLEN,
 AFBIJTEN VAN ~ 48
 KONINGINNENCELLEN,
 MOERDOPPEN, ~ 29
 koninginnendop 38
 koninginnendoppen 29, 42
 koninginnendoppen,
 ingelegde ~ 42
 koninginnengelei 39
 koninginnenhuisje 96
 koninginnenkasje 96
 koninginnenkeefje 96
 koninginnenklem 97
 koninginnenkluis 96
 koninginnenkluisje 96
 koninginnenkooi 96
 koninginnenkooitje 96
 koninginnenkweekkastje 97
 KONINGINNENLARF 37
 koninginnenlarf 37
 koninginnenmade 37
 koninginnenmelk 39
 KONINGINNENPAP 38
 koninginnenpap 39
 KONINGINNENPOP 38
 koninginnenpop 38
 KONINGINNENROOSTER 23
 koninginnenrooster 23

- koninginnensap 39
 koninginnentop 29, 38
 koninginnenvlucht 44
 koninginnenvoedsel 39
 koningin-netje 97
 koningszwerm 54, 56
 koninkje 4
 koninkrijker 97
 kooitje 96
 koolzaaddracht 64
 koolzwerm 56
 kop 31
 kop(pen) afsnijden 86
 kop, afgeplatte ~ 12
 KOP, KORF MET PLATTE ~ 12
 KOP, KORF MET RONDE ~ 11
 kop, platte ~ 12
 kop, ronde ~ 11
 kop, zeven spijlen ~ 12
 kopje(s) 31
 koplatten 19
 koppelen 44
 koppen 86
 koppen snijden 86
 koppen, [aorəls] ~ 86
 koppen, broed ~ 86
 KOPPEN, DARREN ~ 86
 koppen, darren ~ 86
 koppen, horken ~ 86
 koppen, maters ~ 86
 koppen, merels ~ 86
 koppensnellen 86
 KOPRAAT 31
 kopshoutjes 19
 KOPSPIJLEN 18
 kopspijlen 18
 kopspil 18
 kopspilletje(s) 18
 kopstekken 18
 korf 8, 25
 korf is moerecht 45
 korf met een moeder 45
 KORF MET PLATTE KOP 12
 KORF MET RONDE KOP 11
 korf, afgezwermde ~ 57
 korf, bevruchte ~ 45
 korf, brabantse ~ 12
 korf, de ~ uitbreken 87
 KORF, DE ~ UITBREKEN OF
 UITSNIJDEN 87
 korf, drentse ~ 11, 12
 korf, gelderse ~ 11
 korf, hollandse ~ 12
 korf, limburgse ~ 11, 12
 korf, lüneburger ~ 12
 korf, mijn ~ is over de helft
 32
 korf, moederloze ~ 45
 korf, oude ~ 57
 korf, platte ~ 13
 korf, ronde ~ 8, 11
 korf, veluwse ~ 11
 korfbijen 25
 korfdoek 90, 99
 korfhaak 87
 KORFHAKEN 18
 korfhaken 18
 korfhoogsels 18
 korfimer 6
 KORFJES 62
 korfjes 62, 63
 korfkleedje 99
 korfkrammen 18
 KORFMES 87
 korfmes 87
 korfribben 19
 korfring 18
 korfspijkers 99
 korfspijlen 19
 korfzwerm, vuile ~ 56
 korten 86
 korten, bijen ~ 86
 kortmes 87
 kortraat 86
 KORTWAS 86
 kortwas 86
 kortwieken 96
 korven 62
 korven uitbreken 87
 kot 27
 kotje 27
 koud broed 34
 KOUD ZETTEN 93
 koud zetten 93, 94
 koud, opdoeken en ~ leggen
 95
 KOUDE BOUW 34
 koude bouw 34
 kousen 60, 62
 kousjes 62
 koust, hij ~ 62
 kovel 79
 krabbelziekte 74
 krabbelziekte 74
 krachtvoer 103
 krainer (bij) 5
 krainer(s) 5
 krainse bij 5
 kramhaken 18
 krammen 18, 99
 krans 27, 28
 kraten 26
 kreng 78
 krengen 35
 kreupele moeder 48
 kriegel 78
 kristalliseren 110
 kroeg 118
 kroes, stenen ~ 118
 kruipen, om het vlieggat ~
 45
 kruipen, op elkaar ~ 69
 kruipziekte 74
 kruisbouwer 35
 kruisen 19
 kruising 5
 kruisspijl 19
 kruisspijlen 19
 kruisstekken 19
 kruiswerkers 35
 kunstgraat 31
 kunstplaat 31
 KUNSTRAAT 31
 kunststraat 26, 31
 kunstvellen 31
 kunstvolk 92
 kunstwas 31
 kunstzwerm 92
 kunstzwerm maken 91
 kwaad (volk) 78
 kwaad broed 47
 kwaad, ze zijn ~ 46, 100
 kwade (bijen) 78
 kwade koningin 47
 kwade moeder 47, 48
 kwade moer 47, 48
 kwade opzetter 69
 kwade, een ~ (bij) 78
 KWAKEN 52
 kwaken 52
 KWAKER 53
 kwaker 53
 kwartiermakers 51
 kweekbak 20
 kween 47
 kweken 52
 kweken, roverij ~ 72
 kweker 53
 kwijt, de vlieg ~ zijn 59
 kwispeldans 60
 L
 laat, een ~ bijen 50
 [labardoos] 117
 lam, ze zijn ~ 45
 lamme moeder 48
 lamme moer 48
 langstroth 14
 langstroth kast 14
 LANGSTROTHKAST 14
 langzaam voeren 103
 lap nitraatzout 84
 lapje 84
 lappen 95
 larfbroed 39
 larfje 37
 LARVEN 37
 larven 37
 lastig 78
 lastige, een ~ bij 78
 late dracht 65
 laten 49

laten afvliegen 93
 laten bijvliegen 93
 laten stelen 72
 laten vervliegen 93
 laten, af ~ vallen 82, 105
 laten, af ~ vliegen 93, 94
 laten, bijen bij ~ vliegen
 94
 leegroven 71
 leegvreten, doppen ~ 48
 leegzwermen 55
 leg 37
 leg, aan de ~ 36
 leg, bij aan de ~ 46
 leg, de ~ snijden 43
 leg, de moeder is aan de ~
 38
 lege doppen 42
 leggen 36
 leggen, de moeder is aan
 het ~ 36
 leggen, opdoeken en koud ~
 95
 leggende bij 46
 LEGGENDE WERKBIJ 46
 leggende werkbij 46
 leggende werkster 46
 leggende, bultbroed ~ 47
 legger 46
 legsel 37
 legster 46
 LEKHONING 108
 lekhoning/-honig 109
 lelijk, nu doen ze ~ 77
 lengen 32
 lengen, aan het ~ 32
 lentevoer 108
 lepelziekte 74
 lezen 58
 lezen, hij gaat/is aan het ~
 58
 liggen, ervoor ~ 51
 liggen, in de pap ~ 38
 liggen, in het melk ~ 38
 ligt, er ~ al melk in 38
 likhoning 108, 109
 limburgse korf 11, 12
 LINDE, VLIEGEN OP KLAVER,
 ~ ENZ. 65
 lindendracht 65
 linnen perszakjes 114
 loergat 80
 lokkast 72
 lokken 72
 lokker 72
 lokkers 51
 LOKKORF 72
 lokkorf 72
 lokplank 72
 lont 84, 85
 lonten 82

loop 74
 loophoning 106, 108
 loopplank 17
 loopplankje 17
 loopspijl 17
 lopen 60
 lopen, ruw om het vlieggat
 ~ 45
 lopen, weg en weer ~ 45
 lopen, ze ~ 45
 los 106
 losse honing/honig 106
 losse raat 86
 lossen 110
 lossen, ze gaan ~ 70
 lossen, ze komen ~ 70
 lossen, ze zijn aan het ~
 70
 luieren 51
 luieriken 51
 luishoning 61
 luizenhoning 61
 luizenzeik 61
 lüneburger korf 11, 12

M

maag 63
 maagd 107
 maagdelijke honing 107
 maagdelijke raat 30
 MAAGDENHONING 107
 maagdenhoning 107
 maagdenwas 30, 113
 MAAGDENZWERM 55
 maagdenzwerm 56
 maagdraat 30
 maaitjes 37
 made 37
 madel 4
 maden 37
 mager 69
 magere, een ~ 69
 mak soort 79
 mak volk 79
 makel 4
 makelaar 4
 makelbroed 41
 MAKEN, BAARD ~ 50
 maken, baard ~ 50
 maken, bloot ~ 109
 maken, er één van ~ 94
 maken, grof werk ~ 33
 maken, kunstzwerm ~ 91
 maken, moerecht ~ 95
 maken, opzetters ~ 101
 maken, redcellen ~ 46
 maken, tot schelmen ~ 72
 maken, warm ~ 110
 maken, werk ~ 32
 maken, wintertros ~ 68

maken, ze ~ aanstalten 58
 maken, ze ~ apprensie 58
 malle moeder 48
 mannenbij 4
 mannetje 4
 mannetjes snijden 86
 mannetjesbij 4, 55
 mannetjesbroed 47
 mannetjesmoord 67
 mannetjesraat 41
 manwijfje 48
 markeren 97
 masker 80
 massabloem 65
 mat, strooien ~ 23
 matel 4
 mater 4
 maters koppen 86
 maters, afslachten van ~
 67
 mazel 27
 mazeren 27
 MEDE 110
 mede 111
 medebier 111
 medehoning 108
 medezoet 111
 meel 61
 meelklompjes 62
 meeltje, geel ~ 61
 meikwaal 74
 meiziek 74
 MEIZIEKTE 74
 meiziekte 74
 mekaar, aan ~ kleven 58
 mekaar, bij ~ doen 94
 mekaar, bij ~ gooien 94
 mekaar, bij ~ slaan 94
 mekaar, bij ~ slagen 94
 mekaar, bij ~ voederen 94
 melk 37, 39
 melk snijden 43
 melk, dop in de ~ 38
 melk, er ligt al ~in 38
 MELK, IN DE ~ STAAN 38
 melk, in de/het ~ staan 38
 melk, in het ~ liggen 38
 mengeling 5
 merel 4
 merelbij 4
 merelbroed 41
 merelfluit 44
 mereljacht 67
 merelkooien 29
 merelnesten 41
 merels 3
 merels koppen 86
 merelsnijden 86
 merelwerk 29, 41
 merken 88, 97
 MERKEN, DE KONINGIN ~ 97

- merling 4
 mes, omgekruld ~ 87
 mes, plat groot ~ 87
 met beetjes voeren 103
 met trossen aan het gat
 hangen 51
 met, bedwelmlappen ~
 salpeter 84
 met, bijenhoed ~ sluier 80
 met, hij vliegt ~ zijn
 eerdbeien 50
 met, karton ~ zwavel 85
 met, korf ~ een moeder 45
 MET, KORF ~ PLATTE KOP 12
 MET, KORF ~ RONDE KOP 11
 met, oude hoed ~ een voile
 van garengoed 80
 met, strooien hoed ~ voiltje
 80
 met, tule ~ paardenhaar-
 vizier 80
 met, voederhonig ~ suiker
 102
 met, ze gaan ~ de broek af
 70
 met, zwerm ~ jonge moeder
 56
 metsen 68
 middelspijlen 19
 mijn korf is over de helft 32
 mijt, (de) ~ 74
 mijtziekte 74
 MIJTZIEKTE 74
 mijtziekte 74
 minderhoudkast 14
 minderhoudskast 14
 minderwaardig 47
 mirakel halen 63
 mirbaanlap 84
 misère 56
 mislukte koningin 47, 48
 mismaakte koningin 47
 moeder 2
 moeder bijzetten 95
 moeder vruchteloos 55
 moeder, aangeknippte ~ 48
 moeder, bevruchte ~ 2
 moeder, de ~ is aan het
 leggen 36
 moeder, de ~ knippen 95
 moeder, de oude ~ 92
 moeder, de oude ~ is eraf
 57
 moeder, de oude ~ komt
 haast 57
 moeder, een andere ~
 opzetten 95
 moeder, een nieuwe ~
 geven 95
 moeder, een nieuwe ~
 opzetten 95
 moeder, een oude ~ geven
 95
 moeder, goede ~ 47
 moeder, korf met een ~ 45
 moeder, kreupele ~ 48
 moeder, kwade ~ 47, 48
 moeder, lamme ~ 48
 moeder, niet bevruchte ~
 47
 moeder, ongerechte ~ 47
 moeder, oude ~ 48
 MOEDER, SLECHTE ~ 47
 moeder, slechte ~ 47, 48
 moeder, witte ~ 48
 moeder, zwerm met jonge ~
 56
 moederafsluiting 23
 moederbeest 2
 moederbij 2
 moederbrij 39
 moederbus 96
 moedercellen 29, 42
 moederdop 42
 moederdoppen 29, 41
 moederkeefje 96
 moederkluisje 96
 moederkooi 96
 moederkooitje 96
 moederkorf 97
 MOEDERKORF, DE ~
 AFKLOPPEN 91
 moederloos 45
 moederloze korf 45
 moedermelk 39
 moederpap 39
 moederpijp 96
 moederpijpje 96
 moederplaat 23
 moederpop 38
 moederrooster 23
 moederrijzel 23
 moederveer 96, 97
 moedervolk 57
 moer 2
 moer geven 95
 moer inbrengen 95
 moer inleiden 95
 moer invoeren 95
 moer, (de) ~ knippen 95
 moer, darrenbroederige ~
 47
 moer, darrenbroedige ~ 47
 moer, de ~ afvleugelen 96
 moer, de ~ is aan de leg 38
 MOER, DE ~ KNIPPEN 95
 moer, het oude ~ 52
 moer, het oude ~ komt eraf
 57
 moer, kwade ~ 47, 48
 moer, lamme ~ 48
 moer, malle ~ 48
 moer, onbevruchte ~ 47
 moer, ongelukkige ~ 48
 moer, oude ~ 48
 moer, oude ~ komt eraf 57
 moer, slechte ~ 47, 48
 moer, witte ~ 48
 moerbewaarder 97
 moerbij 2
 moerbusje 96
 moercellen 29, 42
 moerdoppen 29, 41
 MOERDOPPEN, KONINGINNEN-
 CELLEN 29
 MOERRECHT 45
 moerecht 45
 moerecht maken 95
 moerecht volk 45
 moerecht, korf is ~ 45
 moergoed 45
 moerhouder 97
 moerhuisje 96
 moerkluis 96
 MOERKOOITJE 96
 moerkooitje 96
 MOERKORF 97
 moerkorf 97
 MOERLOOS 44
 moerloos volk 45
 moerloos/moerloze 45
 MOERLOOSHEID, ONRUSTIG
 ZIJN DOOR ~ 45
 moernijper 97
 moerpap 39
 moerrooster 23
 moersdop 41
 moersdoppen 29
 moertangetje 97
 moervanger 97
 moervolkje 97
 moerzoekers 51
 moerzwerm 52
 moet, de bij ~ afvliegen 93
 moffel 81
 moffen 81
 mom 80
 mombakkes 80
 mommers, voerbak van ~
 21
 mooi, hij heeft zo'n ~ werk
 32
 moordenaars 78
 mosterd, Abraham zijn ~ 44
 mot 73
 MOTZWERM 56
 motzwerm 56
 mouw(en) 81
 MOUWEN TER BESCHERMING
 81
 mouwen, dichtgebonden ~
 81
 mouwhandschoenen 81

- N
 naaien, eruit ~ 57
 naar de Peel brengen 98
 naar het zaad rijden 98
 naar, dracht van de ene
 heiligendag ~ de andere
 65
 naar, gaan ~ 66
 naggel, een ~ 77
 najaardracht 65
 NAJAARSDRACHT 65
 najaarsdracht 65
 nakend volk 57
 nakomer 56
 nareizen, de dracht ~ 98
 nat 61
 NATJAGEN 92
 natjagen 92
 natlopen 92
 natriumnitraat 84
 natslaan 92
 natte bij 92
 navoeren 102
 nazwerm 53
 nazwermen 55
 nebs 89, 91
 [nechtapol] 103
 NECTAR 61
 nectar 61
 nectarbron 65
 neer 4
 neer, ze zetten zich ~ 58
 neergooien 58
 neerkomen 63
 neerstrijken 63
 neervallen 63
 nerveuze bijtjes 78
 nest 36
 nestraat 31
 net 80
 neten 37
 niet bebroede raat 30
 niet bevruchte moeder 47
 niet zwermrustig 54
 niet, bijen die ~ willen
 zwermen 55
 niet, een kas die ~ wil
 zwermen 54
 niet, nog ~ gesloten
 broedsel 39
 niet, nog ~ toegezegd
 106
 niet, ze zwermt bijna ~ 54
 nieteren 82
 nieterlap 84
 nieterlont 84
 nietertabletten 84
 nieterzout 84
 niet-gezuiverde was 111
 niet-rijpe honing 106
 niet-verzegelde honing
 106
 nieuw werk 30, 32
 nieuwe opzet 30
 nieuwe raat/raten 30
 nieuwe, een ~ moeder
 geven 95
 nieuwe, een ~ moeder
 opzetten 95
 NITRAAT, SALPETER/~ 84
 nitraatzout, lap ~ 84
 noeswerkers 35
 nog niet gesloten broedsel
 39
 nog niet toegezegd 106
 nog, hij is ~ scherp 32
 nogal, ze gaan ~ te werk
 77
 non 48
 nooddop 42
 nooddop aanzetten 46
 nooddop(pen) zetten 46
 NOODDOP, EEN ~ ZETTEN 46
 nooddopjes zetten 46
 nooddoppen, ze hebben ~
 46
 noodkorf 91
 noodrantsoen 102
 NOODVOEDER 102
 noodvoeder 102
 NOODVOEDEREN 102
 noodvoederen 102
 noodvoeding 102
 noodvoer 102
 noodvoeren 102
 noodzwerm 56
 NOSEMA 73
 nosema 73, 74
 nosemose 73, 74
 nu doen ze lelijk 77
 O
 observatiekas 15
 OBSERVATIEKAST 15
 observatiekast 15
 [õëchəl] 50
 oekraïense 5
 oekraïners 5
 om het vlieggat kruipen 45
 om, het is goed weer ~ te
 halen 64
 om, honig voeren ~ te roven
 72
 om, pijp ~ te dompen 82
 om, ruw ~ het vlieggat
 lopen 45
 om, vlucht ~ te schijten 70
 ombakkes 80
 omdoen, biekledjes ~ 98
 omgekruld mes 87
 omhangen 94
 OMJAGEN 93
 omjagen 93
 omkloppen 93
 omkorven 91, 95
 omvliegen 93
 omvouwmouwen 81
 omwisselen 93
 OMZETTEN 93
 omzetten 93, 94
 omzetten, afjagen en ~ 93
 omzetten, dood zetten en ~
 93
 onbevruichte koningin 47
 onbevruichte moer 47
 onderbak 20
 onderleggers 18
 onderrand 18
 onderzetrand(en) 18
 onderzetting 18
 onderzetsstuk 18
 ongedurig worden 77
 ongedurige 46
 ongelukkige moer 48
 ongerecht 45
 ongerechte (korf) 45
 ongerechte (moeder) 47
 ongerechtig 45
 ongerechtig broed 47
 ongerechtigd 45
 ongerechtigd volk 45
 ongezegelde honing 106
 ongezuiverde honing 108
 ongezuiverde was 111
 onrechtig(e) 45
 onrijpe honing 61
 onrijpe honing/honig 106
 onrustig rondlopen en
 vliegen 45
 ONRUSTIG ZIJN DOOR
 MOERLOSHEID 45
 onrustig, ze zijn ~ 45
 ons, zwartjes van bij ~ 5
 ontlastingsvlucht 70
 ontsmetten 85
 ONTZEGELEN 109
 ontzegelen 41, 109
 ontzegelingsmes 116
 ontzegelingsvork 116
 ONTZEGELMES 115
 ontzegelmes 87, 116
 ontzegelmes 116
 ONTZEGELVORK 116
 ontzegelvork 116
 ontzegelvorket 116
 ontzegelwas 113
 ONVERZEGELDE HONING
 106
 onverzegelde honing 106
 onverzegelde raat 106
 oogst 64

- oogsten 60
oogsttijd 64
oogstveld 65
oostenrijkers 5
oostenrijkse 5
op de dracht zetten 93
op de winter stellen 101
op een tros zitten 68
op elkaar kruipen 69
op peil brengen 102
op reis gaan 98
op roof uit sturen 72
op roven (uit) sturen 72
op zwermen staan 50
op, de bijtjes zijn ~ de haal 60
op, er terug ~ 58
op, halen ~ 66
op, vallen ~ de vliegplank 63
op, vast ~ een bol tegen het werk hangen 69
op, vliegen ~ 66
OP, VLIEGEN ~ KLAVER, LINDE ENZ. 65
op, werken ~ grof werk 33
op, ze hangen ~ de bol 69
op, ze steken er rap ~ en het is raak 78
op, ze vallen ~ de plank 63
op, ze wachten ~ goed weer 66
op, ze werken ~ eerden 33
OP, ZE WERKEN ~ ZWERMEN 33
op, zitten ~ 66
opbouwen 32
opbouwwerk 31
opbrommen, ineens ~ 77
opbruisen 77
OPDOEKEN 98
opdoeken 98
opdoeken en koud leggen 95
open 39
open bloed 39
OPEN BROED 39
open broed 39
open dop(pen) 39
open gebroed 39
open honing 106
open snijden 109
openbijten 41
openbreken 48
openknagen 41
opeten 69
opgaan, terug ~ 58
opgejaagde 91
opjagen 72, 91
opkleden 95, 98
opkleden, de bijen ~ 98
opkleedpin 99
opklepplank 17
opkorven 98
opkruisen 19
opmaken 69
opnieuw zwermen 55
oppoetsers 3
opruimen, afval ~ 70
opsissen 77
opsluiten 99
opsnijden 86
opsnoeien 86
opspaken 19
OPSPIJLEN 19
opspijlen 19
opspillen 19
opstallen 101
opsteken 19, 57, 98
opstekken 19
opstijven 110
opstoppen 99
OPSTOPPEN, HET VLIEGGAT ~ 99
OPTISSEN 77
optissen 77
optrekken 46
optrekken, doppen ~ 46
opvangkorf 89
opvliegen 77, 94
opvliegen, terug ~ 58
opvoederen 101, 102
opvoeren 102
opwarmen 110
opzet, nieuwe ~ 30
opzetranden 18
opzetring 18
opzetten 93, 95, 101
opzetten, een andere moeder ~ 95
OPZETTEN, EEN KONINGIN ~ 95
opzetten, een koningin ~ 95
opzetten, een nieuwe moeder ~ 95
opzetten, redcel ~ 46
OPZETTER 101
opzetter 101
opzetter, kwade ~ 69
opzetters maken 101
oriënteren 59
oriënteren, zijn eigen ~ 59
ossenkop 44
oud volk 57
oud werk 30
oude graat 30
oude hoed met een voile van garengoed 80
OUDE KONINGIN 48
oude koningin 48
oude korf 57
oude moeder 48
oude moer 48
oude moer komt eraf 57
OUDE RAAT 29
oude raat 29, 86, 111
oude raathonig 107
oude stam 57
oude stand 57
oude stok 57
oude vlucht 52
oude was 86, 111
oude zwarte steekduivels 5
oude zwerm 52
oude, de ~ moeder 92
oude, de ~ moeder is eraf 57
oude, de ~ moeder komt haast 57
oude, een ~ 48
oude, een ~ moeder geven 95
oude, het ~ moer 52
oude, het ~ moer komt eraf 57
over, mijn korf is ~ de helft 32
overbotsen 91, 95
overdrijven 105
overhangen 95
overhevelen 95
overjagen 95
overkorven 95
overscharen 95
overslaan 95
overslagen 95
overstoten 95
overvliegen 93
overvoederen 94
overwinteren 68, 101
overzwerm 56
- P
- paardenhaarvizier, tule met ~ 80
paarvlucht 44
paaszwerm 56
pakken 88
pap 39
pap, in de ~ 38
pap, in de ~ liggen 38
pap, ze staan in de ~ 38
papidoppen 38
papier, [döempfá]~ 84
paren 44
paringsvlucht 44
Peel, naar de ~ brengen 98
peet 48
peil, op ~ brengen 102
[péilgat] 16

- [péilgat] dichten 99
pek 67
pennetjes, houten ~ 99
periode, dode ~ 68
pers 119
pers, (honing/honig) ~ 114
persbank 114
persbuil 114
persbuis 114
persshonig 108
PERSHONING 108
persshoning 102, 108
persraat 86
perswas 102
PERSZAK 114
perszak 114
perszakjes, linnen ~ 114
pest, het haalt als de ~ 63
piepen 52
pijp 82
pijp om te dompen 82
pijp, [bata] ~ 82
pijp, aarden ~ 82
pijp, goudse ~ 82
pijp, hij is de ~ uit 57
pijproker 82
pikborstel 117
pikken 71, 78
[pilschat] 16
pin 78
pinborstel 117
pincet 97
pinnen, houten ~ /pinnetjes 99
pinnetjes, houten pinnen ~ / 99
pinwas 31
plaatje(s) 40
plak, goede ~ 65
plank, ze vallen op de ~ 63
plankje 17
plat broed 41
plat groot mes 87
PLAT STAAN 33
platkop 12
platte 12
platte honing 106
platte kop 12
platte korf 13
PLATTE, KORF MET ~ KOP 12
plek zoeken 58
plekhaar 62
plekhars 67
pleksel 67
plekwas 67
pletteren 59
poepen 70
pofmouwjes 81
pollen 61, 62
pollendans 60
polletjes 62
pootjes, zakjes aan de ~ 63
pop 37, 38
popjes 38
popschool 97
pot 27
pot, aarden ~ 118
pot, keulse ~ 118
pot, stenen ~ 118
potje 27
potten 29
pratten, de bij zit te ~ 45
pratten, ze zitten te ~ 66
pres 114, 119
preshonig 108
preshoning 108
presser 114
preszak 114
prikkelbaar 78
prikkeldeeg 103
prikkelen 72, 103
prikkelvoeder 103
prikkelvoeding 103
prikkelvoedsel 103
prikkelvoer 103
pronken 51
propere was 112
PROPOLIS 67
propolis 67
propoliseren 68
pruik 80
pruisen 77
punthoed 11
R
raak, ze steken er rap op en het is ~ 78
raam 20
raam, bebouwd ~ 26
raam, half ~ 22
raam, heel ~ 20
raam, kleiner ~ 22
raam, uitgebouwd ~ 26
raam/ramen 26
raampje 20
raampjes, kleine ~ 22
RAAT 26
raat 111
RAAT, BLANKE ~ 30
raat, blanke ~ 30
raat, donkere ~ 30
raat, fijne ~ 28
raat, grove ~ 28
raat, honing in bebroede ~ 107
raat, honing uit de ~ 107
raat, jonge ~ 30
raat, losse ~ 86
raat, maagdelijke ~ 30
raat, niet bebroede ~ 30
raat, onverzegelde ~ 106
RAAT, OUDE ~ 29
raat, oude ~ 29, 86, 111
RAAT, STOMPE ~ 33
raat, uitgewerkte ~ 31
raat, verzegelde ~ 106
raat, witte ~ 30
raat, zwarte ~ 30
raat/raten 26, 28, 31, 111
raat/raten, bebroede ~ 30
raat/raten, nieuwe ~ 30
raat/raten, vuile ~ 30
raathonig 107
raathonig, oude ~ 107
raathonigraampjes 22
RAATHONING 107
raathoning 107
raathoning, zuivere ~ 107
raatje in het begin 31
raatlatten 19
raatstekken 19
raatwas 86
raatwerk 26
radeerradje 31
radje 31
rakels 26
ramendeksel 22
ramenwieltje 31
rammelen 45
rand 18
randbijen 69
rap, het is ~ vol 63
rap, ze steken er ~ op en het is raak 78
ras, gemengd ~ 5
ratel(s) 26
raten bouwen 32
RATEN INKORTEN 86
raten uitsnijden 87
raten, verzegelde ~ 106
raten, witte ~ 30
raten, zuivere ~ 30
ratenlichter 116
ratenmes 87
ratensnijder 87
rauw en steeklustig 46
rauw, ze zitten ~ 46
rauwe honig 106
rauwe honing 107
rauwe honingraat 107
rauwe was 111
razen 77
rechtbouwers 34
rechten 95
rechten, de zwerm ~ 88
rechten, haar eigen ~ 95
rechten, haar eigen ~ 46
rechten, zijn eigen ~ 46
rechtig 45
REDCEL 42
redcel 42

- redcel aanzetten 46
 redcel opzetten 46
 redcellen maken 46
 redcellen trekken 46
 redcellen uitbouwen 46
 redcellen zetten 46
 reddop 42
 redt zijn eigen 46
 regenboog 28
 reinigenvlucht 70
 REINIGINGSVLUCHT 69
 reinigingsvlucht 70
 reis, op ~ gaan 98
 reishijtenkas, kempische ~ 14
 reishijtenkas, kempische ~ 14
 reiskas 14
 reiskas, bijl's ~ 14
 reiskas, kempische ~ 14
 reiskast, belse ~ 14
 REISRAAM 21
 reisraam 21
 reisrooster 21
 REIZEN 98
 reizen 98
 reptje voorwas 30
 republiek 45
 reservedop 42
 reservevolk 55
 RESERVEVOLKJE 55
 reservevolkje(s) 55
 rest 31
 reutelstekken 19
 richten 59
 rij, ik heb er een uit de ~ staan 94
 RIJ, UIT DE ~ ZETTEN 94
 rij, uit de ~ zetten 94
 rijden, naar het zaad ~ 98
 rijp broed 40
 rijp voor uitlopen 40
 rijp, het staat ~ 50
 rijp, hij is/ze zijn ~ 50
 rijpe honing/honig 106
 rijpen 110
 RIJPER 118
 rijper, (honing) ~ 118
 rijzen 32
 ring(en) 18
 rite 44
 rits 87
 rode 5
 roepen 52
 roeper 53
 roeperd 52
 ROER 73
 roer 70, 73
 roerziekte 73
 rok 23
 roken 81
 roker 83
- rolletje 31
 rolspoel 31
 rolspoor 31
 rond, de bijen zoeken ~ 51
 ronde brabantse 11
 ronde kop 11
 ronde korf 8, 11
 RONDE, KORF MET ~ KOP 11
 rondedans 59, 60
 rondlopen, onrustig ~ en vliegen 45
 rondlopers 46
 ronken 25, 77
 [rónth ðũtəvə], ze zijn aan het ~ 66
 roof, op ~ uit sturen 72
 roofbij 72
 roofbijen 72
 roofbijtjes 72
 roofduivels 72
 rook geven 81
 rookpijp 82
 rooster 23
 root, uit de ~ zetten 94
 rosse 5
 rot 74
 rot, ze zijn ~ 75
 rotbroed 75
 rotmoeder 47
 roulette (fr.) 31
 rouwen 45
 ROVEN 71
 roven 71, 72
 roven, honig voeren om te ~ 72
 roven, op ~ (uit) sturen 72
 ROVEN, TOT ~ AANZETTEN 72
 roverij 71
 roverij kweken 72
 ROVERS 71
 rovers 71
 rozen 51
 russen 5
 rustig 54
 rustig volk 79
 ruw om het vlieggat lopen 45
 ruw, hij zit zo ~ voor het tjlgat 51
 RUWE HONING 107
 ruwe honing 107
 RUWE WAS 111
 ruwe was 111
- S
- saffraanhoorn 44
 salpeter 84
 salpeter, bedwelmlappen met ~ 84
 SALPETER/NITRAAT 84
 salpeteren 81
 SALPETERLAP 83
 salpeterlap 84
 salpeterlapje(s) 84
 salpeterlont 84
 salpeterzout 84
 samentrossen 69
 scharnier 17
 scheef werk 34
 scheef, hij zit er ~ in 34
 scheefbouwers 34
 scheefwerkers 34
 scheel 22, 40
 scheeltje 23, 40
 schelmen 72
 schelmen, tot ~ maken 72
 schelpdop 42
 schepbak 89
 schepdoek 90
 SCHEPKORF 88
 schepkorf 89, 91
 schepnet 89
 scheppen 88
 SCHEPPEN, EEN ZWERM ~ 88
 SCHEPZAK 89
 schepzak 89
 schermer 80
 scherp 32
 SCHERP STAAN 32
 scherp staan 32
 scherp van achteren 78
 scherp zetten 32, 86
 scherp, hij is nog ~ 32
 schieten 32
 schieten, eerdkam ~ 33
 schijf, witte ~ 30
 schijf/schijven 27
 schijt 74
 schijt, aan de ~ 74
 schijten, (gaan) ~ 70
 schijten, vlucht om te ~ 70
 schijterij 73
 schijtvlucht 70
 schildwacht 3
 schitten 70
 schokboksen 81
 schone honig 107
 schone honingwei 65
 schone was 112
 schooien 46
 schooivliegen 56
 schoon effen broed 41
 schreeuwt, hij ~ 45
 schrompelveugel 74
 schrompelziekte 74
 schudkorf 90
 schuif 17
 schuifje 17
 schuiflat 17
 schuiven 27

- sectiehoning 107
 SEPARATOR 24
 separator 24
 simplex 13
 simplekaskas 13
 SIMPLEXKAST 13
 simplekaskast 13
 simplekaskast, verbeterde ~
 13
 simplexmaatkast 13
 sissen 77
 sjouwelen 46
 slaan, bij mekaar ~ 94
 slacht 67
 slachten 67, 82, 85, 87
 slachten, heren ~ 86
 slachting van teren 67
 slagen, bij mekaar ~ 94
 slap ingewinterd 69
 slap zitten 66
 slapen, ze ~ 68
 slappe bijen 69
 slappe, een ~ 69
 slecht ingewinterd 69
 slecht volk 55
 slecht, ze zitten ~ in hun
 eten 69
 slechte koningin 47
 SLECHTE MOEDER 47
 slechte moeder 47, 48
 slechte moer 47, 48
 sleuren, buiten ~ 43
 SLINGEREN 109
 slingeren 109
 SLINGERHONING 109
 slingerhoning/-honig 109
 slingermolen 115
 slobbetjes 62
 sluier 80
 sluier, bijenhoed met ~ 80
 sluiten 39
 smeerlappen 78
 smelten 100
 smelter 118, 119
 smeltradje 31
 smeltrolletje 31
 smeltwas 111
 sneeuwpopjes 38
 snertbij 54
 snijden 87
 snijden, aters ~ 86
 snijden, broed ~ 86
 snijden, de leg ~ 43
 snijden, eerden ~ 86
 snijden, koppen ~ 86
 snijden, mannetjes ~ 86
 snijden, melk ~ 43
 snijden, open ~ 109
 snijden, zeem ~ 87
 snijder 32
 snoldop 42
 sokken 62
 solfer 85
 solferbloem 85
 solferdoek 85
 solferen 85
 solferkaart 85
 solferlap 85
 solferlont 85
 solferplaster 85
 solferpoeder 85
 solferwiek 85
 solfster 85
 solfter 85
 solfterkaart 85
 soort, mak ~ 79
 spaarkas 13
 SPAARKAST 13
 spaarkast 13
 spaken 19
 spatievlekje 24
 speculatief voeren 103
 speelbij 3, 4
 SPEELDOP 42
 speeldop 42
 speeldopje(s) 42
 speetraat 31
 spekraam 30
 SPEKRAAT 30
 spekraat/-raten 28, 30
 spekrand 28
 spe krozen 30
 spel, aan de ~ 74
 spelen 59, 60
 speurbij 51
 SPEURBIJEN 51
 speurbijen 51
 speurders 51
 speurwielkje 31
 spiekorf 72
 spijlen 18, 19
 spijlen, gewone ~ 19
 spijlen, zeven ~ kop 12
 spijlgraat 31
 spijlraat 31
 spil 19
 spillen 19
 spilletjes 19
 spits staan 32
 spitskop 11
 spoor 31
 spoorbij 51
 SPOORWIELTJE 31
 spoorwielkje 31
 spuiten 77
 staan, hij heeft hem dicht ~
 40
 staan, ik heb er een uit de
 rij ~ 94
 STAAN, IN DE MELK ~ 38
 staan, in de/het melk ~ 38
 staan, op zwermen ~ 50
 STAAN, PLAT ~ 33
 STAAN, SCHERP ~ 32
 staan, scherp ~ 32
 staan, spits ~ 32
 STAAN, STOMP ~ 33
 STAAN, STOMP ~ 33
 STAAN, VOL ~ 33
 STAAN, ZE ~ BOT 33
 staan, ze ~ in de pap 38
 staanbij 101
 staankorf 57, 101
 staat, het ~ rijp 50
 stal 10
 stalletje 10
 stam, oude ~ 57
 stambij 57
 stamp 102
 STAMPHONING 108
 stamphoning 102
 stamphoning/-honig 108
 stamvolk 57
 stand, oude ~ 57
 startplank 17
 steek 78
 steekduivels 78
 steekduivels, oude zwarte ~
 5
 steekduiveltjes 78
 steeklustig 78
 steeklustig, rauw en ~ 46
 STEEKLUSTIGE BIJEN 78
 steekraat 31
 STEENBROED 75
 steenbroed 75
 stekel 78
 STEKEN 78
 steken 78
 steken, bloot ~ 109
 steken, ze ~ er rap op en het
 is raak 78
 steken, zelden ~ 79
 steker 78
 stekers 78
 stekken 18, 19
 stelen 71
 stelen, laten ~ 72
 stellen, op de winter ~ 101
 stenen broed 75
 stenen kroes 118
 stenen pot 118
 stertseldans 60
 stijven 110
 stikstofmest 84
 stil zitten 66
 stimuleren 103
 stinkbroed 75
 stinkbroed, Europees ~ 75
 stoel 18
 stok 8, 25
 stok, afgezwermde ~ 57
 stok, oude ~ 57

stoken 19
 stokjes 19
 stokzwerm 52
 stomer 119
 STOMP AFMAKEN 33
 STOMP AFZETTEN 33
 STOMP GEWERKT 33
 STOMP STAAN 32
 STOMPE RAAT 33
 stoomsmelter 119
 STOOMWASSMELTER 118
 stoomwassmelter 119
 stoop 118
 STOOTKORF 89
 stootkorf 90
 stoppen 68, 99
 straal 78
 straalduivels 78
 straallustige bijtjes 78
 straatbij 5
 straatras 5
 straf volk 78
 stralen 78
 straler 77
 stralers 78
 stramijn 80
 [stratiers] 5
 streekte, goede ~ 65
 stront 70
 strooien hoed met voiltje 80
 strooien mat 23
 strooring 18
 STUIFMEEL 60
 stuifmeel 61
 stuifmeelband 28
 stuifmeelboog 28
 STUIFMEELCEL 27
 stuifmeelcel 27
 stuifmeelcel(len) 28
 stuifmeeldans 60
 stuifmeelgordel 27
 stuifmeelhaar 62
 stuifmeelharen 62
 stuifmeelklompen 62
 stuifmeelklompjes 62
 stuifmeelklonten 62
 stuifmeelkorrels 62
 STUIFMEELKRANS 27
 stuifmeelkrans 27
 stuifmeelplaat 28
 stuifmeelplank 28
 stuifmeelraam 28
 stuifmeelraat 28
 stuifmeelrand 27
 stuifmeelring 27
 stuifmeelsbolletjes 62
 stuifraam 28
 sturen, de bijen ~ 72
 sturen, op roof uit ~ 72
 sturen, op roven (uit) ~ 72

suiker 102
 suiker, bruine ~ 102
 suiker, gesmolten ~ 102
 suiker, voederhoning met ~ 102
 suikerstroop 102
 suikerwater 102
 sukkel 48
 T
 tabakspijp 82
 tafelhonig 107
 tafelhoning 30, 107
 tamme (bij) 79
 tamme italianen 5
 tangetje 97
 taphonig, taphoning/~ 108
 TAPHONING 108
 taphoning/taphonig 108
 te hard afvliegen 55
 te huis zetten 101
 te kaal afzwermen 55
 te weinig ingevoerd 69
 te, beteuterd zitten ~ kijken 66
 te, de bij zit ~ pratten 45
 te, het is goed weer om ~ halen 64
 te, honig voeren om ~ roven 72
 te, pijp om ~ dompen 82
 te, vlucht om ~ schijten 70
 te, ze gaan nogal ~ werk 77
 te, ze zitten ~ pratten 66
 teems 117
 teer 4
 TEGEN DE DOEK JAGEN 95
 tegen de doek jagen 95
 tegen de zak jagen 95
 tegen het doek jagen 95
 tegen het kleedje jagen 95
 tegen, vast op een bol ~ het werk hangen 69
 tekenen 88, 97
 teken, hij ~ 51
 TER, MOUWEN ~ BESCHERMING 81
 teren, slachting van ~ 67
 terenbroed 41, 47
 terencil 29
 terenslachting 67
 terug opgaan 58
 terug opvliegen 58
 terug, er ~ op 58
 teruggaan 58
 teruggegaan, hij is ~ 58
 teruggekomen, hij is ~ 58
 terugkomen 58
 TERUGSLAAN 57

terugslaan 58
 terugslagen 58
 terugtrekken 58
 terugvliegen 58
 ['t hoewst'r] 63
 thuisblijver 54
 thuishkomen 63
 thüringer kast 14
 tijlgat 16
 tijlgat, hij zit zo ruw voor het ~ 51
 tijlgatschuif 17
 tijlplank 17
 tijlsgat 16
 tissen 77
 todbij 54
 toe broed 40
 toe, (hij) heeft zijn doppen al ~ 38
 toedoen, bijgat ~ 99
 toeë doppen 40, 42
 toe-eigenen 88
 toegesloten broed 40
 toegezegeld 40
 toegezegeld, nog niet ~ 106
 toemetsen 68
 toeplekken 68
 toestoppen 68, 99
 toeten 52
 toeter 52
 toezegelen 39
 ton, (honing)~ 118
 tonnetje 118
 top trekken 46
 TOT ROVEN AANZETTEN 72
 tot schelmen maken 72
 traag volk 54
 trage 54
 trekbouw 34
 trekken 91
 trekken, bloed ~ 43
 TREKKEN, BROED ~ 43
 trekken, broed ~ 43
 trekken, darren ~ 67
 trekken, doppen ~ 46
 trekken, eruit ~ 48
 trekken, redcellen ~ 46
 trekken, top ~ 46
 trekkers 72
 trekt, de zwerm ~ eruit 57
 treuren 45
 trizee 117
 trommelen 91
 tros 51, 68
 tros darren 44
 tros, (een) ~ vormen 69
 tros, bijen zitten in de ~ 68
 tros, gesloten ~ 68
 tros, in ~ zitten 68
 tros, op een ~ zitten 68

trossen 58, 69
 trossen, met ~ aan het gat
 hangen 51
 trut 47
 tuimelziekte 74
 tuit 82
 tuiten 52
 tuitert 52
 tuitkorf 11
 tukkerkas 15
 TUKKERKAST 15
 tukkerkast 15
 tule met paardenhaarvizier
 80
 TUTEN 52
 tuten 52
 TUTER 52
 tuter 52
 twee kolonies bijeen-
 brengen 94
 tweede endeling 54
 tweedeling 53

U

UIT DE RIJ ZETTEN 94
 uit de rij zetten 94
 uit de root zetten 94
 uit, hij bouwt goed ~ 32
 uit, hij is de pijp ~ 57
 uit, hij komt ~ de cel 40
 uit, honing ~ de raat 107
 uit, honing halen ~ 66
 uit, ik heb er een ~ de rij
 staan 94
 uit, op roof ~ sturen 72
 uit, op roven ~ sturen 72
 uitbijten 41, 48, 49
 uitbouwen 32
 uitbouwen, redcellen ~ 46
 uitbreken 87
 uitbreken, de bij ~ 87
 uitbreken, de korf ~ 87
 UITBREKEN, DE KORF ~ OF
 UITSNIJDEN 87
 uitbreken, korven ~ 87
 uitdraaien 109
 uitdrijven 67, 105
 uitdrijven van de darren 67
 uitgangdracht 64
 uitgebouwd raam 26
 uitgewerkte raat 31
 uithalen 87
 uitjagen 105
 uitjager 105
 uitkijkers 66
 uitknauwen 41, 48
 UITKOMEN VAN HET BROED
 40
 uitkomen, zit klaar voor het
 ~ 40

uitkomen-dracht 64
 uitlekhoning 109
 uitlopen 40
 uitlopen, rijp voor ~ 40
 uitlopend broed 40
 uitroven 71
 uitschijten, zich ~ 70
 uitslingeren 109
 uitsnijden 86, 87
 UITSNIJDEN, DE KORF
 UITBREKEN OF ~ 87
 uitsnijden, raten ~ 87
 uitsolferen 85
 uitstoken 85
 uittrekken 87
 uitvreten 41, 48
 UITWERPSELEN VAN DE BIJ
 70
 uitziften 110
 uitzwavelen 84

V

vaardig, hij is ~ 50
 vaatkorf 89, 91
 vaderbij 55
 VALLEN 63
 vallen 58, 63
 vallen op de vliegplank 63
 vallen, af laten ~ 82, 105
 vallen, ze ~ op de plank
 63
 valse 47
 vangkooitje 96, 97
 vangkorf 72
 vangtang 97
 VANGTANGETJE 97
 varen, bijen ~ 98
 vast op een bol tegen het
 werk hangen 69
 vastplekken 68
 vastzitten 68
 vat 8
 vaten 88
 vatten 88
 vecht, de bij ~ 71
 vechten 59, 71
 vechterij 71
 veel dracht 64
 vegen 105
 VEGER 92
 veger 92
 vel 31
 veluwse korf 11
 venijnhonig 61
 venster 80
 ventiel 63
 verarmoeide, een ~ 56
 verbastardeerde(n) 5
 verbasterde 5
 verbeterde simplexkast 13

verdrinken, dan ~ ze 92
 verenigen 93, 94
 VERENIGEN VAN ZWERMEN
 94
 vergaren 66
 verhongerde kas 56
 verhoog 18
 verhuizen 46, 95, 98
 verkeerd 34
 verkeerd vliegen 59
 verkennen 59
 verkeners 51
 verkenning 59
 verkleumen 66
 verkristalliseren 110
 verlappen 94
 vermangelen 93
 VERMINKTE KONINGIN 48
 verminkte koningin 48
 verplaatsbare kas 14
 verplaatsen 98
 vers werk 30
 verscheten 47
 verse 106
 verse vlucht 53
 versleten 48
 versterken 95
 VERSTEVIGINGSSPIJLEN 19
 versuft zitten 66
 VERSUIKEREN 110
 versuikeren 110
 vertrekken 57
 vertrekt, de zwerm ~ 57
 VERVLIEGEN 59
 vervliegen 59, 93
 vervliegen, laten ~ 93
 vervolgen, heeft zich ~ 59
 ervoeren 98
 verwisselen 93
 verzamelen 95
 verzegeld 40
 verzegeld broed 40
 VERZEGELDE HONING 106
 verzegelde honing/honing
 106
 verzegelde raat 106
 verzegelde raten 106
 VERZEGELEN 39
 verzegelen 39
 verzorgen 36
 verzuipen, bijen ~ 92
 vessemen 39
 vet 63
 vet, ze worden ~ 63
 vette dracht 63
 VETVLIEGEN 63
 vetvliegen 63
 vetwei 65
 VIERDELING 54
 vierdeling 54
 vierling 54

- VIJFLING 54
 vijfling 54
 villen, darren ~ 86
 vilten kleedjes 23
 vinnige 78
 VIZIER 80
 vizier 80
 vleugel knippen 96
 vleugellam 74
 vleugelziekte 74
 vliedskas 54
 vlieg, de ~ kwijt zijn 59
 vliegerd 17
 vliegbij 3, 51
 vliegen 60
 vliegen op 66
 VLIEGEN OP KLAVER, LINDE
 ENZ. 65
 vliegen, aan het ~ 57
 vliegen, af laten ~ 93, 94
 vliegen, bijen bij laten ~
 94
 vliegen, dwaas ~ 45
 vliegen, onrustig rondlopen
 en ~ 45
 vliegen, verkeerd ~ 59
 vliegen, ze ~ de haag in 58
 vliegen, ze ~ hard 63
 vliegen, ze ~ hem goed aan
 63
 VLIAGER 92
 vlieger 92
 VLIEGGAT 16
 vlieggat 16
 VLIEGGAT, HET ~ OPSTOPPEN
 99
 vlieggat, om het ~ kruipen
 45
 vlieggat, ruw om het ~
 lopen 45
 vlieggatbled 17
 vlieggatblek 17
 VLIEGGATSCHUIF 16
 vlieggatschuif 17
 vliegopening 16
 VLIEGPLANK 17
 vliegplank 17
 vliegplank, vallen op de ~
 63
 vliegplankje 17
 vliegsleuf 16
 vliegspleet 16
 vliegt, hij ~ met zijn
 eerdbijen 50
 vliegtijd 64
 vliegweer, (goed) ~ 64
 vlucht 50
 vlucht om te schijten 70
 vlucht, oude ~ 52
 vlucht, verse ~ 53
 vluggen 59
- VOEDERBAK 21
 voederbak 21
 voederbakje 21
 voederballon 21
 voederbij 3
 voederbord 21
 voederdeeg 103
 voederen 102
 voederen voor de winter
 102
 voederen, armoede ~ 102
 voederen, bij mekaar ~ 94
 voederhoning met suiker
 102
 voederhoning 102
 voederpap 39
 voederschotel 21
 voedster 3
 voerarme bijen 69
 voerbak 21
 voerbak van mommers 21
 voerballon 21
 voerbij 3
 voeren, honig ~ om te roven
 72
 voeren, langzaam ~ 103
 voeren, met beetjes ~ 103
 voeren, speculatief ~ 103
 voerhoning 102, 107, 108
 voetsteuntje 17
 voile 80
 voile, oude hoed met een ~
 van garengoed 80
 voiltje, strooien hoed met ~
 80
 VOL STAAN 33
 vol zetten 63
 vol, het is rap ~ 63
 volk 25, 50
 volk bijen 50
 VOLK, AFGEJAAGD ~ 91
 volk, afgejaagd ~ 91, 105
 volk, afgeketterd ~ 92
 volk, afgeklopt ~ 91
 VOLK, AFGEZWERMD ~ 57
 volk, afgezwermd ~ 57
 volk, arm ~ 69
 volk, best ~ 54
 volk, darrenzuchtig ~ 55
 volk, een ~ rechten 95
 volk, gedreven ~ 105
 volk, gerecht ~ 45
 volk, goed ~ 45, 54, 79
 volk, handig ~ 79
 volk, kaal ~ 57
 volk, mak ~ 79
 volk, moerecht ~ 45
 volk, moerloos ~ 45
 volk, nakend ~ 57
 volk, ongerechtigd ~ 45
 volk, oud ~ 57
- volk, rustig ~ 79
 volk, slecht ~ 55
 volk, straf ~ 78
 volk, traag ~ 54
 volk, zwermarm ~ 54
 volk, zwermrustig ~ 54
 volk, zwermrijp ~ 50
 vonkbuis 83
 voor 80
 voor, hij zit zo ruw ~ het
 tijlgat 51
 voor, rijp ~ uitlopen 40
 voor, voederen ~ de winter
 102
 voor, zit klaar ~ het
 uitkomen 40
 voorbouw 30, 31
 voordansen 59
 voorjaardracht 64
 VOORJAARSDRACHT 64
 voorjaarsdracht 64
 voorkant 34
 voorliggen 50
 voorlopers 51
 voormaag 63
 voorraad, ze zijn aan hun ~
 69
 voorseizoen 64
 voorsjaardracht 64
 voorsmelten 110
 voorspel 59
 VOORPELEN 59
 voorspelen 59
 voortzetten 32
 voorvliegen 58, 59
 voorwas 30, 32
 voorwas, repeltje ~ 30
 VOORWAS, VOORWERK, ~ 30
 voorwerk 30, 31, 32
 VOORWERK, VOORWAS 30
 voorwerkje 30
 voorzetschuif 17
 voorzetten 94
 voorzwerm 51, 56
 VOORZWERM, BRANDZWERM
 51
 voorzwerm, zingende ~ 56
 vorm, dans in de ~ van een
 acht 60
 vormen, (een) tros ~ 69
 voyageren 98
 vreemde bij 5
 vreemde bijen 59
 vreugdedans 60
 vrijertijd 44
 vroege dracht 64
 vruchtloos, moeder ~ 55
 vuil broed 47
 vuilbroed 75
 VUILBROED, AMERIKAANS ~
 75

vuilbroed, Amerikaans ~
 75
 VUILBROED, EUROPEES ~ 74
 vuile 45
 vuile bij 47
 vuile honing 108
 vuile kas 57
 vuile korfzwerm 56
 vuile raat/raten 30
 vuile was 111
 [vunəl] 80

 W

 wachtbij 3
 wachten, ze ~ op goed weer
 66
 wachtsters 3
 wachtster 3
 wafel 31
 wafel was 31
 wafel(s) 26
 wafelhoning 107
 wafelrolletje 31
 want(en) 81
 WARBOUW 34
 warbouw 34
 warbouwers 34
 warm broed 34
 warm maken 110
 WARM ZETTEN 93
 warm zetten 93
 warmbouw 33
 WARME BOUW 33
 warme bouw 33
 WARMLOPEN 99
 warmlopen 92, 99
 warsbouw 34
 warswerk 34
 WAS 111
 was 27, 111
 WAS BLEKEN 112
 was bleken 112
 was draaien 113
 was zuiveren 113
 was zweten 32
 was, brute ~ 111
 was, de ~ groeit 32
 was, fijne ~ 30, 112
 was, gefiltreerde ~ 112
 was, gesmolten ~ 112
 was, gezeefde ~ 112
 was, gezuiverde ~ 112
 was, klare ~ 112
 was, niet-gezuiverde ~ 111
 was, ongezuiverde ~ 111
 was, oude ~ 86, 111
 was, propere ~ 112
 was, rauwe ~ 111
 WAS, RUWE ~ 111
 was, ruwe ~ 111

was, schone ~ 112
 was, vuile ~ 111
 was, wafel ~ 31
 was, witte ~ 30, 113
 WAS, ZUIVERE ~ 112
 was, zuivere ~ 112, 113
 was, zwarte ~ 30
 wasblaar 31
 wasbollen 112
 WASBOLLEN, WASBROOD/~
 112
 wasbouwster 3
 wasbrood 112
 WASBROOD/WASBOLLEN 112
 wasdeksel 40
 wasdolk 87
 wasklomp 112
 WASMOT 72
 wasmot 73
 wasmotzwerm 56
 WASPERS 119
 waspers 119
 wasplaat 31
 wasplanken 112
 waspres 119
 wasraam 31
 wasraat 26, 31, 111
 wasramen 26
 wasschijven 27
 wasschilfers 111
 wassmelter 118, 119
 waswafel(s) 31
 waswieletje 31
 waterdrager 3
 weer, het is goed ~ om te
 halen 64
 weer, hij is ~ eerdbeienraat
 aan het zetten 33
 weer, hij is ~ goed 45
 weer, weg en ~ lopen 45
 weer, ze wachten op goed ~
 66
 weg en weer lopen 45
 weg, hij doet ~ 57
 wegbijten 41
 wegbrengen 98
 wegvliegen 57
 wegvlieger 54
 wegwijzen 60
 weinig, te ~ ingevoederd
 69
 weidetijd 64
 weren 59
 werfdans 60
 werk 26
 werk maken 32
 werk, blank ~ 30
 werk, donker ~ 40
 WERK, FIJN ~ 28
 werk, fijn ~ 27, 28, 29, 41

WERK, GROF ~ 28
 werk, grof ~ 28, 41
 werk, grof ~ (aan)zetten
 33
 werk, grof ~ bouwen 33
 werk, grof ~ maken 33
 werk, hij heeft al grof ~ 33
 werk, hij heeft zo'n mooi ~
 32
 werk, jong ~ 30
 werk, kijk eens hoe een
 goed ~ er in zit 32
 werk, nieuw ~ 30, 32
 werk, oud ~ 30
 werk, scheef ~ 34
 werk, vast op een bol tegen
 het ~ hangen 69
 werk, (veel) grof ~ 33
 werk, vers ~ 30
 werk, werken op grof ~ 33
 werk, wit ~ 30
 werk, [wizzə weuzə] ~ 34
 werk, ze gaan nogal te ~
 77
 WERKBIJ 2
 werkbij 1, 3, 47
 werkbij, eierleggende ~ 46
 WERKBIJ, LEGGENDE ~ 46
 werkbij, leggende ~ 46
 werkbijen, broed van ~ 41
 werkbijtje 3
 werkbroed 41
 werken 32
 werken op grof werk 33
 werken, flink aan het ~ 32
 werken, grof ~ 33
 werken, ze ~ op eerden 33
 WERKEN, ZE ~ OP ZWERMEN
 33
 werker 3
 werkersbroed 41, 47
 werkkorven 72
 werkster 3, 47
 werkster, eierleggende ~
 46
 werkster, leggende ~ 46
 werksterbroed 28, 41, 47
 werksterbroed, eierleggende
 ~ 47
 werkstercel 27, 28
 werksterraat 28
 werkstersbroed 41
 werkstersgebroed 41
 werkvolk 3
 wieg 29
 wieden 96
 wielspoortje 31
 wieletje 31
 wijfje 2
 wil, een kas die niet ~
 zwermen 54

wildbouw 34
 wilde bouw 34
 wildwerkers 35
 willen, bijen die niet ~
 zwermen 55
 willen, ze ~ zich gerechten
 46
 winnen 60
 winter, de ~ ingaan 101
 winter, door de ~ brengen
 101
 winter, op de ~ stellen 101
 winter, voederen voor de ~
 102
 winterperiode 68
 winterrust 68
 winterslaap 68
 WINTERTROS 68
 wintertros 68
 wintertros maken 68
 WINTERTROS, IN ~ ZITTEN
 68
 wintervoeder 101
 wintervoedsel geven 102
 WINTERVOEDSEL, BIJEN-
 SUIKER 101
 wintervoer 101
 wintervolk 101
 wintervoorraad 101
 WINTERZIT 68
 winterzit 68
 wis 18
 wit werk 30
 witte bijen 38
 witte moeder 48
 witte moer 48
 witte raat 30
 witte raten 30
 witte schijf 30
 witte was 30, 113
 witte-washoning 107
 wittig broed 40
 [wizzə weuzə] werk 34
 WONING, DICHTKITTEN VAN
 DE ~ 68
 worden, gestoken ~ 78
 worden, ongedurig ~ 77
 worden, ze ~ vet 63
 worm(en) 37
 wormpje(s) 37
 wreed, ze halen ~ 63

Z

zaad 37
 zaad, naar het ~ rijden 98
 zaadhouder 57
 zaaien, ze is al aan het ~
 36
 zaanpot 118
 zacht (volk) 78

zachtaardig 78
 ZACHTÉ BIJEN 78
 zachte bijen 78
 zak, tegen de ~ jagen 95
 zakberoker zephir 82
 zakjes aan de pootjes 63
 zakken aanbrengen 98
 zal, hij ~ gaan zwermen
 50
 ze gaan een kakje doen 70
 ze gaan lossen 70
 ze gaan met de broek af 70
 ze gaan nogal te werk 77
 ze gaat eruit 44
 ze halen goed 64
 ze halen hard 64
 ze halen wreed 63
 ze halen zijn eigen kapot
 63
 ze hangen op de bol 69
 ze hebben de afgang 73
 ze hebben nooddoppen 46
 ze is al aan het zaaien 36
 ze is gerecht 45
 ze komen lossen 70
 ze lopen 45
 ze maken aanstalten 58
 ze maken apprensie 58
 ze slapen 68
 ZE STAAN BOT 33
 ze staan in de pap 38
 ze steken er rap op en het is
 raak 78
 ze vallen op de plank 63
 ze vliegen de haag in 58
 ze vliegen hard 63
 ze vliegen hem goed aan
 63
 ze wachten op goed weer
 66
 ze werken op eerden 33
 ZE WERKEN OP ZWERMEN
 33
 ze willen zich gerechten 46
 ze worden vet 63
 ze zetten zich 58
 ze zetten zich neer 58
 ze zijn aan het lossen 70
 ze zijn aan het
 [rónthüütavə] 66
 ze zijn aan hun voorraad
 69
 ze zijn kwaad 46, 100
 ze zijn lam 45
 ze zijn onrustig 45
 ze zijn rot 75
 ze zijn zwerm lustig 50
 ze zitten gebold 69
 ze zitten rauw 46
 ze zitten slecht in hun eten
 69

ze zitten te pratten 66
 ze zitten/hij zit 58
 ze zwermt bijna niet 54
 ze zwermt gaarne 54
 ze, dan verdrinken ~ 92
 ze, nu doen ~ lelijk 77
 zeef 117
 zeefje 117
 zeem 61,73
 zeem snijden 87
 zeemraam 22
 zege (bijen) 78
 ZEGEL 39
 zegel(s) 40
 zegelen 39
 zegelhoning 108
 zegelmes 116
 zegeltjes 40
 ZEGELWAS 113
 zegelwas 113
 zeil 23
 zelden steken 79
 zelfberoker 83
 zemerij 111
 zephir, zakberoker ~ 82
 zesraamse kast 15
 zesraamskasje 15
 ZESRAAMSKAST 14
 zesraamskastje 15
 zesramer 15
 zetten, broed ~ 36
 zetten, darren ~ 33
 zetten, darrenbroed ~ 33
 zetten, dood ~ 93, 94
 zetten, dood ~ en omzetten
 93
 zetten, doppen ~ 46
 ZETTEN, EEN NOODDOP ~ 46
 zetten, hij is weer eerdbijen-
 raat aan het ~ 33
 zetten, in de hal ~ 101
 zetten, klem ~ 59
 ZETTEN, KOUD ~ 93
 zetten, koud ~ 93, 94
 zetten, nooddop(pen) ~ 46
 zetten, nooddopjes ~ 46
 zetten, op de dracht ~ 93
 zetten, redcellen ~ 46
 zetten, scherp ~ 32, 86
 zetten, te huis ~ 101
 ZETTEN, UIT DE RIJ ~ 94
 zetten, uit de rij ~ 94
 zetten, uit de root ~ 94
 zetten, vol ~ 63
 ZETTEN, WARM ~ 93
 zetten, warm ~ 93
 zetten, ze ~ zich 58
 zetten, ze ~ zich neer 58
 zeven 110
 zeven spijlen kop 12
 ZEVEN, HONING ~ 110

- ZICH DOODZWERMEN 55
 zich doodzwermen 55
 zich inbedelen 46
 zich uitschijten 70
 zich, heeft ~ vervlogen 59
 zich, ze willen ~ gerechten 46
 zich, ze zetten ~ 58
 zich, ze zetten ~ neer 58
 zift 117
 ziften 110
 zij 117
 zijen 110
 zijg 117
 zijgen 110
 zijn eigen doodzwermen 55
 zijn eigen kaalzwermen 55
 zijn eigen kapotzwermen 55
 zijn eigen oriënteren 59
 zijn eigen rechten 46
 zijn, Abraham ~ mosterd 44
 zijn, de bijen ~ in dracht 60
 zijn, de bijtjes ~ op de haal 60
 zijn, de vlieg kwijt ~ 59
 zijn, die heeft ~ eigen doodgelopen 92
 zijn, hij haalt ~ best 64
 zijn, hij heeft ~ doppen al toe 38
 zijn, hij is ~ eigen aan het klaarmaken 51
 zijn, hij is/ze ~ rijp 50
 zijn, hij vliegt met ~ eerd bijen 50
 ZIJN, ONRUSTIG ~ DOOR MOERLOOSHEID 45
 zijn, redt ~ eigen 46
 zijn, ze ~ aan het lossen 70
 zijn, ze ~ aan het [rónthüütəvə] 66
 zijn, ze ~ aan hun voorraad 69
 zijn, ze ~ kwaad 46, 100
 zijn, ze ~ lam 45
 zijn, ze ~ onrustig 45
 zijn, ze ~ rot 75
 zijn, ze ~ zwerm lustig 50
 zijn, ze halen ~ eigen kapot 63
 zingen 52
 zingende bruidswerm 56
 zingende voorzwerm 56
 zingende zwerm 56
 zinken afsluiting 17
 zit klaar voor het uitkomen 40
 zit, de bij ~ te pratten 45
 zit, hij ~ er goed in 34
 zit, hij ~ er scheef in 34
 zit, hij ~ zo ruw voor het tijlgat 51
 zit, kijk eens hoe een goed werk er in ~ 32
 zit, ze zitten/hij ~ 58
 zitten op 66
 zitten, beteuterd ~ te kijken 66
 zitten, bijen ~ in de tros 68
 ZITTEN, FLAUW ~ 66
 zitten, flauw ~ 66
 zitten, in tros ~ 68
 ZITTEN, IN WINTERTROS ~ 68
 zitten, op een tros ~ 68
 zitten, slap ~ 66
 zitten, stil ~ 66
 zitten, versuft ~ 66
 zitten, ze ~ gebold 69
 zitten, ze ~ rauw 46
 zitten, ze ~ slecht in hun eten 69
 zitten, ze ~ te pratten 66
 zitten, ze ~/hij zit 58
 zo, het baardt ~ 50
 zo, hij zit ~ ruw voor het tijlgat 51
 zo'n, hij heeft ~ mooi werk 32
 zoekdoek 90
 zoeken, de bijen ~ rond 51
 zoeken, plek ~ 58
 zoekers 51
 zoeklap 90
 ZOEMEN 25
 zoemen 25, 77
 zoete bijen 79
 zoft 78
 zolder 22
 zolderraam 22
 zolderraampje 22
 ZOMERDRACHT 64
 zomerdracht 65
 zomeroogst 65
 zonnemelter 118
 ZONNEWASSMELTER 118
 zonnewassmelter 118
 zot doen 59
 zotten, het ~ 59
 zuien 77
 zuivere honig 107
 zuivere honing 109
 zuivere raathoning 107
 zuivere raten 30
 ZUIVERE WAS 112
 zuivere was 112, 113
 zuiveren, (was) ~ 113
 zuiveringsvlucht 70
 zuurbroed 75
 ZWANENHALS 11
 zwanenhals 12
 zwanenhalskorf 12
 zwanennek 12
 zwarte 5
 zwarte duitse 5
 zwarte hollandse 5
 zwarte honing 107, 108
 zwarte inlandse 5
 zwarte raat 30
 zwarte was 30
 zwarte, hollandse ~ 5
 zwarte, oude ~ steekduivels 5
 zwartjes 5
 zwartjes van bij ons 5
 zwavel 85
 ZWAVEL(BLOEM) 85
 zwavel, bloem van ~ 85
 zwavel, karton met ~ 85
 zwavelen 84
 zwavelkaart 85
 ZWAVELKAART, ZWAVELLAP 85
 zwavelkaartje 85
 zwavellap 85
 ZWAVELLAP, ZWAVELKAART, ~ 85
 zwavellapje 85
 zweetjagers 92
 zerf 50
 ZWERM 49
 zwerm 49, 52, 56, 68, 92
 zwerm bijdoen 94
 zwerm bijtjes 50
 zwerm met jonge moeder 56
 zwerm, afgejaagde ~ 91
 zwerm, de ~ is gereed 50
 zwerm, de ~ rechten 88
 zwerm, de ~ trekt eruit 57
 zwerm, de ~ vertrekt 57
 zwerm, echte ~ 53
 zwerm, een ~ bijen 50
 ZWERM, EEN ~ EIGENEN 88
 ZWERM, EEN ~ SCHEPPEN 88
 zwerm, eerste ~ 52
 zwerm, grote ~ 52
 ZWERM, HANGEN VAN DE ~ 58
 zwerm, jonge ~ 56
 zwerm, kleine ~ 53
 zwerm, oude ~ 52
 zwerm, zingende ~ 56
 zwermachtig 54
 zwermarm volk 54
 zwermbotser 89
 zwermcel 42
 zwermdoek 90
 ZWERMDOOP 42

- zwerm(dop)pen 42
 zwermduivels 54
 ZWERMEN 49
 zwermen 49, 57
 zwermen, bijen die niet
 willen ~ 55
 zwermen, een kas die niet
 wil ~ 54
 zwermen, hij gaat (haast) ~
 50
 zwermen, hij zal gaan ~ 50
 zwermen, op ~ staan 50
 zwermen, opnieuw ~ 55
 ZWERMEN, VERENIGEN VAN ~
 94
 ZWERMEN, ZE WERKEN OP ~
 33
- zwermenvanger 72, 89
 zwermers, (het zijn) ~ 54
 zwermkieps 89, 91
 zwermklaar 50
 zwermkloot 54
 zwermkorf 72, 89, 91
 ZWERMLUSTIG 54
 zwermlustig 33, 54
 zwermlustig volk 54
 zwermlustig, niet ~ 54
 zwermlustig, ze zijn ~ 50
 zwermlustige bijen 54
 zwerpjes, kleine ~ 55
 ZWERMRIJP 50
 zwermrijp 50
 zwermrijp volk 50
 zwerm(s)chepper 89
- zwerm(s)zwerm 56
 zwerm(t), hij ~ van armoede
 56
 zwerm(t), ze ~ bijna niet 54
 zwerm(t), ze ~ gaarne 54
 ZWERMTRAAG 54
 zwermtraag 54
 zwermzak 89
 zwermziek 54
 zwermzieke bijen 50
 zwermzuchtig 50
 zwermzwerm 56
 zweten 32, 100
 zweten, was ~ 32
 zwierder 115
 zwieren 109

Verschenen afleveringen

(met prijzen)

Van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* verschenen tot nu toe de volgende afleveringen:

WBD, Inl. dr. A. Weijnen, dr. J. van Bakel, *Voorlopige inleiding op het Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen, 1967 (42 p.).

Deel I, Agrarische terminologie

WBD, I.1 dr. A. Weijnen, dr. J. van Bakel, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 1, Behuizing en landerijen I*. Assen, 1967 (234 p.). ISBN 90 232 0355 0. € 21,78 (met de Voorlopige inleiding).

WBD, I.2 dr. A. Weijnen, dr. J. van Bakel, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 2, Behuizing en landerijen II met register*. Assen, 1969 (88 p.). ISBN 90 232 0356 9. € 10,21.

WBD, I.3 drs. J. Vromans, dr. A. Weijnen, drs. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 3, Veeteelt algemeen en rundvee*. Assen, 1976 (248 p.). ISBN 90 232 1358 0. € 41,52.

WBD, I.4 drs. J. Vromans, dr. A. Weijnen, drs. J.B. Berns, drs. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 4, Het paard*. Assen, 1977 (158 p.). ISBN 90 232 1482 X. € 39,25.

WBD, I.5 drs. J. Vromans, drs. H. Cromptvoets, dr. A. Weijnen, drs. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 5, Paardetuig*. Assen, 1979 (100 p.). ISBN 90 232 1591 5. € 26,54.

WBD, I.6 drs. H. Cromptvoets, dr. A. Weijnen, drs. C. Frissen, drs. J. Vromans en drs. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 6, Kleinvee, pluimvee en producten van het vee. Register op afl. 3, 4, 5 en 6*. Assen, 1980 (638 p.). ISBN 90 232 1591 5. € 62,16.

WBD, I.7 dr. H. Cromptvoets, dr. A. Weijnen, dr. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 7, Ploegen, bemesten, eggen, spitten etc.* Assen, 1985 (232 p.). ISBN 90 232 2097 8. € 56,26.

WBD, I.8 dr. G. Janssens, drs. A. Dams, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 8, Teelt en verzorging van de gewassen*. Assen/Maastricht, 1990 (100 p.). ISBN 90 232 2547 3. € 18,60.

Deel II, Niet-agrarische vakterminologieën

WBD, II.1 drs. P.H. Vos, drs. W.A.M.M. Janssen Steenberg, dr. A. Weijnen, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 1, Huisslachter en bakker*. Assen, 1979 (178 p.). ISBN 90 232 1592 3. € 42,20.

WBD II, 9

- WBD, II.2 drs. P.H. Vos, dr. A. Weijnen, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 2, Brouwer en molenaar*. Assen, 1983 (432 p.). ISBN 90 232 1895 7. € 82,58.
- WBD, II.3 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 3, Leerbewerking: leerlooier, schoenmaker, zadelmaker*. Assen/Maastricht, 1986 (308 p.). ISBN 90 232 2085 4. € 62,62.
- WBD, II.4 drs. P.H. Vos, drs. H. van Lieshout, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 4, Textiel: spinner, handwever, kleermaker, naaister, kantwerkster, mutsenmaakster, hoedenmaker, pettenmaker, touwslager, textiel algemeen*. Assen/Maastricht, 1988 (656 p.). ISBN 90 232 2326 8. € 82,58.
- WBD, II.5 drs. P.H. Vos, drs. H. van Lieshout, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 5, Bewerking andere stoffen: kaarsenmaker, sigarenmaker, pottenbakker, diamantbewerker*. Assen/Maastricht, 1990 (354 p.). ISBN 90 232 2559 7. € 58,99.
- WBD, II.6 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 6, Metaalbewerkende beroepen*. Assen/Maastricht 1992 (536 p.). ISBN 90 232 2740 9. € 70,78.
- WBD, II.7 drs. P.H. Vos, m.m.v. drs. H.L.M.M. Messelink-Zijlmans en M.H. Lubbers, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 7, Houtbewerking I*. Assen 1996 (428 p.). ISBN 90 232 3131 7. € 65,79.
- WBD, II.8 drs. P.H. Vos, m.m.v. M.H. Lubbers, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 8, Houtbewerking II*. Assen 1996 (404 p.). ISBN 90 232 3167 8. € 65,79.
- WBD, II.9 drs. L. Messelink-Zijlmans, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 9, Vaktaal van de imker*. Utrecht 2005 (160 p.) ISBN 90 51261 1. € 22,50.

Deel III, de Algemene Woordenschat

- WBD III. Inl. lic. R. Belemans en dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, Inleiding en Klankgeografie*. Assen 2000 (232 p.). ISBN 90 232 3514 2. € 34,00.
- WBD III, 1.1 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 1, Het menselijk lichaam*. Utrecht 2005 (431 p.). ISBN 90-5179-223-9. € 35,00.
- WBD III, 1.2 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 2, Beweging en gezondheid*. Utrecht 2005 (692 p.). ISBN 90-5179-226-3. € 50,00.
- WBD III, 1.3 lic. G. Coupé, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 3, Kleding*. Utrecht 2005 (489 p.). ISBN 90-5179 235-2. € 35,00.
- WBD III, 1.4 lic. M. Ooms, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 4, Karakter en gevoelens*. Utrecht 2005 (813 p.). ISBN 90-5179-246-8. € 65,00.
- WBD III, 2.1 lic. M. Ooms, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 2, afl. 1, De woning*. Assen 2003 (640 p.). ISBN 90 232 3916 4. € 80,00.

- WBD III, 2.2 lic. M. Ooms, lic. I. Blomme, dr. J. Kruijzen en dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 2, afl. 2, *Familie en seksualiteit*. Utrecht 2005 (225 p.). ISBN 90-5179-262-X. € 27,50.
- WBD III, 2.3 lic. I. Blomme, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 2, afl. 3, *Eten en drinken*. Utrecht 2004. (454 p.). ISBN 90-5179-206-9. € 37,50.
- WBD III, 3.1 lic. B. Decroos, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 3, afl. 1, *Maatschappelijk gedrag, school en onderwijs*. Assen 2002 (568 p.). ISBN 90 232 3782 X. € 75,00.
- WBD III, 3.2 lic. G. Coupé, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 3, afl. 2, *Feest en vermaak*. Assen 2004 (434 p.). ISBN 90 232 4013 8. € 58,00
- WBD III, 3.3 lic. G. Coupé, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 3, afl. 3, *Kerk en geloof*. Assen 2004 (478 p.). ISBN 90 232 4014 6. € 58,00
- WBD III, 4.1 dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 1, *Fauna: vogels*. Assen 2001 (272 p.). ISBN 90 232 3755 2. € 34,00.
- WBD III, 4.2 dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 2, *Fauna: overige dieren*. Assen 2001 (296 p.). ISBN 90 232 3756 0. € 38,57.
- WBD III, 4.3 dr. J. Swanenberg m.m.v. dr. H. Brok, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 3, *Flora*. Assen 2002 (526 p.). ISBN 90 232 3829 X. € 65,00.
- WBD III, 4.4 dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 4, *De stoffelijke en abstracte wereld*. Utrecht 2005 (536 p.). ISBN 90-5179-227-1. € 42,50.